

Urheilu, yhteiskunta, yhteisöt

SUOMEN URHEILUHISTORIALLISEN SEURAN VUOSIKIRJA
FINLANDS IDROTTHISTORISKA FÖRENINGIS ÅRSBOK

2024

Urheilu,
yhteiskunta,
yhteisöt

Toimittaneet

Heikki Roiko-Jokela & Tapio Roiko-Jokela

SUOMEN URHEILUHISTORIALLINEN SEURA
FINLANDS IDROTTHISTORISKA FÖRENING

puheenjohtaja

Heikki Roiko-Jokela

Historian ja etnologian laitos

PL 35 (H)

40014 Jyväskylän yliopisto

puh 040 805 3995

heikki.roiko-jokela@jyu.fi

sihteeri

Jyrki Talonen

talo.jkt@gmail.com

© Suomen urheiluhistoriallinen seura ja kirjoittajat

kannen kuva:

Orvo ja Eila Holmén, kuva Marianne Holmén Alvesalon kokoelmista.

taitto:

Osmo Penna

Studio Penna

SUOMEN URHEILUHISTORIALLISEN SEURAN VUOSIKIRJA 2024
FINLANDS IDROTTHISTORISKA FÖRENING'S ÅRSBOK 2024

ISBN 978-952-65082-5-2 (pehmeäkantinen)

ISBN 978-952-65082-6-9 (PDF)

Painopaikka Jyväskylän Yliopistopaino 2024

Sisällys

Kirjoittajat	7
--------------------	---

Heikki Roiko-Jokela & Tapio Roiko-Jokela

Urheilun yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurisista ulottuvuuksista	9
--	----------

Tutkimusartikkelit

Liisa Lauronen

☒ Kansanhuvista kansainvälisille parketeille: Paritanssin luokittelu liikunnaksi ja urheiluksi Suomessa 1928–1979	15
--	-----------

Hannu Itkonen

☒ Jääpallon rantautuminen Varkauteen.....	47
--	-----------

Vesa Vares

☒ ”Muistoni minullakin on, vaikka ei pahempaa. Mitäpä työstä.” Urheiluaktiivien kirjeet syksyn 1939 ylimääräisistä kertausharjoituksista välirauhan alkuun keväällä 1940	81
---	-----------

Esa Mangeloja

☒ Olympian taloudelliset unelmat	111
---	------------

Esa Mangeloja

☒ E-urheilu haastaa perinteiset urheilulajit	133
---	------------

Helena Hanhikangas

☒ Suomen ITF Taekwon-Do ry:n järjestäytymisen varhaisvuodet – parempi kymmenen potkua ilmassa kuin yksi diktatuuri pivossa	155
---	------------

Tapio Roiko-Jokela & Heikki Roiko-Jokela

☒ Korruptiota, vilppiä, päihkeitä, sankareita: Case-tapauksia urheilun toisesta puolesta	192
---	------------

Jon Byskov & Tapio Roiko-Jokela

☒ Moniulotteinen urheilu kansakuntien kohtaamisissa	233
--	------------

Summaries	248
-----------------	-----

Kirjoittajat

Jon Byskov,

Huk, Jyväskylän yliopisto.

Helena Hanhikangas,

FM (Tampereen Yliopiston historian laitos), VTM (Turun yliopisto, Centre of East Asian Studies, CEAS), Turun Yliopisto.

Hannu Itkonen,

Liikuntasosiologian emeritusprofessori, Jyväskylän yliopisto.

Liisa Lauronen,

FM, tanssinopettaja, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto.

Esa Mangeloja,

KTT, YTM, TK, dosentti, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto.

Heikki Roiko-Jokela,

FT, dosentti, yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto.

Tapio Roiko-Jokela,

FM, väitöskirjatutkija, Jyväskylän yliopisto.

Vesa Vares,

Poliittisen historian professori, Turun yliopisto.

Heikki Roiko-Jokela & Tapio Roiko-Jokela

Urheilun yhteiskunnallisista, taloudellisista ja kulttuurisista ulottuvuuksista

Ilmiönä urheilu on monitasoinen ja rikas tutkimuskohde. Urheilu kytkeytyy niin yksilöllisiin kokemuksiin kuin laajempiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kehityskuluihin. Tämä vuosikirja *Urheilu, yhteiskunta, yhteisöt* kokoaa antologian muodossa yhteen urheilun ulottuvuuksia tarkastelevia tutkimuksia, jotka tarjoavat poikkitieteellisen näkökulman urheiluun osana yhteiskuntaa ja kansainvälistä vuorovaikutusta. Vuosikirjan artikkeleissa liikutaan historiallisista ja poliittisista näkökulmista aina taloudellisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin. Artikkeleissa myös kuvataan, miten urheilu voi toimia kansakuntien kohtaamisten näyttämönä ja yksilöllisenä ilmaisumuotona.

Urheilun yhteiskunnallinen ja kulttuurinen rooli

Liisa Lauronen tarkastelee artikkelissaan paritanssia Suomessa vuosina 1928–1979. Kilpatanssin nousu sosiaalisen tanssin rinnalle on keskeisenä teemana, ja artikkelissa korostetaan tanssinopettajien roolia ja paritanssin aseman muutosta fyysisenä harjoituksena ja urheiluna.

Lauronen nostaa esiin, miten tanssi siirtyi viihteestä ja sosiaalisesta toiminnasta tunnustetuksi urheilulajiksi. Hän selvittää, miten tanssia alettiin vähitellen pitää hyväksyttävänä liikuntamuotona, etenkin konservatiivisen sotienvälisen ajan jälkeen. Lauronen myös osoittaa, kuinka urheilu ja liikunta voivat palvella monia tarkoituksia, kuten fyysistä hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja kulttuurista identiteettiä. Lisäksi hän analysoi, kuinka paritanssiin liitetty sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys muuttui ajan myötä ja miten paritanssista kehittyi lopulta kilpailullinen liikuntamuoto.

Hannu Itkonen keskittyy artikkelissaan jääpallon historiaan Varkaudessa. Artikkelissaan hän selvittää, miten jääpallosta tuli olennainen osa Varkauden urheilukulttuuria. Itkonen käsittelee jääpallon saapumista kaupunkiin vuonna 1917 ja sen kasvavaa suosiota paikallisten asukkaiden keskuudessa. Artikkelissa tutkitaan, miten Varkauden menestyksellinen jääpalloseura Varkauden Pallo perustettiin ja kuinka paikalliset tekijät edistivät jääpallon vahvaa asemaa kaupungissa.

Itkonen osoittaa, kuinka paikalliset tekijät ja laajemmat yhteiskunnalliset olosuhteet vaikuttivat urheilulajin kehittymiseen ja vakiintumiseen. Hän korostaa, etteivät urheiluseurat ole ainoastaan kilpailemisen paikkoja, vaan ne ovat myös merkittäviä paikallisen identiteetin rakentamisen yhteisöjä.

Vesa Vares tarkastelee artikkelissaan talvisodan aikaisia suomalaisten urheilijoiden kirjeitä (1939–1940). Artikkelin tarjoaa näkökulman siihen, miten urheilijat kokivat isänmaallisuuden ja ideologisen velvollisuuden. Vares kuvaa, miten urheilijat näkivät roolinsa paitsi kilpailussa myös Suomen arvojen ja vapauden puolustajina sodan aikana sekä samalla koettivat tulla toimeen arjessa.

Urheilu ja talous

Urheilun taloudelliset ulottuvuudet nousevat esiin Esa Mangelojan kahdessa artikkelissaan. Niissä käsitellään olympialaisten taloudellisia vaikutuksia ja e-urheilun nousua perinteisten urheilulajien

rinnalle. Olympialaisten taloudellisesta merkityksestä Mangeloja osoittaa, kuinka suurten urheilutapahtumien isännöiminen on usein taloudellisesti riskialtista. Tapahtumat tuovat mukanaan mahdollisuuksia turismille ja infrastruktuurin kehittämiseksi, mutta taloudelliset hyödyt eivät aina vastaa ennakko-odotuksia.

Mangeloja nostaa e-urheilusta esiin uuden kilpailulajin taloudellisen ja sosiaalisen potentiaalin. E-urheilu on nopeasti kasvava ala, joka houkuttelee katsojia ja sponsoreita. E-urheilulla on potentiaalia kilpailla perinteisten urheilulajien rinnalla, etenkin digitaalisen vuorovaikutuksen ja globaalin saavutettavuutensa ansiosta. Mangelojan artikkelit osoittavat urheilun ja talouden kietoutumisen toisiinsa ja kuvaavat, miten taloudelliset intressit voivat vaikuttaa urheilumaailman kehitykseen ja dynamiikkaan.

Urheilun varjopuolet ja eettiset kysymykset

Helena Hanhikangas tarkastelee artikkelissaan ITF Taekwon-Don varhaista kehitystä Suomessa ja erityisesti lajin kansallisen järjestön SITF:n muodostumista. Artikkelissa valotetaan Taekwon-Don eriytylien välisiä ideologioita ristiriitoja sekä Korean politiikan ja paikallisten tekijöiden vaikutuksia. Hanhikangas nostaa esiin kampsailulajin vakiinnuttamisen haasteet Suomessa ulkoisten poliittisten paineiden ja sisäisten ristiriitojen keskellä.

Tapio ja Heikki Roiko-Jokelan artikkelissa tuodaan case-tapauksien kautta esiin urheilun varjopuolia – korruptiota, vilppiä ja päih-teiden käyttöä. Artikkelissa analysoidaan, kuinka urheilun kaupallistuminen ja taloudellisten intressien voimistuminen ovat luoneet uusia ongelmia – esimerkiksi ottelumanipulaatiota ja kilsailumanipulaatiota. Artikkelissa pohditaan myös median roolia urheilun julkisuuskuvan rakentajana ja sitä, miten media voi joko vahvistaa tai kyseenalaistaa urheilijoiden ja organisaatioiden mainetta.

Urheilu kansainvälisissä ja poliittisissa kohtaamisissa

Jon Byskovin ja Tapio Roiko-Jokelan artikkelissa tarkastellaan urheilun roolia kansakuntien välisissä kohtaamisissa. Artikkelin pohjautuu pohjoismaisbalttilaiseen urheiluhistorian symposiumiin, joka järjestettiin Jyväskylässä vuonna 2023. Urheilua tarkastellaan tekstissä symbolisena areenana, jossa maat voivat ilmaista identiteettiään, arvojaan ja poliittisia tavoitteitaan. Urheilua voidaan käyttää sekä kilpailun että yhteistyön välineenä eri historiallisissa ja geopolittisissa konteksteissa. Lisäksi artikkelissa tarkastellaan, miten urheilu on toiminut sillanrakentajana ja solidaarisuuden symbolina kansakuntien välillä.

Urheilu on yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö

Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja *Urheilu, yhteiskunta, yhteisöt* tarjoaa mielenkiintoisen katsauksen urheilun merkitykseen yhteiskunnassa. Artikkeleita yhdistävä teema on urheilun kytkös laajempiin yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja taloudellisiin ilmiöihin. Urheilua ei pidä tarkastella ainoastaan fyysisenä kilpailuna, vaan se on monin tavoin sidoksissa yhteiskuntaan, politiikkaan, kulttuuriin ja talouteen. Urheilu on peili yhteiskunnallisille jännitteille ja arvoille, mutta se kuitenkin myös yhdistää kansakuntia ja edistää yhteisymmärrystä.

Vuosikirjan artikkelit tarjoavat erilaisia näkökulmia urheilun rooliin yksilöiden ja yhteiskuntien elämässä. Artikkelit osoittavat, että urheilu ei ole ainoastaan keino mitata fyysistä kykyä, vaan sen kautta voidaan tutkia ja ymmärtää laajempia yhteiskunnallisia, poliittisia ja kulttuurisia muutoksia. Urheilu on yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö.

Tutkimus- artikkelit

Liisa Lauronen

Kansanhuvista kansainvälisille parketeille: Paritanssin luokittelu liikunnaksi ja urheiluksi Suomessa 1928–1979

Johdanto

Paritanssin tie urheilulajiksi 1900-luvun Suomessa oli mutkainen. Kilpailuja alettiin järjestää 1930-luvulla kansainvälisten esikuvien mukaisesti, ja kilpailutanssi nähtiin jo tuolloin urheilullisena. Suuri yleisö kuitenkin mielsi tanssin parinmuodostukseen tähtääväksi seuralämän käytännöksi. 1930-luvulta lähtien seuratanssi eli sosiaalinen tanssi ja kilpatanssi elivät rinnakkain ja limittyivät toisiinsa. Selkeää eroa niiden välille alettiin hakea vasta 1970-luvulla, kun tanssiurheiluksi nimetty kilpatanssi pyrki opetusministeriön urheilumäärärahojen piiriin:

[T]anssiurheiluaatteen levittämisen päätavoitteena on saada tanssiurheilun käsite ja merkitys yleiseen tietoisuuteen. Pahimpana esteenä [...] on käsitysten sekavuus ja kilpatanssin sekoittaminen tavalliseen seuratanssiin, joka on seurustelu muoto eikä sen enempää urheilua kuin kahvinjuonti tai huulen heitto.¹

Kuva 1: Eila ja Orvo Holmén

Moninkertaiset vakio- ja latinalaistanssien suomenmestarit Eila ja Orvo Holmén 1950-luvun lopulla. Kilpatanssi yhdisti muusikkoperheen tyttären ja putkiasentajan, ja pian elämä kietoutui tanssiharjoittelun ja kilpailumatkojen ympärille. Kansainvälisestäikin menestynyt pari siirtyi amatööriuransa jälkeen ammattilaisiksi eli tanssinopettajiksi. Kuva: Marianne Holmén Alvesalon kokoelma.

Eronteko ei ollut yksinkertaista, sillä seuratanssi ja kilpatanssi olivat riippuvaisia toisistaan. Molempien opetuksen pohjana oli ylijäräinen, standardoitu liikemateriaali, johon perehtyneet ammattilaiset opettivat sekä seura- että kilpatanssijoita 1970-luvulle saakka.

Standardointi on ominaista järjestäytyneelle, kansainväliselle liikuntakulttuurille.² Paritanssien vakioinnin taustalla oli 1900-luvun alun yleislänsimainen tanssivastustus, jonka syyt olivat samoja Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Kasvavan työväestön ja keskiluokan huvittelunhalu närkästytti uskonnollisia ja konservatiivisia piirejä, ja vastikään työelämään astuneiden naisten rahankäyttö ja seksuaalimoraali antoivat aiheutta paniikkiin.³ Amerikkalaisten ja brittiläisten 1910–20-lukujen tanssiammattilaisten vastaus tanssin paheksuntaan oli muotitanssien reformi. Ragtime- ja jazzmusiikkeihin tanssittuja vauhdikkaita uutuuksia yksinkertaistettiin ja afrikkalaisamerikkalaiseen tai alaluokkaiseen alkuperään viittaavia liikkeitä karsittiin, jotta lajeja voitiin tarjoilla valkoihoiselle, keski- ja yläluokkaiselle yleisölle.⁴ Samalla sai alkunsa paritanssin luokittelu liikunnaksi. Tanssin ammattilaiset sekä ulkomailla että Suomessa tunnistivat tanssin liikunnalliset hyödyt ja käyttivät niitä puolustusargumenttina elantonsa turvaamiseksi.⁵

Tässä artikkelissa käsittelen paritanssin statuksen nostamista liikunnaksi ja urheiluksi luokittelun kautta. Miten ja miksi tanssia alettiin sijoittaa liikunnan ja urheilun piiriin 1920–1970-lukujen Suomessa?⁶ Suomalaiset tanssinopettajat toimivat liikunnallisen tanssin ja kansainvälisten yhteyksien voimakkaina puolestapuhujina jo tutkimusperiodin alun tanssivastaisessa ilmapiirissä. Kilpatanssi rakennettiin vähitellen urheilulajiksi ja kuntoliikunnaksi amatöörikilpaurheilun raameihin. Esitän, että tanssin kiinnittäminen liikunnan ja urheilun yhteyteen kertoo tanssialan edustajien yhteiskunnallisista tavoitteista. Liikunta ja urheilu olivat saavuttaneet aseman, johon vertaamalla tanssikin pyrittiin vakiinnuttamaan osaksi länsimaista, modernia elämäntapaa sekä yhteiskunnan rakenteita ja rahoituskanavia. Temaattisesti artikkeli jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen puolisko paneutuu tanssin maineen kohottamiseen liikunnallisin perustein ja standardoinnin kautta,

ja toinen tanssiurheilun siirtämiseen kulttuurin parista urheiluksi. Samalla tarkastelen tanssin sijoittumista osaksi 1900-luvun suomalaista liikunta- ja urheilukulttuuria.

Lähteinä on käytetty tanssiopas- ja lehtiaineistoja. Koska haluan tavoittaa tanssialan sisäisen näkökulman, hyödynnän Kansalliskirjaston kokoelmiin kuuluvia vuodesta 1928 alkaen julkaistuja suomalaisia tanssioppaita, joita kirjoittivat pääasiassa tunnetut tanssinopettajat.⁷ Niiden esipuheissa otettiin kantaa ajankohtaisiin keskusteluihin tanssin hyödyistä, vaaroista ja tarkoituksista. Lisäksi tutkin tanssiurheiluliittojen 1970-luvun tiedotusta *Tanssiurheilu*-lehdessä aikana ennen urheilulajiksi hyväksymistä (1973–75)⁸ ja *Suomen Urheilulehdessä* sen jälkeen, kun tanssiurheilu oli päässyt Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL:n) lajivalikoimaan (1977–79).⁹ Lisätietoja olen poiminut tulevaa tanssihistorian väitöskirjaani varten tekemistäni haastatteluista.¹⁰ Aineistoissa on erilaiset painopisteet ja kohdeyleisöt. Tanssioppaissa ammattilaisten ääni ohjasi vasta-alkajia seurata tanssin hyvien vaikutusten pariin. Tanssiurheilulähteistä taas välittyy amatöörien aatteellinen näkökulma: esimerkiksi *Urheilulehdessä* tuore urheilulaji ajoi vahvasti omaa etuaan ja pyrki voittamaan muiden lajien edustajien mielialan puolelleen.¹¹

Artikkelilla on kaksi päämäärää. Ensinnäkin pyrkimyksenä on laajentaa ymmärrystä paritanssin monista funktioista. Suomalaisessa tutkimuksessa paritanssia on enimmäkseen tarkasteltu seuralämmän käytäntönä lavatanssiin keskittyen.¹² Liikunnallisen tanssin historiaa on akateemisesti käsitelty ainoastaan tanssiurheilija Jouni Lehtiranta, jonka pro gradu -tutkielma koskee suomalaisten tanssiurheiluseurojen järjestäytymistä liitoiksi 1970-luvulla.¹³ Lisäksi edesmennyt tanssija ja opettaja Veikko Niemelä (1913–2001) on populaarissa tietoteoksessaan esitellyt suomalaista tanssinopetusta ja kilpailukulttuuria 1900-luvun alusta 1990-luvulle.¹⁴ Aineistoni kuitenkin osoittavat, että tutkimusperiodin aikana tanssin merkitykset ja käyttötavat laajenivat kattamaan huvielämään liittyvien tarkoitusten lisäksi kilpailemisen, urheilun ja kuntoliikunnan. Aktiivisimpien kohdalla tanssi kasvoi elämäntavaksi, osaksi identiteettiä.

Toisena tarkoituksena on kiinnittää huomio standardoidun liikemateriaalin merkitykseen 1900-luvun tanssinopetuksessa. Suomalaiset opettajat hakivat jo varhain oppinsa ulkomailta ja kiinnittyivät 1900-luvun mittaan muodostuviin kansainvälisiin tanssiorganisaatioihin. Auktorisoitu suoritustekniikka teki tanssista aiempaa uskottavamman ruumiillisen harjoittelun muodon ja toimi kansainvälisten ammattilaistutkintojen kautta opettajien pätevyyden mittarina.¹⁵ Samalla alalle juurtui nykypäivään asti kantava eetos kilpatanssin paremmuudesta seuratanssiin nähden.¹⁶ Ihannesuoritusta korostava asenne määritti toisarvoiseksi paitsi samojen tanssilajien sosiaalisen käytön myös itseopitun tanssitaidon, joka oli yleistä erityisesti maaseudulla. Kansainvälinen tutkimus on käsitellyt kriittisesti tanssilajien standardointiprosessia ja sen seurauksia.¹⁷ Suomessa ruumiillisuuden kautta tulkittu sosiaalinen paremmuus on aihe, jonka vaikutuksia paritanssikulttuuriin ei toistaiseksi ole syvällisesti arvioitu.¹⁸

Liikunnaksi nimittäminen tanssin puolustuskeinona

1900-luvun alun Suomessa *liikunta* ja *liikunto* tunnettiin ruumiilliseen harjoitteluun viittaavina termeinä, mutta tavallisemmin puhuttiin voimistelusta tai urheilusta. Voimistelu viittasi ruumiinharjoituksiin, joilla oli kasvatukselliset ja yhteisölliset tavoitteet, kun taas urheilu oli kilpailullista, suorituseskeistä ja yksilöllistä.¹⁹ Tanssi miellettiin seuraelämän käytännöksi, jolla ei ollut kytköksiä tavoitteelliseen urheiluun. Urheiluseurojen varainhankinnassa tanssilla oli kuitenkin suuri merkitys: urheilukilpailut päättyivät usein ohjelmallisiin iltamiin, joihin väkeä houkutti niiden sisältämä tanssiosuus.²⁰ Myös monet aatteelliset yhdistykset rahoittivat toimintaansa järjestämällä iltamia seurantaloillaan. Suuri tanssiyleisö asui maaseudulla, missä tanssimaan opittiin yleensä itsenäisesti. Nuorison omatoiminen kylä- ja nurkkatanssiperinne jatkui ulkorakennuksissa ja luonnonympäristöissä 1940-luvulle, ja vasta

talvi- ja jatkosotien jälkeinen tanssi-innostus vauhditti katettujen tanssilavojen rakentamista aiempien avolavojen tilalle.²¹

Säännöllinen tanssinopetus ja ulkomailta tuodut muotitanssit keskittyivät 1900-luvun alkukymmeninä suurimpiin kaupunkeihin, vaikka monet opettajat maakuntakiertueita tekivätkin. Kaupunkien tanssikulttuurista käytettiin yläluokkaista termiä *salonkitanssi*, joka viittasi tanssimiseen esimerkiksi juhlissa, ravintoloissa ja tanssikouluissa. Rinnalla esiintyi termi *seuratanssi*, joka osaltaan selvensi myös taidetanssin ja paritanssin välistä eroa.²² Balettiopettajat laajensivat usein repertuaariaan paritanssiin, sillä baletin opetus ei yksinään ollut kannattavaa.²³ Paritanssinopetus eriytyi balettiopeuksesta 1930-luvulta alkaen, kun alalle tuli uusi sukupolvi, jolla ei ollut taidetanssitaustaa.²⁴ Seuratanssista tuli yleistermi sosiaaliselle, ei-kilpailulliselle tanssille.²⁵

Vaikka paritanssi oli suosittua ajanvietettä, sitä myös paheksuttiin. Systemaattiset tavoitteet tanssin kuriin saamiseksi käynnistyivät 1880-luvun lopulla ja tulivat osaksi laajentuvien raittius- ja nuorisoseuraliikkeiden pyrkimyksiä. Seuraavien vuosikymmenien aikana tanssin rajoittaminen oli muun muassa viranomaisen, isänmaallisten järjestöjen, sivistyneistön ja uskonnollisten piirien asialistalla. Sisäpolitiikkaa hallitseva oikeisto tuomitsi tanssimisen säädyttömäksi kaupunkikulttuuriksi muun muassa ulkomaisten muotitanssien rajun liikekielen ja intiimin läheisyyden vuoksi. Nuorison haluttiin pitäytyvän järkevissä, kehittävässä vapaa-ajanharrastuksissa huvitusten sijaan. Vastustajien kauhukuvissa tanssi johti irtosuhteisiin, avioliiton ulkopuolisiin lapsiin, sukupuolitauteihin ja siten pahimmillaan kansakunnan perimän heikkenemiseen. Tanssivastainen ilmapiiri huipentui talvi- ja jatkosodan aikaiseen täyskieltoon, jonka aikana tanssikoulut kuitenkin saivat toimia.²⁶

Voimistelu ja urheilukin saivat osansa paheksunnasta 1900-luvun alussa, mutta niitä pidettiin yleisesti tanssia soveliaampina harrastuksina nuorille.²⁷ Oikeisto näki maailmansotien välisenä aikana maaseudun ihanteellisena, terveellisenä kasvuympäristönä ja urheilun keinona saada nuoret pysymään siellä, poissa kaupunkien epäsiiveellisistä houkutuksista.²⁸ Voimistelun ja urheilun katsottiin

auttavan kansakunnan identiteetin rakentamisessa sekä maanpuolustuskyvyn ja väestön elinvoiman ylläpidossa.²⁹ Voimistelu oli otettu kansakoulujen opetusohjelmaan jo 1860-luvulla, ja sen yleistymistä edesauttoivat vaikutusvaltaiset puolestapuhujat, kuten J. V. Snellman, Uno Cygnaeus ja Anni Collan. Nuorisoseura-, raittius- ja työväenliike taas ottivat urheilun omaksi asiakseen, ja raittiudesta tuli urheilijan tärkeä ominaisuus. Urheilusta teki hyväksyttävää myös erilaisten oppaiden laajentunut tarjonta.³⁰

Tanssioppaitakin ilmestyi tasaisesti 1920-luvun lopulta alkaen, ja niiden kirjoittajat tunsivat hyvin käynnissä olevan julkisen debatin paritanssin väitetyistä vaaroista. Esimerkiksi tamperelainen S. Laaksonen käsitteli asiaa useiden sivujen verran ja totesi, että puolustajilla oli tapana tuoda esille tanssin ”voimistelullinen merkitys”.³¹ Lisäksi paritanssin katsottiin auttavan varman ulkoisen olemuksen ja vaivattoman liikehanteen saavuttamisessa. Heimo Salonen kirjoitti vuonna 1938 laajasti tanssin ruumiillisista hyödyistä sitoen niitä myös tapakulttuuriin:

Se joka on tanssiessa oppinut keskustelemaan vieraiden henkilöiden kanssa, osaa sen taidon muuallakin. [...] Ja lisäksi vaikuttaa tanssi ihmisen liikehtimiseen. Joka on hyvä tanssimaan, hän on muissakin liikkeissään tottunut ja sulava. Hän uskaltaa kaikissa tilaisuuksissa liikkua ja olla vapaasti, kun taas sellainen, joka ei ole tottunut olemaan vierassa seurassa tuntee itsensä hyvin kiusatuksi, joutuessaan liikkumaan useamman silmäparin seurattessa. Jo tällä luulemme todistaneemme, että tanssi kehittää seurustelutaitoa ja antaa siroutta ja varmuutta esiintymisillemme.

Lisäksi on tanssi mitä monipuolisinta ruumiin liikuntaa ja siltä kannalta katsoen yhtä hyväksyttävää kuin voimistelu ja urheilukin.³²

Merkillepantavaa on se, että sotavuosien tanssikiellon aikana julkaistuissa oppaissa ei kommentoitu tanssidebattia, joka roihusi muutoin voimakkaana.³³ Myös liikunnaksi nimittäminen alkoi saada uusia merkityksiä. Välittömästi sotien jälkeen laaditussa

Jitterbug-muotitanssioppaassa näkyi jo tanssin nouseminen liikunta-harrastukseksi. Akrobaattisia elementtejä sisältävää amerikkalaista jitterbugia harjoiteltiin erityisissä kerhoissa:

Mutta ne joita jitterbug-kärpänen on purrut, eivät useinkaan tyydy tähän [tungoksessa tanssimiseen], vaan he tahtovat kehittää tanssin ja tanssitaitonsa täydellisemmäksi, mikä juuri käy päinsä kerhoissa, joissa voi vapaasti ja katselijoita arkailematta harjoitella. Sellaisena tanssi lähenee musiikin tahdissa suoritettua voimistelua.³⁴

Voimistelu oli jitterbugille luonteva vertailukohde, mutta laji poikkesi energisyydessään aiemmista seuratanseista niin paljon, että sitä pidettiin jopa urheilullisena. Oppaassa siteerattiin mielihopekirjoitusta, jossa nimimerkki Conga oli kirjoittanut vastineeksi lajin moittijoille: ”Eläköön moderni tanssimusiikki. Eläköön reipas urheilutanssi Jitterbug.”³⁵ Puolustajien näkemyksissä amerikkalaiseen swingmusiikkiin tanssittu uutuus yhdistyi nykyaikaiseen elämäntapaan, jossa tanssi, urheilu ja taidollinen harjoittelu kietoutuivat yhteen. Tanssin puolustuspuheenvuorot harvenivat 1940-luvun mittaan ja jäivät kokonaan pois oppaista 1950-luvulle tultaessa.³⁶ Sodan lopputulos, liittoutuneiden voitto, teki tietä angloamerikkalaisille kulttuurituotteille, ja 1950-luvulla yleiset asenteet populaarikulttuuria kohtaan lievenivät.³⁷

Standardoitu tanssi leviää Suomeen

Tanssivastustus toimi kimmokkeena kansainväliselle standardointiprosessille, joka sai alkunsa 1910-luvun yhdysvaltalaisesta tanssireformista. Tanssihistorioitsija Danielle Robinsonin mukaan reformin taustalla oli luokka- ja rotupolitiikka, joka kohdistui aikakauden muotitansseihin, ragtimetansseihin. Ragtime oli afrikkalaisamerikkalaisten ja eurooppalaisamerikkalaisten liiketraditioiden työväenluokkainen sekoitus, joka kuitenkin yleensä yhdistettiin juuri mustien tanssikulttuuriin.³⁸ Sopimattoman siitä teki seksuaalissävytteinen, koko kehoa hyödyntävä liikekieli, jossa pa-

rin molemmat osapuolet improvisoivat ja rikastivat askeliaan muun muassa hypyillä ja potkuilla. Tanssi ammattilaiset karsivat nämä alaluokkaisina ja rodullisina pitämänsä elementit ja nimesivät uudistetun tyylin moderniksi tanssiksi. Termi on tavallisesti yhdistetty muun muassa Isadora Duncanin taidetanssiin, mutta yhä useammin myös sosiaalinen tanssi nähdään modernistisena ilmaisuna.³⁹

Lisäksi reformiin kannustivat kaupalliset intressit. Ragtime vaati kekseliäisyyttä, jota saattoi oppia vain jaetun ruumiillisen kokemuksen kautta. Jotta sitä pystyttiin myymään aikakauden massa-teollisuuden mallin mukaan helposti opetettavana tuotteena, sen koko luonne muutettiin yksilöllisyyttä korostavasta yhtenäisyyttä vaativaksi. Moderni tanssi ei silti vielä ollut valtakunnallisesti yhtenäinen tekniikka.⁴⁰ Se kuitenkin muodosti pohjan Isossa-Britanniassa vakioituille lajeille, joihin kansainvälinen tanssiurheilu myöhemmin perustui. Samalla ragtimereformista käynnistyi ja vakiintui valkoihoisten toisille valkoisille harjoittama afrikkalaisvaikutteisen tanssin massamarkkinointi.⁴¹

Isossa-Britanniassa standardointi kääntyi kansalliseksi, yhteiskunnalliseksi projektiksi, johon valjastettiin koko maan tanssinopettajat. Toukokuussa 1920 käynnistetyn työn tulokset nimettiin englantilaiseksi tyyliksi, jonka pohjan muodostivat one-step, foxtrot, tango ja moderni valssi eli vakioitu nelikko (*standard four*).⁴² Syyt vakiointiin olivat pitkälti Yhdysvalloista tuttuja, mutta Isossa-Britanniassa toimenpiteillä pyrittiin myös vakauttamaan maata poliittisesti. Epäilyttävät amerikkalaiset muotitanssit yhdistettiin bolsevikkien arvomaailmaan, joka oli vastikään aiheuttanut Venäjän vallankumouksen. Samalla Ison-Britannian pitkä historia siirtomaavaltana kannusti ”kesyttämään” rodullista alkuperää olevat uutuudet.⁴³ Uudistettujen lajien kautta myytiin kansallisen tanssityylin ja -kulttuurin mielikuvaa, jossa kehonhallinta ja eleganssi esitettiin erityisesti brittiläisinä ominaisuuksina. Historiantutkija Allison Abra kutsuu tätä kulttuurisen vuorovaikutuksen prosessia kaupalliseksi nationalismiksi (*commercial nationalism*). Ammattilaiset tarjosivat tanssiyleisölle kansakunnasta ruumiillisia käsityksiä, joita yleisö toisaalta hyväksyi, toisaalta vastusti ja muunsi. Tanssijoille

tärkeintä oli usein uusien lajien viihdearvo.⁴⁴

Toisaalta vakioitujen lajien nähtiin heijastavan ensimmäisen maailmansodan muuttamia olosuhteita, kuten laajentuvaa demokratiaa ja naisten tasa-arvopyrkimyksiä. Tanssien symbolinen veto-voima perustui siihen, että ne olivat yksinkertaisuudessaan kenen tahansa opittavissa. 1800-luvun tanssitilaisuuksien jäykkien sääntöjen sijaan haluttiin suurempi liikkumisen vapaus.⁴⁵ Britit poistivatkin paritanssista baletin tekniikkaa, kuten jalkaterien aukikierron ja päkiöillä tanssimisen.⁴⁶ Lisäksi haluttiin säädellä opetuksen tasoa ja luoda opettajille pätevyysvaatimukset. Tanssialan ajankoh-
taisia kysymyksiä käsittelemään perustettiin vuonna 1929 erityinen lautakunta, Official Board of Ballroom Dancing, joka ulotti vaikutuspiirinsä pian myös muualle maailmaan.⁴⁷

Vaikka tanssilajeja ei alun perin standardoitu erityisesti kilpailuja varten, kilpailutoiminta paikallisine karsintakierroksineen ja alueellisine finaaleineen joudutti uudistetun tekniikan juurtumista Isossa-Britanniassa heti 1920-luvun alusta alkaen.⁴⁸ Ulkomaille laajentuminen oli systemaattista: britit levittivät standardoituja lajejaan tavoitteellisesti muun muassa Euroopan mantereelle, Etelä-Afrikkaan, Aasiaan ja Australiaan. Tyypillistä oli, että vakioidut lajit veivät elintilaa kansallisilta tanssitavoilta.⁴⁹ Myös monet suomalaiset opettajat tunnistivat englantilaisen tyylin leviämisen ja tukivat sitä.⁵⁰ Esimerkiksi Vilho Pitkänen totesi vuonna 1939, että ”[e]nglantilainen tanssityyli on valloittanut jo melkein koko maailman siksi, että se on rauhallinen ja miellyttävä.”⁵¹ Inkeri Kare tiedosti myös brittien muuttaman tanssitekniikan vuonna 1934: ”Aikaisempi salonkitanssi perustui balettitekniikkaan, jota vastoin nykyinen tekniikka perustuu ruumiin luonnolliseen liikuntaan. [...] Eteenpäin tanssittaessa asetamme tavallisesti ensin kantapään lattiaan.”⁵² 1930-luvulla suomalaiset omaksuivat englantilaisen tyylin Viron ja Saksan kautta, kun taas 1940-luvun puolivälin jälkeen yhteyksiä solmittiin jo suoraan brittiläisiin opettajiin.⁵³

Kilpailu tekee tanssista urheilullista

Suomessa kilpailutoiminta käynnistyi Helsingissä 1930-luvulla. Aluksi kilpailuja järjestettiin siellä, missä muutenkin tanssittiin, kuten ravintoloissa ja urheiluseurojen järjestämien tanssi-iltojen osana. Systemaattisia sääntöjä ei ollut, ja tuomareina toimi paikalla oleva yleisö.⁵⁴ Ravintolakilpailut olivat poissa työväen ulottuvilta, sillä 1930-luvun puolivälin jälkeen tanssiminen oli sallittu vain ensimmäisen luokan ravintoloissa.⁵⁵ Vaikka tanssinopetus oli alkanut keskiluokkaistua, salonkitanssikouluilla oli yhä porvarillinen leima.⁵⁶ Opettajajohtoinen tanssiharjoittelu ja yhä järjestelmällisemmäksi muuttuva kilpaileminen vaativat taloudellisten resurssien lisäksi kulttuurista tapatietoa ja ravintoloihin sopivan puvuston. Amatööriseuran perustamiseen innoittikin lajikiinnostuksen ohella halu irrottautua tanssinopettajien ja ylempien sosiaaliryhmien vaikutuspiiristä. Puuhamieheksi ryhtyi uimavalmentaja Veikko Niemelä, joka sovelsi nyt osaamistaan tanssijoihin. Vuonna 1938 rekisteröity Tanssiklubi X ei ollut aikakautensa ainoa kilpatanssiseura, mutta siitä tuli Niemelän ansiosta pitkäikäisin ja vaikutusvaltaisin.⁵⁷

Urheilullisista periaatteistaan huolimatta uusi toimija asemoi itsensä kulttuurin kentälle ja vaihtoi vuonna 1945 nimensäkin tanssikulttuuriseura Terpsikhoreksi.⁵⁸ Kehittelyasteella olevaa toimintaa oli vaikea määritellä, kuten seuran alkutaipaleen myöhempi analyysi *Suomen Urheilulehdessä* osoittaa:

Erään monivuotisen aktiivijäsenen osuvia sanoja lainaten tanssikulttuuri edusti ”kansainvälisen kaupallisen populaarikulttuurin piiriin kuuluvien [...] kaupunkinuorison muotitanssi-ilmiöiden kehittelyä esteettiseksi liikuntaharrastukseksi hieman merkittävästi yhdistettynä jonkinlaiseen entisaikojen yläluokan juhlatanssiaisten atmosfääriin vaalimiseen”.⁵⁹

Elitistiset piirteet jäivät osaksi kilpatanssin olemusta. Kuten

edellä on todettu, sen ruumiillinen perusta oli vakioitu liikekieli, joka ilmensi valkoista rotuidentiteettiä ja kohotettua sosiaalista asemaa. Kilpailuasuna säilyivät juhlapuvut ja nimenä salonkitanssi, kunnes termi kilpailutanssi tai lyhyemmin kilpatanssi alkoi vakiintua.⁶⁰

Koska suhde urheiluun ei vielä 1930–40-luvuilla ollut selkeä, kilpatanssi kehittyi enimmäkseen erillään urheiluseuroista ja jakautuneesta liikunnan järjestöpolitiikasta. Yritykset esiintyä amatööriurheiluna kilpistyivät viranomaistulkintaan: Terpsikhoren Turussa ja Tampereella järjestämiä kilpailuja rokotettiin 35 prosentin verolla, koska ne luokiteltiin huvitilaisuudeksi.⁶¹ Tanssikilpailut systematisoituivat myöhään verrattuna perinteisiin urheilulajeihin, kuten hiihtoon ja juoksuun, joissa kilpailtiin Suomessa 1870-luvun lopulta alkaen.⁶² Naisten asema kilpatanssissa oli kuitenkin monia muita urheilumuotoja parempi. Yksilö- ja joukkuelajeissa oli sukupuolille omat sarjat, mutta kilpatanssissa perusyksikkönä oli naisen ja miehen muodostama tanssipari. Tästä johtuen kilpatanssissa ei käyty 1900-luvun alkukymmenille tyypillistä keskustelua siitä, saiko nainen urheilla. Naisia toimi myös miesten valmentajina ja arvostelutuomareina.⁶³

Ihanteena kilpatanssissa oli Suomen tunnetuksi tekeminen, johdonmukainen harjoittelu ja kunniallinen, kurinalainen elämäntapa. Samat tavoitteet esiintyivät yleisesti aikakauden suomalaisessa urheilukulttuurissa, ja urheilumenestyksen perusteella Suomi kytki itsensä länteen, Eurooppaan ja sivistyseliittiin.⁶⁴ Tanssin urheilullisuutta korostettiin vuonna 1939 helsinkiläisen ravintola Rion ohjelmalehtisessä, joka oli painettu Suomen ja Viron välistä maaottelua varten:

Olisiko tanssi sitten urheilua? No, Sinä ehkä hymyilet sille, mutta tosiasia kuitenkin on, että miltei kaikissa muissa maissa paitsi Suomessa salonkitanssi on astunut jo aamoin urheilun piiriin ja otettu myötämielisyydellä vastaan.

Uskonet, epäuskoinen Tuomas, että salonkitanssi on urheilua, kun kerron Sinulle, että nämä nyt maaottelussa maansa värejä puolustavat tanssijat ovat harjoitelleet vuosi-

Kuva 2: MM-kilpailut

Kilpatanssin maailmanmestaruuskilpailut Helsingin Messuhallissa maaliskuussa 1948. Tanssikulttuuriseura Terpsikhoren Veikko Niemelä toivotti osallistujat tervetulleiksi seitsemällä kielellä. Esittelykulkueen kärjessä britit Doris Prater ja Syd Perkin. Terpsikhorelle koitui kilpailujen järjestämisestä lähes 300 000 markan tappio, joka saatiin maksettua vasta viiden vuoden kuluttua. Vuonna 1935 valmistunut Messuhalli toimi usein erilaisten tanssitapahtumien näyttämönä. Kuva: Hugo Sundström, JOKA Journalistinen kuva-arkisto, Hufvudstadsbladet, Museovirasto.

kausia erikoisesti juuri kilpailutanssia, eläneet, kuten urheilijan tuleekin ja ottaneet harrastuksensa todellisen urheilun kannalta. Kysyyhän salonkitanssi korkealle kehittynyttä tasapainoa, rymitajua [sic], ruumiinhallintaa ja kauneusvoittoa. Siis samaa kuin voimistelu ja uimahypyt.⁶⁵

Toisin kuin Isossa-Britanniassa, missä hillityn tanssityylin ajateltiin ilmentävän omaa kansanluonnetta, Suomessa standardoitu tanssi herätti mielikuvia kansainvälisistä yhteyksistä. Suomalaiset ammattiopettajat ja monet amatöörit olivat kansainvälisesti suuntautuneita: 1940-luvulla yhteyksiä luotiin Ison-Britannian lisäksi Keski-Eurooppaan, Viroon ja Pohjoismaihin, myöhemmin myös Neuvostoliittoon. Pohjoismaiden mestaruuksista kilpailtiin vuonna 1946, ja kaksi vuotta myöhemmin Suomi isännöi Helsingin Messuhallissa kolmipäiväisiä maailmanmestaruuskilpailuja, joita seurasi 11 000 katsojaa.⁶⁶

Kilpailutoiminnan vakiintuminen ei kirkastanut seurataanssin ja kilpatanssin eroja. Tanssialalla ammattilaisuus tarkoitti opettamista rahakorvausta vastaan, ja samat ammattilaiset opettivat sekä seura- että kilpatanssijoita pitkälle 1970-luvulle.⁶⁷ Ammattilaisia käytettiin vakioitujen lajien osaamisen vuoksi myös tuomareina.⁶⁸ Rajoja hämärsi entisestään se, että samoja lajeja opetettiin seurustelukäyttöön. Tähän ohjasi erityisesti Maailman tanssiohjelma, jonka kansainvälinen ammattilaisjärjestö International Council of Ballroom Dancing (ICBD) otti käyttöön 1960-luvun alussa.⁶⁹ Seuratansseiksi vakioidut lajit olivat muutamien poikkeuksien samoina kuin kilpatanssit.⁷⁰ Samalla Suomen tanssinopettajain liitto (STOL) valvoi tiukasti, etteivät amatöörit haitanneet tanssikoulujen liiketoimintaa järjestämällä maksullisia kursseja suurelle yleisölle.⁷¹

Kauniista liikkeestä kuntoliikunnaksi

1950-luvulla kilpatanssiharrastus alkoi avartua erilaisista sosioekonomisista taustoista tuleville. Suomi keskiluokkaistui sekä määrällisesti että kulttuurin kannalta, ja työväenluokan kulutustottumukset ja kulttuurikäsitteet muuttuivat porvarillisemmiksi.⁷² Samalla sotakorvauksien jälkeinen talouskasvu loi puitteet hyvinvointi- ja kulutusyhteiskunnalle, jossa liikunta kasvatti merkitystään urheilun rinnalla.⁷³ Terminä *liikunta* yleistyi 1960-luvulla, koska se kattoi *urheilua* laajemmat fyysisen aktiivisuuden muodot. 1970-luvun alussa liikunnan yläkäsitteen alle kuuluivat niin kilpa- ja huippu-urheilu kuin kuntoliikunta ja liikuntakasvatuskin.⁷⁴

Tanssissa kuntoilukehitys näkyi hitaasti: 1950-luvun tanssioppaissa ei painotettu lainkaan tanssin merkitystä liikuntana tai urheiluna.⁷⁵ Kunnan kohottamisen sijaan korostui liikkeen esteettinen merkitys, sillä olennaisena pidettiin kaunista tyyliä ja oikeaoppista tekniikkaa. 1960-luvulle tultaessa turkulaiset Aira ja Holger Reunamo ihailivat targon ”liikkeen kauneutta” ja tunnistivat valssin tuovan ”miellyttävän liikunnan iloa”.⁷⁶ Veikko Niemelälle tanssi oli ”ihmiskunnan vanhimpia taidemuotoja, jokapäiväisen liikehtimisen jalostuneempi muoto – liikunnan kukka.”⁷⁷ Åke Blomqvist esitti kuntoilun seurustelun sivutuotteena: seuraelämässä käytön lisäksi tanssi oli ”hyvää liikuntaa ja mukava tapa rentoutua.”⁷⁸ Opettajien näkemyksissä tanssi sijoittui lähemmäs kulttuuria ja jopa taidetta kuin hikiurheilua.

Tanssin toteuttamiseen liittyen termillä *liikunta* oli kuitenkin monia merkityksiä. Se viittasi esimerkiksi parin osapuolten yhteistyöhön tai tietyn tanssilajin tekniikkaan.⁷⁹ *Liikuntasuuntaa* käytettiin lattialla vastapäivään liikkumisesta.⁸⁰ Lisäksi termi *perusliikunta* tarkoitti perusaskelta eli tietylle lajille tyypillistä askelikkoo, jota käytettiin linkkinä muiden askelsarjojen välissä.⁸¹ Tanssin monitahoinen sanallistaminen liikuntaterminologian avulla kertoo, että tanssinopettelu ymmärrettiin fyysiseksi, taidolliseksi harjoitteluksi, vaikka sitä ei kuntoiluksi määritettykään.

Kuntoliikunta yleistyi 1960-luvulla, kun terveystieteiden eli liikunnan yhteys hyvinvointiin vahvistui julkisessa puheessa.⁸² Uusia kulutus- ja vapaa-ajanviettorutiineja synnytti 40-tuntisen työviiikon käyttöönotto ja lauantain muuttuminen vapaapäiväksi vuonna 1965.⁸³ Liikuntaharrastuksen kasvu osui erityisesti keskiluokkaan, ja 1970-luvulla liikuntaa harrastivat jo kaikenikäiset.⁸⁴ Muutokset näkyivät tanssissakin. 1960-luvulla kiihtynyt kaupungistuminen siirsi seuratanssia maaseudun lavoilta kaupunkien ravintoloihin.⁸⁵ Samalla maakuntien erikokoisiin keskuksiin syntyi uusia kilpatanssiseuroja, koska Terpsikhoresta eronnut ja ammattilaiseksi siirtynyt Veikko Niemelä tehosti opetustyötään eri puolilla Suomea.⁸⁶ Myös juniorikilpailut käynnistyivät 1960–70-lukujen vaihteessa ja kasvativat hiljalleen suosiotaan.⁸⁷

Harrastuksena tanssi sopi aikakauden uudistuvaan ajatusmaailmaan. 1970-luvulta lähtien liikunnasta tuli yhä useammalle itseilmaisun keino ja elämää määrittävä harrastus, ja yksilöllistymisen myötä oma laji oli mahdollista valita aiempaa vapaammin.⁸⁸ Orastava kuntotanssiharrastus sijoittui kilpatanssiseuroihin. Suurin osa seurojen jäsenistä harrasti 1970-luvun lopussa tanssiurheilua kuntoliikuntana ilman kilpailutarkoitusta.⁸⁹ Ammattilaisia tämä häirit si, sillä aiemmin oli sovittu, että seurojen tehtävä ei ollut opettaa alkeita vaan valmentaa kilpailijoita.⁹⁰ Seurojen asemaa kuitenkin lujitti vuoden 1980 liikuntalaki, joka sinetöi 1900-luvun mittaan vakiintuneen liikuntatoiminnan työnjaon: julkishallinto vastasi rahoituksesta ja liikuntapaikkojen tarjonnasta, urheiluseurat taas käytännön toteutuksesta.⁹¹

Tanssiurheilun tie urheilulajiksi

1970-luvun alussa Suomen kilpatanssijat alkoivat aktiivisesti edistää *tanssiurheilu*-termin käyttöä ja kilpatanssin tunnustamista urheiluksi. Tanssiurheilu alkoi tarkoittaa kansainvälisesti standardoitujen vakio- ja latinalaistanssien harrastamista joko kuntoliikuntana tai kilpaurheiluna.⁹² Muutoksen taustalla oli kilpatanssin kansain-

välinen järjestäytyminen, jota Suomessakin seurattiin. Termi *tanssiurheilu* oli yleistynyt Länsi-Saksassa 1950-luvulla, ja sieltä mallia ottaen Keski-Euroopassa ja Pohjoismaissa alettiin rakentaa kilpatanssia urheilulajiksi 1960-luvun lopulta alkaen erityisesti latina-laistanssien vahvan kehityksen vuoksi.⁹³ Pohjoismaisista amatööri-liitoista maidensa urheiluliittoihin pääsivät Suomea ennen Tanska ja Norja.⁹⁴ Suomessa haluttiin ennen kaikkea opetusministeriön urheilumäärärahojen piiriin, mutta pyrkimyksenä oli myös erottua seuratanssista, tehdä kilpatanssia tunnetuksi ja saada enemmän harrastajia.⁹⁵ Ennen urheilulajiksi hyväksymistä kilpatanssin niukka rahoitus tuli kuntien kulttuuri- tai nuorisotoimelta.⁹⁶

Tanssiurheilutoiminta asettui 1960-luvun lopulta alkaen Suomen vahvan yhdistysperinteen mukaisesti amatöörikilpaurheilun kehikkoon, sillä kuntien liikuntatilojen käyttö, rahoitus ja kilpaileminen edellyttivät rekisteröitymistä seuroiksi.⁹⁷ Organisoituminen eteni nopeasti: vuosikymmenen vaihteessa syntyi kaksi kattojärjestöä, Suomen Valtakunnallinen Tanssiliitto (SVTL) vuonna 1968 ja Suomen Tanssiurheiluliitto (STUL) vuonna 1972. Esteenä urheilulajiksi pääsulle olivat liittojen väliset erimielisyydet, jotka koskivat edustus oikeuksia kansainvälisissä arvokilpailuissa. Oikeudet olivat Veikko Niemelän työn tuloksena keskittyneet yhdelle seuralle, helsinkiläiselle Terpsikhorelle. Liittojen oli kuitenkin pakko neuvotella, sillä SVUL vaati niiden yhdistymistä.⁹⁸

Osa tanssiurheilijoista olisi halunnut työläistaustansa vuoksi liittyä Työväen Urheiluliittoon (TUL), mutta porvarillisen SVUL:n kannattajia oli enemmän.⁹⁹ SVUL oli lujittanut asemaansa 1950-luvun lopulta lähtien, ja moni uusi urheilujärjestö hakeutui suoraan SVUL:oon.¹⁰⁰ Lajiliitot yhdistyivät vuonna 1976 Tanssiurheilun Keskusliitoksi, joka pääsi lupausten mukaisesti SVUL:n jäseneksi joulukuussa.¹⁰¹ Samana vuonna opetusministeriön alainen Valtion urheiluneuvosto (VUN) hyväksyi kilpatanssin urheilu- ja liikunta-toiminnaksi. Tanssiseurojen rahatilanne ei kuitenkaan parantunut, sillä monet seuramat menettivät nyt aiemmat kulttuuritoimen avustuksensa. Useissa kunnissa urheilumäärärahat olivat kulttuurisektorilta saatuja pienempiä tai niitä ei myönnetty tanssiurheilulle lainkaan.¹⁰²

Arvostuksen nousu kasvatti harrastajamäärää ja toi palstatilaa lehdistä sekä harjoitustiloja koripallosaleista. Maallikoille tanssi oli silti ”ravintolan ja rytmiriihen” viihdettä, eivätkä penkkiurheilijakaan heti löytäneet tietään katsomoihin.¹⁰³ *Urheilulehdessä* esitetty määritelmä, ”tanssista kehitetty urheilumuoto”, kuvasi osuvasi lajin rakennettua luonnetta mutta jätti eron seuratanssiin yhä epäselväksi.¹⁰⁴ Käsityksiä oiottiin tiedotuksella ja tanssiurheilun visuaalisella esittelyllä *Urheilulehdessä*. Kuvien kautta selvennettiin tyypillistä liikekieltä, vakio- ja latinalaistanssien tyylieroja sekä harjoittelu- ja valmennusolosuhteita.¹⁰⁵ Myös esiintymiset, koulu-yhteistyö ja verkostoituminen auttoivat markkinoinnissa: esimerkiksi tanssiurheiluseura Kotkan Hyrrät järjesti urheilutoimittajille saunailtoja valaistakseen näille lajin luonnetta.¹⁰⁶

Vuonna 1979 Tanssiurheilun Keskusliittoon kuului 4273 henkilöjäsentä.¹⁰⁷ Silti paritanssi toteutui lähes täysin tanssiurheiluseurojen ulkopuolella. Seuratanssi oli terävimmän suosionsa taittumisesta huolimatta 1970-luvun lopulla erittäin suosittua ajanvietettä. Tanssiravintoloissa käynti oli Tilastokeskuksen kulttuuri- ja vapaa-aikatutkimuksen mukaan liikunnan jälkeen toiseksi yleisin vapaa-ajanviettomuoto vuonna 1977. Liikuntaa tai urheilua harrasti viikoittain 78 prosenttia suomalaisista, kun taas tanssiravintolassa oli vuoden sisällä käynyt 56 prosenttia yli 15-vuotiaista. Yleisissä tansseissa eli tanssilavoilla tai seurantaloilla kävijöiden osuus oli 35 prosenttia. Ravintoloissa ja lavoilla tanssiminen täydensivät jossain määrin toisiaan, sillä ravintoloissa kävivät kaupunkilaiset ja yleisissä tansseissa maaseudun asukkaat. Harrastukseksi mielletty tanssin sijaan oli harvojen valinta: balettiharrastajien osuus oli alle 0,5 %, kansantanssien 1 % ja muun musiikkiliikunnan 8 % aikuisväestöstä.¹⁰⁸ Tulokset eivät kerro, tulkitsivatko kyselyyn mahdollisesti vastanneet tanssiurheilijat harrastuksensa urheiluksi vai musiikkiliikunnaksi. Joka tapauksessa sekä kyselyn muotoilu että tulokset selittävät 1970-luvun lopun yleistä käsitystä paritanssista. Suuren yleisön ymmärryksessä se lokeroitui edelleen sosiaaliin suhteisiin liittyväksi viihteeksi. Vaikka tanssiurheilu oli nyt urheilulaji, tie laajempaan tietoisuuteen ja levinneisyyteen oli vasta avautumassa.

Yhteenveto

Tässä artikkelissa on tarkasteltu, miten paritanssia ohjattiin liikunnan ja urheilun yhteyteen 1920-luvun lopulta alkaen. Tutkimusperiodin alussa tanssi toimi huvielämän käytäntönä ja seurustelun mahdollistajana, mistä kumpusi myös syvään juurtunut tanssivasustus sivistyneistön ja uskonnollisten konservatiivien parissa. Ruumiillisuus määritti tanssin sosiaalista tulkintaa: rahvaanvalistajien näkemyksissä nuoriso ja alempi kansanosa antautuivat tanssiessaan hallitsemattomasti viettiensä armoille ja olivat siksi holhouksen tarpeessa. Liikunnaksi ja urheiluksi luokittelu saikin alkunsa tarpeesta tehdä tanssista hyväksyttävämpää. Opettajat näkivät hyödyt, joita äänekkäimmät vastustajat eivät: tanssi oli ruumiillista yleisivistystä, joka tuotti hallitun, ryhdikkään kehon ja sujuvan seurustelutaidon. Samalla tanssi pönkitti monentyyppisten yhdistysten olemassaoloa iltamilla, tanssitilaisuuksilla ja kilpailuilla kerättyjen varojen kautta. Kilpailullinen tanssi sai jalansijaa, kun se yhdistettiin 1930–40-lukujen nationalistisessa ilmapiirissä urheilun kurinalaiseen harjoitteluun ja kansainvälisiin verkostoihin.

Tanssinopettajat harjoittivat kansankontrollia myös itse ja veivät sen konkreettiselle, ruumiilliselle tasolle. Tanssista haluttiin kitkeä hyppiminen, seksuaalissävytteinen vääntelehtiminen ja partneriin liimautuminen. Läheisyyden sijaan ohjattiin pysymään staattisessa asennossa ja sijoittamaan tanssi jalkoihin, oikeaoppisiin askeliin.¹⁰⁹ Tanssin kehityksen korkeimpana muotona näyttäytyi kansainvälisesti säädelty kilpatanssi. Tanssilajien standardointiprosessi oli luokka- ja rotuhierarkioiden uudelleenjärjestely, jossa 1900-luvun alusta periytyvä valkoihoisilla, yläluokkaisilla mielikuvilla leikittely jäi olennaiseksi osaksi kilpatanssin estetiikkaa. Samalla seurataanssin ja kilpatanssin väliset rajat jäivät hämäriksi, kun samoja vakioituja lajeja opetettiin sekä seurusteluehtona että kilpailutarkoitukseen. Läpi tutkimusajanjakson paritanssi oli silti useimmille ihmisille yhteiskuntaluokasta riippumatta sosiaalista, ei kilpailullista. Erityisesti maaseudulla tanssitaito oli pitkälti itse opittua, vaikka sinne kohdistettiin ohjausta tanssioppaiden ja kurssikiertueiden avulla.

Tässä artikkelissa olen käyttänyt *seuratanssia* yleisterminä sosiaalisten tilaisuuksien tanssille, mutta aineistoni antavat sen osalta aiheita jatkotutkimukseen: *seuratanssilla* oli erilaisia vivahteita eri aikoina, eikä sen esiintymistä lehtiaineistoissa ole tutkittu.

Tanssin ja liikunnan suhde muuttui, kun puolustusargumentoinnin tilalle tuli kuntoliikunnan nousun myötä hyöty- ja terveysnäkökulma. Asenteiltaan keskiluokkaistunut ja erilaisiin kulttuurimuotoihin aiempaa myönteisemmin suhtautuva yhteiskunta avautui populaarikulttuurille ja uusille urheilumuodoille. Kulttuurin parista ponnistaneen kilpatanssin urheilulajiksi rakentamiseen kului useita vuosikymmeniä, joiden aikana Suomi seurasi lajin kansainvälistä kehitystä. Kilpatanssi asettui vähitellen amatöörikilpaurheilusta tuttuun kehikkoon yhdistyksiksi ja liitoiksi. Tanssi kytkeytyi myös tutkimusajanjakson aikana lisääntyvään rakentamiseen seurantalojen, lavojen, koulujen ja sisäliikuntapaikkojen kautta.¹¹⁰ Tanssin monet tapahtumapaikat kertovat sen merkityksistä niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Tanssiurheilun toimintaedellytyksiä paransivat kaupungistuminen, yksilöllistyvä elämäntapa ja kansainvälistyminen, ja sen asema kohentui urheilulajiksi pääsyn tuoman näkyvyyden myötä. 1970-luvun lopussa tanssiurheilu pinnisteli kuitenkin vielä eteenpäin vapaaehtoisvoimin ja niukan julkisen rahoituksen turvin.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

I Lehdet

Helsingin Sanomat (HS), 30.1.1945

Tanssiurheilu, 1973–1975.

Suomen Urheilulehti, 27.10.1976–, 1977–1979.

II Tanssioppaat

Blomqvist, Åke, *Kaikki tanssimaan. Helppotajuinen tanssiopas alkajille*. Ei kustantajaa. Helsinki, 1964. (1.–2. painokset 1964–1967; 4. painos 1973; 6. painos 1975.)

Blomqvist, Åke, *Suorittakaa ”Maailman tanssimerkki”*. Ei kustantajaa. Helsinki, 1974.

Blomqvist, Åke, *Uusittu tanssiopas*. Ei kustantajaa. Helsinki, 1976.

Bondén, W., *Unsi tanssikirssi*. Ei kustantajaa. Helsinki, 1956.

Bondén, W., *Unsi tanssikirssi. Osat I ja II*. Ei kustantajaa. 1961. (3 painosta 1961–1978.)

Christianssen, Ove, *Unsi tanssin oppikirja*. Kustannusliike Linna: Turku, 1948. (5 painosta 1948–1955.)

Grönlund, Elna, *Lilla dansboken. Kortfattad, populär handledning i modern och gammal dans*. Förlagsaktiebolaget Spegeln: Vaasa, 1947.

Jitterbug: mitä se on ja miten sitä tanssitaan [nimetön tekijä]. Tanssikirja: Helsinki, 1945. (2 painosta 1945.)

Kare, Inkeri, *Nykyajan salonkitanssit. Modern salongsdans*. Kustannusliike Kaleva: Helsinki, 1932.

Kare, Inkeri, *Nykyajan tanssit: teoriassa ja teknikassa*. Kustannusliike Fenno Skandia: Helsinki, 1934. (2 painosta 1934–1937.)

Laaksonen, S. [Tanssiaula], *Tanssin käsikirja eli Opas. Yleistajuisessa muodossa tanssista ja tanssittavista kappaleista*. S. Laaksonen: Tampere, 1928.

Niemelä, Veikko V., *Nykyaikaisen salonki- ja kilpatanssin tietosanakirja*. Tanssikulttuuriseura Terpsikhore ry: Helsinki, 1946.

Niemelä, Veikko V., *Kansainvälinen tanssitaito*. Oy. R. E. Westerlund Ab.: Helsinki, 1965.

Niemelä, Veikko V., *Nykyaikainen seuratanssi ja Maaailman tanssiohjelma I.C.B.D.* Musiikki Fazer: Helsinki, 1968. (5 painosta 1968–1981.)

Pitkänen, Vilho, *Tanssikurssi. Täydellisin ja helppotajuinen oppikirja nykyajan tansseista*. Kirjakauppa Tieto: Helsinki, 1939. (1.–2. painokset 1939–1940; 4.–6. painokset 1943–1945; 8.–19. painokset 1953–1968.)

Ranta, Eero, *Tanssin itseopiskelukurssi. Nykyaikaisten tanssien helppotajuinen oppikirja itseopiskelijoille*. T:mi Vakka: Turku, 1942. (4 painosta 1942–1945.)

Reunamo, Aira & Holger, *Täydellinen tanssikurssi*. Ei kustantajaa. 1961.

Salonen, Heimo. *Tanssin oppikirja. Täydellinen oppikirja, jonka avulla voi oppia kaikki nykyajan seuratanssit*. Otto Andersin Oy:n kustannusliike: Pori, 1938.

Suomela, Jorma, *Tanssikurssi äänilevyillä*. Kustannus Oy Milano: Turku, 1957.

Tanssikurssi. Täydellinen ja helppotajuinen oppikirja nykyaikaisissa tansseissa [nimetön tekijä]. Kustannus-Osakeyhtiö Lukemisto: Helsinki, 1929.

Tanssikurssi. Vihko N:o 1 [kirjekurssi]. Ei kustantajaa. Helsinki, 1943. (Vihot 1–3, 1943.)

Uusi tanssikurssi. Täydellinen ja helppotajuinen oppikirja nykyaikaisissa tansseissa. Kirjamyynti: Tampere, 1933. (6 painosta 1933–1941.)

Weske, Aleksander, *Tanssitaito*. E. Viljanteen kirjakauppa ja kustannusliike: Helsinki, 1946. (2 painosta 1946.)

Haastattelut

Holmén Alvesalo, Marianne 7.3.2023.

Koponen, Antero 22.3.2024.

Vihervaara, Juha 9.10.2023.

Kirjallisuus

Abra, Allison, *Dancing in the English style. Consumption, Americanisation and national identity in Britain, 1918–50*. Manchester University Press: Manchester, 2019 [2017].

Asplund, Anneli & Hoppu, Petri & Laitinen, Heikki & Leisiö, Timo & Saha, Hannu & Westerholm, Simo, *Suomen musiikin historia. Kansanmusiikki*. WSOY: Helsinki, 2006.

Haavio-Mannila, Elina & Snicker, Raija, *Päivätanssit*. WSOY: Porvoo, Helsinki & Juva, 1980.

Hakulinen, Kerkko & Yli-Jokipii, Pentti, *Tanssilavakirja. Tanssista, lavoista ja lavojen tansseista*. AtlasArt: Helsinki, 2007.

Halinen, Riku, *Tanssia tehtaiden varjossa. Tanssiklubi Kotkan Hyrrät ry 1968–2018*. Tanssiklubi Kotkan Hyrrät ry: Kotka, 2019.

Homans, Jennifer, *Apollo's Angels. A History of Ballet*. Random House: New York, 2010.

Itkonen, Hannu, *Liikkumisen sosiologia*. Vastapaino: Tampere, 2021.

Jalkanen, Pekka & Kurkela, Vesa, *Suomen musiikin historia. Populaarimusiikki*. WSOY: Helsinki, 2003.

Kokkonen, Jouko, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 3. Suomen Urheilumuseo: Helsinki, 2015.

Lehtiranta, Jouni, *Seuratanssista tanssiurheiluksi. Suomalaisen amatöörikilpatanssin kehitys 1968–1979*. Suomen historian pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, 1994.

McMains, Juliet, *Glamour Addiction. Inside the American Ballroom Dance Industry*. Wesleyan University Press: Middletown, CT, 2006.

Niemelä, Veikko V., *Paritanssin pyörteitä. Vuodesta 1650 vuoteen 1995*. Otava: Helsinki, 1998.

Pesola, Sakari, ”Kun suomalaiset äänestivät jaloillaan. Toisen maailmansodan tanssikiellosta tanssilavojen kukoistukseen”. Teoksessa Terho, Henri (toim.), *Hetkiä historiassa*. Cultural History – Kulttuurihistoria 2. Kulttuurihistoria, Turun yliopisto: Turku, 2003, 309–329. Toinen, osittain korjattu painos. Sama artikkeli on aiemmin julkaistu teoksessa Peltonen, Matti (toim.), *Rillumarei ja valistus*. SHS, 1996.

Robinson, Danielle, ”The Ugly Duckling: The Refinement of Ragtime Dancing and the Mass Production and Marketing of Modern Social Dance”, *Dance Research* 28:2 (2010), 179–199.

Rossi, Leena (toim.), *Saanko luvan? Iskelmä-Suomen ilmiöitä 1900-luvulla*. k&h, Turun yliopisto: Turku, 2005.

Suhonen, Tiina, ”Varhaisia helsinkiläisiä balettikouluja”. Teoksessa

Laakkonen, Johanna et al. (toim.), *Se alkoi joutsenesta. Sata vuotta arkea ja unelmia Kansallisbaletissa*. Karisto: Hämeenlinna, 2021, 36–39.

Tikka, Marko & Nevala, Seija-Leena, *Kielletyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Atena: Jyväskylä, 2020.

Väätäinen, Hanna, *Rumbasta rampaan. Vammaisen naistanssijan ruumiillisuus pyörätuolikiilpatanssissa*. Väitöskirja. Åbo Akademis förlag: Turku, 2003.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 *Tanssiurheilu* 3/1973, 3.
- 2 Kokkonen 2015, 37, 76.
- 3 Tikka & Nevala 2020, 9–13, 122–126.
- 4 Robinson 2010, 180, 189–191; McMains 2006, 81–82.
- 5 Tikka & Nevala 2020, 122, 126–127; Abra 2019, 35–38.
- 6 Tässä artikkelissa tarkoitan *tanssilla* paritanssia; ulkopuolelle jäävät baletti ja muu taidetanssi sekä kansantanssi. Tutkimusperiodin aikana paritanssiin viitattiin kontekstista riippuen sanoilla *tanssi*, *salonkitanssi*, *seuratanssi* tai *kilpatanssi*. Jos oli tarpeen korostaa, että kyse oli pareittain tanssimisestä verrattuna yksin toteutettaviin tanssimuotoihin, käytettiin termejä *kaksintanssi* tai *kahdentanssi*. Laaksonen 1928, 8; *Uusi tanssikurssi* n.d. [n. 1935–1936] (3. painos), 69–70.
- 7 Oppaita julkaistiin 1920–70-luvuilla useita kymmeniä. Monista otettiin uusia painoksia vuosien ajan. Muutosten selvittämiseksi artikkelia varten on luettu kaikki painokset, ja kyseisiin oppaisiin viitataan vuosiluvun lisäksi painoksen numerolla. *Nykyaikaisen salonki- ja kilpatanssin tietosanakirja* (1946) on painetun tekijätiedon puuttuessa merkitty lähdeluettelossa Veikko Niemelän teokseksi, sillä hän on myöhemmin ilmoittautunut sen tekijäksi. Niemelä 1998, 93. *Suorittakaa "Maailman tanssimerkki"* (1974) taas on tulkittu Åke Blomqvistin kirjoittamaksi perustuen yhtäläisyyteen hänen muiden oppaidensa kanssa.
- 8 *Tanssiurheilu*-lehti edusti vain osaa Suomen tanssiurheilijoista: sitä julkaisi Suomen Tanssiurheiluliitto (STUL), joka oli toinen kahdesta 1970-luvun alun tanssiurheilujärjestöstä. Toisella järjestöllä, Suomen Valtakunnallisella Tanssiliitolla (SVTL), ei ollut omaa lehteä, mutta se lähetti aktiivisesti sisäisiä tiedotteita. Lehtiranta 1994, 112–113. Vuoden 1975 päätteeksi

Tanssiurheilu lakkautettiin riittämättömän tilaajamäärän vuoksi. *Urheilulehti* 44/1979, 17.

- 9 Lajiliittojen yhdistyttyä uusi Tanssiurheilun Keskusliitto (TK) pääsi SVUL:n jäseneksi joulukuussa 1976. Sen mukaantulosta ei uutisoitu saman vuoden puolella; *Urheilulehdet* on luettu numerosta 43/1976 (27.10.1976) alkaen.
- 10 Väitöskirja käsittelee angloamerikkalaisten muotitanssien, swing- ja rock 'n' roll -tanssien, opetusta ja harrastusta Suomessa 1930–70-luvuilla.
- 11 TK kohdisti tiedotteensa oman jäsenistönsä lisäksi koko *Urheilulehden* lukijakunnalle. Kun SVUL ilmoitti muuttavansa tiedotteet lajiliittojen sisäisiksi, TK alkoi vuodesta 1980 taas julkaista omaa *Tanssiurheilu*-nimistä lehteä. Lehtiranta 1994, 115–117.
- 12 Esim. Hakulinen & Yli-Jokipii 2007; Rossi 2005.
- 13 Lehtiranta 1994.
- 14 Niemelä 1998.
- 15 Tanssista ruumiillisena harjoitteluna Weske 1946, 8–9; tutkinnoista Suomela 1957, 3–4; Niemelä 1998, 119, 200.
- 16 Kilpailutanssijoiden mieltämisestä "tavallista" tanssiyleisöä kehittyneemmiksi Weske 1946, 5–6; suomalaisesta "rahvaantyylistä" Niemelä 1965, 5, 9; nykypäivästä Hakulinen & Yli-Jokipii 2007, 43, 65; Niemelä 1998, 297.
- 17 Luokka- ja rotupolitiikasta 1910-luvun amerikkalaisen tanssireformin pohjana Robinson 2010; kansallisen edun tavoittelusta brittien luomassa vakioitujen tanssien valikoimassa Abra 2019; standardoitujen tanssilajien ongelmallisuudesta laajasti McMains 2006.
- 18 Standardoinnin rotuhierarkioihin liittyvästä pohjasta lyhyesti Väättäinen 2003, 70–72.
- 19 *Liikunta* ja *liikunto*-termien käyttö tietoiseen harjoitteluun viittaavina oli lisääntynyt 1890-luvulla. *Voimistelu* tuli suomen kieleen 1840-luvulla kansainvälisen *gymnastik*-sanana vastineeksi, ja *urheilu* 1880-luvulla ruotsin *idrott*-sanana tilalle. Kokkonen 2015, 32.
- 20 Kokkonen 2015, 29.
- 21 Jalkanen & Kurkela 2003, 357–358; Asplund et al. 2006, 356–357, 367–69.
- 22 Niemelä 1998, 33, 35, 52, 56–57, 74, 130, 142, 166. Salonkitanssi oli käännös ruotsin sanasta *salongdans*.
- 23 Suhonen 2021, 37–38.
- 24 Tikka & Nevala 2020, 117–118. Niemelä 1998, 61, 76, 162.

- 25 *Seuratanssi*-sanana esiintymisiä tässä merkityksessä esim. *Uusi tanssikirssi* 1933 (1. p.), 55; Salonen 1938, 6, 25, 43; *Jitterbug* 1945 (1. p.), 5–6.
- 26 Tikka & Nevala 2020, 9–13, 25, 34, 62, 150–153, 211–212; Pesola 2003, 322–325. Kielto kumottiin vuodenvaihteessa 1944–45.
- 27 Kokkonen 2015, 30–32, 47–48; Tikka & Nevala 2020, 218.
- 28 Kokkonen 2015, 67, 71; Tikka & Nevala 2020, 211.
- 29 Kokkonen 2015, 114–15.
- 30 Kokkonen 2015, 22, 30, 42, 47–48, 55, 74.
- 31 Laaksonen 1928, 5–9. Samasta aiheesta *Tanssikirssi* 1929, 5.
- 32 Salonen 1938, 13–14.
- 33 Tanssivastustusta eivät mainitse Pitkänen 1939, 1940, 1943, 1944 (1.–5. p.); Ranta 1942, 1943, 1944 (1.–3. p.); eikä kirjekurssina julkaistu *Tanssikirssi* (vihot 1–3), 1943. Vilho Pitkäsen oppaan esipuhe pysyi samana oppaan ilmestymisvuosina 1939–1968 (3. ja 7. painos puuttuvat Kansalliskirjaston kokoelmista). *Uudessa tanssikirssissä* (5. p. 1939, 6; 6. p. 1941, 6) tanssin paheksunta mainittiin, mutta teksti perustui vuodesta 1929 eteenpäin julkaistuihin aiempiin painoksiin. Yhtäläisyyksien perusteella *Uusi tanssikirssi* (6 painosta 1933–41) pohjautui vuoden 1929 *Tanssikirssiin*, vaikka asiaa ei teoksissa mainita.
- 34 *Jitterbug* 1945 (1. p.), 9.
- 35 *Jitterbug* 1945 (1. p.), 20. Nimimerkki Congan kirjoitus ”Jitterbug ja nuoriso” oli alun perin julkaistu *Helsingin Sanomien* yleisönosastossa. HS 30.1.1945, 12.
- 36 Sota-ajan jälkeen julkaistuista 1940-luvun oppaista aikalaisten tanssivastaisuuden toivat esille *Jitterbug* 1945 (1. p.), 5, 11, 20; ja Grönlund 1947, 5, 9. Niemelä (1946) ja Weske (1946) eivät asiaa kommentoineet. 1950-luvulla julkaistujen oppaiden esipuheissa asiaa ei enää otettu esille. Christianssen 1948, 1950, 1952, 1954, 1955 (1.–5. p.); Bondén 1956; Suomela 1957.
- 37 Meinander 2012, 282–283, 294.
- 38 Ragtimetanssiminen koostui afrikkalaisamerikkalaisesta cakewalkista, eläimiä matkivista tansseista, kuten turkey trotista ja bunny hugista, sekä ragtimeksi kutsutusta improvisoivasta tyylistä. Ragtime oli muodissa noin vuodesta 1890 ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Robinson 2010, 180–181, 185, 189, 191.
- 39 Robinson 2010, 183–185, 190; Abra 2019, 20. Suomalaisena esimerkkinä tanssin moderniudesta Laaksonen 1928, 31.

- 40 Moderni tanssi sisälsi useita tyyliä ja lajeja, joista tunnetuimpia olivat one-step, foxtrot, tango sekä boston- ja hesitation-valsit. Robinson 2010, 181, 185–186, 193–194.
- 41 Robinson 2010, 196; McMains 2006, 80–81.
- 42 Abra 2019, 5, 48–49, 70–71. Nimestä huolimatta englantilaista tyyliä käytettiin koko Isossa-Britanniassa. 1920-luvun lopussa foxtrotin nopea versio quickstep korvasi one-stepin neljäntenä tanssina.
- 43 McMains 2006, 81–82.
- 44 Abra 2019, 4–5.
- 45 Abra 2019, 30, 33–34.
- 46 McMains 2006, 86. Klassinen baletti on länsimaiden vanhin säädelty tanssijärjestelmä, jota alettiin vakioida 1600-luvun lopulla. Uudistusten myötä baletin estetiikka ei poistunut salonkitansseista kokonaan, vaan jäljelle jäi esimerkiksi ojennettujen raajojen ja kannatetun vartalon ihanne. Homans 2010, 19–26; McMains 2006, 32, 133, 148.
- 47 Abra 2019, 46–49, 60.
- 48 Abra 2019, 51–52, 57, 59–60. Suurta tanssiyleisöä kiinnostivat kilpailumisen ja tekniikan opettelun sijaan sosiaaliset tanssitilaisuudet.
- 49 McMains 2006, 85–86.
- 50 1920-luvulla englantilaista tanssitapaa kannattivat ainakin helsinkiläiset Erik ja Anna Christianson. Niemelä 1998, 54, 56. Myöhemmin sen puolesta puhuivat muun muassa Inkeri Kare (1932, 3), Vilho Pitkänen (l. p. 1939, 5), Eero Ranta (l. p. 1942, 9) ja Elna Grönlund (1947, 11). Inkeri Kare oli oikealta nimeltään Toini Inkeri Rantalainen. Niemelä 1998, 73.
- 51 Pitkänen 1939 (l. p.), 5.
- 52 Kare 1934 (l. p.), 6. Kaikki opettajat eivät hylänneet balettitekniikkaa: vielä vuonna 1943 nimettömän tekijän kirjekurssissa käytettiin baletin viittä asentoa, jalkaterien uloskiertoa ja varpailla tanssimista. *Tanssikurssi. Vihko N:o 1*, 1943, 3, 7–9.
- 53 Niemelä 1998, 69–74, 95, 200; *Urheilulehti* 12/1979, 9.
- 54 Niemelä 1998, 82–89, 128. Tanssikilpailut olivat myös varainkeruukeino erilaisille yhdistyksille.
- 55 Tikka & Nevala 2020, 108, 227. Sama tilanne jatkui sotien jälkeen: ravintoloiden osalta sota-ajan tanssikielto purettiin vasta vuonna 1948, jolloin palattiin 1930-luvun lopun lainsäädäntöön.
- 56 Tikka & Nevala 2020, 117; Niemelä 1998, 80–81.

- 57 Niemelä 1998, 81–89, 105–106, 126–142, 146–149, 225–226, 255–259. Suomessa toimi 1930–60-luvuilla muutamia pienempiä seuroja ja tanssikoulujen kerhoja. Varteenotettavin oli vuonna 1946 perustettu helsinkiläinen Salonkitanssijat ST46, jonka toiminta hiipui 1960-luvun alussa. Niemelä puolestaan sai seuralleen jäsenyydet sekä kansainväliseen ammattilaisjärjestöön (International Council of Ballroom Dancing, ICBD) että amatöörijärjestöön (International Council of Amateur Dancers, ICAD), jotka perustettiin 1950-luvulla.
- 58 Niemelä 1998, 88–93, 102. Niemelä tavoitteli kilpatanssille asemaa urheiluna ja olympialajina jo 1940-luvun lopussa.
- 59 *Urheilulehti* 12/1979, 9.
- 60 *Urheilulehti* 23/1977, 16.
- 61 Niemelä 1998, 99–100.
- 62 Kokkonen 2015, 27–28.
- 63 Kokkonen 2015, 97–100, 167; Niemelä 1998, 63, 80–81, 89, 98, 136, 142.
- 64 Kokkonen 2015, 56, 85–88.
- 65 Eesti–Suomi-maaottelun ohjelmalehtinen, ravintola Rio 1939, teoksessa Niemelä 1998, 91.
- 66 Niemelä 1998, 79, 144, 149–159, 171.
- 67 Vihervaara 9.10.2023; Koponen 22.3.2024; Lehtiranta 1994, 11.
- 68 Niemelä 1998, 93, 157. Amatöörituomareitakin koulutettiin jo 1940-luvulla.
- 69 Niemelä 1965, 5; Blomqvist 1974, 3. Suomen Tanssinopettajain Liitto oli ICBD:n jäsen, ja Suomessa tanssimerkin saattoi suorittaa ainakin Veikko Niemelän ja Åke Blomqvistin johdolla.
- 70 Niemelä 1965, 5, 35; Blomqvist 1974. Osa lajeista opetettiin seurataanssijoille yksinkertaistetussa muodossa tai rajoitetuin kuvioin. Vaikeimpana pidetyn kilpatanssin, hitaan foxtrotin, osaamista ei vaadittu seurataanssijoilta.
- 71 Niemelä 1998, 80, 104, 115–116, 119–122, 169–171. Vuonna 1940 perustettu STOL käytti aluksi nimeä Suomen Salonkitanssinopettajain Liitto, mutta jätti *salonki*-etuliitteen pois vuonna 1947.
- 72 Meinander 2012, 282–283.
- 73 Kokkonen 2015, 118.
- 74 Itkonen 2021, 40; Kokkonen 2015, 32, 190.

- 75 Bondén 1956, 1961 (1. p.); Christianssen 1950, 1952, 1954, 1955 (2.–5. p.); Pitkänen 1953, 1954, 1955 (2. painosta), 1958, 1959, 1960 (8.–14. p.).
- 76 Reunamo 1961, 18, 25.
- 77 Niemelä 1965, 6.
- 78 Blomqvist 1964 (1. p.), 5.
- 79 Parin keskinäisestä liikunnasta Suomela 1957, 10; lajinomaisesta liikunnasta Bondén 1961 (1. p.), 44. Jälkimmäinen merkitys oli tunnettu jo 1920-luvulla. *Tanssikurssi* 1929, 33.
- 80 Suomela 1957, 17.
- 81 Suomela 1957, 151–157, 184. Myös *perusliike* esiintyi tässä merkityksessä. Niemelä 1965, 72.
- 82 Kokkonen 2015, 149, 180.
- 83 Meinander 2012, 378–379.
- 84 Kokkonen 2015, 212–216, 220.
- 85 Meinander 2012, 358, 360; Haavio-Mannila & Snicker 1980, 17.
- 86 Niemelä 1998, 277–280, 298. Tätä ennen kilpatanssiharrastus keskittyi eräin poikkeuksin pääkaupunkiin; esimerkiksi Terpsikhore laajentui Jyväskylään 1940-luvulla ja Kouvolaan 1950-luvulla.
- 87 Holmén Alvesalo 7.3.2023; Vihervaara 9.10.2023. Haastatellut kuuluivat ensimmäisiin lapsikilpailijoihin.
- 88 Kokkonen 2015, 178, 183.
- 89 *Urheilulehti* 23/1977, 16.
- 90 *Tanssiurheilu* 1/1973, 13.
- 91 Kokkonen 2015, 184; Itkonen 2021, 86.
- 92 Lehtiranta 1994, 10–11. Englantilainen tyyli nimettiin 1960-luvulla kansainväliseksi tyyliksi. Latinalaisamerikkalaiset tanssit (samba, rumba, cha cha ja paso doble) sekä jive lisättiin englantilaiseen kilpailujärjestelmään 1950-luvun lopulla ja wieninvalssi 1960-luvulla. McMains 2006, 88, 114. Latinalaistansseja oli käytössä jo ennen tätä; Suomessa niitä tuli kilpailuihin 1940-luvun lopulla.
- 93 Lehtiranta 1994, 11; *Tanssiurheilu* 3/1974, 9; *Urheilulehti* 23/1977, 16. Länsi-Saksan amatööriliitto (Deutscher Tanzsportverband) oli ensimmäinen kilpatanssiliitto, joka pääsi maansa urheilun kattojärjestöön vuonna 1953.

- 94 *Tanssiurheilu* 3/1973, 19; 3/1974, 9. Tanssiurheiluliittojen hakeutumisesta urheiluliittoihin *Tanssiurheilu* 8/1973, 15.
- 95 Lehtiranta 1994, 78. *Tanssiurheilu* 3/1973, 3.
- 96 *Urheilulehti* 25/1977, 3; Lehtiranta 1994, 78, 175.
- 97 Kokkonen 2015, 206.
- 98 Lehtiranta 1994, 23, 27–29, 36–47. Molemmat liitot olivat aiemmin hakeet tuloksetta SVUL:n jäsenyyttä.
- 99 Koponen 22.3.2024. Omassa 1970-luvun viestinnässään SVUL korosti puoluepoliittista sitoutumattomuuttaan ja vastusti urheilun blokkiutumista. *Urheilulehti* 6/1978, 13, 19; 28/1978, 2, 14. SVUL:oon kuului vuonna 1972 enemmän työläisiä kuin TUL:oon ja Työväen Urheiluseurojen Keskusliitto TUK:oon yhteensä: urheiluseurojen työläisjäsenistä 62 prosenttia kuului SVUL:oon ja 34 prosenttia työväen urheilujärjestöihin. Kokkonen 2015, 200.
- 100 Kokkonen 2015, 135, 140.
- 101 Lehtiranta 1994, 46–49. Tanssiurheilun Keskusliitto muutti nimensä Suomen Tanssiurheiluliitoksi vuonna 1986.
- 102 Lehtiranta 1994, 78–79, 85.
- 103 *Urheilulehti* 51–52/1977, 24.
- 104 *Urheilulehti* 23/1977, 16.
- 105 *Urheilulehti* 14/1978, 12; 3/1979, 16.
- 106 Halinen 2019, 41, 45.
- 107 Lehtiranta 1994, 68. Vuoden 1976 lopussa Tanssiurheilun Keskusliitossa oli ollut 1893 jäsentä.
- 108 Haavio-Mannila & Snicker 1980, 16–17.
- 109 Tikka & Nevala 2020, 121–122.
- 110 Itkonen 2021, 117–119.

Jääpallon rantautuminen Varkauteen

Varkaus on yksi Suomen menestyneimmistä jääpallopaikkakunnista. Varkauden Pallo 35 on voittanut 16 lajin Suomen mestaruutta, kuusi hopeaa ja 14 pronssia. Menestystä saavuttanut seura perustettiin nimensä mukaisesti vuonna 1935. Jo tätä ennen lajia oli harrastettu Varkaudessa parikymmentä vuotta. Artikkelissa haetaan vastausta kysymykseen, mitkä tekijät muovasivat Varkaudesta jääpallopaikkakunnan.

Urheiluseura tarvitsee tiettyjä menestystekijöitä, jotta sen joukkue ja urheilijat kykenevät nousemaan lajin huipputasolle. Menestystekijät mahdollistavat urheilulajin nousemisen suosituksi ja säilymisen elinvoimaisena. Ensinnäkin riittävä väestöpohja takaa yleisön riittävyyden, mahdollistaa harrastaja- ja pelaajarekrytoinnin sekä luo edellytyksiä tulokseksikaalle vapaaehtoistyölle. Toiseksi menestys edellyttää taloudellisia resursseja. Mitä ammattimaisemmasta urheilusta on kyse, sitä enemmän tarvitaan taloudellisia voimavaroja. Kolmanneksi lajikulttuurin syntyminen ja vahvistuminen synnyttää menestysedellytyksiä. Lajikulttuuri koostuu paikallisesta lajiperinteestä ja sen ympärille kutoutuneista käytännöistä ja verkostoista. Suomalaisen urheilun lajikulttuurien olennainen osa on perinteisesti ollut vapaaehtoistyö, jota menestys vahvistaa entisestään. Neljäs menestystekijä on lajiaktivistit, jotka ovat syystä tai toisesta vihkiytyneet intensiivisesti tiettyyn lajiin. Lajiaktivistit ovat niitä pioneereja, jotka sekä levittävät lajia että ylläpitävät lajin paikallista menestystä. Usein on käynyt niin, että intomielisen

lajiaktivistin muutto paikkakunnalta on tyrehtänyt koko lajitoinnin.¹

Artikkelin tutkimuskatseet suuntutuvat itäsuomalaiseen teollisuuspaikkakuntaan Varkauteen. Lähtökohtana on, että paikallista urheilua intensiivisesti tutkien voidaan valaista jotakin yleisempää jääpallokulttuurin muotoutumisesta ja muutoksista Suomessa. Varkautelaisen jääpalloilun varhaisvaiheita tutkimalla havainnollistuu prosessi siitä, miten ihmiset muodostivat yhden urheilulajin puitteissa yhteisiä verkostoja sekä millaiset poliittiset, kulttuuriset ja taloudelliset tekijät sitoivat heitä yhteen. Näin ollen pitäydytään Risto Alapuron esittämään tulkintaan, että vain suppealla alueella voidaan konkreettisesti selvittää, miten konkreettisesti ihmiset liittyivät yhteen, määrittivät oman ryhmänsä ja sen suhteet muihin ryhmiin.²

Artikkelissa keskitytään jääpalloon tietäen hyvin, että 1970-luvulle saakka jääpalloilijat pelasivat yleisesti kesäisin jalkapalloa. Molemmat lajit sisältyivätkin WP:n tavoin useiden palloiluseurojen ohjelmistoon. Tarkennetut tutkimuskysymykset ovat: 1) Milloin ja keiden toimesta jääpalloilu rantautui Varkauteen? 2) Millaiset menestystekijät tekivät jääpallosta niin suosituksen osaksi paikallista urheilukulttuuria? 3) Mitkä tekijät johtivat palloilun erikoisseuran perustamiseen? Aikarajaus on lajin rantautumisesta paikkakunnalle 1930-luvun puoliväliin, jolloin Varkauteen perustettiin palloilun erikoisseura. Aineistona hyödynnetään paikallista Varkauden Lehteä, paikallis- ja seurahistorioita sekä muisteluja. Menetelmällinen ratkaisu on historiallisessa sosiologiassa yleisesti hyödynnetty ilmiön kehystäminen aiemmalla tutkimustiedolla. Tässä artikkelissa se tarkoittaa tutkittavan ilmiökokonaisuuden paikantamista liikuntasosiologisessa tutkimuksessa hahmotettuun järjestökulttuurin kauden. Tämä ratkaisu johtaa myös erilaisten aineistojen koostamiseen ja analysointiin.³ Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston tulkinta lähtee liikkeelle siitä, että tutkija esittää aineistolleen kysymyksen sellaiselle ainekselle, jonka hän arvioi relevantiksi kiinnostuksensa kannalta. Näin ollen tutkimusaineistojen kontekstualisoiminen tutkimustehtävän suuntaisesti tekee niistä merkityksellisiä.⁴

Jääpallon leviämisen varhaisvaiheita paikallistasolle on tutkittu niukasti. Seura- ja lajihistoriikeissa mainitaan lajin käynnistymisestä, ensimmäisistä kokoonpanoista ja mahdollisista lajipioneereista. Monilla paikkakunnilla jääpallosta tuli erittäin suosittu urheilulaji. Merkittäviä lajikeskuksia ovat olleet Helsinki, Lappeenranta, Oulu, Porvoo ja Varkaus.

Tekstin jatkossa luodaan seuraavaksi katsaus jääpalloilun varhaisvaiheisiin. Tämän jälkeen hahmotellaan varkauteilaisen yhdyskunnan teollistumisen laajenemisen ja kansalaistoimintojen alkuaskeleet. Seuraavissa kolmessa luvussa haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Artikkelin päättyy johtopäätöksiin ja pohdintoihin.

Jääpallon varhaisvaiheet

Yhteiskuntien modernisoituminen 1800-luvun jälkipuoliskolla johti urheiluharrastuksen lisääntymiseen. Etenkin teollistuminen ja kaupungistuminen loivat edellytyksiä uudenlaisille ajankäytön muodoille. Nuoriso innostui urheilusta varsinkin niissä maissa, joissa fyysinen kyvykkyys tuotti taloudellisia hyötyjä ja sosiaalisen nousun mahdollisuuksia.⁵

Yksi uusista urheilulajeista oli jääpallo, jonka syntyvaiheet liittyvät mailalla ja pallolla pelattuun hockey-nimiseen peliin. Englannissa pallopeliä pelattiin maan itäosassa Lincolnin ja Cambridgen välisellä alueella, jossa matala soinen maasto jäätynä kylminä talvina. Buru Fennin kylässä jäähockeyä pelattiin tietojen mukaan jo talvella 1813–1814. Käyristetystä mailoista käytettiin nimeä bandy, joka tulee mahdollisesti taivuttamista tarkoittavasta bend-sanasta.⁶

Yhtenä ensimmäisenä bandy-seurana on pidetty vuonna 1865 perustettua Nottingham Forest Football and Bandy Clubia, jonka suojissa jäällä pelattava pallopeli ei noussut kummoisenkaan asemaan. Jääpallo sai ensimmäiset kirjoitetut säännöt vuonna 1882. Varhaisin kansallinen lajiliitto (National Bandy Association) perustettiin vuonna 1891. Lajin levitystyöstä manner-Eurooppaan

vastasivat 1890-luvulta lähtien brittiläiset turistik ja kauppiaat.⁷

Suomen lähialueilla jääpallosta innostuttiin Ruotsissa ja Venäjällä, joissa lajiharrastus käynnistyi 1890-luvulla. Ruotsiin lajin toi englantilainen Bury Fen Bandy Club -joukkue. Pietarissa lajitaitoja opettivat luultavasti englantilaiset kauppiaat tai diplomaatit. Säännöllinen harrastus alkoi kaupungissa vuonna 1898. Suomessa hokkeypelistä löytyy useita mainintoja 1890-luvun lopulta, mutta enää ei aina voida varmuudella todeta, oliko pelivälineenä tuolloin pallo vai jonkinlainen kiekko. Lajin kilpailullista organisoitumista osoittaa, että Ruotsissa maan mestaruudesta pelattiin vuonna 1907.⁸

Suomessa innostus jääpalloon kasvoi verkkaisesti. Keväällä 1899 Viborgs Skridskoklubbin puheenjohtaja Otto Wächter organisoi otteluvaihdon pietarilaisten bandyseurojen kanssa. Lajioppia Wächter kävi hakemassa vuoden 1901 Tukholman Pohjoismaisista kisoista. Helsingissä hockeyä pelattiin Pohjois-sataman jäällä jo ennen vuosisadan vaihdetta, joskin laji-innoston hiipui useaksi vuodeksi. Vauhtia lajiharrastukselle antoi Helsingissä vuonna 1907 järjestetyt usean lajin yhteiset talvikisat.⁹ Samana vuonna perustettu Suomen Palloliitto otti jalkapallon ohella ohjelmaansa myös jääpallon. Ensimmäisen kerran jääpallon Suomen mestaruusturnaus järjestettiin vuonna 1908, jolloin ”hokkeyn” mestariksi ylsi helsinkiläinen Polyteknikkojen Urheiluseura.¹⁰ Tietoa jääpallon harrastamisesta löytyy myös Oulusta, jossa pelailtiin ainakin vuosina 1899–1901. Samoihin aikoihin Haminassa kadettien tiedetään harrastaneen jääpalloa.

Aikakirjojen mukaan ensimmäinen virallisempi suomalaisjoukkueen jääpallo-ottelu pelattiin Pietarissa maaliskuun 21. päivä 1899. Viipurilaisten vastustajana oli St. Petersburger Amateur Sport Verein. Toinen ottelu pelattiin samana talvena Viipurissa. Suomalaiset hävisivät molemmat ottelut. Pietarilaisjoukkueita vastaan pelattiin myös vuosina 1900 ja 1901, kunnes harrastus hiipui. Seuraavan kerran kohdattiin vasta Viipurin talvikisoissa vuonna 1905.¹¹

1910-luvun puolivälin aikoihin bandystä ryhdyttiin puhumaan

jääpallona, mikä vakiintuikin pysyvästi lajin nimeksi. Muiden lajien tavoin ”narukerän” pelaaminen levisi Suomessa vähitellen eri puolille maata. Ensimmäinen jääpallon maaottelu pelattiin vuoden 1919 helmikuussa Helsingin talvikisojen yhteydessä. Lajin suosiota kuvastaa, että Ruotsia vastaan pelattua ottelua seurasi valtionhoitaja Mannerheimin ohella 6 000 katsojaa. Suosituimmillaan laji oli 1950-luvulla, jolloin perustettiin myös Kansainvälinen Jääpalloliitto (1955) ja ryhdyttiin järjestämään jääpallon MM-kisoja (1957).¹²

Teollistuva Varkaus

Varkaudesta muotoutui teollinen yhdyskunta jo 1800-luvun alkupuolella. Paikkakunnan sijainti Saimaan vesistön solmukohdassa loi edellytykset liikenteen, kaupan ja teollisuuden kasvulle. Koskien voiman valjastaminen ja raaka-aineiden saatavuus mahdollistivat useiden teollisuudenalojen käynnistymisen. Vuonna 1834 vaatimaton ruukki siirtyi helsinkiläisen suurliikemies Erik Johan Längmanin ja viipurilaisen kauppahuoneen omistaja Paul Wahlin omistukseen. Kun uusilla omistajilla oli edeltäjiään runsaammat pääomat käytössään, paikkakunnan teollisuus lähti ripeään kasvuun. Vuosisadan loppuun mennessä Varkauden ruukista kehittyi monipuolinen metallialan tuotantolaitos. Paikkakunnasta kehittyi myös merkittävä laivanrakentaja. Vuosina 1862–1912 Varkaudessa tehtiin noin 500 laivaa. Suurin laivojen tilaaja oli Venäjän valtio, mutta myös lukuisat muut vesillä liikkujat suuntasivat hankinnoissaan katseensa Varkauteen. Paikkakunnalla toimi Varkauden konepajan lisäksi myös toinen laivanvalmistaja, sillä myös Lehtoniemessä rakennettiin useita laivoja laajenevan vesiliikenteen tarpeisiin. Metalliteollisuuden rinnalla myös sahauksen merkitys lisääntyi, ja Varkaudesta myytiinkin puutavaraa niin Venäjän kuin Englannin kasvaville markkinoille.¹³

Varkauden teollisuuden tuotantotilat, koneet ja laitteet pääsivät heikkoon kuntoon 1900-luvulle tultaessa. Pääomien puutteessa Wahlien sukuyhtiön oli pantava tuotantolaitoksensa myyntiin. Os-

tajiakin ilmaantui. Enso Gutzeit -yhtiö ja A. Ahlström Osakeyhtiö kävivät tiukan kamppailun yrityksen omistuksesta. Vuonna 1909 selvisi, että Ahlström oli voittanut ostokisan. Ilmaiseksi Wahlin omaisuus ei irronnut, sillä yrityskauppa maksoi Suomen viennin yhden vuoden arvoa. Toki rahalle saatiin vastinettakin. Ymmärrettävästi Ahlströmillä oli paikkakunnan teollisuuden omistuksesta kilpaillessaan kauaskantoiset suunnitelmat tulevaisuuden varalle.¹⁴

Varkauden teollisuuden siirryttyä Ahlströmin omistukseen ryhtyttiin pian puhumaan savolaisittain ”römmin paikkakunnasta”. Ahlströmin johdolla Varkaudesta tehtiin määrätietoisesti johtava itäsuomalainen teollisuuskeskus.¹⁵

Ahlströmin rooli paikkakunnan kehittäjänä korostui sikälikin, että Varkaudesta tuli itsenäinen kunta vasta vuoden 1929 alusta alkaen. Siihen saakka ruukkiyhdyskunnassa elettiin Joroisten ja Leppävirran reuna-alueilla. Muuttoliike toi paikkakunnalle uutta väestöä, mikä oli omiaan heikentämään yhdyskunnan sosiaalista kiinteyttä. Levottomat ajat johtivat luokkasuhteiden kiristymiseen äärimmilleen ja lopulta vuoden 1918 sisällissotatapahtumien runsaaseen verenvuodatukseen.¹⁶ Lisäksi kunnallishallinnon puute oli jo pitkään vaikeuttanut yhteisten asioiden hoitamista.¹⁷ Näillä tekijöillä oli osaltaan vaikutuksensa siihen, että Varkauden sisällissodan tapahtumat ja etenkin jälkiselvittelyt muodostuivat tavattoman verisiksi. Arvion mukaan peräti 10,2 prosenttia paikkakunnan miesväestöstä teloitettiin¹⁸.

Kansalaistoimintojen alkuaskeleet

Varkaudessa paikallisten kansalaistoimintojen alkuaskeleita otettiin 1860-luvulla, jolloin säätyläispiirit järjestivät iltamia ja arpajais-tansseja. Lyhytikäiseksi jäänyt sekakuorokin perustettiin. Vuosina 1872–73 toiminut laulukööri esiintyi ainoastaan muutaman kerran. Varkauden historian kirjoittaneen Hannu Soikkasen mukaan säännöllisen yhdistystoiminnan syntyajankohtana voidaan pitää vuotta 1877, sillä syyskuun 26. päivä vihittiin uusi lukusali ja kirjasto, jon-

Ahlström-yhtiöllä oli suuri merkitys jääpallon rantautumisessa Varkauteen. Jääpallokenttäkin jäädytettiin teollisuuslaitosten kupeeseen.
/ Varkauden museokeskus Konsti.

ka 12-henkinen johtokunta koostui puoleksi virkailijoista ja puoleksi työntekijöistä. Vuosikymmenen lopun vilkas toiminta sisälsi näytelmiä, esitelmätilaisuuksia ja lauluköörin esityksiä. Näytelmiäkin harjoiteltiin ja esitelmätilaisuuksissa käsiteltiin luonnontieteiden viimeisimpiä saavutuksia.¹⁹

1880-luvulla Varkaudessa koettiin sekä vilkas kansanvalistusrientojen jakso että sitä seurannut toimintojen lähes täydellinen lamaantumisen. Vuosikymmenen puolivälissä perustettiin kaksi raittiusseuraa, torvisoittokunta ja valistusseura. Näin ollen muun maan tavoin Varkaudessakin järjestötoimintojen alkuaskeleita otettiin raittiusseuroissa²⁰. Vuosikymmenen lopulla valistusseura hajosi ja muutkin järjestötoiminnot lamaantuivat. Syynä oli tehtaanisäntien ja kansanvalistajien poikkeavat näkemykset yhdistystoiminnan luonteesta.²¹

Vuosisadan vaihteen lähestyessä järjestötoiminnot virisivät uudelleen. Erona aikaisempaan oli kuitenkin se, että nyt järjestäytyminen lähti liikkeelle tehtaan johtajien sijasta alhaaltapäin eli kansalaisten aloitteellisuudesta. Yhdistystoiminnan sosiaalisen perustan muutos ilmeni esimerkiksi vuonna 1898 perustetussa nuorisoseurassa, jonka kokouksia ryhdyttiin pitämään Pietarista paikkakunnalle muuttaneen räätäli Albert Ståhlhammarin (sittenmin Teräs) kotona. 1900-luvun alkuvuosina järjestötoiminnot olivat saaneet luokkaluonteen. Tehtaan johdon suojeluksessa järjestettiin kansanjuhlia ja työväestö toimi nuorisoseuran suojissa.

Lehtoniemen teollisessa taajamassa työväestö viritteli kansalais-toimintoja 1890-luvulta alkaen. Vaikka toimintojen käynnistäjänä olikin tehtaaninsinöörin puoliso rouva Forstén, tunsivat tehtaan työläiset luokka-asemastaan tietoista lehtoniemeläisyyttä.²² Työväenyhdistykset Varkauteen ja Lehtoniemeen perustettiin vuonna 1903.²³

Varkaudessa – kuten monilla muillakin paikkakunnilla – ruumiinharjoitusten varhaismuodot olivat osa kansanvalistusrientoja. Paikallisessa valitusseurassa päätettiin vuoden 1887 syksyllä ottaa liikunta mukaan järjestön ohjelmaan. Lehtoniemen teollisuustaa-jamaan perustettiin oma voimisteluseura vuonna 1891. Ensimmä-

mäiseksi varsinaiseksi urheiluseuraksi paikkakunnalle perustettiin vuoden 1904 syksyllä Warkauden Tehtaan Voimistelu- ja Urheiluseura. Uusi seura oli nimensä mukaisesti tehtaalaisten seura ja sen organisoinnista vastasivat tehtaan virkailijat ruukinpatruuna William Wahlin suosiollisella tuella.²⁴ Työväestö sai oman seuransa vuonna 1912. Varkauden Työväen Voimistelu- ja Urheiluseura perustettiin työväenyhdistyksen alaosastoksi ja sen tärkeimmiksi toimipaikoiksi vakiintuivat Varkauden ja Lehtoniemen työväentalot.²⁵

Jääpallon paikalliset avauslyönnit

”Palloilubarrastuksen Warkauteen toi todennäköisesti v. 1917 paikkakunnalle muuttanut toimintatarmoinen, sittemmin niin suuresti liikuntakasvatustyöhön ubrautunut, koko Savon palloilu-urheilun nostattaja, kasööri Lennart Lemström, mutta vasta keväällä v. 1919 palloilun barrastajat virallisesti yhtenäistyivät perustamalla Warkauden Sk:n palloilijat, kun vanhin paikallinen liikuntatoimintaa barrastava 20.11.1904 perustettu V- & U-seura Elo r.y. – jonka virallinen jälkeläinen Warkauden Urheilijat r.y. nykyisin on – ei silloin ottanut palloilua toimintaohjelmaansa, vaikka pöytäkirjat kertovat seuralle jo v. 1917 ostetun jalkapallon, jota potkittiin muun urheilun lomassa Pirtinniemen kentällä.” (Soikkeli 1945, 15–16.)

Mikäli urheilulajin tuominen paikkakunnalle olisi yhdestä henkilöstä kiinni, niin edellinen lainaus antaisi vastauksen tämän artikkelin ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Epäilemättä Ahlström-yhtiön palvelukseen rekrytoidun kasööri Lemströmin merkitys varkautelaisen jääpallonnostuksen nostattajana oli sangen merkittävä. Mutta missä palloilukärpänen oli Lemströmiä puraissut?

Lennart Lemströmin juuret löytyvät Helsingistä. Ennen Varkauteen tuloaan hän oli urheillut Kronohagens Idrottsförbundissa. Kiffeninä tunnettu seura perustettiin Kruununhakaan syyskuun 27. päivä 1908. Seuran perustajapojat olivat palloilleet jo vuodes-

ta 1904 lähtien Liisanpuistikossa.²⁶ Vuonna 1896 Lohjalla syntynyt Lemström aloitti urheiluharrastuksensa Kruununhaassa. Vuoden 1930 lokakuussa Kiffen-lehdessä muisteltiin nuorena kuolleen Lemströmin innostusta ja omistautumista sekä vahvaa vaikutustaan urheilun edistämisessä.²⁷

Jääpallon organisoinnin lisäksi Lemström toimi aktiivisesti myös varkautealaisessa järjestöelämässä. Hän oli innokas suojeluskuntamies. Lemströmin merkitystä varkautealaiselle urheilulle todistaa Warkauden Urheilijoiden perustama erityinen muistorahasto, jonka avulla ryhdyttiin keräämään varoja seuran kilpailutoimintaa varten.²⁸ Warkauden Lehdessä toivottiin *”kaikkien urheilunsuosijain sekä erittäinkin kasööri Lemström-vainajan lukuisten ystävien subtautuvan suosiollisesti ja myötämielisesti asiaan”*²⁹.

Samalla tavoin kuin Kruununhaassakin varkautealainen palloilu käynnistyi poikien pelailuna. Vuoden 1919 keväällä pelaajat järjestäytyivät Warkauden Suojeluskunnan Palloilijoiksi. Uuden seuran perustaminen nähtiin välttämättömäksi, sillä jo vuonna 1904 perustettu Voimistelu- ja Urheiluseura ei halunnut ottaa palloilua ohjelmaansa.³⁰

Palloilun lisäksi Warkauden suojeluskunnassa harjoitettiin muutakin urheilua. Keväällä 1919 järjestöön perustettiin erillinen urheiluosasto. Jo kesään mennessä oli muodostettu järjestöä edustava jalkapallojoukkue. Ensimmäinen virallisempi jalkapallo-ottelu toteutui elokuun 18. päivä, jolloin pelattiin tasapeli Kuopion Reippaan kakkosjoukkuetta vastaan³¹. Seuraavan vuoden talvella osaston aktiivit muodostivat *”aitoon varkautealaistyyliin jääpallojoukkueen ja pitivät koko luistelukauden ottelumuotoisia harjoituksia kahdesti viikossa, minkä lisäksi järjestivät kolme yleistä näytösottelua”*.³²

Palloilun organisoituminen suojeluskunnan siipien suojaan merkitsi, että Lemströmin lisäksi järjestön muut toimijat organisoivat paikallista urheilua. Palloilun varhaisvaiheiden historiikissa kyseiset henkilöt on esitelty ammatteineen: konttoristi Samuel Krogius, insinööri Armas Nikander, insinööri Kosti Nieminen ja konttoristi Veikko Hiltunen.³³

Jääpallossa säännöllisiä harjoituksia pidettiin jo talvella 1919–1920. Ensimmäinen ”*suurelle yleisölle tarkoitettu näytösottelu*” pelattiin omilla joukkueilla helmikuun ensimmäinen päivä 1920. Peliareenana toimi Kansankeittiön sahajauhokentälle jäädytetty Päiviönsaaren luistinrata. Talvella 1921 uskaltauduttiin kohtaamaan Varkauden ulkopuolinen vastustaja. Vierailu Kotkassa oli menestyksellinen, sillä sikäläinen IFK nujerrettiin maalein 11–8.³⁴

Paikallisen jääpallon menestystekijät

Edellä on esitetty urheilumenestyksen tekijöiksi riittävä väestöpohja, taloudelliset resurssit, lajikulttuurin syntyminen ja vahvistuminen sekä lajiaktivistit. Miten kyseiset menestystekijät sitten toteutuivat Varkaudessa? Ja miten ne kannattelivat jääpalloilun suosiota?

Varkaudessa koettiin suuri muutos vuonna 1909 A. Ahlström-yhtiön hankittua omistukseensa paikkakunnan teollisuuslaitokset ja laajat maa-alueet itäisestä Suomesta. Wahlien yrittäjäsuvulta Ahlströmien hallintaan siirtynyt omaisuus sisälsi muun muassa satatuhatta hehtaaria maata ja metsää, kolme rautaruukkia, kolme sahaa sekä yhden Keski-Suomen kuohuiltaan väkevimmistä koskista.³⁵ Ahlström-yhtiön käynnistettyä mittavat investoinnit paikkakunnan väkiluku kasvoi ripeästi. Kun vuonna 1900 Varkauden alueella eli 2 546 henkeä, niin vuonna 1920 väkiluku oli jo 4 715. Paikkakunnan kasvu kiihtyi entisestään, sillä vuonna 1930 väkiluku oli jo 8 548.³⁶ Merkittävää oli myös se, että yhtiön palvelukseen tarvittiin runsaasti niin työntekijöitä kuin oman aikansa korkean teknologian asiantuntijoita. Tämä näkyi jääpallon harrastajakunnassa. Esimerkiksi edellä mainitun ensimmäisen Kotkassa pelatun vieraspelin joukkueen kokoonpanosta on luettavissa sukunimet Leander, Wathén, Poura-Powarow, Sandström, Vessman ja Lindfors. Kyseessä eivät siten olleet aivan perinteiset nen-loppuiset savolaisnimet ja kyseisillä pelaajilla oli myös kiinteät kytkennät teollisuusyritykseen. Joukkuetta luonnehdittiin kokoonpanoltaan varsin vankaksi ja sen rungon muodostivat muun muassa Helsingistä

Valkopaitaiset Varkauden Suojeluskunnan Palloilijat kohtasivat vuonna 1921 Kotkan Palloseuran joukkueen. Kuvassa keskellä istuu kasööri Lennart Lemström, jonka on arveltu tuoneen jääpallon Varkauteen.
/ Varkauden museokeskus Konsti / Ivar Ekström.

ja Viipurista tehtaan virkailijoiksi tulleet tekijämiehet.³⁷

Ahlström-yhtiölle Varkauden teollisuuden hankkiminen oli valtava haaste. Walter Ahlströmin johdolla ryhdyttiin kehittämään paitsi paikallista teollisuutta myös luomaan Varkaudesta ”kaupunkia taideluomana”. Päiviönsaaren alueesta ryhdyttiin rakentamaan pienenishteiskuntaa, jonka kaavoituksen ja rakennuskannan suunnittelun saivat tehtäväkseen Walter ja Ivar Thomén, Karl Lindahlin ja Bertel Jungin kaltaiset huippuarkkitehdit³⁸.

Ahlström-yhtiön vastuulle jäi koko varkautealaisen yhdyskunnan kehittäminen sikäläkin, että Varkaus ei ollut itsenäinen kunta. Näin ollen Ahlströmin oli rahoitettava ruukkiyhdykskunnassa muutakin kuin alueen kaavoitusta sekä teollisuus- ja asuinrakentamista. Yhtiö rahoitti muun muassa ruotsinkielisen koulun ja tehtaanklubin toimintaa sekä rahallisesti että tarjoamalla niiden käyttöön toimitilat ja työvoimaa.³⁹

Ahlströmin taloudellinen resurssointi ulottui myös palloilu-urheiluun. Ensimmäinen luistinrata jäädettiin tehtaantien ja kansankeitton väliselle maa-alueelle. Yhtiön taloudellisesta henkilöresurssoinnista viestii se, että pelivälineitä säilytettiin kasööri Lemströmin asunnon yhteydessä Ahlströmin rakennuttamassa Väinölä-nimisessä virkamiestalossa. 1920-luvun puolivälin tietämissä Varkauden Suojeluskunnan Palloilijoiden urheiluvälineistä vastasi vuonna 1923 Ahlströmin palvelukseen tullut entinen kiffeniläinen Georg Modig.⁴⁰

Kolmantena menestystekijä on lajikulttuurin syntyminen ja vahvistuminen. Tässä suhteessa varhaisella varkautealaisella jääpalloilulla näyttää olevan kolme jaksoa. Ensimmäisessä vaiheessa paikallisia nuorukaisia houkuteltiin hyvän urheiluharrastuksen pariin. Jääpalloharrastuksen käynnistelyt onkin henkilöity Lenart Lemströmiin seuraavasti: ”*Kaukonäköisenä miehenä kiinnitti hän suurinta huomiota aivan nuoriin pelaajiin. Unpumat häärsi hän poikien kanssa harjoituksissa neuvoen, innostaen ja näyttäen itse esimerkkiä.*”⁴¹ Toisessa vaiheessa vapaamuotoinen pelaaminen virallistui, kun suojeluskunnan suojiin perustettiin Varkauden Suojeluskunnan Palloilijat vuoden 1919 keväällä. Eittämättä muiden paikkakuntien

joukkueiden kohtaaminen antoi uusia virikkeitä ja vahvasti näin varkautelaista jääpallokulttuuria. Kolmannessa vaiheessa perustettiin palloilun erikoisseuraksi vuonna 1935 Warkauden Pallo 35. Tässä vaiheessa menestystavoitteet olivat nousseet sangen merkittäviksi, mikä ilmeni seuran perustamista edeltävissä keskusteluissa.

Paikallista jääpallon lajikulttuuria vahvistettiin hakeutumalla kilpailukosketukseen muiden paikkakuntien joukkueiden kanssa. Warkauden Lehdessä kuvattiin tammikuussa 1922 jääpallo-otteluiden organisointia seuraavasti:

”Kanan on Varkauden suojeluskunnan jääpallojoukkue etsiskellyt vertaisia vastustajia, joilla olisi halua jalossa urheilullisessa ottelussa mitellä voimia. Jo jouluk. 18 p:nä kysyttiin Vasan I. F. K:lta ja Helsingin K. I. F:n II joukkueelta, tahtoisivatko nämä tulla Varkauteen. Näille ei aika ollut sovelias. – Nyt suunnattiin katseet Viipuriin, kaupunkiin, joka on tunnettu erinomaisesta jääpallojoukkueestaan ’Viipurin Sudet’. Täällähän olikin meikäläisillä (’Savon Susilla’) hyvä nimi viime talvesta ja nyt oli koetettava saada ensiluokkainen vierasjoukkue vastustajaksi. Keskusteluihin ei kuitenkaan ryhdytty ’Viipurin Susien’ (’Viborgs Bandy’) kanssa, vaan Viipurin Reippaan joukkueen kanssa, joka ottikin tarjouksen vastaan. Ja sitten kun taloudellinen puoli asiassa oli saatu järjestetyksi, päätettiin kilpailla sunnuntaina tammik. 8 p:nä täällä Varkaudessa. Muutamia minuutteja yli klo 1:n puhalsi erotuomari Lennart Lemström pilliinsä ja peli alkoi.”⁴²

Viipurin Reipasta vastaan käydyn ottelun tulos oli kirjattu jo edellä esitetyn jutun otsikkoon:

”Jääpallo-ottelu Viipurin Reipas–Varkauden Skn jääpallojoukkue 8.1.22. – Reipas voitti 12–8”. Kilpailukosketusten lisääntyessä paikallislehdessä seurattiinkin oman joukkueen menestystä. Varkautelaisen urheilujulkisuuden muotoutumisessa Warkauden Lehdellä oli sangen merkittävä rooli. Syytä on muistaa sekin, että lehti oli Ahlström-yhtiön hallinnassa.

Neljäs urheilun menestystekijä on lajiaktivistit, joita varkautelai-

seen jääpalloiluun saatiin kahta kautta. Edellä on esitetty, että niin Lennart Lemström kuin Georg Modig olivat saaneet urheilukärpäs-pureman helsinkiläisessä Kiffenissä. Modigin kanssa samaan aikaan Varkauteen ja Ahlströmin pääkasööriksi muutti innokas urheilumies Albin Wasström. Vuonna 1928 Kiffenin julkaisussa hehkutettiin seuran kasvattien Modigin ja Wasströmin panosta varkautealaisen jää- ja jalkapalloilun hyväksi.⁴³

Toiseksi lajin harrastaminen kasvatti paikallisista jääpallosta innostuneista harrastajista lajiaktivisteja. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä urheiluseuran toimijoiden roolit eivät olleet samalla tavoin eriytyneitä kuin myöhemmin. Lajitaitoihin ja -taktiikoihin päästiin sisälle pelaamalla. Näin ollen myös ”oman kylän pojista” kasvoi lajiaktivisteja, jotka tuottivat menestystä varkautealaiselle jääpalloilulle.

Edellä tarkasteltujen menestystekijöiden lisäksi on syytä kiinnittää huomiota kahteen varkautelaiseen erityispiirteeseen. Katsohdettaessa Varkauden karttaan selviää, miten paikkakunnalla on runsaasti järviä. Niin kesäisin kuin talvisinkin järvet olivat tärkeitä toimintaympäristöjä. Talvisin jääpeitteet tarjosivat paitsi kulkuväyliä myös urheilun tiloja. Esimerkiksi paikkakunnan ensimmäiset dokumentoituneet hiihtokilpailut lykittiin vuoden 1900 maaliskuussa Huruslahden jäällä⁴⁴. Myös Ahlström-yhtiön järjestämät tuhansien osanottajien massahiihdot eli Tehtaan hiihdot kilpailtiin vuosina 1934 ja 1935 osin järvenjäällä ”hiihtostadionin” toimiessa Komminselällä⁴⁵.

Järvenjäillä pelattiin myös jääpalloa. Varkautealaisnuorukaisten saatua luistimia, mailoja ja palloja asuinalueiden lähijäille aurattiin omat kentät. Ennen toisen maailmansodan vuosia jääpallokenttiä ylläpidettiin ainakin Huruslahdella, Komminselällä ja Joutenlahdella. Myöhemmin jääkenttien ylläpidosta vastasivat urheiluseurat. Porvariseurojen kotikenttä aurattiin Komminselälle ja työläisurheiluseura Varkauden Tarmon kenttä sekä Joutenlahdelle että myöhemmin Huruslahdelle.⁴⁶

Toinen varkautealaisen urheiluorganisoinnin erityispiirre on seuratoiminnan jyrkkä luokkapohjainen jakautuminen. Porvaril-

lisen seuratoiminnan rinnalle perustettu Varkauden Tarmo otti jääpalloilun ohjelmaansa vuonna 1926. Seuraavalle talvikaudelle aurattiin oma luistinrata. Pian Tarmo nousi yhdeksi Työväen Urheiluliiton kärkeuraksi. Parhaaksi saavutukseksi jäi vuonna 1932 saavutettu hopeatila. Loppuottelussa Tarmo hävisi Varkaudessa pelatussa loppuottelussa Talikkalan Tovereille maalein 4–3⁴⁷.

Tarmon ottaessa jääpalloilun ohjelmistoonsa paikallinen lajikulttuuri vahvistui. Tarmo onnistui valmentamaan oman aikansa huippupelaajia, jotka kamppailivat menestyksekkäästi TUL:n kärkeuroja vastaan. Warkauden Pallo 35:n lähtiessä kamppailemaan menestyksestä valtakunnallisessa pääsarjassa osa Tarmon pelaajista loikkasi porvariseuran riveihin. Pelipaikan lisäksi loikkaarit palkittiin työpaikalla Ahlström-yhtiössä.⁴⁸

Kohti palloilun erikoisseuran perustamista

Jääpalloilun asema vankistui 1920-luvun edetessä Varkaudessa. Vuosikymmenen aikana pelattiin kolmenlaisia otteluita. Ensinnäkin harrastusmäärien kasvaessa narukerän kimpussa luistelivat paikalliset joukkueet puulaakihengessä. Warkauden suomalaisen yhteiskoulun oppilaat muodostivat *Haukka*-nimisen seuran. *Kisa*-nimellä pelaili suurimmalta osin tehtaan työssä käyvistä pojista muodostettu joukkue. Nuorten joukkueet kohtasivat haasteotteluiden merkeissä talven aikana useita kertoja. Useat *Haukkonen* ja *Kisan* pelaajista jatkoivat urheilu-uraansa Warkauden Suojeluskunnan Palloilijoiden joukkueessa.⁴⁹ Haasteottelut jatkuivat vielä 1930-luvullakin. Esimerkiksi maaliskuun 12. päivä 1931 Tehtaan konttorin ja Yhteiskoulun joukkueet luistelivat haasteotteluun. Paikallislehdessä tunnelmaa nostateltiin seuraavasti: ”*Viime kerralla rökitti Yhteiskoulu melko pabasti Konttoria. Nyt on Konttori purrrut hammastaan ja aikoo vuorostaan koetella yhteiskoulun ’pömpelin’ seinän kestävyyttä. Huumoria ja mehukkuutta ei peliltä tule puuttumaan.*”⁵⁰ Seuraavan vuoden maaliskuun 3. päivä 1932 ratkaisivat uusintaottelussa paremmuuttaan Tehtaan konttorin ja Yhteiskoulun joukkueet⁵¹.

Jääpallon suosiosta viestii, että useille työpaikoille muodostettiin oma joukkueensa. Tammikuussa 1935 Warkauden Yhteiskoulun pojat saivat vastaansa Warkauden Konepajan joukkueen⁵².

Toisena ottelutyypinä pelattiin alueellisiin ja valtakunnallisiin kilpailujärjestelmiin osallistuneiden varkautelaisseurojen keskinäisiä otteluja. Esimerkiksi Suojeluskunnan Palloilijoiden pelaajat jaettiin jo 1920-luvun puolivälissä A- ja B-ryhmiin, jotka pelasivat keskinäisiä otteluita⁵³. Vuonna 1929 paikallisen jääpalloilun organisoitumisessa toteutui merkittäviä muutoksia. Warkauden Suojeluskunnan Palloilijoiden ja Voimistelu- ja Urheiluseura Elon toiminnot sulautettiin uuden seuran, Warkauden Urheilijoiden suojiin⁵⁴. Täysin soraäänittä yhdistyminen ei toteutunut, sillä suojeluskuntahenkiset toimijat perustivat palopäällikkö Emil Rifin johdolla seurakseen Warkauden Palokunnan Urheilijat⁵⁵. Uuden seuran jäseneksi oli mahdollista päästä osallistumalla vähintään kymmeneen palopäällikön määräämään paloharjoitukseen⁵⁶. Uudessa tilanteessa paikkakunnan joukkueet ryhtyivät ottamaan mittaa toisistaan. Helmikuussa Warkauden Urheilijoiden II-joukkue pelasi 5–5 tasapelin Palokunnan Urheilijoiden joukkuetta vastaan⁵⁷.

Warkauden jääpalloilun organisaatiomuutokset vuonna 1929 ansaitsevat muutamia lisäpohdintoja. Miksi Suojeluskunnan Palloilijat ja Voimistelu- ja Urheiluseura yhdistyivät? Ja miksi Palokunnan Urheilijat perustettiin? WP 35:n historiikin kirjoittanut A. J. Soikkeli esittää Lennart Lemströmin vaikean sairauden johtaneen suojeluskuntapalloilun taantumiseen. Todennäköisesti asian laita olikin ainakin osittain näin, sillä innokas palloilumies Lemström menehtyi syksyllä 1930 ainoastaan 34-vuotiaana. Lemströmin sydämenasiana näyttäisi olleen palloilu, sillä vielä ennen kuolemaansa hän tuli valituksi uuden seuran, Warkauden Urheilijoiden palloilujaoston puheenjohtajaksi.⁵⁸ Toinen varteenotettava selitys palloilutoiminnan uudelleen organisoitumiselle saattoi olla suojeluskuntajärjestössä tapahtuneet linjaukset. Järjestöjen toimintojen siirtyessä entistä voimakkaammin sotilaskoulutukseen jääpalloilun merkitystä arvioitiin uudelleen. Tällainen arviointityö jatkui koko järjestön olemassaolon ajan. Esimerkiksi vuonna 1935 suojeluskuntapiirien välisistä mestaruuskilpailuista poistettiin rata- ja kenttäurheilu sekä

pesäpallo. Lajit jäivät vain suojeluskuntien ja suojeluskuntapiirien sisäisiksi kilpailuiksi.⁵⁹ Varkautelaisesta näkökulmasta jo 1920-luvun loppupuolella jääpalloilun kilpailukosketusten rakentaminen suojelukuntajärjestön puitteisiin ei näyttänyt kovin toimivalta ratkaisulta, sillä lisääntyvässä määrin vastustajina kohdattiin ”pelkkiä urheiluseuroja”.

Kolmanneksi otteluita pelattiin muiden paikkakuntien seuroja vastaan. Vuosina 1919–1922 Warkauden Suojeluskunnan Palloilijat pelasivat seitsemän ottelua, joista neljä voitettiin ja kolme hävittiin.⁶⁰ Paikallislehdessä sekä ennakoitiin tulevia otteluita että uutisoitiin kamppailujen tuloksista. Kauden päätyttyä kerrottiin otteluiden saldo. Vuonna 1925 Warkauden Suojeluskunnan Palloilijat kohtasivat Wiipurin Suojeluskunnan Palloilijat, Jyväskylän Palloilijat ja Kotkan Palloseuran. Ainoastaan Jyväskylän joukkueen varkaute-laiset onnistuivat voittamaan.⁶¹ Saman vuoden lopulla Warkauden Lehdessä kerrottiin, että tulevan kauden Suomen mestaruuskilpailuihin oli ilmoittautunut 15 joukkuetta. Savolaisjoukkueita kisaan oli lähdössä Iisalmesta, Savonlinnasta ja Warkaudesta.⁶²

Porvarillisen palloilun ohessa työläisurheiluseura Tarmo järjesti jääpallon kotiotteluja ja teki vieraspelimatkoja. Kiinnostavaa sinänsä on, että Tarmon jääpallotouhuista kirjoitettiin Ahlströmin hallinnoimassa Warkauden Lehdessä. Ennakkojuttujakin julkaistiin. Helmikuussa 1929 kerrottiin Tarmon vieraaksi saapuvan Helsingin Jyryn. Sekin mainittiin, että ”*koko kilpailun ajan soittaa torvisoittokunta*”.⁶³

Tarmon jääpalloilijoiden menestyessä paikallislehden juttujen mitta kasvoi. Tammikuussa 1931 kerrottiin Tarmon kampailevan jo TUL:n mestaruudesta: ”*Ensi sunnuntaina iskevät täällä jälleen yhteen Talikkalan Toverien ja täkäläisen Tarmon jääpallojoukkueet. Ottelu on välierä TUL:n mestaruudesta, jonka viime vuonna voittivat Talikkalan Toverit. Kuluneen talven aikana ovat joukkueet kahdesti iskeneet yhteen. Ensimmäisellä kerralla, viime vuoden lopulla, voitti Tarmo 4–3 ja Viipurissa loppiaisena voittivat Toverit 3–2. Erotuomarina toimii Hurme Helsingistä.*”⁶⁴

Vuonna 1932 Warkauden Lehti seurasi Tarmon menestystä TUL:n jääpallosarjassa. Maaliskuun 8. päivän lehdessä uutisoitiin

Tarmon hävinneen mestaruusottelussa viipurilaiselle Talikkalan Tovereille maalein 4–3. Sekin kerrottiin, että pelin alkupuolella Tarmo johti ottelua.⁶⁵ Vielä mestaruusottelun jälkeenkin Tarmo pelasi ainakin yhden kotiottelun. Vieraaksi saapui Tampereen yhdistetty joukkue. Jutun kirjoittanut toimittaja arveli, että *”on itses-
tään selvää, että ei tamperelaiset lähde tänne jääpalloilun luvattuun maahan
huonolla joukkueella, vaan päinvastoin heillä on aikomus antaa Tarmolle
mitä kuuluu ja kuka käskää.”*⁶⁶

1920- ja 1930-luvuilla urheilu oli jakautunut kahteen valtaleiriin. Porvarillisten ja työläisurheiluseurojen välisiä kilpailukosketuksia ei ollut. Erityisen selvästi urheiluelämän jakolinja näkyi Varkaudessa, jossa sisällissodan verenvuodatus oli tuoreessa muistissa.

Palloilun erikoisseuran synnyn edellytykset

Jääpalloilun erikoisseuran eli WP 35:n perustaminen ei toteutunut hetken mielihohteesta. Useat asiat kulkivat siihen suuntaan, että erikoisseura koettiin paikkakunnalla tarpeelliseksi. Ensinnäkin jo edellä esitetyt taloudelliset edellytykset mahdollistavat kilpaurheilumenestykseen tähtäävän seuran perustamisen. Yksi osa Ahlström-yhtiön taloudellista tukemista oli harjoitus- ja otteluolosuhteista huolehtiminen. 1920-luvun lopulla jo ennen joulua *”ryhdyttiin valmistaviin töihin luistinradan laittamiseksi niin, että se olisi kunnossa heti tammikuun ensi päivinä.”*⁶⁷

Merkittävä päätös kenttäolosuhteiden kannalta tehtiin keväällä 1934. Yhtiön paikallisjohdossa päätettiin rakentaa seuraavaksi talveksi Varkauteen normaalimittainen luistinrata:

*”Ensi talven suhteen on jo nyt esitelty paljon toivomuksia juuri luistinrataan nähden. Tunnettuahan on, että meidän luistinratamme on jääpalloilun kannalta pelialueeltaan hiukan liian pieni. Normaalimittaisen pelialueen saaminen Warkauteen on tärkeä tekijä jääpalloilumme edistymisen kannalta. Täkäläiset pelaajat, jotka ovat tottuneet nykyiseen pelialueeseen, eivät normaalimittaisella radalla pääse samoihin tuloksiin.”*⁶⁸

Olennainen jääpallon taloudellisen tuen muoto oli myös pelaajien työpaikat. Lahjakkaat pelaajat saivat työpaikan Ahlström-yrityksestä. Erikoisseuran perustamista perusteltiin korostuneesti urheilullisen menestyksen tavoittelulla. Linjauksen panivat merkille myös muutamat työläisurheiluseura Tarmon jääpalloilijat. Porvarisseuraan siirtymistä vauhdittivat yhtiön lupaamat työpaikat.⁶⁹

Toinen erikoisseuran perustamista edistänyt tekijä oli urheilun paikallisjulkisuuden muotoutuminen. Warkauden Lehdessä uutisoitiin ottelutuloksista säännöllisesti. Jo ennen otteluja hehkutettiin tulevia otteluja, joiden ohjelmaan sisältyi säävarauksella Tehtaan soittokunnan torvimusiikki.⁷⁰ Ottelujen katsojamäärät kasvoivatkin 1920-luvun puolivälin jälkeen. Yleisön kiinnostuksen myötä myös paikalliset yrittäjät pyrkivät ottamaan hyödyn jääpallon suosiosta. Yksi hyödyntämiskeinon muoto oli palkintojen lahjoittaminen. Vaikka lehtiutisoinnissa tuntemattomana pysyvä henkilö lahjoittikin palkinnon, ei hänen henkilöllisyytensä jäänyt ainakaan sisäpiiriltä salaisuudeksi:

*”Eräs henkilö, joka tahtoo pysyä tuntemattomana, on lahjoittanut kiertopalkinnon ’Maalivahti’, kilpailtavaksi Varkauden yhteiskoulun ja kansakoulun sekä sen jatkokoulun oppilasten joukkueiden välillä jääpallossa. Palkinnon muodostaa pronssinen jääpallonpelaajaa esittävä veistos, jonka saa omakseen se joukkue, joka on sen ensiksi neljä kertaa voittanut. Palkinnosta kilpaillaan ensi kerran jo tänä talvena.”*⁷¹

Kolmas erikoisseuran perustamispolulle johdattanut tekijä oli jääpallon paikallisten ja valtakunnallisten toimijaverkostojen muotoutuminen. Paikallisen toimijaverkoston muodostivat jääpalloujoukkueet pelaajineen ja valmentajineen, lajin olosuhteista ja resurssoinnista vastanneet tahot, jääpallotapahtumista kirjoittaneet toimittajat sekä lajista kiinnostunut yleisö. Vähitellen aktivoituivat myös paikalliset yrittäjät, jotka muun muassa mainostivat lehdissä luistimia, jääpallomailoja, mailanteriä, jääpalloja ja mailanvarsia.⁷² Valtakunnallisessa toimijaverkostossa avainasemassa oli Suomen Palloliitto, joka organisoivat valtakunnallista ja alueellista sarjatoi-

mintaa. Ylipaikallinen jääpallokulttuuri ilmeni siten, että varkau-
telaiset toimittajat seurasivat muidenkin paikkakuntien kirjoitte-
lua. Tammikuussa 1932 Warkauden Lehdessä kirjoitettiin otsikolla
*Jääpallobavaintoja: ”Kuopion Pallotoverien ’suurenmoinen ja yllättävä’, to-
dellisuudessa verrattain niukka voitto Warkauden Palokunnan Urheilijoista
viime sunnuntaina jääpallossa on antanut kuopiolaisille ’urheilukynäilijöille’
aibetta iloita varkaukelaisen jääpallobegemonian järkkymisestä. Niin, mikä-
pä siinä, ollaan vaan iloisia, ettei susi ole meitä pienenä syönyt”*.⁷³

Urheilutoimittajien keskeinen tehtävä on seurata urheilijoiden
ja joukkueiden menestystä. 1930-luvun alun vuosina varkautelais-
toimittajat kiinnittivät lisääntyvässä määrin huomiota paitsi yksit-
täisten otteluiden tuloksiin myös menestyksen mahdollistamiin
sarjatasoihin:

*”Warkauden Urheilijain voittosarja jatkui edelleen sunnuntaina
– Voittivat sankassa lumipyryssä Lappeenrannan Urheilu-Miehet
2–0, puoliaika 1–0. Tie loppuotteluun B-sarjan mestaruudesta sel-
vä. Nyt on Warkauden Urheilijoilla tie selvä lopulliseen ratkaisuun.
Sen ottelun varassa on, ankeeko ensi kerran maasentujoukkueelle
pääsy A-sarjaan. Jäämme odottamaan.”*⁷⁴

Neljänneksi jääpallo miellettiin 1930-luvulle tultaessa modernik-
si ilmiöksi. Kilpailukontaktit muiden paikkakuntien joukkueisiin
merkitsivät samalla kulttuuristen vaikutusten liikkumista. Tässä
modernisoitumisen prosessissa halusivat olla mukana myös paikal-
lisen liike-elämän edustajat. Ymmärrettävästi esimerkiksi kello- ja
kultasepäntiike Orasmaa & Hanhineva lahjoitteli pokaaleita sekä
yksittäisiin otteluihin että kiertopalkinnoiksi. Paikallislehdessä
kerrottiin useiden muidenkin yritysten palkintolahjoituksista, joilla
uskottiin olevan merkitystä urheilumenestyksen taonnassa:

*”Edellä mainittujen lahjoitusten perusteella on syytä toivoa, että pal-
lourheiluun edelleenkin kiinnitetään huomiota ja entistä enemmän
ryhdytään harjoittelemaan suuremmilla joukoilla, että voisimme pi-
tää, ainakin täällä Savossa, hienoista yliotetta palloilussa.”*⁷⁵

Maaliskuussa 1930 Warkauden Urheilijoiden Savonlinnan Pallokerhoa vastaan pelatun ottelun jälkeen joukkueiden pelaajille järjestettiin Keskus-Hotellissa kahvitilaisuus. Kummankin joukkueen tehokkaimmille pelaajille luovutettiin pieni muisto ottelusta. Lisäksi kasööri Lennart Lemström selosti palloilun eri muotoja maailmassa.⁷⁶ Näin niin jääpallon organisaattorit kuin pelaajatkin kokivat olevansa mukana yleisemmässäkin urheilukulttuurin muutoksessa.

Viidenneksi ajatus jääpallon erikoisseuran perustamisesta johdatti pelaajarekrytointiin. Lajiorganisaattoreiden silmät harjaantuivat kykyjen etsimiseen niin omalta paikkakunnalta kuin muidenkin joukkueiden pelaajista. Olosuhteet rekrytoinnille olivat WP 35:tä perustettaessa kunnossa, sillä yhtiö tarjosi työpaikkoja. Houkutteleva vaihtoehto oli myös tekniseen koulutukseen hakeutuminen, sillä vuonna 1935 A. Ahlström Oy käynnisti Varkaudessa sekä nelivuotisen ammattikoulun että kaksivuotisen teknisen koulun⁷⁷. Käytännössä kouluihin pääseminen turvasi myös opintojen jälkeisen työpaikan.

Kuudenneksi erikoisseuran perustamisen arvioitiin olevan välttämätöntä urheilumenestyksen saavuttamiseksi. Lisääntyneet pelit muiden paikkakuntien joukkueita vastaan, kamppailut kiertopalkinnoista ja Suomen Palloliiton organisoimaan sarjatoimintaan osallistuminen kirkastivat vertailuasemaa. Voitettujen ottelujen myötä ryhdyttiin puhumaan ”Warkauden jääpallomaineesta”. Warkauden Urheilijoiden maaliskuussa 1931 saavuttamat voitot antoivat oikeutuksen puhua Varkaudesta Savon jääpalloilun keskuksena. Savon mestarin tittelin arvioitiin olevan siellä, ”*mihin se kuuluu*”. WU:n I- ja II-joukkueen voittoja kuvattiin varsin lennokkaasti:

”Mitä peliin tulee, niin olemme täällä sunnuntaista sunnuntaihin saaneet nähdä sitä yhä parempaa ja parempaa. Kuopiolaisia vastaan suoritettu ottelu oli tämältaisista parhain, kaunista ja vauhdikasta ja vaihtelevaa. Meikäläisten puolustuksesta on sanottava kuten aikaisemminkin, että se pelasi mainiosti ja pysähdytti hyökkäykset armottomasti. Hyökkääjämme peli on suuresti alkutalvisesta parantunut: esim. sunnuntaina oli yhteispeli aika ajoin suorastaan

loisteliasta. Pallo ei viipynyt enää kovinkaan kauan yksityisillä pelaajilla, vaan kulki salamannopeasti miehestä mieheen, niin että vastustajat eivät ennättäneet seurata ja hämmentyivät. Maaleja tuli nytkin lukuisasti, vaikkakin voi panna merkille, että edellisenä sunnuntaina 'hyömätuuri' oli parempi.”⁷⁸

Urheilusta innostuneet nuorukaiset halusivat näyttää osaamistaan narukerän hallinnassa. Jääpalloilijoiden yksilöllisiä intressejä voi pitää seitsemäntenä palloilun erikoisseuran perustamiseen johtavana tekijänä. Kun jääpallo-otteluista kirjoittaminen lisääntyi, kuvailtiin lisääntyvässä määrin myös yksittäisten pelaajien suoituksia ja ansioita.

Poikkeavat intressit ja VWP 35:n synty

Warkauden Pallo 35:n perustava kokous pidettiin 7. huhtikuuta 1935⁷⁹. Seuratallolle oli kokoontunut parisen kymmentä palloilun ystävää. Kaksi kuukautta aiemmin Warkauden Lehden toimittajat toteuttivat kiertokyselyn, jossa tiedusteltiin huomattavilta palloilumiehiltä palloilun erikoisseuran perustamista⁸⁰. Kiertokyselyn tuloksia lukiessa havaitsee, että paikallislehti oli valinnut puolensa ja kannatti uuden seuran perustamista.

Warkauden Lehden kiertokyselyyn vastasi seitsemän palloilun ystävää. Yllätys ei ole, että Ahlströmin hallinnoiman lehdet toimittajat kysyivät asiaa ensimmäisenä yhtiön paikallisjohtaja Rudolf Boedekeriltä. Hänen mukaansa uuden palloseuran perustaminen ”saisi kobotettua Warkauden palloilutraditiot sille kuuluvaan arvoon”. Lisäksi hän uskoi, että seuralla olisi otollinen maaperä toimia Varkaudessa. Samansuuntaisesti aprikoi myös nimismies Eemeli Koponen. Hänen mielestään ”palloilun eteenpäinviemiseksi olisi kaikki voimat saatava yhdessä mukaan joko jommankumman nyt toimivan tai sitten kokonaan uuden seuran nimissä”. Nimismies peräänkuulutti parempaa yhteishenkeä, joten vain yksi ulospäin esiintyvä seura olisi saatava aikaan keinolla millä hyvänsä.⁸¹

Kiertokyselyssä pääsi esittämään näkemyksensä kaksi palokunnan johtotehtävissä toiminutta henkilöä. Palomestari Emil Rifin näkemys poikkesi niin paikallisjohtajan kuin nimismiehenkin tulkinnoista. Seuraava lainaus osoittaa suojeluskuntahenkisen Rifin käsitystä urheilun merkityksestä:

”Enemmän yhteisharjoituksia kumpaisellekin joukkueelle yhdessä.” ...”Mitä tulee taas ajatukseen yhden ainoan joukkueen mahdollisuuksista, niin myönnän, että sillä voisi olla menestystä, mutta pidän että urheilua on harrastettava pelkän urheilun kannalta eikä huipputulosten, joten sillä, että saisimme mahdollisesti yhden hyvän joukkueen, joka kunnialla edustaisi Varkauden mainetta, ei osuttaisi oikeaan. Meillä palokunnassa on tehty kasvattavaa työtä jo vuosikausia ja uskon, että sillä saavutetaan parhaat tulokset. Siis yhä edelleen pysytäkään samoissa puitteissa kuin tähänkin asti.”⁸²

Palokunnan ruiskumestari Kalle Halonen ei myötäillyt palomestarin näkemyksiä. Halosen mukaan kannatti ehdottomasti perustaa paikkakunnalle *”vain yksi ulospäin edustava joukkue”*. Näin menetellen *”koko Varkauden tulevaisuus saisi onnellisemman ratkaisun”*.⁸³

Myönteisen kantansa palloiluseuran perustamiseen saivat esittää lisäksi N. Mankki, johtaja S. Vartiainen ja nimimerkki ”Ville”. Heidän tulkintojensa mukaan seuran perustamisella voitaisiin turvata jääpalloilun menestys, yhdistää seurakateuden rikkoma paikallinen palloilu-elämä ja tehdä ihmeitä *”Varkaudessa olevalla pelaaja-aineksella”*.⁸⁴

Johtopäätökset ja pohdinta

Avainasemassa jääpallon rantauttamisessa Varkauteen olivat A. Ahlström-yhtiön virkailijat. Lajin käynnistäjäksi nimetty kasööri Lennart Lemström organisoii pelejä vuonna 1917. Lemström oli saanut urheilukärpäsen pureman Helsingin Kruununhaassa toimineessa Kiffenissä. Varkautelaisen jääpallon varhaisvaiheissa yhtiön virkailijat olivat mukana paitsi urheilutoimissa myös suojeluskunnan riennoissa. Varsin nopeasti myös varkautelaisnuoriso innostui

pelaamisesta, mikä sopikin suojeluskunnalle oivallisesti järjestön rekrytoidessa poikia maanpuolustuspuuhiin. Yhtiön paikallisjohdossakin palloiluharrastuksen lisääntymisen katsottiin vakauttavan paikallista elämänmenoa. Etenkin verisen sisällissodan jälkeen jääpalloilu ja muut urheilut jakautuivat kahteen luokkaleiriin. Niinpä Varkauden Tarmokin otti lajin ohjelmaansa vuonna 1926 ja nousi yhdeksi Työväen Urheiluliiton kärkijoukkueeksi.⁸⁵

Jääpallosta muotoutui 1920-luvulla suosittu urheilu. Seuroissa pelaamisen lisäksi jääpalloa pelattiin myös läheisillä luonnonjäillä. Haasteotteluihin osallistuivat oppilaitosten ja työpaikkojen joukkueet. Varkauden Lehden uutisoinnin siivittämänä jääpallosta tuli urheilulaji, jonka tapahtumia seurattiin ja josta puhuttiin.

Varkautelaisen jääpallon varhaisessa organisoinnissa puhalsivat suotuisat tuulet. Varkauden väkiluku lähti reippaaseen kasvuun A. Ahlströmin hankittua teollisuuslaitokset omistukseensa vuonna 1909. Yhtiön investointien myötä paikkakunnalla tarvittiin työntekijöitä, joista huomattava osa asettui pysyvästi paikkakunnalle, perusti perheitä ja sai jälkikasvua. Menestyksen myötä yhtiöllä oli taloudellisia resursseja huolehtia monien sosiaalisten toimien ohella myös urheilusta. Jääpallosta tulikin urheilumuoto, jota yhtiön paikallisjohto oli valmis tukemaan olosuhteista huolehtien ja pelaajia rekrytoiden.

Jääpallon pelaaminen käynnistyi Ahlströmin virkamiesten toimesta. Lajikulttuurin vahvistumista edesauttoivat henkilöt, joilla oli jo aiempaa kokemusta palloilu-urheiluista. Kiinnostava havainto on esimerkiksi varkautelaispalloilun kytkennät helsinkiläisseura Kiffeniin. Lemströmin lisäksi muitakin kiffeniläisiä tuli rikastutamaan savolaisen tehdasyhdyskunnan urheiluelämää. Myös Kiffenin joukkueet kävivät pelaamassa jääpalloa Varkaudessa. Lennart Lemströmin aktiivinen toiminta jääpallon edistämiseksi sekä hänen pitämänsä esitelmät kouluttivat uusia lajiaktivisteja, joita tarvittiin jääpalloharrastuksen lisääntyessä.

Palloilun erikoisseuran perustamista selittävät lisääntyneet pyrkimykset urheilullisen menestyksen saavuttamiseen. Ahlström-yhtiön monimuotoinen taloudellinen tuki mahdollisti kilpailun muiden

paikkakuntien joukkueita vastaan. Jääpallon sarjajärjestelmien kehittyessä menestys tuli aiempaa selvemmin mitattavaksi. Samalla jääpallosta tuli tärkeä paikallisjulkisuuden ilmiö, joka kiinnosti ja josta puhuttiin innokkaasti.

Jääpallon organisointi edellytti niin paikallisia toimia kuin yhteistyötä muiden paikkakuntien lajiaktiivien kanssa. Näin syntyivät toimijaverkostot, joissa vaikuttaminen oli välttämätöntä tavoiteltaessa urheilullista menestystä. Ajan myötä varkautelaiset toimijat päätyivät siihen, että palloilun erikoisseuran perustaminen oli paras ja toimivin ratkaisu. Moderniksi mielletty urheilu sopi hyvin yleisemminkin Varkauden ja sen teollisuuden tunnetuksi tekemiseen. Tieto menestyvästä jääpallojoukkueesta houkutteli nuorisoa paikallisiin oppilaitoksiin. Jo WP 35:tä perustettaessa tavoitteena oli Suomen mestaruuden voittaminen. Joukkue nousikin mestaruussarjaan jo perustamista seuraavana vuonna ja voitti ensimmäisen Suomen mestaruuden vuonna 1943.

Jääpalloilun paikallisen rantautumisen tutkiminen valaisee oivallisesti niitä toimijasuhteita, jotka muodostuivat lajin varhaisina vuosikymmeninä varkauteilaisessa ruukkiyhdyksessä. Varkautelainen jääpallon muutokset valaisevat jääpallon ja samalla yleisemminkin urheilulajin käynnistysvaiheita, kilpailullistumista ja menestyksen tavoittelua. Kiinnostavaa olisi selvittää myös muiden lajien rantautumista paikkakunnalle. Lajien välisten suhteiden jäljittäminenkin tuottaisi kokonaiskuvaa paikallisesta urheilukulttuurista. Jääpallon suhteen olisi hyödyllistä tutkia, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet aikanaan erittäin suosittuun lajiin aseman hiipumiseen. Tällainen tutkimus lisäisi ymmärrystämme koko suomalaisen urheilukulttuurin muutoksista.

Lähteet

- Anttinen, P. & Uimonen, R. (toim.) (1997). Vuosisata suomalaista jääpalloa. Suomen Jääpalloliiton 25-vuotisjuhlakirja. Nykypaino Oy. Helsinki.
- Hoppu, T. (1997). Kaikki alkoi Viipurista. Teoksessa Anttinen, P. & Uimonen, R. (toim.) Vuosisata suomalaista jääpalloa. Suomen Jääpalloliiton 25-vuotisjuhlakirja. Nykypaino Oy. Helsinki.
- Itkonen, H. (1996). Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus. Helsinki.
- Itkonen, Hannu (2003). Tehtaan klubilta teollisuuskлубille – Varkautelaisen klubitoiminnan kahdeksan vuosikymmentä (1919–1999). Varkauden Teollisuuskлубi ry. Joensuu;
- Itkonen, H. (2004). Varkautelaisten vuosisata. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 944. Jyväskylä.
- Itkonen, Hannu (2022). Svenska skolan. Varkauden ruotsinkielisen koulun satavuotinen taival (1919–2019). Kirjokansi. Keuruu.
- Itkonen, H. & Itkonen, H. (2024). Väinölä – talo koivujen katveessa. Taidekeskus Väinölä. Tallinna.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (1992). Tarmon tarina. Varkauden Tarmon kahdeksan vuosikymmentä. Koivu & Tähti. Jyväskylä.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (2012). Tarmon taipale. Varkauden Tarmon sata vuotta urheilun ja liikunnan yleisseurana 1919–2012. Varkauden Tarmo ry. Tampere.
- Jurvainen, K. (1985). Varkauden Pallo-35 50 vuotta. Varkauden Pallo ry. Varkaus.
- Moisander, Kirsi 1988, 43. Tehdaspalokunnasta kaupungin palolaitokseksi. 70 vuotta palokuntatoimintaa Varkaudessa 1917–1987. Varkauden museon julkaisuja 1. Varkaus.
- Raikkala, H. (1964). Suojeluskuntain historia III. Kamppaileva kansa. Määrätietoista rakennustyötä rauhanvuosina 1930–1939 sekä sotavuodet 1939–1944. HATA Oy. Vaasa.
- Soikkanen, H. (1963). Varkauden historia. Helsinki.
- Soikkeli, A. J. (1945). Tie Suomen mestaruuteen. WP 35:n 10-vuotishistoriikki vv. 1934–44. Varkauden Pallo 35 ry. Varkaus.

Vasara, E. (1997). Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. Suomen Historiallinen Seura. Bibliotheca Historica 23. Helsinki.

Wallén, G., Huotinen, T. & Alaja, E. (2008). Mustat hurmurit. Kronohagens Idrottförbund 1908–2008. Gummerus. Jyväskylä.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 Itkonen, H. & Kortelainen, J. 1999, 16–17. Rantakentältä maailmalle – Kiteen pesäpallo, lajikulttuuri ja yhteiskunta. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 146. Helsinki.
- 2 Ks. Alapuro, R. 1994, 315–318. Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933. Hanki ja Jää Oy. Porvoo.
- 3 Itkonen, Hannu 1996; Itkonen, Hannu, Saastamoinen Paavo & Nevala, Arto 2023, 127–129. Teoksessa Roiko-Jokela, H. & Roiko-Jokela, T. (toim.) Yksilöt ja yhteisöt. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2023. Jyväskylä.
- 4 Seppo Knuuttila 2010, 19–31. Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa Vaeltavat metodit, toim. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) Vaeltavat metodit. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Kultaneito VIII. Joensuu.
- 5 Vamplew, Wray 2017, 137–141. Industrialization and Sport. Teoksessa Edelman, R. & Wilson, W. (toim.) The Oxford Handbook of Sports History. Oxford University Press. 131–144.
- 6 Kanerva, Juha & Tikander, Vesa 2012, 143. Urheilulajien synty. TEOS. Helsinki.
- 7 Kanerva & Tikander 2012, 143–144.
- 8 Hoppu, Tuomas 1997, 7. Kaikki alkoi Viipurista. Teoksessa Anttinen, P. & Uimonen, R. (toim.) Vuosisata suomalaista jääpalloa. Suomen Jääpalloliiton 25-vuotisjuhlakirja. Nykypaino Oy. Helsinki.
- 9 Hoppu 1997, 7.
- 10 Kanerva & Tikander 2012, 144.
- 11 Hoppu 1997, 7–8.
- 12 Kanerva & Tikander 2012, 145–146.
- 13 Soikkanen, Hannu 1963, 82–84; 140–147. Varkauden historia. Pieksämäki.

- 14 Siltala, Sakari 2023, 230–231. Korkea peli. Teollisuustitaani Walter Ahlströmin elämä. Siltala. Helsinki.
- 15 Itkonen, Hannu 2004, 69–76. Varkautelaisten vuosisata. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 944. Helsinki.
- 16 Nevala, Arto 2003, 99–111. Agitatsioonina, vaikuttamista ja yhteistyötä. Vuosisata varkautelaista työväen järjestötoimintaa. Varkauden työväenliikkeen historiatoimikunta. Jyväskylä.
- 17 Itkonen 2004, 121–131.
- 18 Itkonen, 2004, 126.
- 19 Soikkanen 1963, 487–491.
- 20 Sulkunen, Irma 1986. Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin. Suomen Historiallinen Seura. Historiallisia tutkimuksia 134. Helsinki.
- 21 Soikkanen 1963, 491–493.
- 22 Soikkanen 1963, 563.
- 23 Nevala 2003, 48–65.
- 24 Itkonen, Hannu 2004, 108–109.
- 25 Itkonen, Hannu 1996, 305–306.
- 26 Wallén, Göran, Huotinen, Timo & Alaja, Erkki 2008, 18–19. Mustat hurmurit. Kronohagens Idrottsförbund 1908–2008. Gummerus. Jyväskylä.
- 27 Kiffen-lehti 28.10.1930.
- 28 Itkonen, Hannu & Itkonen, Helena 2024, 34. Väinölä – talo koivujen katveessa. Taidekeskus Väinölä. Tallinna.
- 29 Warkauden Lehti 17.1.1931.
- 30 Soikkeli, A. J. 1945, 15–16. Tie Suomen mestaruuteen. WP 35:n 10-vuotishistoriikki. Warkauden Pallo ry. Warkaus.
- 31 Soikkeli 1945, 16.
- 32 Vasara, Erkki 1997, 93. Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. Suomen Historiallinen Seura. Bibliotheca Historica 21. Helsinki.
- 33 Soikkeli 1945, 16.
- 34 Soikkeli 1945, 16–17.
- 35 Siltala 2023, 230–231.
- 36 Soikkanen 1963, 308–310.

- 37 Soikkeli 1945, 16.
- 38 Itkonen & Itkonen 2024, 16–17.
- 39 Itkonen, Hannu 2003. Tehtaan klubilta teollisuusklubille – Varkautelaisen klubitoiminnan kahdeksan vuosikymmentä (1919–1999); Itkonen, Hannu 2003. Warkauden Teollisuusklubi ry. Joensuu; Itkonen, Hannu 2022. Svenska skolan. Varkauden ruotsinkielisen koulun satavuotinen taival (1919–2019). Kirjokansi. Keuruu.
- 40 Itkonen & Itkonen 2024, 34.
- 41 Soikkeli 1945, 81.
- 42 Warkauden Lehti 14.1.1922.
- 43 Kiffen-lehti 1928; Itkonen & Itkonen 2024, 34–35.
- 44 Warkauden Urheilijoiden 50-vuotisjuhlien leikekirja; päiväämätön lehtileike.
- 45 Warkauden Lehti 16.2.1935.
- 46 Itkonen, Hannu & Nevala, Arto 1992, 66. Tarmon tarina. Varkauden Tarmon kahdeksan vuosikymmentä. Koivu & Tähti. Jyväskylä.
- 47 TUL-lehti 8.3.1932.
- 48 Itkonen & Nevala 1992, 68–69; Jurvainen, Kalevi 1985, 41–46. Warkauden Pallo-35 50 vuotta. Warkauden Pallo ry. Varkaus.
- 49 Soikkeli 1945, 17–19.
- 50 Warkauden Lehti 12.3.1921.
- 51 Warkauden Lehti 3.3.1932.
- 52 Warkauden Lehti 28.1.1935.
- 53 Warkauden Lehti 8.1.1927.
- 54 Soikkeli 1945, 25–26.
- 55 Itkonen 1996, 371–372.
- 56 Moisander, Kirsi 1988, 43. Tehdaspalokunnasta kaupungin palolaitokseksi. 70 vuotta palokuntatoimintaa Varkaudessa 1917–1987. Varkauden museon julkaisuja 1. Varkaus.
- 57 Warkauden Lehti 3.2.1931.
- 58 Soikkeli 1945, 80.
- 59 Raikkala 1964, 227. Suojeluskuntain historia III. Kamppaileva kansa. Määrätietoista rakennustyötä rauhanvuosina 1930–1939 sekä sotavuodet 1939–1944. HATA Oy. Vaasa.

- 60 Soikkeli 1945, 19.
- 61 Warkauden Lehti 21.2.1925.
- 62 Warkauden Lehti 12.12.1925.
- 63 Warkauden Lehti 16.2.1929.
- 64 Warkauden Lehti 15.1.1931.
- 65 Warkauden Lehti 8.3.1932.
- 66 Warkauden Lehti 17.3.1932.
- 67 Warkauden Lehti 8.1.1927.
- 68 Warkauden Lehti 24.3.1934.
- 69 Itkonen, H. & Nevala, A. 2012, 76–77. Tarmon taipale. Varkauden Tarmon sata vuotta urheilun ja liikunnan yleisseurana 1919–2012. Varkauden Tarmory. Tampere.
- 70 Warkauden Lehti 27.2.1929.
- 71 Warkauden Lehti 12.2.1927.
- 72 Warkauden Lehti 17.12.1930.
- 73 Warkauden Lehti 14.1.1932.
- 74 Warkauden Lehti 7.2.1933.
- 75 Warkauden Lehti 19.3.1930.
- 76 Warkauden Lehti 19.3.1930.
- 77 Itkonen 2004, 219.
- 78 Warkauden Lehti 10.3.1931.
- 79 Perustavassa kokouksessa uuden seuran nimeksi annettiin ”Savon Sudet”. Seuran nimi muutettiin kuitenkin WP 35:ksi, sillä ”Viipurin Sudet” katsoivat yksinoikeudekseen susi-nimen käyttämisen.
- 80 Warkauden Lehti 7.2.1935.
- 81 Warkauden Lehti 7.2.1935.
- 82 Warkauden Lehti 7.2.1935.
- 83 Warkauden Lehti 7.2.1935.
- 84 Warkauden Lehti 7.2.1935.
- 85 Kiinnostavaa on, että talvisodan kynnyksellä Varkauden Tarmonkin palloilijat lähtivät omille teilleen perustamalla seurakseen Varkauden Työväen Palloilijat. Jääpallon katsottiin muodostuneen rasitukseksi usean urheilulajin yleisseurana toimineelle Tarmolle.

Vesa Vares

🏆 ”Muistoni minullakin on, vaikka ei pahempaa. Mitäpä työstä.”

Urheiluaktiivien kirjeet syksyn 1939
ylimääräisistä kertausharjoituksista
välirauhan alkuun keväällä 1940

--- puolustussotamme osoitti urheilun suuren merkityksen, joka ikäänkuin kirkastuneena selveni sodan kovissa koettelemuksissa.¹

Luonnollista on, että liiton jäsenistöstä valtava enemmistö osallistui puolustussotaamme. Urheilijaimme osuus moniin taisteluihin oli suuri ja tunnustettu. Monet tuhannet liiton jäsenet ovat ainiaaksi poistuneet liitosta annettuaan kalleimpansa synnyinmaansa vapauden puolesta. Myös haavoittuneiden ja invaliideiksi jääneiden urheilijain lukumäärä on huomattavan suuri.²

Olipa urheilussa saavutettu voitonseppele suurempi tai pienempi, siihen on heille liittynyt korkein, mikä voidaan saada ja mikä voidaan saada vain silloin, kun isänmaalle annetaan kallein uhri.³

Aikoinaan on ollut ilahduttavaa seurata suomalaista urheilijaa taistelemassa voitosta urheilukentällä ja -kehissä, mutta liikutus ja ylpeys täyttää mielen, kun ajattelee samoja poikia taistelemassa voittoa isänmaalleen, kun sen vapaus on vaarassa.

Suomen armeijaa elähdyttää sama peräänantamaton henki, joka on ollut suomalaisten urheilijain kautta maailman kiitetty ominaisuus. Urheiluhenki taistelevan armeijan henkenä – se takaa isänmaastaan kilpailevalle armeijalle menestyksen.⁴

Kirjeet sota-ajan heijastajina

Edellä olevat, ihanteelliset ja patrioottisen tunnekylläiset lainaukset ovat Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton SVUL:n toimintakertomuksesta ja liiton äänenkannattajasta *Urheilusta*. Ne koskevat talvisodan tapahtumia, ja kahdessa viimeisessä laatijana oli Suomen Urheiluliiton (eli yleisurheilijoiden) puheenjohtaja Urho Kekkonen. Ulospäin olisi tuskin odotettavissa muunlaista retoriikkaa: oli sisäistetty isänmaan puolustamisen etiikka, oltiin vakuuttuneita urheilun tehtävästä siinä, ja samalla oli rohkaistava taisteluhenkeä ja pidettävä sisäinen rintama yhtenäisenä.

Mutta entä sisäänpäin? Onko testattavissa, kuinka pitkälle kyseinen retoriikka oli sisäistetty ja kuinka samanlaista urheiluväen sisäinen keskustelu oli? Tätä avataan seuraavassa urheiluaktiivien sota-ajan kirjeiden kautta.

Sota-ajan kirjeitä kohtaan on tunnettu viime aikoina historian-tutkimuksen ja harrastajien piirissä suurta kiinnostusta. Niitä on tutkittu paljon, ja niistä on runsaasti populaarijulkaisuja. Tutkimuksen metodeja ja kirjeiden tehtäviä ja kykyä heijastaa aikalaismielialaa on pohdittu paljon: mihin kirjeitä voi käyttää, mitä niistä on luettavissa? Erityisen hedelmällisiä näiden näkökulmien valottajia ovat Marko Tikan, Ilari Taskisen ja Seija-Leena Nevala-Nurmen *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina* (2015)⁵ sekä Erkkä Pehkosen väitöskirja *”Poikasi täältä jostakin”. Narratiiviset resurssit, diskurssit ja luovuus kirjoittajien kerrotuissa identiteeteissä jatkosodan aikaisissa kirjeissä*.⁶ Ne sisältävät metodista pohdintaa, käytännön näkökohtia sekä lähiluvun ja lähdekritiikin ohjeita ja kertovat erinomaisesti siitä, mihin ja mitä kertomaan kirjeet parhaiten sopivat.

Myös Ilona Pajarin Historiallisessa Aikakauskirjassa vuonna 2018 julkaisemaa artikkelia *Lyhyen sodan ja suuren tulevaisuuden odotus Suomessa kesällä 1941* voi pitää sotakirjeiden tutkimuksen klassikkona. Pajari tutkii jatkosodan hyökkäysvaiheen kirjeitä ja tarkastelee sitä, missä määrin kirjeissä näkyy toisaalta innostus, toisaalta reaktioiden moninaisuus ja kerrostuneisuus. Pajari nostaa kansainvälisenä vertailukohtana esiin Saksan elokuun 1914 ja tuolloin koetun kiihkeän isänmaallisen innostuksen hetken, jota on luonnehdittu myös kansakunnan historian ”hulluksi hetkeksi”, ainutlaatuisen innostuksen puuskahdukseksi, joka ajan mittaan laimentui ja hiipui, mutta jäi monien mieleen myyttisenä osoituksena kansakunnan yhtymisestä.⁷

Samoin Maarit Leskelä-Kärjen, Anu Lahtisen ja Kirsi Vainio-Korhosen toimittama *Kirjeet ja historian tutkimus* (2011) kuuluu kaikkien kirjeitä lähteinään käyttävien tutkijoiden metodisiin apuvälineisiin. Teoksen teemat eivät kuitenkaan liity sotavuosiin.⁸

Kirjetutkimuksen boomiin on vaikuttanut myös historiankirjoituksen kehitys tieteenalana. Poliittisen ylätasoin ja sotatapahtumien sijaan mielenkiinto on kääntynyt viimeisimmän 20-30 vuoden aikana niin sanottuun uuteen sotahistoriaan.⁹ Kirjakauppojen sotakirjahyllyt ovat pääasiassa teemoiltaan yhä perinteisiä, mutta akateemisessa historian tutkimuksessa uusi sotahistoria on jo pitkään dominoinut jokseenkin täysin tieteellisen sotatutkimuksen trendejä ja luonut joskus stereotyyppisiäkin kuvia ”vanhasta sotahistoriasta”. Se on tuonut mukanaan uudenlaisia näkökulmia ja kiinnostunut uudenlaisista lähteistä, ja ruohonjuuritase ja tavallisten ihmisten kirjeet ovat kuuluneet sen parhaisiin ja eniten kiinnostusta herättäneisiin lähdemateriaaleihin. Puhutaan myös ”sodan kulttuurihistoriasta”, mikä viittaa kokemukseen, toimintatapoihin, tunteisiin ja moninaisuuteen.¹⁰

”Vanhaa” ja ”uutta” sotahistoriaa ei toisaalta tarvitse nähdä toisiansa poissulkevinä tai vastakkaisina. Ennemminkin niillä on eri kohteet ja linssit, mutta sama pyrkimys löytää omasta kohteesta kattavin ja mahdollisimman tarkasti perusteltu tulkinta, joka nähdään osana laajempaa kontekstia.

Valtaosa suomalaisesta sota-ajan kirjetutkimuksesta on keskittynyt jatkosotaan, talvisota on ollut huomattavasti pienemmässä roolissa. Tämä on luonnollistakin. Jatkosota tuotti valtavasti enemmän juuri tämänkaltaista kirjemateriaalia jo huomattavasti pidemmän keston takia, mutta muutenkin olot olivat erilaiset. Jatkosodan osalta aukeni lisäksi jonkinlainen historiamuistin ”tulppa” Neuvostoliiton romahdettua. Sodan kokeneen sukupolven jälkeläiset löysivät vanhempiansa ja isovanhempiansa kirjeistä maailman, joka ei vielä 20–30 vuotta aiemmin ollut tuntunut kiinnostavalta juuri siksi, että se edusti mennyttä, vanhoillista, ”erehtynyttä” maailmaa. 1990-luvulla painottuikin toisenlainen näkökulma, pelastuminen torjuntavoitolla kommunismista. Yleisen aikalaisnäkömyksen mukaan – jota ei liene sinänsä tutkimuksella vahvistettu eikä kumottu – nimenomaan isovanhemmat ja lastenlapset löysivät toisensa. Sotasukupolven lapsilla saattoi olla enemmän sulattelemista, mikäli oma maailma vei 1960–70-luvuilla kovin syvälle kapinaan sotasukupolvea vastaan.

Kyse lähteiden edustavuudesta on aina ongelmallinen. Historiantutkimus päättyy lähes kaikessa todellisuuden likiarvoksi. Sota-ajan kirjeiden säilyminen ja päätyminen arkistoihin, saati julkisuuteen, on ollut satunnaista. Vaikka aineistoa on säilynyt runsaasti – yksistään Tampereen yliopiston yhteydessä olevassa Kansanperinteen arkistossa on noin 70 000 sota-ajan kirjettä, ja kokoelma kasvaa jatkuvasti – niin valtava määrä on päätynyt uuniin, kaatopaikoille tai jo syntymis- ja luetuksi tulemisen vaiheen jälkeen hukkaan. Kirjeiden kirjoittamisen volyymi räjähti sotavuosina: se oli jo kaksinkertaistunut kansalaista kohti laskettuna itsenäisyyden kahden vuosikymmenen aikana, ja sota-aikana lähetysten määrä moninkertaistui vielä tästäkin.¹¹

Kirjeiden tuhoutumisesta on turhaa kehittää salaliittoteorioita. Tavallisella ihmisellä ei ollut lähes koskaan mitään poliittisista syistä nousevaa tarvetta sille, että vanhoja kirjeitä tuhottiin tai ne päätyivät hukkaan. Sellainen motiivi saattoi olla vain hyvin marginaalisella määrällä oikeistoradikaaleja tai joillakin niillä, jotka olivat olleet selkeästi mukana vaikkapa Itä-Karjalan miehityshallinnossa.

Kirjeitä tuskin on edes syntynyt edustavasti, ja yleisiä asioita niissä on pohdittu vieläkin vähemmän edustavasti. Sivistyneistön ja keskiluokan toimintamallit olivat luonnostaan kirjallisempia, ja vaikka hekin pyrkivät kirjeissään ensi sijassa olemaan yhteydessä läheisiinsä, niin he silti seurasivat muita enemmän poliittis-yhteiskunnallisia ja yleismaailmallisia asioita ja pohtivat sodan luonnetta ja sen lopputulosta. Tavalliset ihmiset hoitivat sota-ajan kirjeissään arkisia asioitaan, toimeentulon ongelmia, maaseudulla kotitilan asioita, välittivät perheen ja ystävien kuulumisia, sopivat lomien ajoiksi tapaamisia, ja niin edelleen. Hyvin harvoin oli muunlaista yhteydenottokeinoa kuin kirjeet, koska puhelimeen pääsi harvoin. Valtaisa määrä paperia käytettiin myös tunteiden vuodattamiseen ja rakkauden osoituksiin, samalla vakuuttaen tulevaisuudenuskoa, ja tämä kytkettiin usein uskontoon, Jumalan varjelukseen.

Kirjeet olivat ennen kaikkea selviytymiskeino, niin asiainhoidon, toimeentulon, henkisen kestämissen ja hyvinvoinnin kuin tunteiden osalta. Samalla niillä rauhoiteltiin vastaanottajaa: kyllä täällä hyvin selvitään. Tämä viesti kulki molempiin suuntiin, taistelurintamalta kotirintamalle ja päinvastoin. Rintamalta tulleet kirjeet ovat säilyneet kokoelmissa useammin kuin kotirintamalta tullut posti. Viimeksi mainittu oli alttiimpaa katoamaan, vaikka moni kuljettikin kotoa tulleita kirjeitä mukanaan lohtuna ja varaventtiilinä. Olot eivät kuitenkaan olleet kirjeiden säilymiselle otolliset.

Myös urheiluväen kirjeissä jatkosota on huomattavasti laajemmin edustettuna kuin talvisota. Tässä yhteydessä, yhden tieteellisen artikkelin puitteissa, rajaudutaan työekonomisista syistä talvisotaan. Jatkosodan ottaminen mukaan samaan kuvaukseen olisi varmasti antanut tutkimukselle uutta perspektiiviä, koska olot ja odotukset muuttuivat radikaalisti, ja se olisi lisännyt vertailumahdollisuuksia. Se olisi kuitenkin ollut toisen mittaluokan tutkimus. Lisäksi, vaikka kirjeiden kirjoittajien osalta kyse oli arjen kuvailusta, asema oli erilainen kuin jatkosodassa: talvisota oli alusta alkaen selkeä puolustustaistelu ylivoimaa vastaan, jatkosodan alku edusti hyökkäävää ja revanssihenkistä toimintaa ja ajan kuluessa asemasotaa – kunnes sekin päättyi torjuntataisteluun.

Metodisia näkökohtia tutkimuksen materiaalista

Mitä sota-ajan kirjeistä sitten voi päätellä? Miten ne valaisevat erityisesti urheiluväen tunteita, ja kuinka laajasti?

Tämä artikkeli käsittelee suomalaisen urheiluväen tunnelmia talvisodan aikana – juuri sitä ennen, taistelujen aikana ja heti sodan jälkeen. Lähteenä ovat SVUL:n keskustuomistoon järjestön pääsihteerille Lauri Santalalle tulleet kirjeet, jotka on koottu Urheilun Keskusarkistossa yhden kokonaisuuden alle.

Kyseiset kirjeet edustavat hyvin pientä otosta vuosien 1939–40 suomalaisista tai edes suomalaisesta urheilumaailmasta. Niillä on lähtökohtaisesti ollut syntyessään käytännön tehtävä, eli yleensä kirjoittaja on toimittanut jotain asiaansa, joka liittyy armeijaan tai urheilutoimintaan. Kirjoittajat edustivat pientä piiriä, SVUL:n ja sen äänenkannattajan *Urheilun* toimihenkilöitä ja aktiiviurheilijoita. Heitä toki voi luonnehtia suomalaisen urheiluelämän tai ainakin sen porvarillisen urheiluelämän keskitason ytimeksi, sillä ylimmän urheilujohdon kirjeenvaihtoa ei kokoelmassa esiinny.

Kyse ei ole myöskään ”kentän” kirjeistä. Ruohonjuuritason harrastajilla tuskin oli aikaa lähestyä keskusjohtoa talvisodan aikana. Tähän ei ollut tarvettakaan. Ruohonjuuritason rauhan ajan kirjeet SVUL:n keskusjohdolle olivat tyypillisesti käsitelleet käytännön asioita, kuten kilpailujen järjestämistä, valmentamiskursseja, avustusanomuksia, jäsenmaksuja, sääntökyselyjä, julkaisujen tilaamista ja ylimalkaan organisaation pyörittämistä. Millekään tällaiselle ei ollut tarvetta sodan aikana, koska urheilutoiminta oli pysähtyksissä. Näin oli valtaosin jo sotaa edeltäneiden ylimääräisten kertausharjoitusten tai välittömästi sotaa seuranneiden viikkojen aikana keväällä 1940. Normaali toimintahan oli mahdotonta ja kaikki ikänsä puolestaan vähänkin sopivat toimihenkilöt ja urheilijat si-dottuja armeijan palvelukseen.

Myös naisista suuri osa oli sotaan liittyvissä toimissa. Tämä saattoi lohkaista naisten urheilutoiminnasta suhteellisesti vielä suurem-

man osan kuin miesten, koska naisten urheilussa harrastajamäärät olivat pieniä kaikessa muussa paitsi ei-kilpailullisessa joukkovoimistelussa. Urheilujärjestöt suuntasivat resursseja naisten toimintaan todella vähän, jos ollenkaan, ja kuvaavaa on, että ajan urheiluretoriikassa urheilijan synonyymina oli usein ”urheilumies”. Tässä käsiteltyjen kirjeiden joukossa ei ollut lainkaan naisten kirjeitä.

Kyseisen kokoelman kirjeiden määrä ei ole mitenkään valtava, se on muutamia kymmeniä. Pääosin urheiluväen talvisotakirjeiden kokoelmaa koskevat samat havainnot kuin muidenkin. Säilynyt materiaali on hyvin yksisuuntaista, koska se on osoitettu SVUL:n toimistolle, ja tämän vastauksia ja luonnoksia on hyvin vähän. Aineistohan syntyi toimittamaan jotain asiaa, useissa tapauksissa raaka-aineeksi julkaisemista varten. Kirjeisiin tehdyistä marginaalimerkinnöistä päätellen kirjoittajat ovat usein tarkoittaneetkin, että tietyt osat julkistaan rintamakirjeinä *Urheilussa*, tai ainakin olleet tietoisia tästä. Muu osa kirjettä on käsitellyt käytännön asioita, perhekuulumisia tai niiden puuttumista, ja ne osat eivät ole olleet julkisuutta varten.

Valtavirran mukaista on sekin, että kirjoittamista on hallinnut yleisellä tasolla sama selviämisen ja isänmaallisuuden diskurssi kuin muidenkin kansalaispiirien kirjeissä. Poikkeavaa on kuitenkin ollut se, että kyseessä olleen piirin luonteesta johtuen kirjeistä nouseva ääni on ollut keskimääräistä kirjallisempi ja isänmaallisempi. Taisteluhenki nousee hyvin merkittävästi esille.

Kirjeissä ei myöskään ole ollut yhtä dominoivasti kuin valtavirran kirjeissä esillä viimeksi mainittujen niitä yleisiä tavoitteita, jotka tutkija Ilari Taskinen listaa osuvasti: ihmissuhteiden ylläpitäminen, sodan aiheuttamaa huolen vähentäminen tai kokemuksellisen yhteyden lisääminen.¹² Ainakin nämä elementit näyttäytyvät hiukan eriluonteisina. Kirjeiden piiri ei ollut perhettä, vaan kollegoita, joten kyse ei ollut läheisimpien ihmissuhteiden ylläpidosta tai rauhoittelusta, ja kokemuksellinen yhteyskin oli aatteellisempi kuin tavallisen kansan kirjeissä. Rintaman tapahtumien kuvausta ja jonkinasteista uhoa saattoi esiintyä enemmän. Kirjoittaja saattoi olettaa, että vastaanottaja mielsi itselleen samantapaisen, koko kan-

saa koskevan isänmaallisen tehtävän.

Joka tapauksessa aineisto antaa kiinnostavan ja relevantin kuvan yhden tason ja sektorin henkisestä kokemus- ja arvomaailmasta kansallisen kriisin yhteydessä sekä sen aikana koetusta maailmasta, jota hallitsi uudenlaisen kansanyhteyden ja isänmaallisen velvollisuuden mieltäminen. Kyse oli yhden, kansalaisille merkittävän alan mielipidevaikuttajien tunnelmista, tavasta kokea oma aikansa ja nähdä tulevaisuushorisonttinsa.

Ensimmäiset kirjeet on kirjoitettu syksyn 1939 ylimääräisten kertausharjoitusten aikana, jolloin tulevaisuus oli vielä avoin, mutta yleinen mielipide oli jo yhteisen hiilensä löytänyt. Tarkastelu päättyy sodan henkiseen jälkihoitoon ja merkityksen tulkitsemiseen, osana omaa tehtävää Suomen selviytymisen tarinassa – nimenomaan velvollisuuden täyttämisen pohjalta miellettyä.

YH:n kirjeet – odottelua

Kestävyysjuoksija Taisto Mäki oli syyskuun puolivälissä tehnyt urheiluhistoriaa alittamalla ensimmäisenä 10 000 metrillä puolen tunnin ajan. Kun hän kirjoitti marraskuun alussa Santalalle, tämä todellisuus oli jo kaukana takana. Näkökulma oli hyvin käytännöllinen, eikä siinä pelätty tulevaa tai pohdittu isänmaan asioita, vaan nimenomaan urheilua.

Mäki kertoi kipeytyneistä jaloistaan ja kyseli mahdollisuutta päästä palvelukseen Helsinkiin, myös ajatellen seuraavan vuoden olympiakisoja. ”--- jos tätä ei tule sen parempaa sotaa, niin täällä voi saada nämä takajalat ihan käyttö kelvottomaksi. Jos niistä kisoista tulee tosi niin olis hauska, että vähän pärjäisi niissä kanssa.” Kuulumiset sisälsivät lähinnä odottelua. ”Täällä on muutenkin niin ikävä olla että tulee pian ihan harmaapäiseksi, kun me ollaan ihan täällä korvessa ei täällä ole lehtiä eikä radioa että sais ajan kulumaan.” Tosin Mäki suhtautui skeptisesti siihen, voisiko siirtoa saada. ”Eipä minulla nyt ole tässä sen enempää asiaa, että ei sitten muuta kuin terve vaan ja terveisiä sinne päin.”¹³

Mäkikään ei siis pitänyt mahdottomana, että olympiakiset järjestettäisiin, vaikka Euroopan johtavista suurvalloista kolme oli keskenään sodassa ja Puola jo muserrettu. Hän olisi tuskin myöskään voinut aavistaa, että suorittaisi muutama kuukausi myöhemmin maanpuolustusvelvollisuuttaan aivan muualla kuin vetoisessa korpikorsussa – New Yorkin Madison Square Gardenissa ja lukuisissa muissa amerikkalaisissa kaupungeissa. Hänet ja Paavo Nurmi nimittäin lähetettiin tuolloin Yhdysvaltoihin propaganda- ja rahankeruukiertueelle.

Nurmi ja Mäki eivät olleet ainoita urheilijoita, joita SVUL käytti Suomen propagandan apuna. Mäenlaskijat Lauri Valonen, Niilo Toppila ja Leo Laakso vapautettiin liiton aloitteesta rintamatehtävistä, ja he osallistuivat kilpailuihin Norjassa ja Ruotsissa. Entiset aitajuoksijat, maailmanennätysmies Bengt Sjöstedt ja olympiakisojen hopeamitalimies Erik Vilen, toimivat Ruotsissa puhujina. SVUL ja Työväen Urheiluliiton lähettivät yhdessä Tanskan, Norjan ja Ruotsin sanomalehtien julkaistavaksi vetoituksen, että näiden maiden urheilijat tulisivat vapaaehtoisina Suomen rintamalle.¹⁴

Toiset saattoivat käyttää uhoavampaakin retoriikkaa kuin Mäki. Aamulehden toimittaja ja aktiivinen urheilujärjestömiehen Erkki Palolampi käytti kirjeessään 10. marraskuuta ilmaisua, joka tuli urheilupiireissä pian yleiseksi:

--- nyt olemme maatamme edustamassa tällä kerralla hyvin vakavassa ”maaottelussa”. --- Hyvin täällä voidaan, karhunlihaa syömällä pidetään kuntoa korkealla. Martti Lappalainen on luvannut ensi talvena hiihtää joka tapauksessa, joko kilpailuissa siellä ”kotona Suomessa” tai sitten...

Make res. vänrikinä ja joukkueenjohtajana möyrii Karjalan soita ja rakentelee maan suojaksi estelinjoja; sellaisia pistemääriä poika nyt tahtonsa ja lihaksiensa voimalla kohoittaa Suomelle, ettei niitä yksikään ulkomaalainen millään voimalla ja taidolla ylitä!

Jatkakaa työtä! Suomen nuoriso tarvitsee urheilun tukea nyt jos koskaan!¹⁵

Edellä mainittu Martti Lappalainen oli MM-tason hiihdon mitalisti ja ”Make” puolestaan voimistelija, joukkuekilpailussa kahdesti olympiapronssia voittanut Martti Uosikkinen. Palolammen ilmaisuissa näkyi myös toinen näkökulma, joka tuli sodan sytyttyä urheilulehdissä hallitsevaksi teemaksi: nimenomaan urheilu oli valmistanut miehen erityisen hyvin maanpuolustukseen.

Lattialla nukkumisesta johtuvaa reumatismia valitteli Taisto Mäen lisäksi toinenkin juoksija. ”Jos täällä joutuu vielä jonkun kuukauden olemaan niin ei kannata ajatella enää juoksuista mitään. Saa sanoa että juoksut on juostu ainakin minun osaltani. Mutta toivotaan nyt että täältä päästäisiin pois. Kirjota nyt jotakin omista ja liiton mielipiteistä minulle. --- Ei minulla nyt ole muuta kirjoittamista.”¹⁶ Allekirjoitus on epäselvä, mutta luultavasti kyseessä oli Erkki Tamila, Berliinin olympiakisojen maratonjuoksun neljäs.

Armas Valste, joka oli moninkertainen Suomen mestari korkeushypyssä ja kuulantönnössä ja yleisurheilun lajiliiton SUL:n ensimmäinen päätoiminen valmentaja 1930-luvulla, ehti hänkin kirjoittaa ennen sodan puhkeamista. Ajankohta oli muutama päivä ennen sotaa, ennen Neuvostoliiton lavastamia niin sanottuja Mainilan laukauksia tai juuri niiden aikaan. Kirjeessä niihin ei viitata, ja Valsteen kirje heijasti ennemminkin marraskuun 1939 eräänlaista ”vaara ohii”-henkeä, kun Moskovan neuvottelut olivat katkenneet ja poikkeustoimenpiteitä oli jo alettu purkaa. Valstekin mainitsi, että aikoi hankkia perheensä evakosta takaisin Helsinkiin, ja pohti sitä, että ”Känä” – eli SUL:n puheenjohtaja Urho Kekkonen – ei pitäisi siitä, hänhän oli kieltänyt sen. Valste oli eniten huolissaan palkastaan, ja muutoin tuntui lähinnä ikävystyttävältä. ”Täällä hukkaa entisestäänkin heikon sanavarastonsa tyystin.”¹⁷

Sodan alku – tehtävän ja itsetunnon pönkitystä

Talvisodan alettua urheilulehdet hehkuttivat isänmaan puolustamista ja sitä, kuinka nimenomaan urheilijat olivat valmistautuneet

siihen parhaalla tavalla ja olivat nyt maanpuolustukselle todella merkittävä joukko.¹⁸ Näissä tulkinnoissa pääsi toki esille myös jälkikäteinen profeetallisuus, sillä aktiivien joukko tuskin oli ajatellut 1920–30-luvuilla pääasiassa valmistautuvansa maanpuolustukseen. Ilman muuta se oli silti ollut asia, joka pääsi juhlapuheisiin ja tuntui luontevalta jatkolta urheilutoimintaan. Armeijan ja suojeluskunnan urheilutoiminta oli ollut usein tavallista aktiivia yhtä lähellä kuin varsinainen seuratoiminta.

Urheilulle saattoi näin kerätä vielä korostettu isänmaallista gloriaa ja nostattaa omaa henkeä: nyt oli nimenomaan urheiluväen näytön paikka ja mahdollisuus osoittaa tärkeytensä kansakunnalle.

Toimittaja Toivo Narva kirjoitti joulukuun 1939 puolivälissä Santalalle ja selvitti omia ja *Urheilun*-lehden arkisia asioita. Kirjeeseen sisältyi rehvakas osa, jossa vihollinen maalattiin omalle taisteluhengelle sopivaan nurkkaan:

Olen odottanut näkeväni Sinun tutun olemuksesi astuvan tuosta ovesta sisään haarniska päälläsi milloin tahansa – ja sanovan, että ”Meneppäs haastattelemaan, Topias, siellä on komppania ryssän vankeja ulkona!” No, älä sure, kuulin käskysi ja kävin suorittamassa haastattelun – ihan valokuvan kanssa! Kun saan kuvan kehitetyksi, lähetän Sinullekin kopion! Elävä ryssä – ja niin saastaisen likainen ja täinen! Niitä on meillä ollut jo monta eksemplaaria, sellaisia. Ja kaikki Karjalan kauniit laulukunnaat ja järvenpohjat ovat niitä ihan täynnä!¹⁹

Tammikuun 1940 alussa Narva korosti soturin osaa ja sen kantamista. Hän käytti retoriikkaa, jossa ei ilmaistu pelkoa, vaan ennemminkin vitsailtiin sen kustannuksella, samoin omilla ja kohdalle tulleilla koettelemuksilla.

Mitäkö rintamalle kuuluu? Ei sinne mitään uutta kuulu. Lähetän Sinulle tässä yhden kuvan, josta näet mitä kuuluu. Olen siinä pahasti kamfilannut naamatauluni, mutta nyt alkaa kaikki taas olla reilassa ja parranajo sujuu niinkuin ennenkin. Kaikkiaan oli päässäni yhtäikaa viisi läpeä, niistä

oikeassa silmäkulmassa ollut pahin. Kaikissa oli kiveä ja jos vaikka mitä, mutta nyt ne on kronittu sieltä pois. Sodan kunniakas uhri siis – eräässä mielessä kunniakas!

Narva mainitsi, että taisteluista olisi paljonkin kerrottavaa ”ja jos mistä vaikka miten paljon, mutta ei saa”. Sen hän mainitsi, että lähellä istui alikersantti, joka oli ”omin nokkinsa ollut miltei joka yö partiossa pitkällä vihollisen puolella. Hän on hyvin rauhallinen ja mukava poika näin kotiolloissa, kasarmissa, mutta auta armias, kun hän saa konepistoolin käteensä ja pääsee iltapimeässä ryssien kimppuun kilometrien takana heidän selustassaan, silloin on poijasta leikki kaukana”. Narva arveli alikersantin tuhonneen jo 60–70 venäläistä, ”ellei enempää”. Jatkoakin voi pitää luottamusta pönkitävänä uhona: ”Ja näitä poikia on täällä vaikka miten paljon, kaikki olleet sodassa ja nyt siirretyt tänne ’lepäämään’, aivan samoin kuin minutkin.”

Kirjeen loppuosassa seurasi loppunostatus, koska osan kirjeestä oli tarkoitus päätyä lehteen:

No niin, voikaa siellä mitä parhaiten! Älkää antako pelon tai epäilyksen päästä voitolle mielessänne. Ryssä ei tähän maahan isännäksi pääse, se on varmaa. Meitä on nyt liikekannalla sellainen määrä miestä ja sellaista päättäväisyyttä, että ryssä pysyy loitolla näiltä kauneilta ja rakkailta rannoilta.²⁰

Armas Valste kirjoitti tapaninpäivänä 1939 Santalalle ja kuvasi kokemuksiaan linjojen takaa. Hän toimi viestinnässä eikä siksi ollut aivan etulinjassa.

Elämä sujuu täällä suhteellisen rauhallisesti. Muutamat komennukset eteen rintamille silloin tällöin antavat tosin väriä koko hommalle, mutta muuten nukkuu ilmahälytyspillien ulvontaan ja pommien jysähdyksessäkin täällä ”takana” suhteellisen rauhallisesti. – Rintamalla on toista. Mielenkiintoista, inhoittavaa, saastaista ja sisua kuohuttavaa. En oikein löydä sanoja näitä tunnelmia kuvatakseni.

Viholliskuva ei kirjeissä yleensä ollut kovin keskeisesti esillä, se esiintyi lähinnä satunnaisissa maininnoissa. Demonisointi ei ollut

hallitseva teema. Valsteen kirjeen loppupuolella ryssäviha sai sil-
ti äärimmäisen ilmaisun. Valste lienee itsekkin tajunnut tunteiden
kuohahduksen, joka oli vähintäänkin painokelvoton, sillä hän oli
yliviivannut sen: ”Ainoa keino näyttää olevan tuon satamiljoonai-
sen kansan tappaminen sukupuuttoon. Emmehän muuten milloin-
kaan tule saamaan elää rauhassa. Nyt raudan kuumana ollessa on
taottava.”

Oma rooli viestijoukoissa ei oikein tyydyttänyt isänmaallises-
sa tehtävässä. Valste totesi, että tekisi ”pirusti” mieli pyytää siir-
toa jalkaväkeen, jalkaväki kun oli ”se oikea aselaji”. Silloin pääsisi
olemaan etulinjoilla eikä tarvitsisi vain tyytyä pistäytymään siellä.
Jatkon Valste taas yliviivasi, jotta se ei päätyisi lehteen: ”Tämä mei-
dän aselajimme kun on vain tällainen yhteyksien järjestelijä. Tärkeä
sekin mutta ei anna tilaisuutta sisun purkamiseen oikealla tavalla.”

Myöskään loppuosaa Santala ei merkinnyt ladottavaksi. Siinä
Valste käsitteli mahdollisia kirjoituksia *Urheiluan*, esimerkiksi kaa-
tuneiden urheilijoiden muistokirjoituksia. Valste otti huomioon
sen, että kohtalo saattoi osua omallekin kohdalle: ”Jos sattuisin itse
jäämään niin annan sinulle valtuudet memorioitten skrivamiseen.
Älä luule että täällä kukaan kaatumista itkee. Ei kukaan. Mutta
harmittaa niin vietävästi ellei pääse toimittamaan paremmille met-
sästysmaille sitä ryssän saastaa ennenkuin itse kuukahtaa.”²¹

Valsteen tämän kirjeen kohdat olivat materiaalin ehdottomasti
eniten ”ryssävihaa” henkivät ilmaisut. Muuten ilmaukset vihollisesta
olivat varsin anonyymejä, Narvakin lähinnä toisteli venäläisyydestä
sen perinteistä kielteistä kuvaa: sivistymätön, tyhmä, likainen.
Venäläisyys luokiteltiin suomalaisuuden alapuolelle tavalla, jossa
nykyaika varmasti näkee rasismien piirteitä, mutta ennemminkin
kyse oli identiteetin luomisesta omalla paremmuudella, ei ensi
sijassa avoimella vihalla tai pelolla.

Joskus kirjeissä heittäydyttiin sekä filosofiseksi että fatalistiseksi
oman tehtävän ja kohtalon suhteen, ja se, minkä keskellä oltiin,
näyttäytyi johdatuksena ja täyttymyksenä. Sodan oloissa näytti sil-
tä, että tähän oli ollut loppujen lopuksi väistämätöntä. Johto-
pätös oli sama kuin urheilulehtien retoriikassa. Koettelemuksen

tultua kohdalle käsitys johdatusmaisesta valmistautumisesta istui urheilijoidenkin mielessä hyvin narratiiviin ja toi kaikella aiemmalle toiminnalle hyödyllisyyden ja jopa sankaruuden auran, teki sen osaksi kansallista sankarinarratiivia.

Tämä näkyi hyvin selvästi muun muassa Aaro M:n kirjeessä Santalalle tammikuun 1940 alussa. Siinä heittäydyttiin ohjelmalliseksi:

Nyt ovat ne kaikki suuret puheet isänmaasta ja isänmaanrakkaudesta, joita parin vuosikymmenen ajan on pidetty ja jotka ovat mieliämme lämmittäneet, nyt ovat ne puheet saaneet toteutuksensa. Ja voin vakuuttaa, että me täällä varmaankin kaikkein voimakkaimmin tunnemme, kuinka koko kansa, sen jokainen mies ja nainen, on kanssamme yhdessä rintamassa. Kun saa olla ”meidän poikiemme” parissa päivästä päivään ja viikosta viikkoon, ei voi sanoin tulkitta sitä suorastaan ääretöntä rakkautta, luottamusta ja uskoa Suomen kansaan, joka yhä voimakkaammin alkaa vallata mielen. Tällainen kansa ei voi joutua turmioon! Millä liikkuvalla ilolla pojat ottavatkaan vastaan niitä tuhansia pieniä ja suuria rakkaudenosoituksia, joita joulun edelläkin suorastaan tulvi kotirintamaltamme. Yhdet lämpimät sukat, käsineet tai kaulansuojus merkitsi saajalleen varmasti enemmän kuin sen aineellinen arvo. Se oli samalla merkki siitä, että kotirintamalla ollaan yhtä valmiina uhrauksiin kuin täällä. Ja ennen kaikkea me olemme tunteneet, että meillä on jotakin, mitä kannattaa puolustaa ja mitä puolustetaan, niin kauan kuin meillä voimaa on. Kuulisittepa, millä innolla ja hartaudella pojat laulavat ”Täys onni on sen, ken maataan saa, vain palvella hivenen verran”.

Tämä oli niin ihanteellista, että kirjoittaja itsekkin hämmentyi ja aavisteli, että kirjeen lukijat saattaisivat arvella, että tällainen oli liioittelua. Siksi hän vakuutteli: ”Teistä tuntuu ehkä oudolta lukea tällaista intomielistä purkausta, mutta vakuutan, että meille kaikki nämä kysymykset ovat hyvin vakavia. Ja niin uskon niiden Teillekin olevan.” Aaro M. arveli, että rintamalla ei oikeastaan oltu lähempänä kuolemaa kuin kotirintamallakaan, mutta siellä luulta-

vasti herkistyi tuntemaan ”juuri tuollaisia pyhempää ja ikearvoisia tunteita”, joita hän oli kirjeessään kuvannut. Hän nostatti mieliä vakuutukseen, jossa voi nähdä valan piirteitä: ”Ja tiedän varmasti lausuvani kaikkien meidän vakuutuksen sanoessani: me kestäme täällä, ei voi ajatellakaan mahdollisuutta, että me murtuisimme. Ja yhtä lujasti kuin me luotamme Teihin siellä kotirintamalla. Olemme kaikki samoja suomalaisia, luotu kärsimään ja kestämaan ja yhä uudelleen nousemaan.” Hän herkisteli, että kun rintamalla oli otettu vastaan uutta vuotta, kellon lyönnit vaikenivat ja kuunneltiin Porilaisten marssia, ”niin uskon, että jokainen meistä sielussaan vannoi taistelevansa siksi, kunnes jälleen on vapaa Suomi”.

Toki tässäkin kirjeessä käsiteltiin runsaasti myös käytännön asioita. Isänmaallisessa tunnekylläisyydessään se oli kuitenkin aineiston hartain.²²

Toinen tapa suhtautua tilanteeseen oli tuoda esille samanlaisia tunnollisuutta, uhrivalmiutta ja velvollisuuden täyttämistä rennommin ilmaisin, ja katsella asioita yhä myös urheilun ehdoin. Tästä oli esimerkkinä 1930-luvun maailman paras keihäänheittäjä Matti Järvinen, joka kirjoitti tammikuun 1940 lopussa Valsteelle. Järvinen toivotteli terveisiä, käsitteli käytännön asioita, ja kiitteli, että osoitteestaan päätellen Valste oli löytänyt kauniin ja mukavan paikan ”meidän ’kentällä’ olevien poikien valmentumispaikaksi ensi kesää varten”. Varusteitakin hän kiitteli. Järvinen haaveili, että jos saisi stadioninkin siirrettyä pois Helsingistä, niin kaikki alkuvalmistelut olisivat loppusuoralla.

Hirtehininen lienee ollut maininta: ”Olympiakylät on ainakin täälläpäin rakennettu maan alle rakennushallituksen hyväksymillä piirustuksilla N:o 1940.” Suorempaa kieltä oli kysymys: ”Kun olet noin hyvä ennustaja, niin sano nyt minullekin, koska ryssät loppuvat? Tankit ja muut pelit alkavat jo olla aika vähissä.”

Ilmaisusta ei käy täysin ilmi, kummalta osapuolelta ne olivat Järvisen mielestä käyneet vähiin. Luultavasti puna-armeijalta; suomalaisillahan panssarivaunuja oli jo lähtökohtaisesti hyvin vähän.

Kirjeen jatkossa tavoiteltiin tyypilliseen tapaan rentoutta puhu-

mallalla uudesta koettelemuksesta urheilutermein ja urheilijan roolia käyttäen:

Ainoa ikävä puoli näillä ”geimeillä” on se, että tämä pimeässä eläminen ja liikkuminen voi monesta tehdä ”yöjuoksujaan”. Toivotaan nyt kuitenkin, ettei se laji saa liikaa harrastajia. Me kenttämiehet olemme myös erittäin tarpeellisia, sillä me aina päivän kuluessa milloin ”heitämme” ja milloin ”työnnämme” ryssää aina rajalle ja sen viimeisen kalkkiviivan ylikin.

Järvinen kertoi toimivansa autokomppanian vääpelinä ”kohtalaisella menestyksellä” ja olleensa koko ajan terve ja hyvässä kunnossa. ”Niin että, kyllä sitä sopis’ jo minunkin suunnalleni ampua tai paremminkin pommittaa niillä olympiakevään kiertokirjeillä ja muilla valmennusohjeilla.” Hänkään ei siis sulkenut pois sitä mahdollisuutta, että olympialaiset todella toteutuisivat.

Ilmaiset olivat siis kautta linjan rentoja vakavistakin asioista, ja kirjeen loppu edusti taas rehvakasta otetta: ”Mitään kummempaa ei täältä ole kertomista, kyllä kai jo muut ovat kertoneet, minkälainen ryssä on ennen käsikähmää ja sen jälkeen. – Ja sitten lopuksi: Akilta paljon terveisiä! Hän on myöskin näillä main ja toimii osastonjohtajana tankkitorjunnassa. Hyvä on pojalla saalis: 7 kpl. ja hyvin sanoo voivansa. Kaipaa vain kirjeitä. – Kerro terveisiä kaikille tutuille ja voi mainiosti! Kuulemiin ja näkemiin!”²³

Aki Järvinen oli varmaankin Matin veli, kaksinkertainen kymmenottelun hopeamitalimies olympiakisoista.

Näkemys, jonka mukaan Helsingin olympialaiset saattaisivat toteutua, huolimatta kolmen eurooppalaisen suurvallan sodasta ja Suomen eli järjestävän maan joutumisesta sodan ja hävityksen uriksi, näyttää nykytietämyksen valossa hyvin yllättävältä. Talvisodan aikana ja välirauhan alussakin tämä käsitys ei urheilijoiden keskuudessa ollut mitenkään tavaton, etenkin kun Kansainvälinen Olympiakomitea ei ollut vielä virallisesti peruuttanut kisoja. Olympialaiset olivat urheilijoiden maailmassa niin suuri asia, että monet roikkuivat toivossa pitkään – he tuskin olivat myöskään suuria maailmanpolitiikan asiantuntijoita.

Valstekin oli tavannut rintamalla urheilijoita, joista monet yhä kyselivät, järjestettäisiinkö olympialaiset. Valstekaan ei pitänyt tällaista epärealistisena, vaan oikeana henkenä: urheilutoimet oli pidettävä mielessä, koska urheiluharrastuksen ansiostahan nyt kes-tettiin rasitukset ja vaivat.²⁴ Toisin sanoen kyse oli peräänantamat-tomuudesta, sisusta.

Valste oli aluksi tuskailnut oman aselajin pienempää merkitystä jalkaväkeen verrattuna, mutta sodan loppua kohti itsetunto tässä suhteessa kohosi. Kuten hän eräässä kirjeessään painotti, ilman viestivälineitä ja viestimiehiä ei mikään armeija voinut toimia. Joka ikiseen aselajiin kuului viestikomppania tai -joukkue. Hän noteerasi myös merkittävän asian, joka ilman muuta oli merkittävä juuri viestinnän ja propagandan kannalta: ”Näin lehdistä, että Taisto ja Paavo ovat onnellisesti päässeet perille. Mutta pitihän sen muuten-kin olla selvää kun minä olin heitä saattamassa. Olen vakuuttunut siitä, että pojat tekevät hyvää mainosta maaillemme siellä rapakon toisella puolella.” Kyse oli siis edellä jo mainitusta Nurmen ja Mäen Amerikan-matkasta.²⁵

Rentouden narratiivia edusti myös Erkki (sukunimeä ei ole mer-kitty), joka kirjoitti helmikuussa ja kiitteli saamistaan kuvista. Oma entinen olemus tosin nyt, uudessa tilanteessa, hämmästytti:

En olisi uskonutkaan että olen vielä niin pulski poika. Se on katsos sillä lailla että kun ei ole katsonut peiliin pitkään aikaan niin ei sitä tiedä millaiselta naama näyttää. Ja kun nuo ryssän naamat ovat niin pahuksen rumia niin alkaa jo luulla että on itsekin samallinen. Mutta ei se ryssä vaan ole saanut meitä kaltaisekseen, vaikka se on kovasti koittanut meitä kova-äänisellä valistaa.

Muuten lohkolla oli ollut aika rauhallista. Erkki arveli, että viholliselta olivat kranaatit vähentyneet.

Vakavuuden ja varjeluksen henki mahtui toisaalta usein rentoudenkin narratiiviin. Erkki kertoi, kuinka ihmeellinen onni hänellä oli ollut, sillä hänen ollessaan lomalla vihollisen tykistö oli ampu-nut hänen tulenjohtopaikkaansa 20 täysosumaa, ja koko paikka oli

nyt ”ihan tuhan nuuskana”. Jos hän olisi ollut paikalla, ei luultavasti olisi enää ”suuria palasia järeillä. Mutta onni näkyy aivan erikoisesti minua seuraavan. Sanokaa neitosille paljon tervisiä minulta ja kiitoksia heille tervisistä. Hyvää vointi teille kaikille sinne liittoon ja toivotaan että terveenä tavataan.”²⁶

Sisulla loppuun asti

Ajan kuluessa kirjeiden sävy jonkin verran muuttui, kun sotaväsymys ja arki alkoivat painaa, ja suuret voitonsanommat vaihtuivat taisteluun yhä kasvavaa ylivoimaa vastaan.

Valste mainitsi kirjeessään, ettei ollut nähnyt perhettään neljään kuukauteen. Tähänkin oli suhtauduttava velvollisuudentuntoisesti: sama tilanne oli muillakin, eivätkä muutkaan päässeet lomille, elleivät olleet haavoittuneet. Omia koettelemuksia oli vähäteltävä suuren asian ja suuren tehtävän edessä. Valste kyseli pääkaupungin ilmahälytyksistä ja totesi, että hälytyksiä oli sielläkin, missä hän oli, ”mutta ei niistä kannata välittää. Koko homma menisi plutinaksi jos jokaisen hälytyksen ajaksi painuisi pimentoon.”²⁷

Edellä mainitun Erkinkin tilanne oli muuttunut edellä mainitun kirjeen jälkeen. Seuraava kirje tuli sotasairaalaista, ja Erkki mainitsi olevansa haavoittunut ”oikein tosissani” oikean jalan polven alapuolelta. Neljä kranaattia oli räjähtänyt aivan vieressä, ja kranaatin siru oli jäänyt sisälle luuhun. ”Sellaisen reijän se on tehnyt että sormi sisälle mahtuu.” Hän oli silti kiitollinen, sillä hän toivoi, että siru olisi saatavissa pois, ja kivun kesti.²⁸

Kallio Kotkas, jonka paras urheilusaavutus oli pituushypyn SM-hopea vuodelta 1931 ja joka oli toiminut 1930-luvulla urheilutoimittajana, kirjoitti hänkin helmikuussa sairaalasta. Hän kiitteli *Urheilun* numerosta, joka oli tuonut vaihtelua tylsyyteen. Sairaalassa aika kävi pitkäksi, kun ei aina viitsinyt vain lukea ja kirjoittaa tavallisia kirjeitä. ”Katsos, vanha suola janottaa, täytyy joskus saada tehdä töitäkin?” Se teki hermoillekin hyvää. Sulkujen sisällä Kot-

kas lisäsi: ”Sodassa en ollut koskaan hermostunut – taisin pelätä niin hurjasti!”

Lause oli siinä mielessä monimerkityksellinen, että oikeastaan samalla kertaa Kotkas myönsi heikkouden, korosti omaa kykyään täyttää isänmaallinen velvollisuus ja torjui ylpeyden syntiä. Kirjeen loppu kuului taas rohkaisevan ja molempia osapuolia vakuuttelevan rehvakkuuden piiriin: ”Ja sitten ei muuta kuin ryssä näkymättömiin Suomen niemeltä ja ensi kesänä jokunen uusi suomalainen maailmanennätyskin.”²⁹

Helmikuun 1940 lopulla SVUL:n toimistoon saapuneessa toisen henkilön kirjeessä velvollisuuden täyttämisen henki näyttäytyi väsyneempänä: ”Täällä sitä 9.X.39 lähtien on saanut olla, ja onhan aika mennyt suhteellisen hyvin, vaikkakin paljon vaikeuksia vielä on voitettavana. Reipas mieliala täällä vallitsee ja parhaansa jokainen tekee, mutta onhan nyt kysymyksessä kaikki mitä meille kallista on.” Kirjoittaja jaksoi myös kantaa huolta siitä, että *Urheilu* toimitettaisiin hänen kotiinsa.³⁰

Valste välitti SVUL:n toimistoon terveisiä puolestaan Volmari Iso-Hollolta, vuosien 1932 ja 1936 estejuoksun kultamitalimieheltä ja 10 000 metrin kaksinkertaiselta olympiamitalistilta. Ne olivat samanlaisia kuin Taisto Mäellä ylimääräisten kertausharjoitusten aikana. Iso-Hollo kärsi korsujen kosteudesta, vetoisuudesta ja kylmyydestä ja oli tiedustellut mahdollisuutta päästä ”jonnekin taaksepäin rintamalta”.

Valste ei pystynyt tässä auttamaan, ja hänen kirjeensä lopetus oli urheiluväen talvisotakirjeiden yleisessä retoriikassa poikkeuksellisen ankea. Tämä liittyyneen siihen, että helmikuun 1940 lopussa niin maan kuin omat voimat oli jo pitkään jännitetty äärimmilleen, eivätkä uutiset rintamalta olleet enää samanlaista voittojen luetteloa kuin sodan alkupuolella. Valste mainitsi synkänpuoleisesti: ”Kuten muistat on Hollolla ollut jo vuosia saamarinmoinen reumatismi. Ei ole ihme jos paikkoja korsussa kolottaa. Jos nyt enään on ollenkaan hengissä koko mies. Toivottavasti kuitenkin.”³¹

Velvollisuus oli silti täytettävä loppuun asti ja tulevaisuuteen

uskottava. Sodan jo päätyttyä pesäpalloliiton toiminnanjohtaja ja aiempi päävalmentaja Osmo Kupiainen kirjoitti, ettei ollut aivan ehtinyt RUK:sta Viipurin viimeiseen taisteluun, mutta oli saanut ”lohdutukseksi” kuulla, että heidän asuntonsa oli tuhoutunut täysin. Muuten kirje käsitteli käytännön asioita ja päättyi: ”Nyt urheilua tarvitaan! Eikö niin? Jotta suuressa loppuottelussa pärjätään!”³²

”Lohdutus” oli varmasti osin hirteishuumoria. Samalla maininta kuitenkin osoitti, että jollain tavalla oli kannettu oma korsi kekoon osallistumalla kansakunnan uhrauksiin ja menetyksiin. Se, mitä suuri loppuottelu tarkoitti, jää hämäräksi – todennäköisesti sitä, että kirjoittaja, kuten monet muutkin, arveli, että ei koettelemus vielä tähän loppuisi.

Kirjeiden pääasialliselta vastaanottajalta eli Santalalta itseltään ei ole juurikaan säilynyt vastauksia tai muitakaan kirjeitä. Yhdessä säilyneessä hän kuitenkin kuvasi omaa oloaan helmikuun 1940 loppupuolella: ”Täällä menee pikku hiljaa. Olen täällä ainakin toistaiseksi yksinäisenä vaakkuvana variksena, kun kaikki sihteerit ja valmentajat lähtivät ’sinne jonnekin’. Onhan tässä touhua sentään ollut vallan tarpeeksi saakka. Hoidan myös ’Urheilun’ yksikseni.”³³

Sodan jälkeen – kaikesta huolimatta!

Välirauhan ajan kirjeiden sävy oli toisenlainen sikäli, että puheet maaottelusta sekä vihollisen arvostelu ja halventaminen poistuivat. Suuria poliittisia tai filosofisia selityksiä tapahtuneelle tai tulevaisuudelle ei esitetty. Katkeruus ja pettymys pistivät välillä pintaan, mutta ne koetettiin painaa takaisin sen alle.

Jos aiemmin kirjeissä oli ollut jonkinlaista isänmaallista uhoa, nyt näkökulmana oli lähinnä arki, mutta samalla myös eräänlainen sisukas uhma. Tässä mielessä vanha henki jatkui uudessa tilanteessa uudessa muodossa. Ei tunnettu minkäänlaista tarvetta arvioida sitä, oliko taistelu ollut turha suurten, jalojen tavoitteiden osalta. Jos – tai kun – murhetta oli, oli velvollisuutena voittaa se.

Paavo Heikkinen tiivistä maaliskuun 1940 lopussa:

Sota on ollut kohdallamme sitä samaa ryskettä ja tärsketä kuin muillakin ja rivimme ovat harventuneet isänmaan kalliin asian puolesta oteltaessa. Itse olen ihme kyllä säästynyt pahimmalta, mutta muistoni minullakin on, vaikka ei pahempaa. Mitäpä työstä. Se on ollut sitä mitä sota tuo kompp. johdossa olevalle, touhua ja työtä, järjestelyä ja väliin itsekkin ase kädessä heilua. --- Nyt rauhan tultua olemme täällä jossain uuden rajan takana suojelemassa kaikkia rajaa kaikkien edessä seisten.

”Mitäpä tuosta” oli mitä oivallisin tiivistys vaatimattoman suomalaisuuden velvollisuuskeskeisestä etiikasta.

Rauhan aika merkitsi suurta muutosta myös elämän ulkoisiin ehtoihin. Maanalainen eläminen ”korsukaupungissa” ja päivien muuttuminen yöksi muuttui asumiseen taloissa, toimimiseen valon aikana, tukevaan syömiseen ja lepäilyyn. ”Vähitellen talven ehken jättämät jäljet poistuvat itsekustakin.” Kaikki jäljet eivät kuitenkaan jäisi taakse. Heikkinen tunnelmoi:

--- ei varsinkaan sen ikuisiksi ajoiksi jättämät muistot ja elämykset, joitten ei toivoisi uusiutuvan yksilön eikä kansamme kohdalla. Sitä paitsi kaikki surun viestit ovat mielessä. Oma tuttava, ystävä ja erikoisesti ammattikuntapiiri on saanut iskuja jotka tuntuvat.

Kaatuneista urheilijoista Heikkinen mainitsi etenkin voimistelijat Uosikkisen ja Jyrän, joiden paikkaa ei enää voisi täyttää, ja lisäksi oli toistakymmentä voimistelunopettajaa kaatunut. ”He ovat antaneet suurimman mitä voi antaa, elämänsä sen kauneimmillaan ollessa vapaan isänmaan puolesta, kaiken sen puolesta, mikä heille kalleinta on ollut. Kunnia heille.” Jäljelle jääneet olivat nyt velvollisia pitämään kaatuneiden työn muistossaan.³⁴

Maratonjuoksija Mauno Tarkiainen oli muutama päivä rauhan solmimisen jälkeen samoissa tunnelmissa. Sanoiin sisältyi karskiuteen käärittyä katkeruutta:

Lähetän terveiseni täältä ryssän maalta! Olemme palaamassa näet vieraalta maalta sotaretkeltä kahtia tulevaa rajaa. Mieltä kirvelee, mutta ei voi mitään tehtävä on kuten suurvallat sanelee. Taistelujen aikana emme tarvinneet maata juuri luovuttaa tällä rintamaosalla, ainoastaan tuhottiin ryssän kokonaisia osastoja ja saatiin paljon sot.saalista. Siiviliväestö täältä siirtyy ja kokoaa tavaroitaan minkä ennättää mukaansa ja meillä on enää tehtävänä suojata heidän siirtymistään.³⁵

Eräänlainen manifestaatio hammasta purevasta ja uhmakkaasta katkeruudesta oli Valsteen kirje Santalalle maaliskuun 1940 lopulta:

Terveisiä taas täältäkinpäin. – Murheelliset ajat! Ei tahdo kynäkään oikein luistaa. Arvaan, että olet samanlaisen tunnelman vallassa kuin tässä kaikki muutkin. Suoraan sanoen, minä en ole oikein selvinnyt koko tilanteesta toistaiseksi. Minusta tuntuu, että kaikki tapahtunut on jotain epätodellista, pahaa unta joka riivaa ja piinaa ihmistä. Mutta totta kaikei kaikki on.

Tästä seurasi hammasta pureva osuus ja suuntautuminen arkeen, joka normalisoisi oloa. Valste korosti, ettei kaikesta huolimatta ollut masentunut, vaan suunnitteli urheilukoulutuksen tehostamista ja toimintaa, joka parantaisi kansan fyysistä puolustusvalmiutta. Hän nostatti ja herkisti mieltä vakuuttamalla, ettei se monivuotinen ja laajakantoinen työ, jota liitto oli tehnyt, ollut mennyt hukkaan. Senhän olivat sodan tapahtumatkin todistaneet. ”Kaikesta tapahtuneesta huolimatta meidänkin on jatkettava ja jatkettava tavalla johon entiset toimet ovat – verrattuina – pieniä.” Se olisi hänen mielestään täysin mahdollista, aktiiviurheilijoita oli Valsteen mielestä kaatunut itse asiassa hämmästyttävän vähän. Sota oli ottanut oman osansa urheilijoiden kunnosta, mutta ”lienemme yhtä mieltä siinä, että oikean ja kiistämättömän asian vuoksi se on tapahtunut”.

Valste mainitsi toimivansa palveluspaikassaan edelleen suuri-kokoisen kurssin johtajana, ja se loi häneen henkilökohtaisestikin uskoa. ”Tehdä työtä jolle osataan antaa arvoa, on aina mielenkiintoinen juttu.”³⁶

Olympiaunelman viimeinen intiaanikevät

Edellä jo kuvatussa kirjeessään Mauno Tarkiainen viittasi taas Helsingin olympialaisiin. Hän kyseli, ”onko aikomus pitää ne ensikesän suuret rauhanjuhlat olympialaiset että kannattaako tässä ruveta vanhoja muistoja verestämään nimittäin harjoittelemaan?”.

Tarkiainen oli ainakin kiinnostunut osallistumaan. Hän totesi, että tietenkin kunto oli nollassa, mutta mies oli säilynyt naarmuita, ja vaikka valmistusaika jäisi niukaksi, niin kaikella tarmolla keskittymällä hän pystyisi kilpailemaan heinä-elokuun vaiheessa. Hän pyysi ilmoittamaan asiasta ja samalla komennusta kotivaruskuntaansa Riihimäelle, sillä muuten ei olisi mahdollisuutta valmentautua riittävän perusteellisesti.³⁷

Myös Valste oli kiinnostunut olympialaisten mahdollisuudesta ja kyseli kirjeessään Santalalle, oliko mitään toiveita, että Saksa ja länsivallat pääsisivät sopuun. ”Pidetäänkö kisat siitä huolimatta vaikka kansat tappelevat keskenään?”. Hän ei näytä kyseenalaistaneen Suomen kykyä järjestää kisat raskaan sodan menetysten jälkeenkin, ei liioin sitä, etteikö saataisi jalkeille kansainvälisen kilpailun tason vaatimaa edustusta. Hän arveli, että kaikesta huolimatta heinäkuun loppuun mennessä saataisiin kokoon 40–50 miehen iskujoukko, joka pitäisi kunnialla pintansa.³⁸

Naisille Valste ei tässä roolia nähnyt. Toisaalta se ei ole ihme, niin syrjittyä naisten kilpailullinen urheilutoiminta oli, eikä harvojen edustajien joukossa ollut mitalikandidaatteja.

Myös Volmari Iso-Hollo tiedusteli huhtikuussa 1940 olympialaisista, joskin pessimistisemmin: ”Kesän Olympialaisista ei tietysti tule mitään, vai onko mitään toivoa vielä.” Siitä riippumatta hän kyseli mahdollisuuksia päästä harjoittelemaan ja tiedusteli, voisiko SUL anoa hänellä muutaman päivän lomaa. Sitä sai, jos oli pistää mukaan jokin liite. Aikaa harjoitteluun oli Virojoen palveluspai-kassakin, mutta kaikki välineet olivat kotona.³⁹

Vaikka ei olisi olympialaisista haaveillutkaan, palo urheilemaan oli kova. Edustaisihan se paluuta kohti normaalia rankan kokemuk-

sen jälkeen ja olisi siinä mielessä myös sielunhoitoa. Edustustason aita- ja pikajuoksija Erkki Virta kirjoitti huhtikuussa käyneensä lenkillä ja tehneensä voimisteluharjoituksia. Hän peräänkuulutti urheilumiesten kotiuttamista, kotiutettiinhan muutenkin jatkuvasi yksittäisiä miehiä. Asialla oli jo kiire, ”korkein aika nyt käsissä ensikesän kuntoa ajatellen”. Virran mielestä palvelupaikassa ei ollut oikeasti mitään tähdellistä tointa. ”Olen tullut siihen tulokseen, että turhaan sitä valtion pussia kulutetaan”, hän maanitteli.⁴⁰

Asiahan ei kuitenkaan ollut SVUL:stä kiinni.

Julle Vallinkari kirjoitti puolestaan toukokuussa 1940, ettei voinut tulla edustusurheilijoille järjestettyyn neuvottelu- ja harjoitus-tilaisuuteen, koska varuskunnassa oli lomakielto. Hänkin painotti, kuinka tärkeää oli saada taas mahdollisuus urheilla. Se oli tärkeää nimenomaan urheilua suurempien asioiden vuoksi, sillä se olisi tärkeä osa kansan jälleenrakennustyötä. Tavallaan hän viittasi siihen, että uhraustensa ja valmiutensa vuoksi juuri urheilijoilla olisi erityinen tarkoitus ja oikeus päästä urheilemaan ja edustamaan: ”--- silloin kun tarvitaan, urheilijat ovat ensimmäisinä vainolaisista vastassa, sehän nähtiin syksyllä.” Vallinneissa oloissa hänellä ei kuitenkaan ollut mitään mahdollisuutta päästä vapaaksi. Hänen tilanteensa oli vielä erityisen ankea: hän oli Hangosta, joka ”jäi rysille”, eikä hän saanut lomaa edes evakuoidakseen kotinsa.⁴¹

Velvollisuus oli silti yhä kaiken yläpuolella. Kuten Valste tilitti suorastaan fatalistis-protestanttisen suoritusetiikan hengessä: ”Se mikä on tapahtunut on tapahtunut. En minä omasta puolestani hyväksy rauhanehtoja mutta ei murjottaminenkaan auta vaan saattaa se myrkyttää nyt niin eheän ja kauniin yhtenäisen kansamme.”

Velvollisuuden kääntöpuolena oli samaan aikaan tulevaisuudenusko. Valsteella näihin yhdistyi myös nostalgia. Hän kirjoitti olevansa vakuuttunut siitä, että vielä näkisi yleisurheilukilpailut Viipurissa, jonka kentillä hän oli itsekkin niittänyt kauneimmat laakerinsa ja jonne hänen elämänsä kaunein luku oli jäänyt. ”Viipuri ja sen romantiikka on ainutlaatuinen. Se oli kaunis ja mielenkiintoinen kaupunki monessa suhteessa ja se oli kiistämättömästi meidän. Kenellekään muulle se ei voi pitkää aikaa kuulua.”⁴²

Lopuksi

Käytettävissä olleiden lähteiden edustavuus jää tietenkin lähdekriittikin kannalta oleelliseksi kysymykseksi. Se voidaan kuitenkin sanoa, että kyseessä on merkittävin tähän problematiikkaan – urheiluväen tunnot kirjeenvaihdon kautta talvisodan aikana – liittyvä lähdekokonaisuus ja tunnelmien heijastaja. Sisimmät tunnot saivat mahdollisuuden tulla esille, koska kirjeet oli lähetetty asiat tuntevalle tutulle, jota ei tarvinnut rauhoitella.

Toki syvimpiä epäilyjä ja pelkoja, joita kirjeiden lähettäjiillä luultavasti oli, ei näissäkään kirjeissä tuotu esille. Urheiluväen kirjeissä esiintyi sama retoriikka kuin ajan lehdistössä. Kärsimys sivuutettiin ilman tunteellisia kuvauksia, eikä sen kyseenalaistaminen, oliko taistelusta ollut hyötyä, kuulunut yleiseen puhetapaan. Tällä tavalla yksinkertaisesti pitikin puhua, koska isänmaallinen velvollisuus koettiin pyhäksi. Näin myös tehtiin taakse jääneet tapahtumat itselle siedettävämmäksi antaa.

Kokemus oli toisaalta samalla vilpittömä ja tuskin tuntui asianosaisista pelkältä velvollisuudelta tai vain fraasien toistamiselta. Ne asiat, joista puhuttiin, myös koettiin oikeiksi arvoiksi – etenkin tässä kuvatuissa piireissä. Kysehän oli SVUL:n eli porvarillisen urheilun kattojärjestön sisällä esiintyneestä keskustelusta, ja jos jokin tuntui normaalioloissa fraseologialta tai pateettisuudelta, nyt ne fraasit tuntuivat tulleen todellisuudeksi. Uhrauksilla oli juuri näiden piirien arvokulttuurissa suuri isänmaallinen päämäärä, ja muutenkin oli yleistä nähdä yksilö ensi sijassa velvollisuuksien toteuttajana kollektiivin hyväksi ja ryhmänsä edustajana. Vaatimusten esittäminen ja oman itsensä korostaminen olisi koettu huonoksi ja itsekkääksi käytökseksi.

Porvarillinen etiikka kylläkin vieroksui massayhteiskuntaa ja totalitarismia, ja sen ihanteena oli vapaiden kansalaisten yhteisö. Yksilön oikeudet ja vapaudet eivät kuitenkaan olleet moraalinen prioriteetti, vaan vapaan yksilön ominaisuuksiin kuului kyky ymmärtää velvollisuutensa ja taistella sen kollektiivin puolesta, jota

hän oli ollut mukana luomassa vapaana yksilönä. Sellaisiksi kollektiiviksi miellettiin nimenomaan koti, uskonto ja isänmaa. Ne nähtiin yleishyviksi, jotka eivät olleet eivätkä saaneet olla ryhmä- tai puolueasia, ja niiden puolesta tuli olla valmis uhrautumaan, sillä ne olivat luoneet sen, mitä pidettiin kunnollisena, tehtävänsä ymmärtävänä yksilönä.

Sama ajatusmalli näkyi urheilemisen perustana yleensäkin. Niin Urheilun (ja sitä ennen Voimistelun ja Urheilun) kuin Suomen Urheilulehden toimituksen kirjoituksissa muistettiin aina korostaa, että ennätykset, mitalit tai kilpailu eivät olleet itseisarvo eivätkä suurin päämäärä. Urheilun tarkoituksena oli kasvattaa kunnon kansalainen, joka toimisi samalla tunnollisuudella, päättäväisyydellä, voimalla, harkinnalla ja kaikilla muilla mahdollisilla hyvillä ominaisuuksilla muussa elämässään kuin urheilussa.

Samalla eli kaipuu paluusta normaaliin. Joillekin se merkitsi, ettei edes olympiaunelmasta heitetty kokonaan irti, ennen kuin Kansainvälinen Olympiakomitea viimein keväällä 1940 virallisesti peruutti Helsingin olympiakisat.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 SVUL:n toimintakertomus v. 1940, 3, 4, UKA.
- 2 SVUL:n toimintakertomus v. 1940, 18, UKA.
- 3 Avaspuhe Suomen Urheiluliiton vuosikokouksessa Tampereella 25.8.1940. Teoksessa *Rillit pois ja riman yli. Urho Kekkonen urheilumiehenä*, toim. Ari Uino 1999, Helsinki: Otava), 308, 309.
- 4 *Urheilu* 3.1.1940. Urho Kekkonen: Urheiluhenki taistelevan armeijan henkenä.
- 5 *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina*, toim. Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala (Tampere: Postimuseo, Tampereen Historiallinen Seura 2015).
- 6 Erkki Pehkonen, "Poikasi täältä jostakin". *Narratiiviset resurssit, diskurssit ja luovuus kirjoittajien kerrotuissa identiteeteissä jatkosodan aikaisissa kirjeissä*. Jyväskylä Studies in Humanities 217 (Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2013).
- 7 Ilona Pajari, *Lyhyen sodan odotus 1941*. Historiallinen Aikauskirja 4/2018.
- 8 *Kirjeet ja historiantutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2011, toim. Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura).
- 9 Ks. esim. *Ihminen sodassa 2006. Suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta*. Toim. Tiina Kinnunen ja Ville Kivimäki (Helsinki: Minerva 2006); Pehkonen 2013, 21–26. – Ilmiö on kansainvälinen; molemmissa edellä mainituissa kirjoissa on katsaus uuden sotahistorian kansainvälisiin johtaviin tutkijoihin.
- 10 Ks. esim. Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala-Nurmi, *Kirjeiden tutkimaton maailma*. Teoksessa Nurmen *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina*, toim. Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala (Tampere: Postimuseo, Tampereen Historiallinen Seura 2015), 6–8.
- 11 Ilari Taskinen, Sota-ajan kirjeiden kulttuuri ja kirjeiden kokemusten tulkinna. Teoksessa Nurmen *Kirjeitä sodasta. Kirjoittamisen tavat ja merkitykset kriisiaikoina*, toim. Marko Tikka, Ilari Taskinen, Seija-Leena Nevala (Tampere: Postimuseo, Tampereen Historiallinen Seura 2015), 15.
- 12 Taskinen 2015, 21.
- 13 Mäki Santalalle 4.11.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.

- 14 SVUL:n toimintakertomus v. 1940, 18, UKA.
- 15 Palolampi SVUL:lle 10.11.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 16 Tanila Santalalle 16.11.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 17 Valste Santalalle 25.11.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 18 Vesa Vares 2022, Kohti olympiaunelmaa. Teoksessa Jouni Lavikainen, Kalle Rantala, Vesa Vares, Ossi Viita, Kalle Virtapohja, *SVUL:n vuosisata. Suomen suurin ja vaikutusvaltaisin urheilujärjestö*. Toim. Kalle Virtapohja (EU: Urheilun ja Liikunnan Kulttuurikeskus Tahto, SVUL), 163, 164.
- 19 Narva Santalalle 15.12.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 20 Narva Santalalle 3.1.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 21 Valste Santalalle 26.12.1939. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 22 Aaro M. Santalalle 8.1.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 23 Järvinen Valsteelle 31.1.1940. Siteerannut kokonaisuudessaan: *Urheilu* 21.2.1940. Armas Valste: SUL:n valmentajan kaksoispalsta I.
- 24 Järvinen Valsteelle 31.1.1940. Siteerannut kokonaisuudessaan: *Urheilu* 21.2.1940. Armas Valste: SUL:n valmentajan kaksoispalsta I.
- 25 Valste Santalalle 6.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 26 Erkki 9.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 27 Valste Santalalle 6.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 28 Erkki 14.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 29 Kotkas Santalalle 22.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 30 Lundell Santalalle 29.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 31 Valste Santalalle 27.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.

- 32 Kupiainen H.V:lle 22.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 33 Santala Arvo Osolalle 23.2.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 34 Paavo Heikkinen 27.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 35 Tarkiainen 19.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 36 Valste Santalalle 20.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 37 Tarkiainen 19.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 38 Valste Santalalle 20.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 39 Iso-Hollo Santalalle 5.4.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 40 Virta Santalalle 15.4.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 41 Vallikari Suomen Urheiluliitolle 9.5.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.
- 42 Valste Santalalle 20.3.1940. Talvisodan aikaiset yksityiskirjeet 1939–1940, 27.5, UKA.

Esa Mangeloja

Olympian taloudelliset unelmat

Johdanto

Urheilun suur- eli megatapahtumat kokoavat suuria kansanjoukkoja ja herättävät kansainvälistä huomiota. Niillä on muutamia erityispiirteitä, jotka erottavat ne muista urheilutapahtumista. Megatapahtumia järjestetään harvoin (usein epäsäännöllisesti) ja ne keräävät katsojia ja kilpailijoita enimmäkseen paikallisen maantieteellisen alueen ulkopuolelta. Ne herättävät kiinnostusta myös suuressa yleisössä ja saavat medianäkyvyyttä, sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Tyypillisimmät esimerkit urheilun megatapahtumista ovat olympialaiset (kesä- ja talviolympialaiset), jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut (engl. FIFA World Cup), UEFA Mestarien liigan (UEFA Champions League) finaali ja amerikkalaisen jalkapallon Super Bowl. Nämä tapahtumat ovat kulttuurillisia ilmiöitä, jotka kokoavat kiinnostunutta yleisöä perinteisiä kansallisia ja urheilullisia rajoja laajemmaltikin ja yhdistävät ihmisiä jopa globaalilla tasolla. Kilpailujen isäntäkaupungit investoivat niitä varten infrastruktuuriin, kuten stadioneihin, asuntoihin ja liikennelaskuun, jotta katsojat ja kilpailijat saavat kitkattoman kilpailukokemuksen. Megatapahtumat keräävät suuren mediahuomion, kun suuri joukko toimittajia, mediayhtiöitä ja valokuvaajia seuraa tapahtuman kulkua ja siihen liittyviä ilmiöitä.

Tässä urheiluhistoriallisessa artikkelissa tarkastellaan olympialaisten taloudellisia kustannuksia ja hyötyjä. Lisäksi tarkastellaan kilpailusääntöjen valintaprosessia, huutokauppakilpailun luonnetta ja erilaisia taloudellisia vaikuttimia ja seurauksia. Olympialaisten järjestäminen tuo isäntämaalle ja -kaupungille sekä hyötyjä että haittoja, realisoituen sekä lyhyellä, että pitkällä aikavälillä.

Toisin kuin tavanomaiset sarjaottelut, urheilun suur tapahtumia järjestetään harvemmin ja vähemmän säännöllisesti. Tyypillisesti niiden sijaintipaikkaa vaihdetaan. Suur tapahtumilla on potentiaalisesti merkittävä taloudellinen vaikutus alueellisesti, lisäten turismia, työpaikkoja ja elvyttämällä paikallista liike-elämää. Mediahuomio vahvistaa samalla myös alueen kulttuurillista identiteettiä ja lisää globaalia tiedostavuutta alueen traditioista, historiasta ja arvoista. Nämä tekijät mahdollistavat edelleen turismin kasvua.

Lukuisissa viimeaikaisissa tutkimuksissa on hyödynnetty ekonometristä tulevaisuutta ennakoivaa lähestymistapaa megatapahtumien taloudellisten vaikutusten arvioimiseksi. Niissä käytetty tilastollinen menetelmä tunnetaan nimellä ”tapahtuma-analyysi” (engl. ”event-analysis”). Tyypillisessä taloudellisten vaikutusten ennakotutkimuksessa voidaan yliarvioida urheilutapahtumien todelliset taloudelliset vaikutukset johtuen kolmesta olennaisesta taloudellisen harhan lähteestä. Ongelmia tilastollisessa ennustamisessa aiheuttavat seuraavat taloustieteelliset ilmiöt: Substituutiovaikutus, taloudelliset vuodot ja syrjäytysvaikutus.

Tässä artikkelissa tarkastellaan taloudellisia muuttujia, joista tyypillisimpiä megatapahtumien talousvaikutuksia selittäviä tekijöitä ovat katsojien henkilökohtaiset tulot, alueen työllisyys, kisojen verollinen myynti, matkailijoiden määrä ja mahdolliset makrotaloudelliset tekijät. Tavoitteena on selvittää, lisääntykö taloudellinen toiminta megatapahtuman aikana. Riippumattomat taloustieteelliset tutkimukset ovat johdonmukaisesti raportoineet olympiakisojen isäntäkaupungeille kohdistuvista minimaalisista taloudellisista vaikutuksista.¹ Megatapahtuma voi kuitenkin nostaa kaupungin profilia merkittävänä matkailun tai liiketoiminnan kohteena ja tuoda pitkän aikavälin taloudellisia etuja.

Olympiaisännöyden kirous

Tyypillisesti urheilun megatapahtumien, kuten olympialaisten isäntäkaupungit valitaan tarjouskilpailun avulla. Optimaalisen tarjoustason määrittäminen olympialaisissa on vaikeaa, koska järjestävä isäntä ei yleensä saa järjestää vain osaa kilpailutapahtumista. Kisojen mahdollinen isäntäkandidaatti kohtaa siten ”kaikki tai ei mitään” -tyyppisen kysyntäkäyrän, mikä voi helposti johtaa tarjouksen järjestäjän maksamaan liikaa tapahtuman isännöinnistä. Ilmiö tunnetaan taloustieteessä ”voittajan kirous” -ilmiönä (engl. ”Winner’s curse”). Se realisoituu, kun urheilun megatapahtuman isännöinnin voittava tarjous on korkeampi kuin tapahtuman järjestämisen todellinen arvo.²

Tämä voi johtaa taloudellisiin menetyksiin isäntäkaupungille tai -maalle. Termiä käytetään erityisesti kesä- ja talviolympialaisten yhteydessä, ja se saattaa vaikuttaa jopa yksittäisten urheilulajien kansalliseen tulevaisuuteen. Erityisesti olympialaisten osalta Kansainvälinen olympiakomitea (KOK) valitsee isäntäkaupungin monimutkaisen, kalliin ja mahdollisesti korruptoituneen tarjousprosessin kautta vähintään kuusi vuotta ennen tapahtumaa. Aiemmin KOK myönsi kisat pääasiassa maailman rikkaimpien maiden suurimmille kaupungeille. Ennen vuotta 2000 vain 20 % kesäki-soihin jätetyistä tarjouksista oli peräisin Länsi-Euroopan, Japanin, Australian, Kanadan tai Yhdysvaltojen ulkopuolelta. Vuodesta 2000 lähtien yli puolet isäntämaiksi valituista ovat valikoituneet muualta kuin länsimaista.

Pariisin yliopiston taloustieteen professorin Wladimir Andrefin tutkimuksen mukaan kova kilpailu suurten urheilutapahtumien järjestämisestä pakottaa järjestäjät käyttämään enemmän resursseja niiden hankkimiseen ja isännöintiin kuin mitä olisi taloudellisesti perusteltua.³ Esimerkiksi vuoden 1976 kesäolympialaiset Montreallissa johtivat niin syvään taloudelliseen alijäämään, että Montrealin veronmaksajat joutuivat maksamaan kisojen synnyttämää velkaa vuoteen 2006 asti, eli kaikkiaan kolmekymmentä vuotta. Samoin vuoden 1992 talviolympialaiset Albertvillessä johtivat 60 miljoo-

nan dollarin alijäämään. Taloudellisten kokonaisvaikutusten ennakointi on hankalaa. Lontoon vuoden 2012 kesäkisojen odotettiin alun perin maksavan 2,4 miljardia puntaa, mutta vuoden 2008 loppuun mennessä kustannusarviot vaihtelivat 9,4 miljardista peräti 12 miljardiin puntaan.⁴

Konsultit laativat yleensä olympialaisten taloudellisia vaikutuksia koskevia ennakkoselvityksiä, joissa olympialaisten spekuloidaan tuovan huomattavia etuja isäntätaloudelle. Urheilun taloustieteilijöiden keskuudessa vallitsee kuitenkin vahva yksimielisyys siitä, että urheilutapahtumilla on vain vähän tai ei lainkaan merkittäviä lyhyen aikavälin taloudellisia vaikutuksia paikallisiin talouksiin. Taloudellisten vaikutusten arviot voivat antaa erittäin epätarkkoja tuloksia, koska esimerkiksi arvioitu kävijämäärä tai kisavieraiden arvioitu taloudellinen aktiviteetti voivat johtaa virheellisiin ennusteisiin. Koska merkittävä osa megatapahtuman järjestämisestä saatavista suorista tuloista ei jää isäntäkaupunkiin, tällaisten tapahtumien ensisijaiset taloudelliset edut johtuvat kisoihin osallistuvien matkailijoiden epäsuorasta kulutuksesta. Kaupungit tekevät edelleen tarjouksia megatapahtumien järjestämisestä, mutta käyttäytymistaloustieteelliset argumentit alleviivaavat riskiä siitä, että kaupungit saattavat joutua ”voittajan kirouksen” uhreiksi.

Taloudelliset vaikutukset

Olympialaisten pitkän aikavälin hyötyjen joukkoon uskotaan sisältyvän uuden infrastruktuurin rakentamisen, lisääntyneen matkailun, parantuneen kansainvälisen maineen, kaupunkien uudistamisen, yleisen hyvinvoinnin paranemisen, parantuneen työllisyyden, paikallisten liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisen ja uusien yritysten syntymisen.⁵ Taloudelliset hyödyt mainitaan yleensä kisojen järjestämisen tärkeimpänä kannustimena. On totta, että urheilun megatapahtumat tuottavat valtavia tuloja, mutta voitot eivät jakaudu tasaisesti. Megatapahtumissa on yleensä mukana kolme pääasiallista sidosryhmää. Urheilun taloustieteen tutkimuksissa

huomioidaan, että yleensä jokin vaikutusvaltainen hallinnollinen elin (FIFA, KOK, NFL jne.) kontrolloi megatapahtumien tulovirtoja. Vuosien 2009–2012 olympialaisilla (Lontoossa ja Vancouverissa) KOK ansaitsi noin 3,8 miljardia dollaria televisio-oikeuksien myynnillä ja vielä 1 miljardia dollaria kansainvälisten sponsorointisopimuksien avulla, joista vain noin kolmasosa jaettiin paikallisten järjestäjien kanssa.⁶ Olympialaisilla on myös järjestelytoimikunta (OCOG), joka konkreettisesti järjestää tapahtuman. Tyypillisesti ylin kansainvälinen hallinnollinen elin ja järjestelytoimikunta hyötyvät, kun taas isäntäkaupunki tai -kansakunta kantaa taloudellisen taakan ja kokonaiskulut.

Olympialaisten järjestämiskustannukset (OCOG:n budjetti) katetaan yleensä tuloilla, jotka ovat lähes kokonaan yksityisiä varoja, sekä Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) rahoitusosuudella. Vuosina 2000–2018 kaikki kesä- ja talviolympialaisten järjestelytoimikunnat saivat enemmän tuloja kuin niille aiheutui menoja, lukuun ottamatta Vancouveria 2010 ja Rioa 2016, joiden molempien budjetit pysyivät tasapainossa.⁷ Näitä lukuun ottamatta kaikki muut olympialaiset tuottivat voittoa.

Taloustieteellisten tutkimusten laajan konsensuksen mukaan todelliset vaikutukset isäntäkaupungille ovat joko lähes nolla tai vain murto-osa ennen tapahtumaa ennustetusta hyödyistä.⁸ Vancouverin ja Lontoon olympialaisissa isäntäkaupungit pitivät itsellään lipputulot, sekä kotimaiset sponsorointi- ja lisenssirahat, mutta nämä eivät riittäneet kattamaan isännöintikustannuksia, jotka olivat yhteensä noin 7,5 miljardia dollaria Vancouverissa ja 11,4 miljardia dollaria Lontoossa. Vuoteen 2020 mennessä Tokion olympialaisten järjestelykomitea (TOCOG) arvioi kisojen järjestämisen kustannuksiksi 12,6 miljardia dollaria, ja Japanin viranomaiset käyttivät vielä 10 miljardia dollaria infrastruktuuriin, kuten uusiin teihin ja junayhteyksiin.⁹

Toisin kuin useat ennakoita tehdyt laskelmat väittävät, olympialaiset eivät välttämättä edes edistä matkailua, ulkomaisia investointeja tai kansainvälistä kauppaa. Ennakkotutkimuksissa todelliset taloudelliset vaikutukset saatetaan yliarvioida taloudellisten vuo-

tojen, syrjäyttämisaikutusten ja substituutiovaikutusten vuoksi. Kaikki nämä voivat vähentää olympialaisten isännöinnin nettohyötyjä. Olympialaisilla voi kuitenkin olla aineettomia ja ei-taloudellisia etuja, kuten vahvistunut kansallinen ylpeys, kansalaistoiminnan aktivoituminen ja kulttuurillisen urheiluperinnön rakentuminen. Näitä hyötyjä on kuitenkin vaikea mitata, eivätkä ne välttämättä oikeuta riskinottoja ja massiivisia kustannuksia. Erilaisilla vaihtoehtoisilla investoinneilla voidaan todennäköisesti saavuttaa samantaisia tai suurempia tuottoja pienemmillä kustannuksilla.

Ei kuitenkaan ole väistämätöntä, että olympialaiset aiheuttavat taloudellisia menetyksiä isäntäkaupungeille. Yksi mahdollinen poikkeus ovat tapaukset, joissa kaupungeilla on jo tarvittava infrastruktuuri valmiiksi rakennettuna. Kaupungeille, joilla on jo suurin osa olympialaisten järjestämiseen tarvittavista tiloista ja liikennejärjestelyistä valmiina, kohdistuu alhaisempia kustannuksia ja niille voi heijastua suurempia etuja, kuin kaupungeille, joiden on rakennettava fasilitetit tyhjästä. Lisäksi kaupungit, joilla on strategia yleisen hyvinvoinnin kehitystavoitteita, voivat saada tapahtumasta enemmän hyötyä kuin kaupungit, jotka isännöivät sitä diktaattoreiden arvovallan tai eliitin poliittisten syiden vuoksi. Kaupungit, jotka käyttävät olympialaisia katalysaattorina tiettyjen tavoitteiden, kuten kaupunkien uudistamisen, ympäristön parantamisen tai kansainvälisen tunnustuksen, saavuttamiseksi, eivät välttämättä kärsi olympialaisten aiheuttamista kustannusten ylityksistä. Potentiaalisesti ainakin paikallinen rakennusteollisuus voi hyötyä, koska megatapahtumat vaativat moderneja ja suuria tiloja, kuten stadioneita ja erilaisia urheilupaikkoja.¹⁰

Kaupungit, jotka isännöivät olympialaisia voimakkaan talouskasvun, alhaisen inflaation, vakaiden valuuttakurssien ja hyvän yhteiskunnallisen turvallisuustilanteen aikana, voivat kokea vähemmän kielteisiä vaikutuksia ja enemmän positiivisia heijastusvaikutuksia kuin kaupungit, jotka isännöivät sitä kriisin, poliittisen epävakauden tai taloudellisen epävarmuuden aikana. Näin ollen kaupungit, joiden ulkoiset olosuhteet ovat suotuisat, voivat välttää kustannusten ylitykset. Poikkeukset ovat harvinaisia ja riippuvat

monista tekijöistä, jotka eivät ole isäntäkaupungin tai järjestelytoimikunnan kontrollissa. Siksi urheilun taloustieteen tutkijat Robert Baade ja Victor Matheson varoittavat, että olympialaisten isännöinnin potentiaalisten hakijoiden ei pitäisi luottaa näihin poikkeuksiin perusteluna olympialaisten isännöinnille, vaan pikemminkin tehdä huolellinen ja realistinen kustannus-hyötyanalyysi ennen lopullisen päätöksen tekemistä.¹¹

Ennakkovaikutustutkimuksissa yleensä yliarvioidaan megatapahtumien todelliset taloudelliset vaikutukset.¹² Voimme johtaa taloustieteen perusteorioista useita syitä, joista tämä ilmiö aiheutuu. Substituutiovaikutus syntyy, kun urheilutapahtuma korvaa katsojien kulutusrakenteessa menoja, jotka muuten olisi käytetty muualla tapahtuman paikallistaloudessa. Koska suurin osa tyypilliseen oteluun osallistuvista kannattajista on paikallisia, useimmat penkkiurheilulajit vain kohdentavat menoja uudelleen saman talouden sisällä sen sijaan, että loisivat uutta taloudellista toimintaa. Siksi monet taloustieteilijät katsovat, että taloudellisten vaikutusten tutkimuksiin ei pitäisi sisällyttää paikallisten ihmisten kulutuskäyttäytymistä.¹³

Megatapahtumille on ominaista se, että ne houkuttelevat fanejia alueen ulkopuolelta, ja siten niillä on pienemmät korvausvaikutukset. Yleensä vain 5 prosenttia Super Bowlin lipuista jaetaan isäntäjoukkueelle, kun taas 70 prosenttia jaetaan liigan muille 31 joukkueelle, ja loput 25 prosenttia NFL itse jakaa tärkeille yrityssponsoreille ja eri puolilta maata tuleville VIP-vieraille. Kaupungin ulkopuolisten vierailijoiden ostokäyttäytyminen urheilutapahtumassa ei välttämättä aiheuta taloudellisen toiminnan nettokasvua, koska turistit, jotka jo aiemmin ovat päättäneet vierailla kaupungissa, saattavat vain aikaistaa vierailuaan megatapahtuman johdosta.¹⁴

Ennakoidut arviot voivat olla liian suuria, jos tapahtuman osallistujat mukauttavat suunniteltua vierailuaan kaupunkiin urheilutapahtuman vuoksi. Megatapahtuma voi vaikuttaa ajankohtaan, jolloin turisti päättää vierailla tietystä kaupungista, mutta se ei välttämättä vaikuta ylipäänsä vierailupäätökseen (engl. "time fixing"). Matkailun kokonaismenot voivat siis pysyä ennallaan.¹⁵ Näin ta-

pahtuman järjestäminen ei luo varsinaisesti mitään uutta taloudellista aktiviteettia, se ainoastaan siirtää sen ajallista realisaatiota.

Toinen ilmiö, joka tekee vaikutustutkimuksista epäluotettavia, on ns. ”syrjäytymisvaikutus”. Sen mukaan urheilutapahtumaan liittyvät väkijoukot ja ruuhkat voivat korvata muuta taloudellista toimintaa alueella. Useat akateemiset tutkimukset, joissa analysoidaan matkailijoiden saapumista, tarjoavat uskottavia todisteita siitä, että urheilufanit syrjäyttävät usein tavalliset turistit kaupungista. Tämä koskee myös pienempiä tapahtumia, kuten Honolulun maratonin ja Pro Bowlin. Urheilufanit käyttävät hotellihuoneita, joita muuten olisivat käyttäneet muut turistit tai liikematkustajat. Pahimmassa tapauksessa pelkkä näiden huolenaiheiden olemassaolo estää turisteja uskaltautumasta matkustamiseen, vaikka turistien pelot suurista urheilufanien muodostamista väkijoukoista osoittautuisivat perusteettomiksi. Näin ollen väkijoukkojen pelko estää tavallisia turisteja osallistumasta, vaikka odotetut väkijoukot ja ruuhkat eivät koskaan toteutuisikaan.

Iso-Britannian kansallisen tilastotoimiston mukaan 590 000 ulkomaista kävijää saapui maahan heinä- ja elokuussa 2012, samaan aikaan Lontoon olympialaisten kanssa. Iso-Britannian ulkomaisten turistien määrä laski kuitenkin kuudella prosentilla vuotta aiemmasta. Kesällä 2011 turisteja oli Lontoossa 6,6 miljoonaa, mutta seuraavan vuoden olympialaisten aikaan vain 6,2 miljoonaa. Mielienkiintoista on, että Iso-Britannian turistien kokonaismäärä (muut kuin olympiavieraat) laski lähes 1 miljoonalla edelliseen vuoteen verrattuna, mikä ylitti olympialaisista johtuvan turismin kasvun.¹⁶ Tätä ilmiötä on havaittu johdonmukaisesti muissakin maissa ja kaupungeissa, jotka isännöivät urheilun megatapahtumia.

Kolmas ongelma vaikutustutkimuksissa liittyy erilaisiin taloudellisten voittovirtojen vuotoihin. Taloudellisissa arvioissa käytetään oletuksia taloudellisten kerrannaisvaikutusten suuruudesta. Arvioissa käytetyn kertoimen (engl. ”Economic Multiplier”) itseisarvon estimointi perustuu vahvoihin oletuksiin, jotka eivät todellisuudessa useinkaan toteudu. Taloudellisen kertoimen käyttö vahvistaa virheitä, joita tehdään arvioitaessa tapahtuman suoraa

taloudellista vaikutusta. Kun käytetään epärealistisen korkeaa kerrointa, sillä on taipumus paisuttaa tutkimuksissa raportoituja taloudellisia vaikutuksia. Megatapahtumiin liittyvät vuodot voivat vieläpä ylittää toistuvien urheilutapahtumien aikana havaitut vuodot.

Taloudellisten vaikutusten analyyseissä käytetyt kertoimet perustuvat tyypillisesti eri toimialojen kulutustottumusten tarkasteluun talouden normaalin toiminnan aikana. Megatapahtuman aikana talous poikkeaa kuitenkin tavanomaisesta tilastaan, eikä normaaleja kertoimia tulisi kritiikittä soveltaa. Esimerkiksi kaupungin hotellit saattavat veloittaa kaksi tai kolme kertaa normaalia korkeamman huonehinnan, mutta tuloksena olevat voitot virtaavat usein yrityksen pääkonttoriin sen sijaan, että ne hyödyttäisivät paikallista taloutta. Lisäksi megatapahtumat saattavat vaatia ulkopuolisen työvoiman tuontia, ja tapahtuman päättyessä, nämä työntekijät poistuvat vieden palkkansa mukanaan. Nämä vuodot paikallisesta taloudesta vähentävät megatapahtuman kerrointa ja taloudellisia hyötyjä.

Urheilun megatapahtumien järjestämisen kautta isäntäkaupungit voivat kuitenkin myös saavuttaa useita pitkän aikavälin hyötyjä. Megatapahtumilla on potentiaalia nostaa kaupungin potentiaalista matkailuprofilia, mutta ne eivät takaa tapahtuman päätyttyä matkailijoiden määrän ja pitkän aikavälin turismin tasaista kasvua. Salt Lake Cityn talviolympialaiset ja Barcelonan kesäolympialaiset olivat kuitenkin esimerkkejä onnistuneista megatapahtumaprojekteista, sillä ne onnistuivat kasvattamaan pitkäaikaisia turistivirtoja. Ehkäpä Salt Lake City ja Barcelona olivat aiemmin matkailukohteina ”piilossa uinuvia helmiä”, jotka vain odottivat löytämistään kansainvälisenä korkean profiilin matkakohteena ja saavuttavansa suosion turistimassojen keskuudessa. Toisaalta Jacksonvillessä pidetty vuoden 2005 Super Bowl ei selvitysten mukaan pystynyt lisäämään matkailua Jacksonvilleen. Sama ilmiö koskee myös Lontoon olympialaisia.¹⁷ Ehkäpä syy on siinä, että Lontoo oli jo valmiiksi kuuluisa turistikohde, joka ei siten hyötynyt olympialaisten tarjoamasta ylimääräisestä medianäkyvyydestä.

Kisojen budjetointi

Kuten tutkijat Robert Baade ja Victor Matheson ovat todenneet, olympialaiset ovat erityisen kalliita ja riskialttiita megatapahtumia.¹⁸ He ovat tarkastelleet olympialaisten järjestämisen kustannuksia ja hyötyjä ja todenneet, että kustannukset osoittautuvat usein hyötyjä suuremmiksi. Olympiahistorian aikana on nähty useita esimerkkejä kustannusten ylityksistä, vajaakäyttöisistä tiloista ja kisojen järjestämiseen liittyvistä negatiivisista ulkoisvaikutuksista.

Olympialaisten järjestämisen budjetointi usein epäonnistuu ja budjetit ylitetään. Kustannusten ylityksillä tarkoitetaan olympialaisten järjestämisestä aiheutuvien todellisten kustannusten ja alkuperäisen budjetti-arvion välistä eroa ilmaistuna prosentteina alkuperäisestä arviosta. Pekingin olympialaisissa vuonna 2008 kustannusten ylitys oli 2,5 prosenttia, eli todelliset kustannukset muodostuivat 25,8 kertaa korkeammiksi kuin alkuperäiset arviot. Lontoossa (2012) kustannusten ylitys oli 76 prosenttia, eli todelliset kustannukset olivat 1,8 kertaa korkeammat kuin alkuperäinen arvio. Samoin Rio de Janeiron olympialaisissa (2016) kustannusten ylitys oli 51 prosenttia, eli todelliset kustannukset olivat 1,5 kertaa alkuperäisiä arvioita korkeammat.¹⁹

Kaikki olympialaiset vuodesta 1960 lähtien ovat ylittäneet budjettinsa, keskimäärin 172 prosentilla (inflaatiokorjattuna).²⁰ Vuoden 1992 Albertvillen talviolympialaiset johtivat 60 miljoonan dollarin alijäämään ja vuoden 1976 kesäolympialaiset Montrealissa 1,2 miljardin dollarin velkoihin. Sama ilmiö on nähty jo aiemminkin, sillä esimerkiksi vuoden 1968 Grenoblen talvikisojen rahoitusvaajeet saatiin katettua vasta vuoteen 1992 mennessä.²¹

Vuoden 1984 Los Angelesin kesäolympialaiset olivat näistä havainnoista huomattava poikkeama kannattavana olympiatapahtumana. Tämä johtui alhaisista järjestelykustannuksista, sillä kisoissa hyödynnettiin valtaosin jo kaupungissa olemassa olevaa infrastruktuuria (esimerkiksi Colosseum -stadion). Los Angelesin olympialaisilla oli myös ensimmäistä kertaa olympiahistoriassa viralliset

sponsorit (McDonald's, Coca-Cola, Fuji Film). Sponsoritulot osaltaan mahdollistivat kisojen voitollisuuden. Megatapahtuman järjestäminen vaatii riittävän infrastruktuurin saapuvien urheilijoiden ja turistien majoittamiseksi. Sydneyn olympialaiset 2000 muodostuivat erityisen suureksi taloudelliseksi epäonnistumiseksi. Sydneyn olympialaiset aiheuttivat Australian veronmaksajille 2,1 miljardin dollarin tappiot.²²

Tapahtumaa edeltävien analyysien ennustamat taloudelliset piristysruiskeet eivät toteutuneet odotetulla tavalla. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että Sydney olisi tehnyt virheen kisojen isännöinnissä. Olympialaiset ovat edelleen merkittävä maailmanlaajuinen urheilutapahtuma, joka tuo merkityksiä ja iloa monille katsojille ympäri maailmaa. Olympialaisten järjestäminen Australiassa hyödytti erityisesti paikallisia faneja, jotka kerrankin saattoivat seurata urheilutapahtumia omalla aikavyöhykkeellään ja hyötyä paikallisen lipunmyynnin tarjonnasta, ilman kansainvälisen matkustamisen lisäkustannuksia. Kuten yleensäkin, olympialaisten järjestäminen epäilemättä vahvisti myös kansallista identiteettiä.

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, kesäolympialaisten kustannukset ovat kasvaneet vuosien varrella. Alkuperäiset budjetit on aliarvioitu ja kannattavuustaso on ollut vaatimaton (ellei negatiivinen) useimmissa kesäkisoissa.²³ On hämmästyttävää, että kesäolympialaisten toteutuneet voitot ovat paljon pienemmät kuin KOK on alun perin ennustanut. KOK:n ennakkoarvioiden mukaan tulevien olympialaisten ennustetut taloudelliset hyödyt tulisivat olemaan 12,2 miljardia dollaria Pariisissa 2024, 18,3 miljardia dollaria Los Angelesissa 2028 ja 13,4 miljardia dollaria Brisbanessa 2032 (KOK 2024). Ennusteisiin on syytä suhtautua suurella varauksella. Lisäksi, kuten olympiahistoria osoittaa, voitonjako ei ole tasaista KOK:n, OCOG:n ja isäntäkaupunkien kesken.

Taulukko 1. Kesäolympialaisten kustannukset

Vuosi	Sijainti	Budjetti (BUSD)	Toteutuneet kulut (BUSD)	Voitto (BUSD)
1980	Moskova	0.231	2	0.00119
1984	Los Angeles	0.32	0.413	0.25
1988	Soul	4	6.503	0.3
1992	Barcelona	0.85	16.409	0.01
1996	Atlanta	1.8	3.576	0.019
2000	Sydney	4.35	6.926	-2.1
2004	Ateena	15	13.8	-0.145
2008	Peking	44	45	0.146
2012	Lontoo	10.4	11.401	0
2016	Rio de Janeiro	13.1	11.1	-2
2020	Tokio	15.4	35	-0.8
2024	Pariisi	4.38	8.2	?

Huomautus: Arvot ovat miljardeja Yhdysvaltain dollareita. Pariisin olympialaisten voittoa ei ole vielä julkisesti ilmoitettu (tieto: elokuu 2024).²⁴

Korrelaatioanalyysi paljastaa useita mielenkiintoisia havaintoja taulukon 1 taloudellisista muuttujista. Korrelaatiomatriisi löytyy taulukosta 2. Vuosien mittaan budjetit ja kustannukset ovat kasvaneet, kuten taulukon 2 ensimmäisestä sarakkeesta käy ilmi. Budjetin ja kustannusten korrelaatiokertoimet (kesäolympialaisten järjestämisvuoteen nähden) ovat positiivisia ja itseisarvoiltaan noin 0,6. Toisaalta kannattavuus on heikentynyt, koska korrelaatio vuosi- ja voittomuuttujien välillä on negatiivinen (-0,469). Kannattavuus ei korreloi budjettien tai kustannusten kanssa, koska korrelaatiokertoimet ovat lähellä nollaa voiton ja budjetin sekä kustannusmuuttujien välillä. Korrelaatiokertoimien arvot ovat näissä vastaavasti 0,031 ja 0,109. Nämä arvot viittaavat siihen, että kesäolympialaisten isännöinnin kasvava riskitaso (määritelty kasvaviksi budjeteiksi ja kustannuksiksi) ei ole tuonut enemmän positiivisia sijoitustuottoja. Riskin ja voiton välinen suhde ei siten ole isäntäkaupungeille suo-

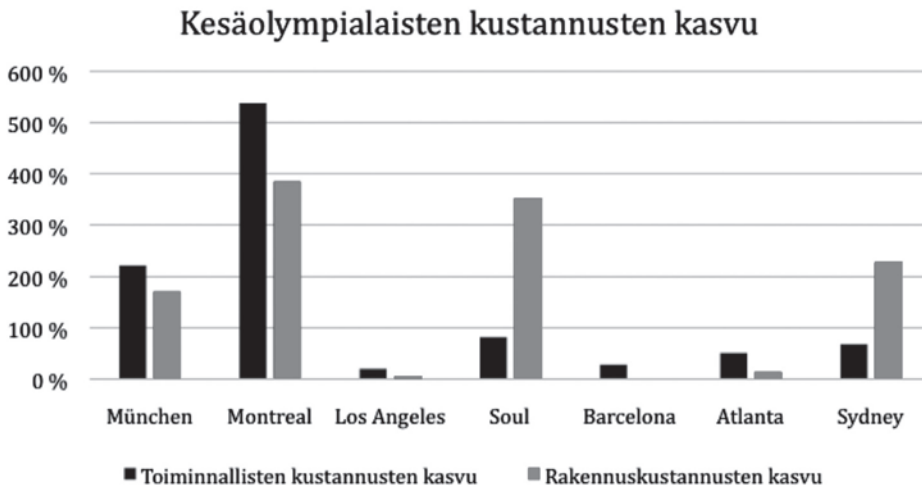
siollinen. Kustannusten ja budjetin välinen korrelaatiokerroin on lähellä yhtä (0,907), mikä tarkoittaa, että korkeammat arvioidut ennakkokustannukset johtavat todellisuudessa myös säännönmukaisesti korkeampiin toteutuneisiin todellisiin kustannuksiin. Kuten taulukosta 1 havaitaan, nämä ennakkokustannukset on kuitenkin säännöllisesti aliarvioitu.

Taulukko 2. Kesäolympialaisten taloudellisten muuttujien (pareittaiset) korrelaatiot

Muuttujat	(vuosi)	(budj.)	(kust.)	(voitto)
vuosi	1.000			
budjetti	0.581	1.000		
kustannukset	0.587	0.907	1.000	
voitto	-0.469	0.031	0.109	1.000

Vähintäänkin vuoden 1972 Münchenin kesäolympialaisista lähtien kustannusten arviointi on ollut ongelmallista. Kuten kuviosta 1 käy ilmi, kustannukset (sekä toiminnalliset käyttö- että rakennuskustannukset) ovat kasvaneet huomattavasti ensimmäisen alustavan budjetin ja viimeisen arvion välillä. Montrealin vuoden 1976 kesäkisojen kustannusarviot kasvoivat valtavasti, jopa 538 prosenttia, ja rakennuskustannuksetkin 385 prosenttia.

Kuvio 1. Kesäolympialaisten kustannusten kasvu
(vs. alkuperäinen budjetti)

Lähde: Andreff (2012) ja Solberg & Preuss (2007a & 2007b)

Rakennuskustannukset ovat yksi suurimmista megatapahtumiin liittyvistä kustannuksista. Rajoittamalla tapahtumaa varten rakennettavan uuden infrastruktuurin määrää isäntäkaupunki voi vähentää merkittävästi nettokustannuksia ja pyrkiä välttämään massiivisia alijäämiä. Montrealin kesäolympialaiset synnyttivät 1,2 miljardin dollarin velkataakan. Tämä johtui suurelta osin uusien tilojen, kuten olympiastadionin, kustannuksista. Sitä vastoin Los Angelesin kesäkisoissa käytettiin jo olemassa olevia rakennuksia ja fasilitetteja ja päädyttiin 200 miljoonan dollarin plusmerkkiseen tulokseen.

Myös megatapahtuman ajallinen kesto vaikuttaa kustannuksiin. Pienempien ja useita viikkoja kestävien urheilutapahtumien järjestäminen voi johtaa suurempiin nettohyötyihin kuin kertaluonteinen yhden päivän kestävä suuri tapahtuma. Syrjäyttämisaikutus on paljon epätodennäköisempi pienen tapahtuman kuluessa kuin

megatapahtuman aikana. Monet matkustajat eivät todennäköisesti muuta matkasuunnitelmiaan suhteellisen pienen tapahtuman, kuten amatööriurheilutapahtuman, vuoksi. Näin ollen tällaiset urheilukisat voivat hyötyä lisääntyneestä kävijäkulutuksesta ilman matkasuunnitelmiaan muuttamaan joutuneiden vierailijoiden aiheuttamia haittoja.²⁵

Lisäksi pienemmät tapahtumat eivät todennäköisesti häiritse normaaleja liiketoimintamalleja, mikä johtaa tarkempiin arvioihin epäsuorien menojen taloudellisista kertoimista. Vaikka kisojen turvatoimet ovat tarpeen myös näissä pienemmissä tapahtumissa, niihin liittyvät kustannukset ja paikalliset haitat ovat tyypillisesti pienemmät kuin megatapahtumissa. Matalamman profiilin tapahtumat asettavat myös vähemmän vaatimuksia paikallisille järjestäjille, mikä vähentää nykyaikaisiin tiloihin ja ensiluokkaiseen majoitukseen liittyviä kustannuksia. Sitä vastoin massiiviset megatapahtumat vaativat kalliita urheilun suorituspaikkoja, joille ei ehkä ole juurikaan käyttöä tulevaisuudessa. Nämä ovat tärkeimmät syyt siihen, miksi yli-investoinnit ovat niin yleinen ilmiö urheilutapahtumien järjestämisessä.

Olympialaisten isännöinnin perustelut

Erityisesti BRICS-maat (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka) ovat viimeksi kuluneina vuosina olleet innokkaita isännöimään urheilun megatapahtumia epävarmoista taloudellisista eduista huolimatta. Jokainen näistä BRICS-maista on isännöinyt vuodesta 2008 lähtien vähintään yhtä maailman merkittävimmistä urheilutapahtumista. Näihin kuuluvat: 2016 kesäolympialaiset Brasiliassa; 2014 talviolympialaiset Venäjällä; 2010 Kansainyhteisön kisat Intiassa (71 osallistujamaata ja 4352 urheilijaa); 2022 ja 2008 olympialaiset Kiinassa ja 2010 FIFA World Cup Etelä-Afrikassa. On oletettavaa, että tapahtumien järjestämisen kiinnostuksen takana on tarve pönkittää ja alleviivata BRICS-maiden kasvavaa poliittista ja taloudellista voimaa. Megatapahtuman isännöinti todennäköisesti vahvistaa paikallispoliitikkojen itsetuntoa ja antaa

poliittista tukea nykyisille viranomaisille ja poliitikoille jopa ihmis-oikeuksia polkevien diktatuurien oloissa.²⁶ Tapahtuman isännöinti voi rakentaa kansallisylypeyttä ja jopa lisätä kansalaisten onnellisuutta ja tyytyväisyyttä elämään kotimaassaan.

Joissakin tutkimuksissa on todettu, että megatapahtumat voivat tuoda isäntämaan kansalaisille useita ei-taloudellisia etuja. Kansalaisten onnellisuuden kokemusten havaittiin lisääntyneen Saksassa vuoden 2006 FIFA World Cupin jälkeen.²⁷ Samoin Lontoon vuoden 2012 kesäolympialaisten jälkeen paikallisen väestön tyytyväisyys elämään todettiin korkeammaksi kuin ennen kisoja.²⁸

Megatapahtumat edellyttävät usein uuden infrastruktuurin rakentamista. Julkisten rakennusten ja palvelujen parannukset voivat hyödyttää kansalaisia pitkäkestoisesti kisojen jälkeenkin. Megatapahtumat voivat pakottaa julkiset kunnat rakentamaan uutta hyödyllistä infrastruktuuria, mikä miellyttää paikallista väestöä. Avainsana tässä suhteessa on ”hyödyllinen”. Yleiset infrastruktuurin parannukset eivät välttämättä lisää kansalaisten hyvinvointia. Se riippuu siitä, voidaanko uutta infrastruktuuria käyttää tavanomaisissa päivittäisissä toimissa vai liittyvätkö ne yksinomaan specialisoituneeseen kilpaurheiluun. Useat uudet liikuntapaikat jäävät kisojen jälkeen hyvin vähäiselle käytölle.

Johtopäätökset

Useat akateemiset tutkimukset ovat osoittaneet, että urheilun megatapahtumien taloudelliset vaikutukset jäävät yllättävän vaatimattomiksi. Megatapahtumien nettovaikutus keskeisiin taloudellisiin muuttujiin (tulot henkeä kohti, verollinen vähittäismyynti alueella, työllisyys) jää vähäiseksi, vaikkakin urheilun suur tapahtumien kokoamat ihmismassat medioissa ja paikallisesti ovat hyvinkin mittavia. Tässä artikkelissa on tarkasteltu urheilun megatapahtumien, erityisesti kesäolympialaisten, taloudellisia vaikutuksia sekä teoreettisesta että empiirisestä näkökulmasta. Kiinnostaviksi ovat nousseet ne merkittävimmät tekijät, jotka vaikuttavat olympialais-

ten järjestämisen kustannuksiin ja hyötyihin, sekä niiden taloudellisten vaikutusten mittaamiseen liittyvät haasteet ja rajoitukset.

Urheilun megatapahtumat ovat kalliita ja riskialttiita hankkeita, joiden alkuperäiset budjetit tyypillisesti ylittyvät huomattavassa määrin. Olympialaiset jättävät jälkeensä vajaakäytölle jääviä urheilun monumentteja ja rapistuvia stadioneita. Suurtapahtumat aiheuttavat isäntäkaupungille ja -valtiolle negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja jopa pitkäkestoisen velkataakan.

KOK kannustaa potentiaalisia hakijoita olympialaisten isännöintiin tilaamalla ennakoivia tilaustutkimuksia tapahtumien taloudellisista vaikutuksista. Yleensä nämä erilaisten konsulttien arvioimat taloudelliset selvitykset yliarvioivat hyödyt ja aliarvioivat kustannukset. Tarjoushuutokaupan voittajaa odottaa olympialaisten jälkeen usein ns. ”voittajan kirous” -niminen taloustieteellinen ilmiö. Tyypillisesti urheilun megatapahtumat eivät välttämättä edistä matkailua, ulkomaisia investointeja tai kansainvälistä kauppaa isäntäalueella, koska ne voivat syrjäyttää muuta taloudellista toimintaa, aiheuttaa tulovuotoja ja korvausvaikutuksia. Näiden ilmiöiden realisoituessa tapahtumien nettovaikutus taloudellisiin muuttujiin (kuten tuloihin henkeä kohti, verotettavaan myyntiin ja työllisyyteen) jää vähäiseksi tai jopa negatiiviseksi.

Toisaalta urheilun megatapahtumilla voi olla positiivisia ai-neettomia ja ei-taloudellisia heijastusvaikutuksia. Näitä positiivisia ulkoisvaikutuksia on hankala mitata. Olympialaiset luovat vuosikymmeniä, jopa vuosisatoja kestävää urheiluperintöä, elvyttävät kansalaistoimintaa ja vahvistavat kansallista ylpeyttä. Nämä hyödyt riippuvat kuitenkin monista ulkoisista tekijöistä, jotka eivät ole isäntäkaupungin tai järjestelytoimikunnan kontrollissa. Ulkoiset olosuhteet, strategiset tavoitteet ja olemassa oleva infrastruktuuri vaikuttavat kaikki olympialaisten taloudelliseen lopputulokseen. Megatapahtuman isännöinti edellyttää huolellista ja realistista kustannus-hyötyanalyysiä sekä vaihtoehtoisten toimintatapojen harkintaa, joilla mahdollisesti voidaan saavuttaa samanlaisia tai suurempia hyötyjä pienemmillä kustannuksilla. Pienempien tapahtumien järjestäminen, olemassa olevien tilojen käyttö ja uu-

den infrastruktuurin määrän rajoittaminen voivat vähentää nettokustannuksia ja näin isäntäkaupunki saattaa välttää alijäämien muodostumisen. Megatapahtuman isännöinti voi myös edellyttää pitkän aikavälin visiota ja kestävästä suunnitelmaa tilojen käytöstä tapahtuman jälkeen ja isäntäkaupungin tai -maan markkinoinnista turismin tai liikematkailun kohteena.

Kaiken kaikkiaan urheilun megatapahtumien taloudelliset vaikutukset ovat rajalliset ja usein jopa negatiiviset. Mahdollisten olympialaisten isäntäkaupunkien ei pitäisi luottaa ennakkoselvitysten optimistisiin ennusteisiin vaan pikemminkin arvioida tarkasti ja realistisesti tällaisten tapahtumien järjestämisen kustannuksia ja hyötyjä. Urheilun megatapahtumat, kuten olympialaiset eivät ole ihmelääke taloudelliseen kehitykseen ja hyvinvointiin, vaan pikemminkin monimutkainen ja haastava projekti, joka vaatii huolellista suunnittelua, johtamista ja realistista arviointia.

Lähteet

Allmers, S., & Maennig, W. (2009). Economic Impacts of the FIFA Soccer World Cups in France 1998, Germany 2006, and Outlook for South Africa 2010. *Eastern Economic Journal*, 35(4), 500–519.

Andreff, W. (2012). The winner's curse: Why is the cost of sports mega-events so often underestimated. Teoksessa *International Handbook on the Economics of Mega Sporting Events* (eds. Wolfgang Maennig and Andrew Zimbalist) (ss. 37–69). Edward Elgar.

Baade, R. A., & Matheson, V. A. (2016). Going for the Gold: The Economics of the Olympics. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 201–218.

Dolan, P., Kavetsos, G., Krekel, C., Mavridis, D., Metcalfe, R., Senik, C., Szymanski, S., & Ziebarth, N. R. (2019). Quantifying the intangible impact of the Olympics using subjective well-being data. *Journal of Public Economics*, 177.

Fruh, K., Archer, A., & Wojtowicz, J. (2023). Sportswashing: Complicity and Corruption. *Sport, Ethics and Philosophy*, 17(1), 101–118.

Giesecke, J. A., & Madden, J. R. (2011). Modelling the Economic Impacts of the Sydney Olympics in Retrospect – Game Over for the Bonanza Story? *Economic Papers: A journal of applied economics and policy*, 30(2), 218–232.

International Olympic Committee. *Economic benefits of hosting the Olympic Games*. Noudettu 24. kesäkuuta 2024, osoitteesta <https://olympics.com/ioc/becoming-an-olympic-games-host/economic-benefits-of-hosting-the-olympic-games>

Kasimati, E. (2003). Economic aspects and the Summer Olympics: A review of related research. *International Journal of Tourism Research*, 5(6), 433–444.

Leeds, Michael, Peter Von Allmen, & Victor A. Matheson. 2023. *The Economics of Sports*. Seventh edition. New York, NY: Routledge.

Matheson, V. (2006). Mega-Events: The effect of the world's biggest sporting events on local, regional, and national economies. *International Association of Sports Economists, Working Papers*.

McBride, J., & Manno, M. (2021). The Economics of Hosting the Olympic Games. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounder/economics-hosting-olympic-games>

Preuss, H., Andreff, W., & Weitzmann, M. (2019). *Cost and Revenue Overruns of the Olympic Games 2000–2018*. Springer Gabler Wiesbaden.

Solberg, H. A., Becker, D. M., Denstadli, J. M., Haldal, F., Knardal, P. S., & Thøring, T. A. (2022). Why are major sports events trapped in the winner's curse? A case study of the 2017 World Road Cycling Championship. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 12(4), 403–420.

Solberg, H. A., & Preuss, H. (2007). *Why mega sports events become more expensive than planned*. EASM conference, Turin (Italy).

<https://www.easm.net/download/2007/6353d64d275662b10682abc22ed92c2a.pdf>

Solberg, H., & Preuss, H. (2007). Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts. *Journal of Sport Management*, 21.

Sorkin, A. R., & Kessler, S. (2021). Even in Normal Times, Hosting the Olympics Doesn't Pay Off. *New York Times*, 5.

Zembri-Mary, G., & Engrand-Linder, V. (2023). Urban planning law in the face of the Olympic challenge: Between innovation and criticism of exceptional urban regeneration. *Local Economy*, 38(4), 369–388.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 KOK:lla on hyvin erilainen näkemys aiheesta: <https://olympics.com/ioc/becoming-an-olympic-games-host/economic-benefits-of-hosting-the-olympic-games>
- 2 Solberg ym. 2022, 404.
- 3 Andreff 2012, 67.
- 4 Andreff, 2012, 37.
- 5 Kasimati 2003, 433–434.
- 6 Leeds ym. 2023, 224.
- 7 Preuss ym. 2019, 115.
- 8 Leeds ym. 2023, 236.
- 9 Leeds ym. 2023, 229.
- 10 Zembri-Mary ja Engrand-Linder 2023, 384.

- 11 Baade ja Matheson 2016, 215–216.
- 12 Kasimati 2003, 438–441.
- 13 Leeds ym. 2023, 232.
- 14 Leeds ym. 2023, 232.
- 15 Matheson, 2006, 9.
- 16 Leeds ym. 2023, 233–235.
- 17 Leeds ym. 2023, 233.
- 18 Baade ja Matheson 2016, 202.
- 19 Leeds ym. 2023, 240.
- 20 Sorkin ja Kessler 2021.
- 21 Andreff 2012, 38.
- 22 Giesecke & Madden, 2011, 218.
- 23 Giesecke & Madden, 2011, 230.
- 24 <https://yle.fi/a/74-20097377>; <https://yle.fi/a/3-11999560>
- 25 Matheson 2006, 20.
- 26 Fruh, Archer ja Wojtowicz 2023, 107–109.
- 27 Allmers ja Maennig 2009, 510–512.
- 28 Dolan ym. 2019, 10.

Esa Mangeloja

➤ E-urheilu haastaa perinteiset urheilulajit

Johdanto

E-urheilu (suomeksi myös esim. ”esports” tai ”eUrheilu”) kasvat-
taa suosiotaan kilpaurheilun lajina, osin perinteisten urheilulajien
kustannuksella. Tässä artikkelissa tarkastellaan e-urheilun omi-
naispiirteitä, markkinoiden trendejä, ja niitä haasteita, joita tämä
erityisesti nuorison parissa suosittu ja kasvava urheilumuoto aset-
taa tulevaisuudessa perinteisille urheilulajeille.

E-urheilussa pelaajat ja joukkueet voivat kilpailla keskenään glo-
baalisti ilman fyysisiä rajoitteita. Tämä luo mahdollisuuden moni-
kulttuuriseen kilpailuun ja yhteyksiin pelaajien välillä eri puolil-
ta maailmaa. E-urheilun suosio on kasvanut huimasti, ja sillä on
nuorekas ja digitaalisesti taitava yleisö. Tämä on houkutellut lisää
harrastajia yli kulttuurirajojen, tarjonnut medianäkyvyyttä, ja se on
tehnyt e-urheilusta houkuttelevan sponsorointikohteen.

Artikkelissa tarkastellaan e-urheilun markkinoiden kehitystä ja
esimerkiksi palkintorahojen huikeasti kasvanutta globaalia määrää.
Perinteiset urheilulajit joutuvat kilpailemaan osin samasta yleisöstä
ja sponsorointirahoista. Esimerkiksi kansainvälinen olympialiike
käy parhaillaan pohdintaa suhteestaan e-urheiluun, sillä sen olisi

taattava taloudellinen ja urheilullinen menestyksensä ja asemansa myös kasvavien sukupolvien keskuudessa.

E-urheilun eräs merkittävä etu on vahva vuorovaikutus pelaajien ja yleisön välillä. E-urheilutapahtumat tarjoavat faneille mahdollisuuden kommunikoida pelaajien kanssa vuorovaikutteisesti ja reaaliaikaisesti, esimerkiksi Twitchin, YouTube'n ja useiden muiden some-kanavien kautta. Tämä rakentaa vahvempaa yhteyttä fanien ja pelaajien välillä, mikä edelleen vahvistaa e-urheilun suosiota ja sitouttaa e-urheilun osapuolia lajin parissa. E-urheilu on jo synnyttänyt intensiivistä lajikulttuuria ja luonut lukuisia menestyneitä tähtipelaajia, joiden suosio ei perustu vain kilpailumenestykseen, vaan vahvaan sosiaaliseen vaikuttamiseen fanikulttuurissa. E-urheilun organisaatiot, kansainväliset keskusjärjestöt, arvokilpailut ja koko lajikirjo ovat jatkuvassa muutoksessa, mikä luo lajin ympärille dynaamisen kulttuurin ja varmistaa lajin jatkuvan kehityksen ja mukautumisen markkinoiden trendeihin.

Artikkelin tavoitteena on vertailla e-urheilua perinteisiin urheilulajeihin ja samalla heijastella sen mahdollista kehityspolkua tulevaisuuteen. On uskottavaa, että e-urheilu tulee edelleen vahvistamaan asemaansa kilpaurheilun kentällä. E-urheilu mahdollistaa globaalin yleisön, helpomman lähestyttävyyden, dynaamisen lajikehityksen, joustavamman organisaatorakenteen, vahvemman vuorovaikutuksen fanien kanssa ja on siten erityisen houkutteleva sponsorointikohde myös taloudellista näkökulmasta. Perinteisten kilpaurheilun lajien ja organisaatioiden tulisi pystyä riittävästi sopeutumaan ja reagoimaan näihin tulevaisuuden haasteisiin.

Tässä artikkelissa analysoidaan perinteisen ja e-urheilun välisiä eroja katsojan ja urheilun kannattajien näkökulmasta. Tarkastelussa on viihteellinen ammattilaisurheilu, jonka tarkoituksena on liiketaloudellisen voiton ansainta. Harrasteturheilu ja liikunta rajataan tästä artikkelista pois. Samalla luodaan näköaloja ammattilaisurheilun tulevaisuuteen. Perinteinen urheilu ei tule väistymään uusien kilpailijoiden tieltä, mutta epäilemättä e-urheilu tulee haastamaan perinteiset liiketoimintamallit myös ammattilaisurheilun saralla.

E-urheilun markkinat

E-urheilu on tämän vuosituhannen merkittävimpiä uusia ilmiöitä kilpaurheilun markkinoilla. Se on jo vakiinnuttanut paikkansa yhtenä merkittävimmistä urheiluviihteen muodoista. E-urheilua seurasi aktiivisesti 532 miljoonaa henkilöä vuonna 2022 ja määrän ennustetaan kasvavan 640 miljoonaan vuonna 2026. Keskimäärin e-urheilun katsojamäärien vuosittaisen kasvun uskotaan olevan keskimäärin 8 % tasolla vuosien 2020–2026 aikana.¹

Uusimman, vuonna 2022 julkaistun Pelaajabarometrin mukaan digitaalisia pelejä pelaa hieman yli 80 prosenttia 10–75-vuotiaista suomalaisista.² Suhteellisesti eniten pelaaminen on kasvanut yli 45-vuotiaiden keskuudessa ja videopelaamisen yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys on noussut huimasti viimeisten vuosikymmenten aikana. Peliala työllisti vuonna 2019 suoraan yli 3200 suomalaista.³

E-urheilulle ei ole vakiintunut tarkkarajaista tieteellistä määritelmää, mutta käytetyin lienee Michael Wagnerin luonnehdinta: ”E-urheilu on urheilutoimintaa, jossa ihmiset kehittävät ja harjoittavat henkisiä ja fyysisiä kykyjään hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa.”⁴ Jessica Formosan ja hänen kollegoidensa tekemän kirjallisuusanalyysin mukaan, e-urheilulle on tutkimuskirjallisuudesta löydettävissä valtaisa joukko erilaisia määritelmiä.⁵ He analysoivat kaikkiaan 461 tutkimusta, joissa e-urheilulle oli annettu jonkinlainen määritelmä. Yhteinen piirre määritelmissä on kuitenkin se, että olennainen osa e-urheilusta muodostuu ihmisen ja elektronisten välineiden välisessä käyttöliittymässä ja vuorovaikutuksessa. Erotuksena harrastusluontoiseen videopelien pelaamiseen, e-urheiluun kuuluu olennaisesti myös kilpailullisuus ja pelitapahtumien organisoitu luonne ja otteluiden online-striimaus katsojille Internetin välityksellä.

Kriittisempi e-urheilun määritelmä löytyy ”urban dictionary” sivustolta, joka hirteshishuumorin keinoin kuvaa e-urheilua näin: ”E-urheilu on sana, jota ammattimaisesti videopelejä pelaavat

käyttävät oikeuttaakseen lajivalintansa ja näin todistaakseen, että videopelien pelaaminen on oikeasti urheilua. He toimivat näin tunteakseen olonsa paremmaksi, vaikka ovat olleet koko elämänsä surkimuksia oikeissa urheilulajeissa.”⁶ Jälkimmäisin määritelmä kuvastanee myös perinteisten urheilulajien joukossa edelleen elävää epäluuloa e-urheilua ja sen urheilullisuuden astetta kohtaan. Toisaalta on muistettava, että kansainvälinen olympiakomitea (IOC) on jo vuosia sitten hyväksynyt shakin (1999) ja bridgen (1995) virallisten urheilulajien joukkoon.

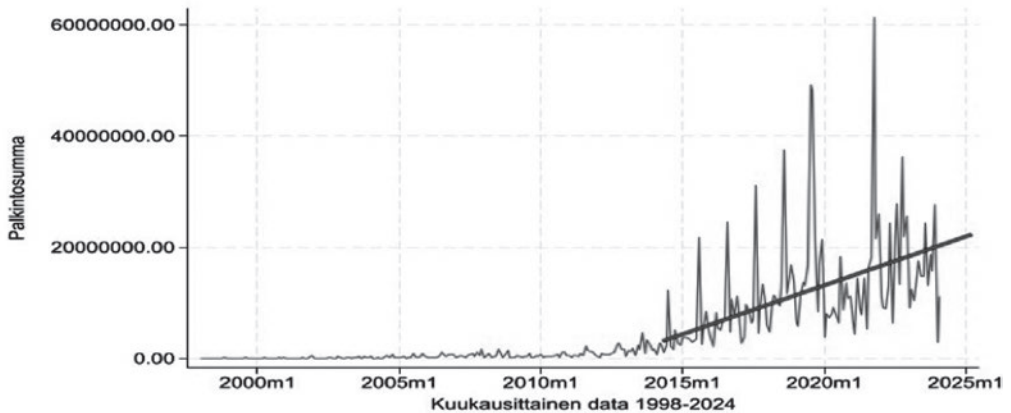
League of Legends World Championships turnaus on e-urheilun merkittävimpiä vuosittaisia tapahtumia. Vuoden 2023 finaali käytiin 19. marraskuuta 2023 ja ottelulla oli ennätysyleisö, 6,4 miljoonaa katsojaa. Keskimääräinen katsojamäärä oli koko turnauksen ajan (turnauksen kesto oli 116 tuntia) 1,3 miljoonaa.⁷

Luvuissa ei ole huomioitu kiinalaista yleisöä, joka sekin luultavasti oli huomattava. Vertailun vuoksi, amerikkalaisen jalkapallon Super Bowl LVIII ottelua 13. helmikuuta 2024 seurasi 123,7 miljoonaa katsojaa.⁸ Katsojamääriltään perinteinen urheilu on siten vielä selvästi merkittävämpää.

E-urheilun markkinoiden todellisen koon arvioiminen on varsin hankalaa. Statista arvioi e-urheilun markkinoiden olevan noin 4,5 miljardia dollaria vuonna 2024 ja kasvavan 5,4 miljardiin vuonna 2027⁹. Tämä vastaa varsin hyvin tutkijoiden yleistä käsitystä, mutta joidenkin analyytikoiden arviot pitävät tätä lukua vahvasti alimitoitettuna. Tutkimuksessaan Joseph Ahn arvioi e-urheilun markkinoiden yltävän nykyisellään jopa 25 miljardin dollarin tasolle¹⁰. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Euroopan jalkapallon markkinoiden arvellaan olleen liikevaihdoltaan 25,2 miljardia euroa vuonna 2019.

Usein käytetty e-urheilun kasvun mittari on peliturnausten palkintosummat. Sen suhteen markkinan kasvu on selkeästi nähtävissä. Kuviossa 1 on kuvattuna kuukausittainen e-urheilun turnausten palkintopotin kehitys. Turnausten määrässä on merkittävää kuukausittaista vaihtelua, mutta pitkän aikavälin kasvava trendi on selvästi nähtävissä (punainen suora kuviossa 1).

Kuvio I. E-urheilun turnausten yhteenlaskettu kuukausittainen palkintosumma.

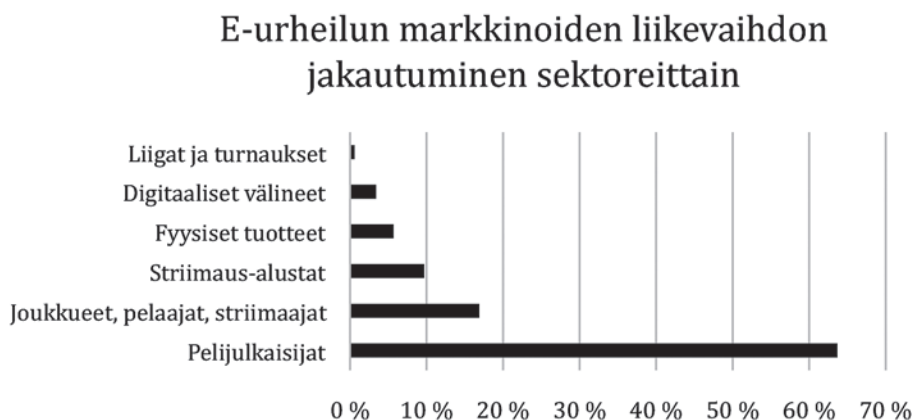
Lähde: esportsearnings.com

Yleisesti ottaen e-urheilu tulee lisääntyvästi haastamaan perinteisen urheilun katsojien ja kuluttajien suosiossa. Perinteinen urheilu on vielä toistaiseksi selvästi suurempi markkina verrattuna e-urheiluun, kun mittareina ovat liikevaihto, pelaajien palkkataso tai katsojamäärät. Amerikkalainen jalkapallo (NFL) kerää 15-kertaisen liikevaihdon verrattuna suosituimpaan e-urheilulajiin ja koripallossa (NBA) palkkataso on 20-kertainen e-urheilijoihin verrattuna. Kuitenkin suurimmat turnausten palkintopotit löytyvät jo nyt e-urheilun puolelta. DOTA2 pelin turnauksen palkintopotti on 15-kertainen baseballin (MLB) World Series turnaukseen verrattuna. FIFA:n MM-jalkapallo ja NFL:n Super Bowl keräävät edelleenkin urheilun suurimmat katsojaluvut, mutta e-urheilun katsojamäärät ovat kasvusuunnassa ja tätä trendiä tukevat e-urheilun intensiivisempi kilpailullisuus ja lyhyempi kilpailulähetysten ajallinen kesto.

E-urheilun turnauksia järjestävät etupäässä pelien julkaisijayritykset (esim. Blizzard, Epic Games, EA Sports). Pelifirmat myös

keräävät itselleen selkeästi suurimman potin e-urheilun liikevaihdosta. Kuvio 2 kuvaa e-urheilun markkinoiden liikevaihdon jakautumista eri toimijoiden kesken.

Kuvio 2. E-urheilun liikevaihdon jakautuminen sektoreittain.

Lähde: Ahn et al 2020, 7.

Pelijulkaisijoiden mittava osuus e-urheilun markkinoiden liikevaihdosta on kiinnostava ilmiö, ottaen huomioon, että merkittävä osa suosituimmista peleistä on pelaajien ilmaiseksi hankittavissa ("free-to-play" eli FTP). Internet yhteyden hankittuaan, kuka tahansa voi ilmaiseksi ladata ja pelata useita suosittuja e-urheiluturnauksissa käytettäviä pelejä. Mittava liikevaihto syntyy suuresta pelaajamassasta ja siitä, että pelien sisällä FTP-pelit (esimerkiksi Fortnite, LoL, DOTA2, PUBG) tarjoavat maksullisia mikrotransaktioita. Esimerkiksi Fortnitessa pelaaja voi käyttää oikeaa rahaa ja ostaa sillä pelin omaa sisäistä valuuttaa (V-Bucks). Pelin omalla valuutalla pelaaja voi hankkia erilaisia kosmeettisia lisäosia (esimerkiksi pelihahmojen asusteita, niin sanottuja "skinejä"). Pelien sisäiset maksulliset lisäosat ovat hyvin suosittuja ja niiden avulla peliyritykset onnistuvat keräämään mittavaa liikevaihtoa¹¹.

Mikromaksulliset pelit ovat herättäneet kasvavaa kritiikkiä, sillä niihin liittyy uhkapelaamisen haittoja (maksulliset satunnaiset digitaaliset hyödykekoelmat eli ”lootboxes”) ja toisaalta maksulliset lisäosat voivat asettaa pelaajat epätasa-arvoiseen asemaan (”pay-to-win” ongelma). Fortnite pelissä maksulliset lisäosat eivät paranna pelaajan menestysmahdollisuuksia, vaan ne ovat puhtaasti luonteeltaan kosmeettisia. Silti niiden ympärillä realisoituu merkittävää taloudellista liiketoimintaa.

Perinteisen ja e-urheilun erottavat tekijät

Perinteisen urheilun ja e-urheilun nykytilan ja tulevaisuuden näkymien vertailussa tulee huomioida useita eri näkökulmia. Seuraavassa vertaillaan urheilun markkinakenttää huomioiden seuraavat tekijät: Markkinoiden koko, eri lajien katsojaystävällisyys, urheilijoiden ja fanien välinen vuorovaikutus, otteluiden kilpailullisuuden aste ja tulevaisuuden näkymät. Tarkastelussa huomioidaan erityisesti suosituimmat perinteiset urheilulajit (jalkapallo, amerikkalainen jalkapallo, baseball, jääkiekko) ja e-urheilun puolelta erityisesti kaksi suosittua e-urheilupeliä, ”League of Legends” ja ”Overwatch 2”. E-urheilun turnauksia pelataan kymmenien eri pelien parissa, joiden säännöt ja vaatimukset eroavat melkoisesti toisistaan. Näiden kahden esimerkkinä käytettävien e-urheilupelien merkittävimmät vuosittaiset turnaukset ovat Overwatch League (OWL) ja League Championship Series (LCS), joita tässä luvussa käytetään vertailukohteina perinteiseen urheiluun.

Yleisin tapa hahmottaa e-urheilun markkinoiden kokoa on tarkastella turnausten palkintopottien kehitystä. Kuten kuvioista 1 havaittiin, e-urheilun turnausten palkintosummat ovat kasvaneet huomasti viime vuosina. Tämä taloudellinen motivaatio houkuttelee lajin pariin yhä uusia pelaajasukupolvia. Perinteisen urheilun parissa ei vastaavaa palkintorahojen kasvua ole todennäköisesti odotettavissa. Globaali videopelien markkina ylittää jo koko globaalin elokuva- ja musiikkiteollisuuden arvon.¹²

Markkinoiden synnyttämien rahamäärien lisäksi toinen käytetty mittari urheilun markkinoilla on niiden keräämä yleisömäärä. Nykyisellään perinteinen urheilu kerää vielä valtaisesti suuremman yleisön. Jalkapallon vuoden 2022 MM-kisat Qatarissa keräsivät TV-lähetysten välityksellä 3,4 miljoonaa katsojaa. Vertailun vuoksi vuoden 2023 League Championship Series (LCS) finaalia seurasi enimmillään 223.000 katsojaa. Tilanne saattaa kuitenkin muuttua tulevaisuudessa, sillä e-urheilu on erityisesti nuorempien sukupolvien suosiossa. Potentiaalinen yleisömäärä on e-urheilulla jopa korkeampi kuin perinteisellä urheilulla, sillä e-urheilun turnausten seuraaminen ei ole sidoksissa maantieteelliseen sijaintiin, vaan fanit seuraavat otteluita tyypillisesti Internetin välityksellä.

Kun arvioidaan perinteisen ja e-urheilun tulevaisuutta, merkittäväksi kriteeriksi nousee myös kilpailutapahtumien katsojaystävällisyys. Ammattilaisurheilu on viihteen eräs muoto ja tapahtumien tulee kyetä kiinnittämään katsojien huomio ottelutapahtumiin ja viihdyttää yleisöä jopa useiden tuntien ajan. Pelien sääntöjen tulee olla riittävän yksinkertaisia, jotta vähemmänkin asiantunteva yleisö kykenee ymmärtämään urheilulajin keskeisen sisällön ja otteluiden ratkaisuhetkien käännekohtat. Pelin tulee olla riittävän yksinkertaista ymmärtää, jotta satunnainenkin urheilun seuraaja viihtyy ottelua seuratessaan ja kokee miellyttävää jännitystä pelin lopputulosta odottaessaan ja saa emotionaalisia tunne-elämyksiä.

Jalkapallo ja baseball ovat helposti lähestyttäviä ja säännöiltään helpommin omaksuttavia kuin e-urheilun lajit. Amerikkalainen jalkapallo on säännöiltään ja pelitapahtumiltaan hieman vaativampi, mutta sekin on tutkimusten mukaan helpommin ymmärrettävissä kuin e-urheilu.¹³ E-urheilun seuraaminen edellyttää fanilta syvempää perehtymistä sääntöihin ja pelin mekaniikoihin kuin perinteinen urheilu. Esimerkiksi ”League of Legends” peli on hyvin nopeatempoista ja pelin tapahtumien kokonaiskuvan hahmottaminen edellyttää monien samanaikaisten taisteluiden seuraamista. Tämä e-urheilun sääntöjen ja lajien monimutkaisuus on yksi sen kasvupotentiaalia hidastava tekijä. Faneilta vaaditaan syvempää pelin ymmärtämistä ja sääntöjen opiskelua kuin vaikkapa jalkapallossa.

Toisaalta e-urheilun merkittävä etu perinteiseen kilpaurheiluun verrattuna on vahvempi vuorovaikutus fanien ja urheilijoiden välillä. Perinteisten urheilulajien suosija ei yleensä pääse läheiseen kosketukseen tai vuorovaikutukseen ihailemansa urheilusankarin kanssa. Hänen on korkeintaan tyydyttävä katselemaan tähtipelaajien suorituksia urheilukatsomosta käsin, fyysisen etäisyyden ollessa vähintään useita kymmeniä metrejä. Faniposti tuskin päättyy tähdelle asti, vaan luultavasti hautautuu agentin tai sihteerin postikassoihin.

E-urheilun fani kykenee sen sijaan huomattavasti läheisempään kontaktiin idoliensa kanssa, vähintäänkin virtuaalisesti ja digitaalisten kanavien välityksellä. E-urheilua seurataan yleensä Internetin eri kanavien kautta. Suosituimmat pelistriimauksen kanavat ovat YouTube ja Twitch. Näissä kanavissa tapahtuvien otteluiden striimauksen kautta realisoituu suurin osa e-urheilun yleisökohtauksista. Vuonna 2024 arvioidaan e-urheilun striimauksen keräävän yli 625 miljoonaa katsojaa ja 745 miljoonaa katsojaa vuonna 2028¹⁴. Striimauksen kautta syntyvän liikevaihdon ennustetaan myös kasvavan merkittävästi.

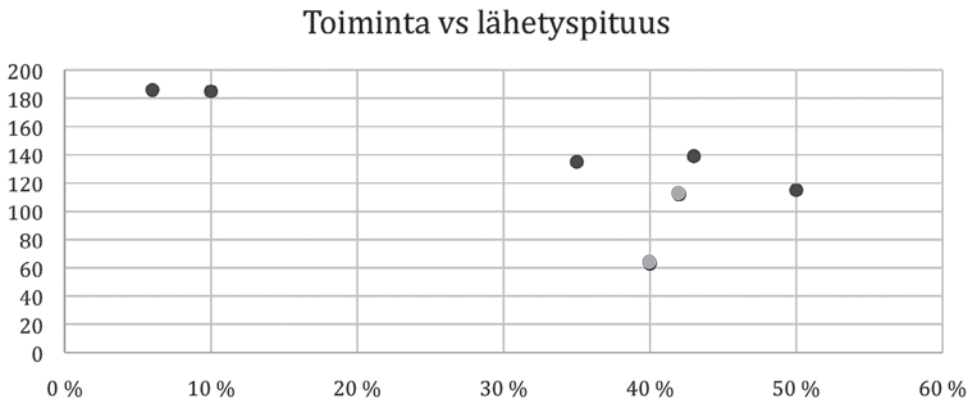
Katsojien ja urheilijoiden välisen vuorovaikutuksen kannalta on merkittävää, että keskellä Twitchin tai YouTubeen striimin ottelutapahtumia fanit voivat chattailla ihailemansa pelaajan kanssa ja lähettää tälle kannustuksia ja virtuaalisia sydämiä. Fanit lähettävät idoleilleen myös maksullisia lahjoja ja ”hurrauksia”. Pelin tuoksinnassa pelaajat usein myös kommentoivat fanien chatteihin ja reagoivat saamiinsa lahjoihin. Tämä luo tähtipelaajan ja fanien välille aivan uudenlaisen ja aiempaa syvemmän yhteyden ja sitouttaa faneja suosikkinsa seuraamiseen. Vastaava kaksisuuntainen vuorovaikutus fanien ja urheilijoiden välillä ei ole perinteisessä urheilussa mahdollista. Tämä vahva sitoutuminen ja läheinen vuorovaikutus muodostaa erään merkittävimmistä e-urheilun menestystekijöistä myös tulevaisuudessa. Fanien sitouttaminen mahdollistaa e-urheilun suosion kasvun, jopa ajan myötä perinteistä urheilua suositummaksi viihteen muodoksi.

Urheilun synnyttämään katsojakokemukseen vaikuttavat myös urheilutapahtumien kesto, urheilun seuraamisen kustannukset ja pelitapahtumien seuraamisen helppous. Lyhyempi urheilutapahtuman ajallinen kesto ja lyhyempi lähetysaika lienee helpommin sovitettavissa nykykatsojien kiireisiin aikatauluihin. Siten lyhyempi urheilutapahtuman kesto mahdollistaa korkeamman urheilun potentiaalisen kysynnän.¹⁵

Paitsi urheilulähetysten ajallinen kokonaiskesto, niin merkityksellistä urheilun kysynnän kannalta on pelin aktiivisen vaiheen ajallinen suhde lähetysten kokonaiskestoan. Voinnee olettaa, että aktiivisen pelitapahtumien suhteellisen osuuden kasvu on kysyntää kasvattava tekijä. Urheilun seuraaja ei tällöin ehdi kyllästyä urheilun seuraamiseen. Aktiivinen pelitapahtuma voidaan määritellä niin, että sen aikana pelin tulos voi muuttua, eli esimerkiksi maalien tekeminen on mahdollista, pallo on pelattavana, aika kulkee pelikellossa tai e-urheilussa pelaajat aktiivisesti toimivat kohti pelin päämäärää. Urheilulähetyksissä on tyypillisesti mainoskatkoja, kommentaattoreiden analyysijä, pelikatkoja, hidastuksia ja pikauusintoja. Erityisesti amerikkalaisen jalkapallon lähetykset koostuvat valtaosin muusta kuin varsinaisesti aktiivisesta pelaamisesta. Keskimääräinen tv-lähetys NFL-ottelusta kestää hieman yli kolme tuntia, mutta vain noin 11 minuuttia siitä on aktiivista pelaamista.¹⁶

Kuviossa 3 on akseleina urheilulajien lähetysten keskimääräinen pituus minuuteissa ja urheilulajien lähetysten varsinaisen aktiivisen pelitapahtuman prosenttiosuus. Katsojaystävällisyys lisääntyy hajontakuvion oikeassa alakulmassa, jota lähimpänä ovat e-urheilutapahtumat (harmaat pallot: OWL ja LCS). Jalkapallossa (Major League Soccer (MLS)/ Premier League (EPL)) aktiivisen pelaamisen osuus on vielä suurempi, mutta toisaalta lähetysten keskimääräinen pituus on pidempi.

Kuvio 3. Aktiivisen toiminnan osuus (%) ja keskimääräisen ottelulähetysten pituus (min)

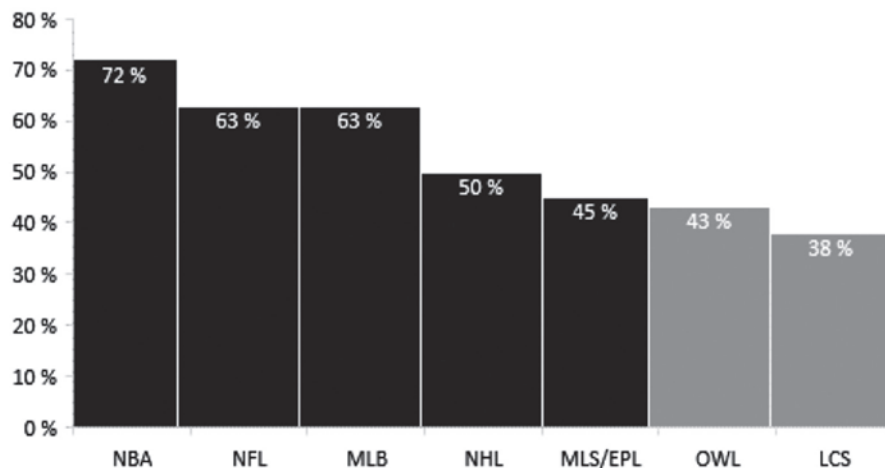

Lähde: Campbell et al., 2022, 47–49.

Urheilun taloustieteessä kiinnitetään erityinen huomio urheilun ottelutapahtumien kilpailullisuuteen. Tällä viitataan otteluiden lopputuloksen ennustettavuuteen. Urheilun seuraamisen keskeisimpiä tekijöitä on se emotionaalinen viehätys ja positiivinen jännitys, joka syntyy lopputuloksen yllätyksellisyydestä. Pelitapahtuman kilpailullisuuden aste vaikuttaa urheilun seuraamisen kiinnostavuuteen. Mikäli ottelun lopputulos on ennalta aavisteltavissa, ei se riitä herättämään ainakaan vähemmän sitoutuneiden kannattajien kiinnostusta. Oopperan libretto on etukäteen katsojien tiedossa, mutta stadionille matkaava jalkapallofani ei tiedä etukäteen ottelun lopputulosta. Mikäli ottelun lopputulos olisi ennalta arvatavissa, se vähentäisi ottelun lippukysyntää. Fanit suosivat jännittäviä otteluita, joiden lopputulos ei ole ennalta arvattavissa. Tämä yllätyksellisyys lisää urheilutapahtumien kysyntää ja kannustaa ottelutapahtumien seuraamiseen. Tutkimuksissa on todettu, että optimaalisin lippukysynnän maksimoiva kotijoukkueen voiton todennäköisyys on noin 60–66 %.¹⁷ Tämä yllätyksellisyys ja positiivinen jännittävyys lisää otteluun osallistumisen kiinnostavuutta.

Oheisessa kuviossa 4 on esitetty tutkimuksissa havaitut eri urheilulajien lopputulosten ennustettavuuden asteet. Kuvion tiedot on kerätty sekä perinteistä urheilua analysoivasta tutkimuksesta¹⁸, että e-urheilua käsittävstä tutkimuksesta¹⁹.

Kuvio 4. Lopputuloksen ennustettavuus.

Kuvion 4 prosenttiluvut mittaavat sitä, miten todennäköisesti pelin puolivälissä johdossa oleva joukkue myös kykenee lopulta voittamaan koko pelin. Kuvion valossa e-urheilu (OWL ja LCS) näyttäyty selvästi lopputulokseltaan heikommin ennustettavissa olevalta kuin perinteiset urheilulajit. Koripallossa (NBA) se joukkue, joka pelin puolivälissä on johdossa, voittaa keskimäärin 72 % todennäköisyydellä koko ottelun. Jääkiekko (NHL) ja jalkapallo (MLS/EPL) ovat selvästi heikommin ennustettavissa, kuitenkin niidenkin tapauksessa johdossa oleva joukkue voittaa koko pelin hieman todennäköisemmin kuin e-urheilussa. Tämän perusteella voi ennustaa e-urheilun suosion lisääntyvän myös tulevaisuudessa, sillä e-urheilun kilpailullisuus on varsin korkealla tasolla ja e-urheilun otteluiden lopputulosten ennustettavuus on perinteisiä ur-

heilulajeja alhaisempi. Tämä tekee e-urheilusta perinteistä urheilua kiinnostavamman seurantakohteen.

Dynaaminen lajikehitys on erityisesti e-urheiluun olennaisesti liittyvä ominaispiirre. Toki lajikehitys ei ole tuntematon ilmiö mil-lekään urheilulajille, onhan esimerkiksi murtomaahiihdon kilpailusääntöjä muokattu paljonkin vuosien kuluessa ja uusia lajeja lan-seerataan houkuttelemaan uutta yleisöä (sprintti, yhdistelmähihto jne.). E-urheilussa lajikehitys on kuitenkin vieläkin kiivaampaa. Uusia pelejä kehitetään jatkuvasti ja kymmenen vuoden kuluttua tärkeimpien e-urheilupelien lista saattaa hyvinkin näyttää erilaiselta kuin tänään.

E-urheiluun liittyy myös perinteistä urheilua joustavampi orga-nisaatiorakenne, mikä toisaalta mahdollistaa nopeamman reagoinnin urheilun kysynnän muutoksiin. Katsojien kysynnän kannalta selkeät säännöt ja vakiintuneet turnaukset ja lajimuodot ovat toki tärkeä kysyntää vahvistava ja ylläpitävä tekijä. E-urheilun institu-tionaalisuus ei nykyisellään ole vakiintunut, ja tämä on yksi mer-kittävimpiä hidasteita sen suosion kasvulle. Jokaisella e-urheilun lajilla on tarkat sääntönsä, mutta pelejä ja turnauksia organisoivia järjestöjä ja tahoja on lukuisia. Uusia videopelejä julkaistaan jat-kuvasti eikä ole varmuutta siitä mitkä ovat tulevien vuosien aika-na suurinta suosiota nauttivat videopelit. E-urheilun markkinoilla vaikuttaa useita kansainvälisiä organisaatioita, mutta mikään niis-tä ei ole noussut hallitsevaan asemaan, joka kykenisi määrittele-mään e-urheilun markkinoiden rakenteen ja tärkeimmät toimijat. Suomessa toimii SEUL (Suomen Elektronisen Urheilun Liitto) ja kansainvälisiä e-urheilun organisaatioita ovat esimerkiksi World Esports Association (WESA), International Esports Federation (IESF) ja Global Esports Federation (GEF). E-urheilun organi-saatiorakenne on kuitenkin edelleenkin selkiytymätön ja altis muu-toksille tulevaisuudessa. Tämä aiheuttaa epävarmuutta myös kulut-tajien keskuudessa.

Yhteiskunnassa tapahtuvat demografiset muutokset heijastuvat eri urheilulajien suosioon ja keskinäiseen asemaan. Erityisesti län-simaissa urheilun kuluttajien ikärakenne on muutoksessa. Suuret

ikäluokat (1940–1950 luvuilla syntyneet) ovat perinteisen urheilun aktiivisia kuluttajia, mutta heidän demografinen osuutensa on hiljalleen vähentymässä. E-urheilu puhuttelee erityisesti nuorempia, varsinkin diginatiiveja ikäluokkia (niin sanotut Z- ja Y-sukupolvet). Maksavien katsojien ikärakenteen muuttuessa, e-urheilun suosio tulee lisääntymään myös tulevinä vuosina. Tämä lisääntyvä kiinnostus heijastuu edelleen potentiaalisten sponsorien saatavuuteen eri urheilulajien piirissä.

E-urheilun suosio tulevaisuudessa

E-urheilun pelikulttuurit tulevat moniarvoistumaan ja erilaistumaan tulevaisuudessa. Uusia pelimuotoja ja kilpailulajeja nousee esiin ja vanhat pelisuosikit korvautuvat uusilla. Pelit ovat muuttumassa yksittäisistä hyödykkeistä kohti yhteisöalustoja ja palveluja. Ne ovat siten lähentymässä luonteeltaan perinteisiä urheilulajeja.²⁰

Pelit vaativat harrastajaltaan lisääntyvästi kokonaisvaltaista sitoutumista ja kasvavaa ajallista panostusta. Toistaiseksi e-urheilun aktiivinen seuraaminen ja pelivideoiden katselu on etupäässä alle 35-vuotiaiden harrastus. Pelien sisältö on usein vanhempien ikäluokkien näkökulmasta tarkasteltuna epäkiinnostavaa tai sisällöltään kyseenalaista (esimerkiksi väkivaltaista). Suosituimpien e-urheilupelien sisältö on etupäässä vihollisjoukkueen digitaalisten hahmojen tuhoamista.

E-urheilun asema olympialiikkeessä edustaa merkittävää vedenjakaajaa urheilun tulevaisuutta ounasteltaessa. Olympialiike tarvitsee e-urheilua pysyäkseen relevanttina tarjotessaan viihdettä, joka kiehtoo yleisöä myös tulevaisuudessa. Erilaisten urheiluviihteen muotojen vetovoima vaihtelee eri sukupolvien keskuudessa, ja on huomionarvoista, että perinteisen urheilun seuraajien keski-ikä on noussut huomattavasti, herättäen huolta olympialaisten vetovoimasta nuorempien, alle 35-vuotiaiden, keskuudessa.²¹

Vuonna 2017 Kansainvälinen olympiakomitea (IOC) tunnusti

e-urheilun viralliseksi urheilutoiminnaksi, heijastaen lajin valtavaa suosiota ja jättäen oven auki mahdollisuudelle, että se voisi tulevaisuudessa nousta olympialajiksi. Epävirallisesti e-urheilua kisattiin Pyeongchangin talviolympialaisten yhteydessä ja Tokion 2020 kesäolympialaisissa kisattiin ”Intel World Open” -turnaus, jossa kilpailulajeina esiintyivät ”Street Fighter V” ja ”Rocket League”. Turnauksen palkintopotti oli huomattavat 500 000 dollaria.

Olympialiike kiinnostui e-urheilusta jo vuonna 2007, kun digitaalaisia lajeja lisättiin vuoden 2007 Aasian ”Indoor Games” turnaukseen. Vuonna 2021 IOC perusti e-urheiluturnausten sarjan (”Olympic Esports Series”), joka tulee olemaan vuosittainen osa erityistä e-urheilun viikkotapahtumaa (”Olympic Esports Week”). Ensimmäinen ”Olympic Esports Series” tapahtuma järjestettiin Singaporessa vuonna 2023 ja vastaava e-urheilutapahtuma tullaan sisällyttämään myös Pariisin vuoden 2024 olympialaisten ohjelmaan.²²

Kesäurheilulajien yhteinen liitto, ”Association of Summer Olympic International Federations” (ASOIF), ennustaa tulevaisuusraportissaan, että 20 vuoden kuluttua perinteisen urheilun edustajat katuisivat, mikäli e-urheilun mahdollisuuksiin ei olisi tartuttu nopeammin ja pyritty sopeuttamaan olympiaurheilua myös nykyajan sukupolville kiinnostavaksi.²³ Tämä heijastelee sitä tosiasiaa, että nykyajan sukupolvet arvostavat erilaisia urheilulajeja kuin edelliset. Perinteinen olympiaurheilu on kriisissä ja sen on mukauduttava muuttuvaan maailmaan. E-urheilun laajempi hyväksyntä ja sen integroiminen osaksi perinteisiä urheilutapahtumia hyödyttäisi sekä e-urheilua että samalla myös perinteistä urheilun kenttää. Perinteinen urheilu näyttäytyisi houkuttelevampana viihteen muotona myös nuoremmille yleisöille, kun e-urheilu muodostaisi luonnollisen osan perinteisten urheilutapahtumien keskellä. E-urheilun menestyksen jatkuminen on lähes varmaa, sillä kilpaurheilu on ensisijaisesti viihdeteollisuutta, joka muovautuu vastaamaan kuluttajien tarpeisiin ja odotuksiin.

Perinteisen urheilun markkinoiden volyymi on vielä huomattavasti suurempi kuin e-urheilun. Esimerkiksi NFL tuottaa 15-ker-

taisesti enemmän liikevaihtoa ja NBA maksaa pelaajille noin 20-kertaa suurempia palkkoja kuin e-urheilu. Kuitenkin turnausten palkintopotit ovat jo nyt suurempia e-urheilussa. Katsojamäärissä mitattuna FIFA:n MM-kisat ja Super Bowl ylittävät kaikki muut urheilulajit, mutta e-urheilun League of Legendsin MM-kisoilla on noin kolminkertainen katsojamäärä muihin urheilutapahtumiin verrattuna.

E-urheilu on tyypillisesti hieman monimutkaisempaa seurattavaa kuin perinteinen urheilu. Esimerkiksi League of Legends (LoL) pelin seuraaminen edellyttää pelin mekaniikan ja sääntöjen syvällisempää ymmärrystä kuin vaikkapa jalkapallo. Tutkimusten mukaan e-urheilun League Challenger Series (LCS) ja OWL ovat noin 20 prosenttia monimutkaisempia kuin baseball ja 30 prosenttia hankalammin ymmärrettäviä verrattuna jalkapalloon.²⁴

Kuitenkin e-urheilun lähetykset ovat ajalliselta kestoaltaan lyhyempiä ja sisältävät enemmän aktiivista pelitoimintaa kuin suosituimmat urheilulajit (jalkapallo ja jääkiekko). Kilpailullisuuden aste on e-urheilussa korkeampi, sillä pelitilanteet ovat vaihtelevampia ja johdossa oleva joukkue vaihtuu pelin aikana perinteisiä lajeja useammin. LoL ja Overwatch peleissä ei pelin puolivälin tilanteen perusteella voi vielä luotettavasti ennustaa ottelun lopputulosta, sillä molemmat pelit sisältävät enemmän johtoaseman vaihtelua kuin vähemmän kilpailulliset perinteiset lajit (jalkapallo ja baseball).

Yleisesti voidaankin todeta, että perinteiset urheilulajit ovat vielä suosituimpia kuin e-urheilu, tarkastellen suosion mittareina vaikkapa liikevaihtoa, pelaajien palkkoja tai katsojamääriä. Kuitenkin e-urheilun suosio on edelleen kasvussa katsojaystävällisyyden, paremman vuorovaikutuksen, kilpailullisuuden asteen ja lyhyempien lähetysten keston vauhdittamana. Sukupolvien vaihtuessa perinteisen urheilun suosio tulee suhteellisesti vähenemään, sillä nuoriso on lisääntyvästi kasvamassa e-urheilun kuluttajiksi.

E-urheilu on tullut ammattilaisurheilun markkinoille jäädäkseen. Perinteisten suomalaisten suosimien urheilulajien kannattajien joukossa saattaa vieläkin esiintyä harhaisia toiveita siitä, että e-urheilu olisi vain väliaikainen ilmiö ja että nousevat sukupolvet

palaisivat arvostamaan mustikkasopan tuoksuisia ulkoilmalajeja lumisten metsien siimeksessä ja fanittaisivat puusuksien tervaamisen nostalgiaa. Digitaalisuus, Internet ja paikasta riippumaton viihteen monikanavainen kuluttaminen vahvistavat vääjäämättä otettaan tulevina vuosikymmeninä.

Lähteet

Ahn, J., Collis, W., & Jenny, S. (2020). The one billion dollar myth: Methods for sizing the massively undervalued esports revenue landscape. *International Journal of Esports*, 1(1). <https://www.ijesports.org/article/15/html>

ASOIF 2019. Future of Global Sport. Association of Summer Olympic International Federations. https://www.asoif.com/sites/default/files/download/future_of_global_sport.pdf Luettu 06.03.2024.

Biderman, D. (2010, tammikuuta 15). 11 Minutes of Action. *Wall Street Journal*. ProQuest Central. <https://www.proquest.com/newspapers/11-minutes-action/docview/399143306/se-2?accountid=11774>

Campbell, W., Goss, A., Trottier, K., & Claypool, M. (2022). Sports vs Esports:

A Comparison Study of Industry Size, Viewer Friendliness, and Competitiveness. In *Global ESports: Transformation of Cultural Perceptions of Competitive Gaming*, editor: Dal Yong Jin (pp. 35–59). Bloomsbury Academic, New York.

Daniels, Tom 2023. League of Legends World Championship 2023 breaks esports viewership record. Esports Insider. <https://esportsinsider.com/2023/11/league-of-legends-world-championship-2023-esports-viewership-record> , 21.02.2024.

Esports Earnings (2024). ”Prize Money, Results, History.” Statistics. Online: <https://www.esportsearnings.com/>. 21.02.2024.

Formosa, J., O'Donnell, N., Horton, E., Turkay, S., Mandryk, R., Hawks, M., & Johnson, D. (2022). Definitions of Esports: A Systematic Review and Thematic Analysis. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6, 1–45. <https://doi.org/10.1145/3549490>

Jin, D. Y. (2022). *Global ESports: Transformation of Cultural Perceptions of Competitive Gaming*. Bloomsbury Academic. <https://books.google.fi/books?id=bPpJEAQAQBAJ>

Kraneis, S., & Rantala, K. (2018). *Kaikki e-urheilusta*. Urheilumuseo.

Kinnunen, J., Tuomela, M. & Mäyrä, F. (2022). Pelaajabarometri 2022. Tutkimusartikkeli, Tampereen yliopisto. Viitattu 10.1.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2732-3>

Mangeloja, E. (2019). Economics of Esports. *EJBO Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 24(2), 34–42.

Mangeloja, E. (2020a). Sukupolvet Videopelien Turnajaisissa—E-urheilun Markkinoiden Ikärakenne. *EJBO Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 25(1), 27–35.

Mangeloja, E. (2020b). Urheilun digitalisaatio: E-urheilun yllättävä voitokulku. Heikki Roiko-Jokela, & Antero Holmila (toimittaneet), *Urheilun kriisejä* (2019–2020, s. 87–110). Suomen urheiluhistoriallinen seura. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja.

Mangeloja, E., & Auvinen, T. (2022). Digimaterialismi—Virtuaalisten hyödykkeiden kulutusmotiivit. *EJBO Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*, 27(1), 29–38.

Mangeloja, E., & Szeróvay, M. (2024). ”Does competitive balance explain stadium attendance? Evidence from Finnish men’s football”. *Soccer & Society*: 1–14.

McNulty, C., Polman, R., Watson, M., & Bubna, K. (2023). *The Science of Esports*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Newzoo 2022. Global games market report 2022. <https://newzoo.com/resources/trend-reports/newzoo-global-games-market-report-2022-free-version> . 24.02.2024.

Nielsen 2024. Super Bowl LVIII Draws 123.7 Million Average Viewers, Largest TV Audience on Record. <https://www.nielsen.com/news-center/2024/super-bowl-lviii-draws-123-7-million-average-viewers-largest-tv-audience-on-record/#:~:text=NEW%20YORK%20%E2%80%93%20February%2013%2C%202024,single%20net-work%20telecast%20to%20date>. 13.02.2024.

Statista 2023. Esports: Market data & analysis. Market Insights report. <https://www.statista.com/study/125093/esports-market-report/> . 24.02.2024.

Urban dictionary 2024, hakusana=esports, <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=esports> , 23.02.2024

Wagner, M. G. (2006). On the Scientific Relevance of e-Sports. Presented at the 2006 International Conference on Internet Computing & Conference on Computer Games Development, CSREA Press, Las Vegas, pp. 437–442.

Wills, C. E. (2017). The competitiveness of games in professional sports leagues. *Journal of Sports Analytics*, 3(2), 103–117. <https://doi.org/10.3233/JSA-160122>

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 Newzoo 2022.
- 2 Kinnunen et al 2022.
- 3 Mangeloja 2020a, 27.
- 4 Wagner 2006.
- 5 Formosa et al. 2022.
- 6 Urban Dictionary 2024.
- 7 Daniels 2023.
- 8 Nielsen 2024.
- 9 Statista 2023.
- 10 Ahn et al 2020.
- 11 Mangeloja ja Auvinen 2022, 35.
- 12 Mangeloja 2019, 41.
- 13 Campbell et al., 2022, 46.
- 14 Statista 2023.
- 15 Campbell et al., 2022, 47–50.
- 16 Biderman, 2010.
- 17 Mangeloja ja Szeróvay 2024, 6.
- 18 Wills, 2017.
- 19 Campbell ym., 2022.
- 20 Mangeloja 2020b, 106.
- 21 ASOIF 2019, 26–28.
- 22 <https://olympics.com/en/esports/olympic-esports-series/>
- 23 ASOIF 2019, 26
- 24 Campbell ym. 2022, 57.

SUOMEN ITF TAEKWON-DO *ITF Taekwon-Do Finland*

Kuva 1 SITF:n pioneereja. Perustekniikan harjoittelua rivimuodostelmassa. Vasemmalla eturivissä Juha Yliaho, Marko Lieke toisena eturivillä, taustalla Juha Kannusmäki, viimeisenä oikealla eturivissä Erkkä Keinänen. Kuva ensimmäiseltä Suomessa järjestetyltä ITF Taekwon-Don tekniikkaleiriltä, jonka yhteydessä järjestettiin myös ensimmäinen taekwon-don vyökoe. Tampereella 3.-8.2.1986. Lähde: Erkkä Keinänen, SITF:n historiallinen kuva-arkisto.

Helena Hanhikangas

Suomen ITF Taekwon-Do ry:n järjestäytymisen varhaisvuodet – parempi kymmenen potkua ilmassa kuin yksi diktatuuri pivossa

Taekwondojen lajikirjosta

Taekwondoja on monia, ja niiden historioitakin on monia.¹ Kahtiajakautunut Korea ja maiden välinen krooniseksi polarisoitunut kahtiajako on ulottunut myös niiden omaan, lennokkaista potkuistaan tunnettuun itsepuolustus-, urheilu- ja kamppailulajiin – tai tarkemmin sanottuna lajeihin, eli taekwondoihin. Niemimaan sisällissota ja jakautuminen Etelä- ja Pohjois-Koreaan loi yhteiskunnallisen paineen, joka hitsasi politiikan tiukasti osaksi urheilua ja eritoten taekwondoja.²

Koreoiden jakautuminen ja sen vaikutus taekwondoihin nousee esille tarkkailemalla niiden kansainvälisten kattojärjestöjen jakautumista ja sirpaloitumista yhä vain uusiin järjestöihin.³ Siksi ei voida puhua yhdestä ainoasta aidosta ja puhtaasta lajista, saati ainoasta oikeasta ja merkittävimmästä kattojärjestöstä, joista keskusteltaessa muiden taekwondojen olemassaolo voitaisiin niiden historiaa käsiteltäessä ohittaa.

Taekwondojen nykytila ja historia ovat epäyhtenäiset aivan kuten Korean niemimaa. Sen kahtiajakoisuus ja sirpaloituneisuus tulisi huomioida taekwondojen historiaa analysoitaessa, aivan kuten tehdään maiden historian kohdalla.

Molemmat maat ovat pyrkineet vuosikymmeniä jakamaan taekwondot omien geopolittisten rajojensa mukaisesti jopa kansainvälisellä tasolla. Kumpikin on pyrkinyt monopoliasemaan luodakseen kuvaa yhtenäisestä ja yhdenmukaisesta lajista. Tätä kuvaa lajin nousu olympialaisiin, vaikka sillä oli kaksi kansainvälistä lajiliittoa: vuodesta 1966 lähtien International Taekwon-Do Federation (ITF) ja vuodesta 1973 World Taekwondo Federation (WTF, vuodesta 2017 World Taekwondo, WT). Kahtiajakoisuudesta kielii myös taekwondojen ja niitä hallinnoivien kansainvälisten kattojärjestöjen jakaminen joko Etelä- tai Pohjois-Korealle kuuluviksi. Tämänkaltaisen pakonomainen kahtiajako ei kuitenkaan ole onnistunut, sillä maailmassa toimii jo kymmenittäin erilaisia kansainvälisiä kattojärjestöjä, joista vain muutamalla on kytköksiä Koreoihin. Pelkästään kattojärjestöjen suuri lukumäärä asettaa kyseenalaiseksi väitteen yhdenkään lajiliiton tai maan todellisesta monopoliasemasta taekwondoissa. Suomi ei ole tässä poikkeus.⁴

Lyhyesti kuvattuna taekwondojen dokumentoitavissa oleva historia alkaa Korean sodan jälkeen 1950-luvulla. Käytössä olevien aikalaislähteiden perusteella laji sai korealaisen nimensä kiinalaisilla hanjoilla kirjoitettuna (跆拳道), ja korean hanguleilla (태권도) sekä englanniksi (Taikwon Do⁵) vuosien 1955–1959 aikana.⁶ Vuonna 1959 perustettiin lajin kansallinen kattojärjestö Korean Taekwon-Do⁷ Association, KTA, Soulissa, Etelä-Koreassa. Noin kymmenen vuotta Taekwon-Don nimeämisen jälkeen, vuonna 1966, Soulissa perustettiin lajin ensimmäiseksi kansainväliseksi kattojärjestöksi International Taekwon-Do Federation, eli ITF. Taekwon-don nimen, konseptin kehittäjänä, ja KTA:n ensimmäisenä presidenttinä sekä ITF:n keskeisimpänä perustajana, koordinoitsijana ja johtohenkilönä toimi Etelä-Korean armeijan kenraali Choi Hong Hi (최홍희, 1918–2002). Presidentti Park Chungheon (박정희, 1917–1979) ympärille rakentuneen Etelä-Korean diktatuu-

rin lukittautuessa valtaansa vuonna 1972, Choi siirtyi maanpakoon Kanadaan, jolloin myös ITF:n päätoimisto siirrettiin Torontoon.⁸

World Taekwondo Federation, WTF, perustettiin toiseksi kansainväliseksi kattojärjestöksi vuonna 1973, eli pian sen jälkeen, kun Choi pakeni ITF mukanaan Torontoon. Tästä alkoi taekwondojen jakautuminen kahteen erilliseen maailmanliittoon. Nuorempi lajiliitto, WTF/WT, ja sen edustama taekwondo tunnetaan erityisesti olympialaisista.⁹

Kyseessä on kuitenkin kaksi hyvin erilaisen teknisen lajipohjan omaavaa kamppailu-urheilulajia. Lyhyesti kuvattuna ITF taekwondo perustuu Choi Hong Hi:n ympärille pääosin karatesta kehittyneeseen kamppailulajiin, kun WTF/WT taekwondo taas perustuu laajemmin Koreassa sijainneiden eri karatekoulukuntien edustamiin lajiversioihin, jotka muodostuivat pitkälti erillään Choin kehittämästä taekwon-dosta.¹⁰

ITF taekwon-dossa lyönnit päähän on sallittu, WTF/WT taekwondossa eivät; liikesarjat ovat erilaiset ja niistä koostuvat perustekniikat suoritetaan erilaisella vartalon käytöllä, mekaniikalla ja voiman tuotolla.¹¹ Pääsääntöisesti taekwondojen harjoittelu levisi maailmalle jo ennen kansainvälisten lajiliittojen perustamista, vuosina 1966–1972 eritoten ITF:n välityksellä, ja vuodesta 1973 taasen voimakkaasti WTF/WT:n myötävaikutuksesta.¹²

Vuoden 1985 alkuun mennessä ITF:n pääkonttori siirtyi Torontosta Itävallan Wieniin sen jälkeen, kun ITF taekwon-doa oli ryhdytty viemään Itä-Eurooppaan, ja jonka jälkeen se vietiin Pohjois-Koreaan.¹³ Tästä lähtien Pohjois-Korea on pyrkinyt saamaan koko ITF:n ohjailuunsa siinä lopulta kuitenkin onnistumatta. ITF nimittäin hajosi vuonna 2002 kolmeen samannimiseen lajiliittoon sen perustajan, kenraali Choin, kuoltua. Ensin vuoden 2002 alussa kenraali Choin poika, Choi Jung Hwa (최중화), irtautui isänsä järjestöstä perustaen oman ITF:n (Choi nuoremman lajiliitto tosin vaikuttaa hänen yksityiseltä järjestöltään, eikä varsinaiselta kansainväliseltä urheilujärjestöltä). Choi nuoremman ITF on rekisteröityneenä Harlingtoniin, Englantiin. Kenraali Choin kuoltua kesäkuussa 2002, hänen johtamansa ITF hajosi vielä kahtia: Poh-

jois-Korean kontrolloimaan ITF-liittoon, joka on pysynyt rekisteröityneenä Wieniin ja Pohjois-Korean kontrollointia vastustaneista jäsenistä koostuvaan ja molemmista Koreoista irrallaan olevaan ITF-liittoon. Niin sanottua laillisuuslinjaa kannattanut, eli perustusasiakirjaansa noudattanut ITF, on nykyään rekisteröityneenä Lausanneen.¹⁴

Suomessa ITF taekwon-doa edustaa vuodesta 2003 lähtien kaksi erillistä kansallista kattojärjestöä: Suomen ITF Taekwon-Do ry. (ITF Lausanneen alaisuudessa), ja ITF Taekwon-Do Liitto ry. (ITF Wienin alaisuudessa).¹⁵ WTF maailmanliittoa edustaa Suomessa Suomen Taekwondoliitto ry. (STL), joka on Suomen Olympiakomitean varsinainen jäsen. Myös SITF on nykyisin Suomen Olympiakomitean varsinainen jäsen, ITF Taekwon-Do Liitto taas Suomen Olympiakomitean kumppanuusjäsen ja STL:n jäsen.¹⁶ Tässä artikkelissa keskitytään kuitenkin aikaan ennen vuoden 2002 jakautumista, jolloin Suomessa toimi ainoastaan ensin mainittu Suomen ITF Taekwon-Do ry (SITF) ja Suomen Taekwondoliitto (STL).

Aloittamalla tutkimuksen ITF taekwon-dosta, keskusteluun nousee myös lajin nuoremmat versiot ja niiden kattojärjestöjen pirstaloituminen. Nykyään maailmanlaajuisesti laajemmasta huomiosta nauttiva lajiversio on nk. Olympiataekwondo, jonka maailmanlaajuisena katto-organisaationa toimii edellä mainittu, vuonna 1973 perustettu World Taekwondo Federation, WTF/WT. On olemassa myös muita kansainvälisiä taekwondojen kattojärjestöjä, kuten ITF:stä vuonna 1990 irrottautuneen taekwon-don mestari Park Jung Taen (박정태, 1943–2002) perustama Global Taekwon-Do Federation, GTF.¹⁷ Tosin muut kuin ITF- ja WTF/WT-lajiliitot eivät Suomessa vaikuta järjestäytyneen kansallisella tasolla.¹⁸ Siten näihin muihin ennen vuotta 2002 aikana alkunsa saaneisiin liittoihin ei artikkelissa syvennytä. Samoin on muiden vuoden 2002 jälkeen perustettujen lajiliittojen kohdalla, sillä niiden rantautumisesta Suomeen ei ole löytynyt merkkejä.

Tutkimuksen näkökulmasta taekwondojen laajan kirjon tarkasteleminen on keskeistä niiden historiaa analysoidessa, jotta poliitti-

sen käyttöön pystyy porautumaan. Yhden lajiversion ei tulisi antaa hallita toisen historiaa tai teknistä erikoislaatuisuutta, vaan kahden, jopa useiden, taekwondojen historioiden jakautunut tilanne tulisi huomioida tutkimuksessa, jotta menneisyyden yksinkertaistamiselta välttyttäisiin. Näin varsinkin ITF- ja WTF/WT-koulukuntien kohdalla, sillä kyseessä todella on kaksi lajiteknisesti hyvin erilaista korealaista lajia, joilla on toisistaan merkittävästi poikkeava lajitek-ninen historiansa lähes identtisestä nimestään huolimatta.¹⁹ Eroa-vaaisuudet eivät tule esille, jos toinen lajeista unohdetaan. Suomi ei ole tässäkökin kohdin poikkeus: lajin poliittinen käyttö ja lajien eroavaisuudet jäävät varjoon, jos taekwondojen kansallisten katto-järjestöjen lajikirjoa ei huomioida.

Lajin kompleksisen historian hahmottamisen tekee vielä vai-keammaksi ITF:n vuoden 2002 jakautuminen kolmeen saman-nimiseen osaan, joista jokainen väittää edustavansa virallista jat-kumoa Choin johtamalle kansainväliselle kattojärjestölle.²⁰ ITF:n kansainvälisten ja sitä seuranneen kansallisten kattojärjestöjen sir-paloitumisesta huolimatta, ITF taekwon-don suosio on jatkunut: esimerkiksi Suomessa se on nykyisin jopa suurempi kuin olympia-laisiin hyväksytyn WT taekwondon harrastus- ja kilpailulisenssien määriä tarkastellessa.²¹

Tutkimuksen läpinäkyvyyden vuoksi lukijan tulisi olla tietoinen, että artikkelin kirjoittaja on myös ITF taekwon-don harrastaja. Kiinnostus lajin historiaan on syntynyt oman harrastamisen kaut-ta. Lajitaustastaan huolimatta kirjoittaja, kuten moni muu lajin har-rastaja, ei ole päässyt tutustumaan Suomen ITF taekwon-don kir-joitettuun historiaan, ei varsinkaan vertaisarvioidun tutkimuksen avulla. Kyseessä lienee ensimmäinen aikalaislähteisiin nojaava his-toriantutkimus lajin suomalaishistoriasta. Lisäpontta tälle artikke-lille on tuonut vuoden 2024 alussa alkanut Suomen Urheilumuseo Tahdon ja SITF:n välinen arkistoprojekti, jonka ansiosta artikkelin lähdeaineistona on käytetty laajasti Suomen ITF taekwon-don pio-neerien aineistoja, joita ei tutkimuksissa aikaisemmin ole käytetty. Nämä on nyt viimein saatettu urheilun tutkijoiden laajempaan käyttöön Tahdon arkiston kokoelmiin.

Huomioiden samalla monien kansainvälisten kattojärjestöjen moninaisuuden, artikkeli keskittyy Suomen ITF Taekwon-Do ry:n (SITF) alkuvuosiin Suomessa. SITF:n kattojärjestönä maailmalla toimi Itävallan Wieniin rekisteröity ITF, kunnes se sirpaloitui kolmeen osaan vuonna 2002. Maailmanliiton hajoamisesta lähtien SITF on toiminut Sveitsin Lausanneen nykyisin rekisteröidyn ITF:n alaisuudessa. ITF Lausanneen välit Pohjois-Koreaan ovat joko jäähtyneet tai katkenneet, yhteydet Etelä-Koreaan taas jätettiin huomaamattomiksi elleivät olemattomiksi.²²

Kattojärjestö on siksi silmiinpistävän ei-korealainen jäsenistöltään. Ilmeisesti sekä Lausanneen rekisteröity ITF että SITF ovat olleet valmiita avaamaan omat aineistonsa tutkimukselle, sillä liitot toimivat itsenäisesti suhteessa molempiin Koreoihin, eikä lajin Pohjois-Koreaan liittyvää menneisyyttä koeta tarpeelliseksi piilotella. Kyseiset aineistot todennäköisesti palvelevat ITF Lausanneen ja SITF:n toimintaa: historian painolastista pyritään pääsemään eroon sen avoimella käsittelyllä. Lisäksi historian parempi tunteminen saattaa auttaa ITF:n tunnistamista urheilun kansainvälisten ja kansallisten keskusjärjestöjen edessä – jopa Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK).

Huomionarvoista on, että ITF taekwon-don hankala järjestäytyminen kansallisella tasolla myös Suomessa on johtanut siihen, että ITF taekwon-do perustuu lähes täysin vapaaehtoistoimintaan. Tähän on vaikuttanut erityisesti KOK:n ja WTF/WT:n ajama yhden taekwondon taktiikka, jossa järjestäytyminen eri urheilun järjestöihin on ollut varattuna Olympiataekwondolle. SITF:llä ei ole palkattuja työntekijöitä, saati omaa toimistoa, siten SITF:n järjestäytyminen ei myöskään ole ollut suoraviivaista ja sen aineistot ovat pirstoutuneet lajiaktiivien koteihin ympäri maan.

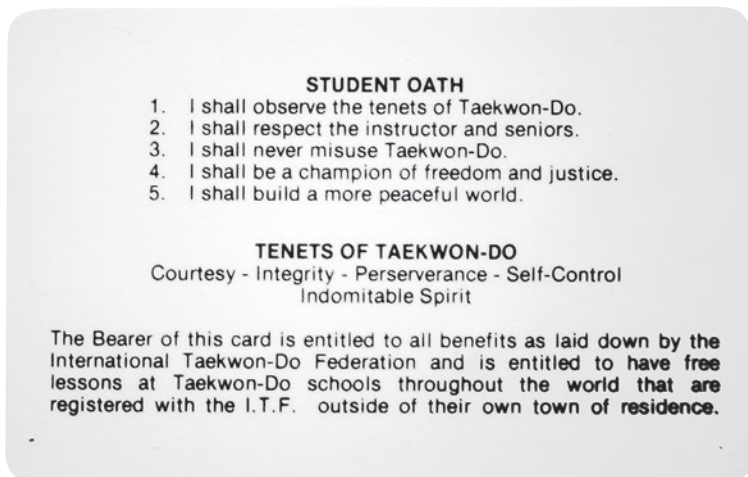
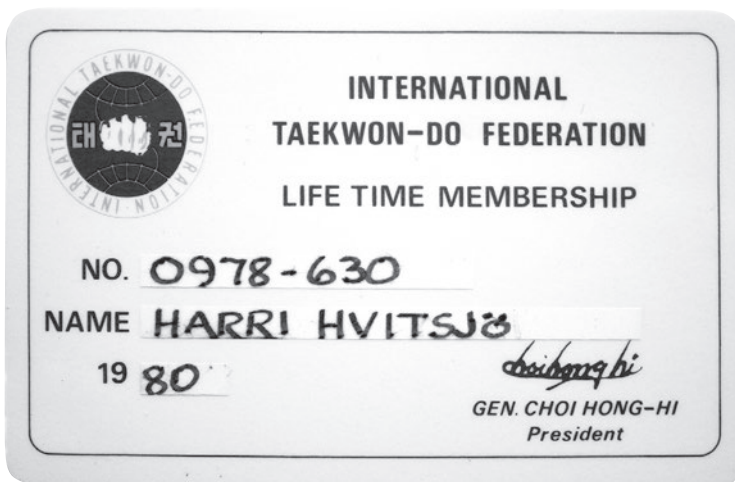
Lukuisten taekwondojen kattojärjestöjen tarpeista riippumatta, artikkelin tarkoituksena on luoda pohjaa taekwondoja käsitteleville riippumattomille tutkimuksille ja koota rikkonaista alkuperäislähdeaineistoa yhteen. Artikkelin pyrkii rakentamaan kronologian Suomen ITF taekwon-don alkuvuosien historialle, ja vastata kysymykseen, miten ITF sai Suomessa alkunsa. Koska tutkimusta

SITF:n historiasta ei ole vielä kirjoitettu, artikkeli tukeutuu historian rakentamiseen aikalaislähteiden avulla. Artikkelin tarkoituksena on lisäksi johdattaa urheilun tutkijat ITF taekwon-don alkuperäismateriaalien äärelle.

Aikalaislähteiden avulla ITF Taekwon-Don historia Suomessa varhaistui

ITF taekwon-do saapui Suomeen päinvastaisessa järjestyksessä kuin yleensä muualla maailmassa.²³ Lajin historian alku olisi tosin voinut tapahtua myös Suomessa muun maailman tapaan. Vielä tuntemattomaksi jäänyt ITF taekwon-don historia nimittäin alkaa Suomessa jo vuonna 1978, kun lahtelainen lukiolaispoika, Harri Hvit-sjö, päätyi Yhdysvaltoihin viettämään vaihtovuottaan. Hvitsjön päämääräksi valikoitui Little Rock, Arkansas.²⁴ Täällä lukiolainen alkoi etsimään itselleen uutta harrastusta päätyen lopulta ITF taekwon-don pariin ohjaaja William H. Owensin salille.²⁵ Owensin harjoituksiin omistautumalla, Hvitsjö saavutti nopeasti sinisen vyön ennen paluutaan Suomeen. Hän oli kertomansa mukaan tuolloin ainoa Owensin oppilaista, joka oli onnistunut etenemään lajissa näin nopeasti. Suomeen palattuaan ei taekwon-doa tosin ollut tarjolla, eikä harjoittelu jatkunut.²⁶

Vuoden 1980 alussa Hvitsjö sai ITF:n toimistolta Missaugasta, Kanadasta, odottamattoman kutsun saapua harjoittelemaan Lim Won Sup (림원섭) nimisen ITF taekwon-don ohjaajan alaisuuteen Ruotsiin. Tarkoituksena oli, että Hvitsjö olisi tämän jälkeen aloittanut taekwon-don opettamisen Suomessa kenraali Choin hyväksymänä ohjaajana.²⁷ Hän joutui kuitenkin kieltäytymään kutsusta, sillä hän halusi saattaa ensin lukionsa loppuun, eikä taekwon-dolle ollut siten aikaa.²⁸ Owens oli kuitenkin jo hakenut Hvitsjölle ITF:n ns. Life Time Membership-jäsenyyden (kts. kuva 2). Hvitsjöstä tuli siten ensimmäinen todennettavissa oleva ITF:n suomalaisjäsen ja näin ITF taekwon-don historia sai alkunsa Suomessa, vaikka laji ei sen pidemmälle maassa levinnytkään.²⁹

Kuva 2 ITF:n jäsenkortti kuvattuna edestä ja takaa. Kortin numerossa ei ole sille tyypillistä maaliittoon viittaavaa koodia, vaan kortti lienee tarkoitettu ITF:n vielä värikyön omaaville harrastajille. Kortti takaa haltijalleen kotikaupunkinsa ulkopuolella ilmaiset harjoitukset jokaisessa ITF:n rekisteröimässä seurassa. Takaosassa on kirjattuna taekwon-do vala ja pääperiaatteet.
Lähde ja kuva: Harri Hvitsjö.

Samoihin aikoihin, kun Hvitsjö palasi Yhdysvalloista kotiinsa, vuoden 1979 kesäkuussa Suomeen oli muuttanut eteläkorealainen WTF/WT taekwondon mestari ja edustaja Hwang Dae Jin (항대진, nyk. suurmestari).³⁰ Lajin nuorempi versio, WTF/WT taekwondo, tutustutettiin Suomeen Hwangin toimesta. Suomen ensimmäiset taekwondoseurat saivat alkunsa hänen aloitteestaan vuoden 1979 lopulla Helsingissä ja Klaukkalassa. Jo seuraavana vuonna 1980 perustettiin WTF:n alainen Suomen Taekwondoliitto.³¹ Näin ollen uudempi lajiliitto sai Suomessa alkunsa ennen kuin lajin vanhempi lajiliitto ITF. Juuri tähän alkuun Suomen eri taekwondojen maaliitot pääsääntöisesti viittaavat historioissaan.³²

Kun Hwang saapui vuoden 1981 aikana perustamaan seuraa Lahteen, myös Hvitsjö osallistui harjoituksiin – ITF:n tunnukset edelleen harjoitusasussaan.³³ Hwang ei toisen liiton merkkejä hyväksynyt, vaan puku vaihtui pian WTF/WT taekwondon harjoitusasuun. WTF/WT taekwondon harjoittelua Hvitsjö ei kuitenkaan jatkanut pitkään, joskin sinisen vyön hän kertoo siinäkin lopulta saavuttaneensa.³⁴

Hvitsjön nimi paljastui kirjoittajalle ITF-directory -nimisistä osoitekirjoista, joissa Hvitsjö mainitaan ITF:n kontaktihenkilönä Suomessa.³⁵ Näiden dokumenttien ansiosta tutkimus pääsi käsiksi Hvitsjön nimeen ja lopulta hänen tarinaansa. SITF:n jäsenien parissa Hwitsjö on jäänyt tuntemattomaksi, koska Hvitsjö ei ITF:n pariin enää palannut. Hänen tarinansa vaikuttaakin paljastuneen vasta kirjoittajan tavoitettua hänet haastatteluun.

ITF Taekwon-Do kutsutaan Suomeen

ITF taekwon-do juurtui Suomeen viimein vuonna 1985 Tampereen Taekwondo seuran (TamTKD) jäsenen, Juha Kannusmäen, toimesta. Kannusmäki oli aloittanut TamTKD:ssa vuonna 1982, jolloin hänen kertomansa mukaan Hwangin opetus oli käynyt jo satunnaiseksi. Vuonna 1979 toimintansa aloittanut TamTKD kuului tuolloin vielä STL:oon, jossa Hwang toimi pääohjaajana kuten muissakin suomalaisseuroissa.³⁶

Vuonna 1985 Kannusmäki lähti töihin Ruotsiin ja Tukholmassa asuessaan, hän törmäsi kotinsa lähellä Färstassa sijainneessa ostoskeskuksessa ITF taekwon-don ohjaaja Fikret Gülerin (1953–2023) harjoitussalin mainokseen. Kannusmäki aloitti taekwon-don Gülerin alaisuudessa ja kertomansa mukaan huomasi pian pitävänsä lajista ja Gülerin tavasta opettaa. Kannusmäen palattua, TamTKD ja sen puheenjohtaja, Erkki Keinänen (1962–2024) käynnistivät neuvottelut ohjaaja Gülerin ja Ruotsissa taekwon-doa ohjanneen mestarin vyöarvon saavuttaneen Lim Won Supin kanssa ITF taekwon-don aloittamiseksi Suomessa.³⁷ Vuoden 1985 lopulla päätettiin, että TamTKD siirtyisi ITF:n alaisuuteen vuoden 1986 alussa.³⁸

Lim Won Sup tosin oli erotettu ITF:stä jo heinäkuussa 1985. Syyksi kerrottiin hänen ylittäneensä valtuutensa ITF:n ja WTF:n välisissä neuvotteluissa koskien KOK:n jäsenyyttä. Lähteet eivät paljasta, miksi Lim oli vielä vuonna 1985 tuomassa ITF taekwon-doa Suomeen.³⁹

TamTKD:n tarve vaihtaa ohjaajaa johtui tyytymättömyydestä Hwangin opetukseen, ja varsinkin sen puutteeseen. Ohjausta saatiin liian vähän suhteessa kerättyihin harjoitusmaksuihin, ja kärsimättömyys kasvoi Tampereella.⁴⁰ Tyytymättömyys käy ilmi niin alkuperäislähteistä, kuin keskusteluista Suomen taekwon-do -pioneerien kanssa.⁴¹ Molemmat, sekä lajin maahan tuonut Kannusmäki, että Suomen kenties meritoitunein pioneeri ja pitkäaikainen SITF:n hallituksen jäsen ja puheenjohtaja, Keinänen, ovat kuvanneet tiukkaan sävyyn Hwangilta saamaansa opetusta vuosikymmentenkin jälkeen. Kriitikki kasvoi 1980-luvun puoliväliin tultaessa, sillä Hwangin aika ei yksinkertaisesti riittänyt kaikille seuroille.⁴² Syyksi eroon annettiin muun muassa Hwangin kyvyttömyys ”organisoida liiton eri jäsenseuroille samanlaiset harjoitusmahdollisuudet saada valmennusta Taekwondossa”, ja koska seura koki joutuneensa painostuksen alaisena nostamaan harjoitusmaksujaan.⁴³

Kannusmäki kuvaa Hwangin toimintaa tiukkasanaisesti myös vuoden 1987 alussa. Viitaten Hwangiin hän kirjoittaa SVUL:n pääsihteerinä toimineelle Mauri Oksaselle (1939–2015): ”Tähänkö me

olemme tyytyväisiä? Veroherrat, Svul, siirtolaisvirasto ja hartaat taekwondon harrastajat monissa Suomen kaupungeissa. Tämä kyseinen herra voi kerätä rahaa yksityiselle kansalaiselle ja jopa vakuutusyhtiölle hyväksikäyttäen kuntien avustukset ja halvat harjoitussalit. Kirjanpidosta ja verottajasta sen paremmin välittämättä.”⁴⁴ Hwangin keräämät maksut ovat toistuva teema pioneerien kuvauksissa: muun muassa vyökokeeseen ei päässyt, ellei ostanut ylimääräistä harjoitusasua, kassia tai välinettä. Lisäksi maksuissa oli usein epäselvyyksiä.

Tampereen seuran ja Hwangin välisiin kahnauksia selittänee vuonna 1984 Hwangin rekisteröimä ja edelleen toiminnassa oleva Suomen Taekwondo Oy.⁴⁵ Uusi liitto – tai taekwondo-yhtiö – aiheutti vastareaktion myös STL:ssa, joka lopulta päätyi erottamaan Hwangin vuonna 1987.⁴⁶

Ensimmäinen toimintavuosi 1986

TamTKD:n viimeiseksi STL:n alaiseksi kilpailuksi jäi 3. helmikuuta 1986 järjestyt SM-kilpailut, vaikka ITF-lajiliittoon siirtymisestä oli jo päätetty. TamTKD pystyi osallistumaan vielä näihin SM-kisoihin, sillä se erotettiin STL:sta vasta noin kuukautta myöhemmin, eikä tyyliuuntaa ollut virallisesti vaihdettu.⁴⁷

Muutos tapahtui heti SM-kisojen jälkeen. Tällöin Tampereella järjestettiin 3.–8. helmikuuta 1986 kuusipäiväinen leiri, jonka tarkoituksena oli tutustuttaa osallistujat ITF taekwon-don tekniikoihin ja siirtää TamTKD ITF:n alaisuuteen. Leirin jälkeen 8. helmikuuta järjestettiin ITF taekwon-don ensimmäiset vyökokeet Suomessa. Tuloksena oli 31 uutta väriwyöarvoa. Mustia voita ei harrastajille vielä myönnetty.⁴⁸ Helmikuun lopulla TamTKD:n erosi Hwangin opetuksesta.⁴⁹ Uudeksi pääopettajaksi valittiin Ruotsissa ITF taekwon-don ohjaajana toiminut Fikret Güler, jonka avulla seuran oli tarkoitus vaihtaa tyyliuunta ITF taekwon-doon.⁵⁰ Seuran nimi vaihtui Tampereen Taekwon-Do seuraksi (väliviivalla) ilmeisesti juuri tällöin.

Maaliskuussa TamTKD lähti ensimmäisiin ITF:n avoimiin kilpailuihin Göteborgiin, ja saavuttivat heti kansainvälistä menestystä. Neljästä kilpailijasta – Janne Lankinen, Arto Ervelius, Marko Lieke ja Marko Hurme – Lieke ja Ervelius saavuttivat pronssia ja Hurme hopeaa.⁵¹

Lopulta seura erotettiin STL:n kokouksessa 29. maaliskuuta 1986.⁵² Kokouskutsun yhteydessä TamTKD:n puheenjohtaja Keinänen ja pääohjaaja Güler kutsuttiin myös seuraavaan 14.9.1986 järjestettävään STL:n kokoukseen.⁵³ Suomen ITF:n ja STL:n välinen yhteys ei siis katkennut heti, ja välien katkeaminen vaikuttaa jyrkemältä Hwangin kanssa kuin mitä STL:n.

Seuran siirtyessä ITF:n alaisuuteen ensimmäisen toimintavuotensa aikana hallituksen kokouksia pidettiin vuoden aikana taa-jaan: syys- ja kevätkokouksen lisäksi oli peräti 15 muuta kokousta (sekä STL:n kokous, jossa TamTKD erotettiin).⁵⁴ Vaihto toiseen lajiliittoon käsiteltiin seurassa tiiviillä yhteistyöllä. TamTKD:n toimintakertomuksen mukaan seuran jäsenistö kasvoi vuoden 1986 aikana 30 hengellä, aktiivijäsenten määrä tuplaantui ja jokainen vuoden kolmesta peruskurssista houkutteli 90–100 uutta harrastajaa kokeilemaan lajia. Seuraan saatiin vuoden aikana lisäksi kolme mustaa vyötä: Marko Hurme, Marko Lieke ja Juha Kannusmäki.

Ensimmäinen vuosi ITF:n parissa Suomessa huokui energiaa ja innostusta, joka on lähes käsinkosketeltavaa alkuperäismateriaaleja tarkastellessa ja suomalaispioneereja kuullessa. Ensimmäisen vuoden syksyllä seura organisoi vieläpä kansainväliset kilpailut: ITF Taekwon-Don Pohjoismaiset mestaruuskisat, jonne oli kutsuttu myös lajin perustaja, kenraali Choi Hong Hi. Näiden kisojen valmisteluihin TamTKD:n pj. Keinänen omistautui suurella urheilun palolla ja taltioi tapahtumat tarkkaan. Keinänen tallensi kotiarkistoonsa lähes kaiken mahdollisen kisoihin liittyvän: muistiinpanoja, kirjeenvaihtoa, julisteluonnoksia, valokuvia, kuitteja, kisailmoituksia, sopimuksia, pöytäkirjoja ja laajan lehtileikekokoelman. Suomen Urheilumuseon arkistolle luovutetun poikkeuksellisen tarkan aineiston avulla kisajärjestelyjä ja niiden ympärille liittyvää skandaalia on ollut mahdollista dokumentoida lähes hetki hetkeltä.

Vuoden 1986 Pohjoismaiset mestaruuskisat

Leimaa-antama tapahtuma SITF:n historiassa on vuoden 1986 Pohjoismaiden Avoimet Mestaruuskilpailut Tampereella, jolloin ITF taekwon-don rantautuminen Suomeen jatkui myllerryksen keskellä (kts. kuva 3).

Vyyhti saa alkunsa kisakutsun suomenkieliseen versioon jääneestä maininnasta, jossa päätös kisojen järjestämisestä olisi tapahtunut STL:n kokouksessa (kutsun ruotsinkielisissä versioissa puhuttiin Suomen ITF Taekwon-Do Unionin kokouksesta. Puolan ITF järjestölle lähetetyssä, englannin ja suomenkielisessä kutsussa, STL:a ei ole mainittu).⁵⁵ Tästä seurasi 3. syyskuuta 1986 kirje Ahola & Pokelan asianajotoimistolta, jossa STL:n kerrotaan kääntyneen heidän puoleensa kisakutsussa esiintyneen virheen takia, ja päämiehen kiistävän kokouksessa tehdyn päätöstä kisojen järjestämisestä: ”... mikäli ette noudata kaikkia päämiehemme ohjeita ja vaatimuksia tulemme päämiehemme meille antaman ohjeen mukaisesti ryhtymään kaikkiin tarvittaviin viranomais-toimenpiteisiin päämiehemme oikeutettujen vaatimusten toteuttamiseksi, josta aiheutuvat haitalliset seuraamukset ja kustannukset tulevat luonnollisesti kaikki Teidän kannettaviksenne.”⁵⁶

Ukaasi lähetettiin vain muutamaa päivää ennen kisojen alkua. Kisakutsu taas oli lähetetty huomattavasti aikaisemmin, sillä kisailmoittautumisten ja -maksujen kuului olla valmiina 18. elokuuta mennessä, kuten saapuneet ilmoittautumiset paljastavat.⁵⁷ Järjestäjän oli siten käytännössä mahdotonta enää toteuttaa vaadittuja muutoksia kutsuihin. TamTKD:n oikaisukirje lähetettiin vasta kisojen jälkeen.⁵⁸

Lisäksi muutama viikko ennen asianajotoimiston kirjettä, Hwang Dae Jin ja STL:n silloinen puheenjohtaja Jari Sjögren, lähettivät TamTKD:lle, Tampereen liikuntatoimelle, Suomen lehdistölle ja Suomen poliisille 28. elokuuta 1986 päivätyn kirjeen, jossa heitä syytettiin kansainvälisten terroristien ujuttamisesta Suomeen kisojen varjolla. Kirjeen perusteella Hwang ja Sjögren kokivat

KOVIA

PANOKSIA

TAEK

Urheiluintoilijoita on taas parin viime viikon aikana hemmoteltu jos min-käläisillä tapahtumilla, ja vallankin sensaationälkäisille on ollut tarjolla makuhermoja hiveltävää iltapohdittavaa: solutetaanko todella meille terroristeja vai onko tuo vakava syytös ainoastaan ovalasti suunniteltu silmänpääntötemppe tiedotusvälineiden mukaan saamiseksi ilmaiseen mainoskampanjaan. Varmana nimittäin voi pitää,

että lisää korealaisesta karatesta kiinnostuneita tulee ilmoittautumaan jo pelkästään tähän saakka käydyn väittely perusteella...

Lehtiä seuranneille alkuasetelma lienee selvä, mutta kerrottakoon se nyt vielä lyhyesti: WTF:oon (Maailman taekwondo-liitto) kuuluvat Suomen liiton valmentaja Dae Jun Hwang ampui lähtölaukauksen jupakalle lähettämällä elokuussa Tampereen liikuntavirastolle kir-

jeen, jossa hä...

liitosta erot...

pail
nos
mis
kuu
kan
tön
seu
ITF
Tae
my
tös
Tar

Tae
TAMPERE (S...
Suomen tae...
on ajautunu...
jossa heittel...
töksiä, raast...
suunnitella...
kaisen liito...
vuonna 198...
Suomen Tae...

Teakwondo...
alainen taist...
rastetaan tä...
maassa. KOK...
sen urheilul...

Tamp terro

Sportin pienen väki...
tiennytään korealaisen...
ten olevan niin suositt...
että piskuisessa Suo...
lajin hoitamiseen tar...
peräti kaksi liittoa.

Sportin pieleläiset...
eivät juuri näistä itäma...
lajeista piittaa, ihmett...
suuresti sitä, viekö la...
remmin eteenpäin kaks...
kenään riitelevää liitto...
yksi liitto. Vai onko...
edes mitään väliä kun...
puolustus ja -hyökkäy...
on enemmän kuin kar...
la sormia.

Toinen yllättävä asia...
alaisen karaten sisäis...
doissa on Tampereen...
minen kansainvälisen...
rismin keskuksiksi. Jo...
on, uskaltaako sitä en...
kua Hämeenkadulla ku...
pelätä autopommin r...
mistä. Aiemmin ei ole...
nut pelätä kuin voi...
tunnossa elävien kar...
kien tappopotkuja, joi...
tenkin ovat lieviä por...
ja attentaattien rinnall...

Se, että helsink...
sytyttävät tampereilaist...
raa terroristien solutu...
vaksi osoittaa lain s...

Kuva 3 "Terrorismin pelkoa taekwondopiireissä", Ilta-Sanomat 3.9.1986; "Tampereella Terroristeja?", Kansanlehti 3.9.1986; "Urheiluseuraa syytetään yhteyksistä terroristeihin", Aamulehti 3.9.1986; "Kovia panoksia Taekwon-Do- rintamalla", Kangasalan Sanomat 11.9.1986; "Taekwondossa isketään", Turun Sanomat 5.9.1986; "Seuraava ottelu ilmeisesti tuomioistuimen tatamilla"

KWON-DO- RINTAMALLA

in mm. syytti
ettua Treen

kwondossa isketään

(TT)
kwondoharrastus
käymistilaan,
terrorismissyy-
pauhkauksia ja
uuden rinnak-
perustamista
aloittaneelle
wondoliitolle.

on vanha kore-
lulaji. Sitä har-
nykyä yli 100
on hyväksynyt
ajiksi, ja se on

ITF:n keskus sijaitti aiem-
min Kanadassa, mutta se on
siirretty nyt Wieniin.

Liitto toivoo ensi viikon-
vaihteen kilpailujen peruutta-
mista, sillä se ei järjestelyihin
osallistu, vaikka kilpailukut-
sussa käytetään sen nimily-
hennettä STL. Kirjelmän
ovat allekirjoittaneet Taek-
wondoliiton puheenjohtaja
Jari Sjögren ja valmentaja,
mestari Daen Jin Hwang.

sen mukaan "kirje on täyt-
tä duppua ja niin törkeä,

sfinksi-ilmeistä suurmestari/kenraalia kävi vähän
lksi, mies kun omien
ojensa mukaan on uh-
ut koko elämänsä

pereella risteja?

si ole
kara-
laji,
nessa
vitaan
jotka
sisistä
elevät
ia pa-
kes-
i kes-
kuin
sillä
itse-
lajajeja
tekal-

kore-
s rii-
nosta-
terro-
s näin
s liik-
n saa
jähtä-
tarvin-
mansa
tepoi-
a kui-
nmien

läiset
seu-
kana-
oivan

TAJAPULA
IITOIHIN

AL
Keskiviikko 3. syyskuuta 1986

Taekwondossa

Liitto ja tamperelaiset taekwondon harrastajat tukkanuottasilla: Seuraava ottelu ilmeisesti tuomioistuimen tatamilla

Tampere (HS) Tampe-
reella lauantaina alkaneet
taekwondon pohjoismaiset
mestaruuskilpailut ovat eris-
kummallinen näytelmä. Lajin
suomalainen keskusliiton mie-
lestä koko kisoja ei saisi jär-
jestää, koska isännöivä Tam-
peren Taekwon-do-seura tu-
kee kansainvälistä terroris-
mia!

Uskomattomista kuulostavan
vaihteen takana on Suomen Taek-
wondoliiton johto, joka elokuvan
lopussa varoitti Tampereen liikun-

LTASALON 3/9 -86

Terrorismin pelkoa taekwondopiireissä

Suomen Taekwondoliitto
on selvästi äreissään, sillä
liitosta jo viime vuonna
eronnut Tampereen Taek-
wondoseura kutsuu yhä lii-
ton nimissä ja päätöksissä
harrastajia, nyt avoimiin
pohjoismaisiin mestaruus-
kilpailuihin Tampereelle

Äreyden jälkeen liitossa syntyi
kuitenkin huoli, sillä Tampereen
Taekwondoseuran uusi kattojärjes-
tö ITF paljastui Pohjois-Korean
ideologiaan sitoutuneeksi järjestök-
si, jota johtaa kenraali Choi Hong
Hi!

Liiton tiedote kertoo jatkossa,
että järjestön toimisto sijaitsi ennen
Kanadassa, mutta se karkotettiin

KESKIVIIKKO 3.9. 1986
VIIKKO 36

Urheiluseuraa syytetään yhteyksistä terroristeihin

- Pitkällinen kiistely Suomen taekwondoliiton ja Tampereen paikallisen seuran välillä laajeni avoimeksi hyökkäyssodaksi.
- Liitto otti kovat panokset käyttöönsä syyttäessään Tampereen taekwondoseuraa kansainvälisen terrorismin tukemisesta.
- Tampereen liikuntavirastolle ja suojelupoliisille lähetetyssä kirjeessä liitto toivoo, että toimet 'terroristien soluttamiseksi Tampereen seuran kautta ehkäistään'.
- Liitto haluaisi estää seuran viikonvaihteessa pidettävät kisat.
- Kiistan takana on liiton vahvan miehen Dae Jin Hwangin halu palauttaa laumasta karannut seura takaisin. Tampereen seuran puheenjohtaja Erkka Keinänen pitää kirjeen kiel-
tää niin törkeänä, että asia
viedään oikeuteen.

SIVU 11

Oikeuteen

Suomen taekwondoliitto on
tvmistynyt, koska Tampereen

Helsingin Sanomat, 7.9.1986. Kangasalan Sanomien jutussa kuvattuna vasemmalta Erka Keinänen, Choi Hong Hi, Park Jung Tae ja Fikret Güler; Helsingin Sanomien jutussa Hwang Dae Jin. Kuvakollaasi: Helena Hanhikangas.
Lehtileikkeet: Keinänen, Kannusmäki ja TamTKD.

tärkeäksi tuoda asia julkisuuteen ”koska tiedossamme on ITF:n osallisuus useisiin eri puolilla maailmaa tapahtuviin, erityisesti Etelä-Korean kansalaisiin kohdistuviin attentaatteihin”. Hwang ja Sjögren esittävät STL:n mielipiteenä, ”...että toimenpiteet ITF:n terroristien soluttautumiseksi Tampereen Taekwondoseuran kautta ehkäistään”. Kirje päättyy vaatimukseen kisojen ja seuran harjoitusvuorojen perumisesta. Kirjeen liitteissä Pohjois-Koreasta kerrotaan paikalle saapuvan terrorismin mestarikouluttajan (ilmeisesti kyseessä oli mestari Park Jung Tae Kanadasta, joka vastasi ensimmäisistä taekwon-don kursseista Pohjos-Koreassa). Lisäsivuilla väitetään kutsuttujen joukossa olleen myös Etelä-Korean presidentin Chun Doo-hwanin (전두환, 1931–2021) salamurhayritykseen syyllistynyt Choi Jung Hwa (kenraali Choin poika). Lopuksi Fikret Güleriin viitataan Pohjois-Korean suurlähetystön kontrolloimana ITF:n jäsenenä.⁵⁹ Kirje luo yksioikoisen kuvan, jossa ITF toimisi aktiivisesti ja omaehtoisesti terroristijärjestönä. Mahdollisuus lajin ulkopuoliseen poliittiseen hyväksikäyttöön sivuutetaan.

Syytteitä käsiteltiin laajasti Suomen päämedioissa, kuten myös Tampereen seudun paikallislehdissä (kts. kuva 3). Tapahtumat johtivat myös Keinäsen tunteja kestäneeseen Suojelupoliisin (Supon) kuulusteluun. Supo ei kuitenkaan nähnyt tilaisuudessa mitään urheilua kummempaa, eikä Tampereen liikuntatoimi lähtenyt perumaan kisapaikan tai harjoitusvuorojen varauksia. Tilaisuus järjestettiin lopulta ajallaan.⁶⁰

TamTKD:n vuoden 1986 toimintakertomuksen mukaan muutoin hyvin sujuneet kisat kärsivät yleisökadosta, koska Hwangin syytöksien myötä tapahtumaa ei pystytty mainostamaan suunnitellusti. Kisojen budjetin kerrotaan tämän vuoksi jääneen alijäämäiseksi, mikä vaikutti järjestävän seuran talouteen, joka jäi vuoden lopuksi tappiolliseksi. Keinänen kertoo muun muassa Aamulehden yllättäen vetäytyneen keskisivun aukeaman kokoisesta kisamainoksesta tai jutusta, ja ainoastaan pienen maininnan ilmaantuneen kisoista lehden urheilusivuille. Keinänen koki Hwangin johdatelleen tapahtumien aikaan median edustajia itselleen suosiolliseksi. Myöhemmin, vuoden 2022 Suomenmaan haastattelussa kuvataan Hwangin laajaa tuttavapiiriä, johon lukeutui muun muassa urhei-

lutoimittaja Jorma Limmonen. Limmonen kirjoitti Ilta-Sanomien 3.9.1986 julkaistun TamTKD:n terrorismisyytöksiä käsittelevän uutisen. Uutinen ei nosta esiin TamTKD:n jäsenten näkökantaa, vaan käsittelee tapahtumia yksipuolisesti Hwangin kannalta. Lisäksi se sisältää asiavirheitä koskien TamTKD:n erottamista STL:sta sekä seuran liittymistä ITF:n alaisuuteen. Artikkelin myös yleistää ja yksinkertaistaa lajin poliittista hyväksikäyttöä.⁶¹

ITF Tekwon-Don järjestäytyminen kansalliseksi lajiliitoksi Suomessa

Suomen ITF taekwon-don järjestäytyminen Suomessa alkaa, kun TamTKD ja sen puheenjohtaja Keinänen avasivat Suomen Taekwon-Do Unionin perustavan kokouksen yhdessä päävalmentaja Gülerin kanssa 2. toukokuuta 1986 Varalassa, Tampereella. Kokouksessa päätettiin kansallisen kattojärjestön perustamisesta, kun kolme siihen vaadittavaa jäsenseuraa olisi perustettu. Samalla päätettiin järjestää Pohjoismaiden Avoimet Mestaruuskilpailut, joiden järjestäjinä TamTKD ja Güler toimisivat. Lisäksi päätettiin osallistua 7-hengen joukkueella seuraaviin vuoden 1986 MM-kisoihin Malesiassa, jotka tosin myöhemmin peruttiin.⁶²

Lajin kansalliseksi kattojärjestöksi perustettiin Suomen Taekwon-Do Union 22. helmikuuta 1987. Paikalla oli kansallisen kattojärjestön perustamiseen vaadittavat kolme seuraa: Tampereen, Hämeenlinnan ja Vantaan Taekwon-Do seurat, joita paikalle saapuneet johtokuntien jäsenet edustivat. Myös Fikret Güler oli paikalla Suomen päävalmentajana. Suomen Taekwon-Do Unionin ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin ITF:n Suomeen tuonut, TamTKD:n tuore mustavyö, Kannusmäki. Keinänen, myös tuore mustan vyön kantaja, valittiin Unionin ensimmäiseksi sihteeriksi ja taloudenhoitajaksi. Varapuheenjohtajan lisäksi hallitukseen valittiin kolme jäsentä ja Güler nimettiin virallisesti Unionin päävalmentajaksi.⁶³

Hwang rekisteröi vuoden 1987 kuluessa Suomen Taekwondo Unionin nimen itselleen jättäen vain väliviivan pois.⁶⁴ Suomen ITF taekwon-don kansallisena kattojärjestönä jo aloittanut Suomen Taekwon-Do Unioni joutui siten muuttamaan nimensä vuoden 1988 alussa ilmeisesti juuri Hwangin toiminnan takia.⁶⁵ Keinänen kuvaa kuinka kaikki oli jo ollut valmiina Suomen Taekwon-Do Unionin rekisteröintiä varten, mutta Hwang ennätti edelle.⁶⁶ Kansallisen liiton uudeksi nimeksi valikoitui Suomen Taekwon-Do Keskusorganisaatio, joka sekin jäi lyhytaikaiseksi. Pöytäkirjoja väliaikaiseksi jääneen organisaation toiminnasta ei tosin ole vielä löytynyt. Nimenmuutokseen pääsee kiinni seuraamalla muita aikalaislähteitä, joiden perusteella nimi on käytössä vuoden 1988 aikana.⁶⁷

Viimein nimellä Suomen ITF Taekwon-Do ry (SITF) edelleen toiminnassa oleva kansallinen kattojärjestö saatiin virallisesti rekisteröityä yhdistykseksi vuosien 1990–1992 kuluessa eritoten liiton silloisen puheenjohtajan Jukka-Pekka Nymanin työpanoksen ansiosta.⁶⁸ SITF järjestyi lopulliseen muotoonsa lyhytikäiseksi jääneiden järjestöjen myötä. Vuosikymmenen vaihteessa SITF järjestäytyi ensin osaksi Suomen Kuntourheiluliittoa.⁶⁹ Vuoden 1991 alussa SITF:n kattojärjestöksi vaihtui Työväen Urheiluliitto (TUL). Oulun ITF Taekwon-Do seuran lajiaktiivi Vesa Pitsinki valittiin TUL:n alaisen uuden taekwondojaoston puheenjohtajaksi ja yksi lajin merkittävimmistä suomalaispioneereista TamTKD:n Pia Houni, sen varapuheenjohtajaksi.⁷⁰ Taekwondojaosto oli tuolloin käytännössä yhtä kuin SITF, sillä muita ryhmiä ei ollut mukana.⁷¹ TUL:n osaksi siirtyminen oli merkittävä askel kohti SITF:n järjestäytymistä todelliseksi urheilu- ja kamppailulajijärjestöksi. Samalla se pääsi valtionavun piiriin SITF:n keskeisen vaikuttajan Pitsigin toimesta.

Vuonna 1993 SITF:sta tuli Suomen liikunnan ja urheilun (SLU) perustajajäsen.⁷² SITF pysyi SLU:n osana, kunnes Suomen urheilun katto-organisaatioita ryhdyttiin uudelleen järjestelemään. Näin ollen vuonna 2013 SITF siirtyi SLU:n mukana Valtakunnalliseen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo ry:hyn. Se oli muodostunut SLU:n, Nuoren Suomen ja Kuntoliikuntaliiton yhdistyttyä.⁷³ Vuonna 2017 Suomen urheilukenttää muutettiin jälleen, jolloin kattojärjestöksi tuli lopulta Suomen Olympiakomitea.

Kuva 4 Yläriivi: SITF:n ja sen edeltävien liittojen käyttämät logot. Ylhäällä, vasemmalta: Hwang Dae Jinin WTF-liiton aikainen viiri (Kannusmäen kokoelmasta); Suomen Taekwon-Do Unionin viiri; ITF Taekwon-Do Keskusjärjestön viiri (molemmat Keinäsen kokoelmista. Unionin logo mahdollisesti Keinäsen suunnittelema, Keskusorganisaation logo mahdollisesti Gülerin tai hänen Ruotsin oppilaidensa); n. 1999 käytössä ollut Keinäsen suunnittelema logo; SITF:n pitkäaikaisen lajiaktiivin Saija Aallon (nyk. mestari) SITF:lle suunnittelema logo n. 2000–2001; jonka pohjalta SITF entinen pj. graaffinen suunnittelija Anssi Kähärä suunnitteli SITF:n nykyisen logon, alla vasemmalla. Oikealla alhaalla ITF Taekwon-Do Liitto ry:n logo.

Kuvat: Helena Hanhikangas, SITF:n historiallinen arkisto.

Terrorismin pelko järjestäytymisen hidasteena

Vuoden 1986 syytökset SITF:n yhteyksistä terrorismiin vaikuttavat jälkikäteen tarkasteltuina ylimitoitetuilta ja epätasällisilta, mutta eivät ole täysin perättömiä. Choi Jung Hwa oli sekaantunut salamurhaoperaatioon. TamTKD:n jäsenet tuskin olivat Choi Jung Hwan presidentillisestä salamurhaskandaalista edes tietoisia. Asiaa hyssyteltiin ITF:ssä aina 1990-luvun loppuun asti, kunnes Choi vanhempi julkaisi muistelmansa, joissa käsitteli muun muassa hänen poikansa osuutta Pohjois-Korean koordinoimassa rikollisuudessa. Vasta vuonna 1991, kun Choi Jung Hwa ilmoittautui Kanadan viranomaisille ja sai vankilatuomion, lähtivät uutiset leviämään laajemmin ITF:n piirissä. On kuitenkin epäselvää kulkeutuivatko uutiset edes tällöin Suomeen.⁷⁴

Vuoden 1986 kisojen aikaan Suomi oli joka tapauksessa ITF taekwon-don periferiaa: maassa ei ollut mustavöisiä harrastajia; SITF:a ei ollut virallisesti perustettu eikä se siten ollut ITF:n varsinaisen jäsenen; suomalaisia ei ollut jäseninä ITF toimielimissä, joten sen ytimen tapahtumista jäätin varjoon. Edes vuonna 1991 Choi nuoremman saadessa tuomionsa, SITF:ssä ei ollut ITF:n suoria jäseniä (vasta 4.tason mustavöiset ohjaajat, ovat). Vuonna 1995 Keinänen ja Lieke saavuttivat ohjaajan arvon, jolloin SITF muuttui itsenäiseksi, eikä Güleria enää tarvittu vyökokeiden järjestäjäksi. Samalla kommunikointi ITF:n kanssa siirtyi Gülerilta SITF:lle.

On epäselvää, kutsuttiinko Choi Jung Hwa kisoihin. Keinäsen mukaan kutsumisesta puhuttiin, mutta hän ei ollut saanut viisumia. Tuskin vuosikausia viranomaisia paennut Choi Jung Hwa olisi edes ollut Suomeen todella tulossa. Hänestä oli tehty kansainvälinen etsintäkuulutus ja Suomella oli luovutussopimus Kanadan kanssa.⁷⁵

Ei vaikuta uskottavalta, että suomalaisharrastajat olisivat taekwon-don aloittamisen myötä tietoisesti pyrkinneet tuomaan maahan kansanvälistä rikollisuutta urheilun varjolla, kuten kirjelmässä annettiin ymmärtää. Parikymmentävuotiaat vain kuukausia aikaisemmin uuden lajin vasta aloittaneet väri-vöiset harrastajat,

tuskin itse tarjoutuisivat työskentelemään diktatuurin koordinoiman kansainvälisen rikollisuuden parissa. Kirjoittaja pitää todennäköisempänä Pohjois-Korean aloitteellisuutta pyrkiä käyttämään ITF:n jäseniä ja järjestöä hyväkseen. Kirjoittaja näkee esimerkiksi Choi Jung Hwan sekaantumisen salamurhaskandaaliin olleen Pohjois-Korean keino saada ITF ohjailuunsa, jotta kenraali Choin manttelinperijä saatiin siirrettyä sivuun ja korvattua hänet Pohjois-Koreaisilla toimijoilla.⁷⁶ Myös ITF:n oma-aloitteisuus on epätodennäköistä, sillä se olisi ollut riskialtista kansainväliselle urheiluorganisaatiolle, joka samaan aikaan pyrki Olympiakomitean tunnistamaksi kansainväliseksi urheiluliitoksi.⁷⁷ Tutkimukselle mielenkiintoisempi kysymys onkin, kuka työskenteli Pohjois-Korealalle taekwon-don ohjaamisen sivussa? Ainakin Choi Jung Hwa.

Fikret Güler liittyi vuoden 2002 kahinoiden aikana Pohjois-Korean kontrolloimaan ITF-järjestöön.⁷⁸ Güler tosin myöhemmin erosi ja siirtyi lajin kanadanvietnamilaisen pioneerin Phap Lu:n (Pháp Lữ) vuonna 2012 perustamaan ITF taekwon-don kansainväliseen liittoon.⁷⁹ Lim Won Supin liittoyhityksiä tutkimus ei ole pystynyt varmaksi todentamaan muutoin kuin, että vuonna 1985 hänet erotettiin ITF:stä. Syyttäviä sormia on siten hankalampi osoittaa heidän suuntaansa.

Pohjois-Korean tapa käyttää taekwon-doa poliittisesti hyväkseen ei ole erityisen näkyvä. Sen rikollinen toiminta ITF:ssä löytyneekin niin sanotulta harmaalta alueelta. Sitä ei pysty dokumentoimaan normaaliin tapaan ja jonka kohdalla huomaa epämääräisyyden, kun jäsenen, kuten esimerkiksi ITF:n rahastonhoitajan toimintaa tai olemassaoloa ei pysty todentamaan.⁸⁰ Kuka tahansa voi päätyä mukaan rikolliseen toimintaan, mutta lasta ei silti tulisi heittää pihalle pesuveden mukana. Diktatuurin urheilujärjestöön kohdistama poliittinen hyväksikäyttö ei tee automaattisesti sen jäsenistä rikollisia, vaan pikemminkin rikollisen toiminnan kohteita.

ITF:n sirpaloiduttua vuoden 2002 aikana TamTKD ja SITF liittyivät Pohjois-Korean kontrollointiyrityksiä vastustaneiden joukkoon. Vuoden 1986 Pohjoismaisia mestaruuskisoja järjestänyt ja Supon kuulusteluun päätnyt Keinänen oli tuolloin palannut

SITF:n puheenjohtajaksi. Puheenjohtajana hän oli keskeisessä roolissa vastustamassa Pohjois-Korean yrityksiä saada koko ITF ja sen maaliitot ohjailuunsa. SITF ei tähän suostunut. Se noudatti Suomen yhdistyslakia ja suojeli jäsenseurojaan sekä ITF:n itsenäisyyttä Pohjois-Korean valtiojohtoaiselta poliittiselta omimiselta.⁸¹ Vuoden 1986 Pohjoismaisten mestaruuskisojen järjestäjien kohtaamat terrorismisytykset eivät vaikuta jälkikäteen tarkasteltuna uskottavilta.

Vuoden 1986 Pohjoismaiset mestaruuskisat tuottivat tosin erään positiivisen tuloksen: TamTKD:n tuleva pääopettaja ja yksi Suomen keskeisimmistä taekwondovaikuttajista Marko Lieke saavutti ottelussa kultaa 63–74 kiloisten sarjassa.⁸² Kyseessä on Suomen ensimmäinen ITF taekwon-don kansanvälisistä kilpailuista saavutettu kultamitali – jopa ennen kuin maassa oli edes järjestetty ensimmäisiä SM-kisoja tai aloitettu maajoukkuevoimintaa.

Maajoukkuevoiminta saa alkunsa

Ensimmäiset ITF Taekwon-Don SM-kilpailut järjestettiin tietävästi 24. tammikuuta 1988 Tampereen Kaukajärven Vapaa-aikatalolla. Kilpailut käytiin kahdentoista eri sarjan voimin, joista kolme oli naisten, yksi junioreiden ja loput miesten sarjoja. Maajoukkuevoimintaa ryhdyttiin suunnittelemaan vuoden 1987 aikana, ja se sai konkreettisen alkunsa viimeistään vuoden 1988 helmikuussa ennen huhtikuun Budapestin ITF Taekwon-Don MM-kisoja. Lähdeaineistot ovat kuitenkin hajanaiset, joten lisätutkimusta tarvitaan varmistamaan alkoivatko SM-kisat ja maajoukkuevoiminta jo vuonna 1987.⁸³

Suomi osallistui ITF Taekwon-Don MM-kisoihin ensimmäisen kerran vuoden 1987 Ateenan MM-kisoissa. Maajoukkue tosin koostui tuolloin vain kahdesta henkilöstä: kilpailija Juha Kannusmäestä ja valmentaja Fikret Güleristä. He olivat myös ensimmäiset Suomen edustajat kisojen yhteydessä järjestetyssä ITF kongressissa.⁸⁴

Vuoden 1988 Budapestin MM-kisoihin osallistui jo maajouk-

kie: kisoihin lähetettiin peräti kymmenen kilpailijaa.⁸⁵ Mitalien kanssa kotiin ei kuitenkaan palattu, mutta jo vuoden 1990 Sveitsin Devosin EM-kisoissa Hannu Hytönen nappasi kultaa miesten erikoistekniikkamurskauksessa. Tämän jälkeen EM-kisoista on aina palattu Suomeen mitalien kera.⁸⁶

Lajiliittojen välistä yhteistyötä yritetään

STL järjesti 4. helmikuuta 1989 Töölön Kisahallilla SM-kisat, jonne myös Suomen Taekwon-Do Keskusorganisaatio kutsuttiin. STL:n silloisen puheenjohtajan Arto Pakkalan lähettämästä kilpailuyhteistyösopimuksesta ilmenee, että STL olisi ollut valmis tekemään vastaavan sopimuksen myös Suomen Taekwon-Do Keskusorganisaation esittämänä.⁸⁷ STL:n SM-kisoihin osallistuttiin ilmeisesti myös vuonna 1990, sillä muun muassa Kiviranta muistelee osallistuneensa tuolloin Kuopiossa järjestettyihin STL:n alaisiin SM-kisoihin, vaikka edusti ITF taekwon-doa.⁸⁸

Kisojen jälkeen yhteistyö kahden maaliiton välillä ei näytä jatkuneen, eikä SITF:n pioneerien haastatteluissa ole tullut ilmi muita yhteistyöprojekteja. Lajiliittojen yhteiset kilpailut olisivat teorias-
sa voineet toimia: mitaleja saavutettiin yli liittorajojen, kun STL:n vuoden 1989 SM-kisoissa TamTKD:n kilpailijat Kiviranta ja Hytönen saavuttivat otteluhuopeaa WTF:n kilpailusäännöillä (liikesarjakilpailua ei käyty, joten suuremmilta teknisiltä eroilta lajien välillä vältyttiin).⁸⁹

Liittojen jakautuminen ei aikalaislähteiden perusteella ollut mielekäästä kummallekaan pienessä maassa. Mahdollisesti yhteistyö aktivoitui juuri tuolloin, koska Hwang siirrettiin sivuun STL:sta vuonna 1987 ja aikaisemmat ongelmat olivat kulminoituneet vahvasti häneen.⁹⁰ Liittojen varhaisen vaiheen yhteistyö on merkittävää, sillä vuoden 1986 Pohjoismaisten mestaruuskisojen aiheuttama myrsky olisi voinut katkaista niiden välit lopullisesti. Myöhempi tutkimus pystynee pureutumaan Suomen ITF- ja WTF-liittojen väliseen yhteistyöhön ja siihen, miksi se ei enää myöhemmin jatkunut.

Pohjois-Korea oli läsnä

Heinäkuussa 1989 järjestettiin Pjongjangissa, Pohjois-Koreassa 13. Maailman nuorison ja opiskelijoiden festivaali, eli Nuorisofestivaali, joka oli vasemmistonuorten tapahtuma ja kytköksissä vahvasti Neuvostoliittoon ja sen liittolaisiin (World Festival of Youth and Students, WFYS, järjestetty ensimmäistä kertaa 1947 Prahassa, Tšekkoslovakiassa, ja muun muassa Helsingissä 1962).⁹¹ Tapahtumaan osallistuivat myös TamTKD:n jäsenet, ja yksi jäsen Oulun ITF Taekwon-Do seurasta. Noin kahden viikon matkalle Pohjois-Koreaan lähti seitsemän hengen seurue Fikret Gülerin johdolla.⁹² Vuoden 1989 WFYS oli Pohjois-Korean vastine Etelä-Koreassa edellisenä vuonna järjestetyille olympialaisille.

Vuoden 1986 Pohjoismaisten mestaruuskisojen yhteydessä Pohjois-Korean taekwon-do- näytösjoukkue oli joutunut perumaan vierailunsa Suomeen.⁹³ Näytösjoukkue pääsi lopulta kiertueelle vuonna 1990 sekä esiintymään Tampereelle ja Ouluun. Ensin näytösjoukkue harjoitteli Suomen ITF Taekwon-Don maajoukkueen kanssa kolmen kiertueen mukana saapuneen pohjoiskorealaisen valmentajan johdolla, ja seuraavana päivänä se esiintyi lajin harrastajille Tampereen Finlaysonin tiloissa. Myöhemmin pohjoiskorealaisten matka jatkui Ouluun.⁹⁴

Pohjois-Korean mahdollinen propaganda ei SITF:ssa näyttäyty menestystarinana. Yhteyksistä huolimatta, aikalaislähteistä ja tapahtumiin osallistuneiden kertomuksista ei kohtaa pohjoiskorealaisen yhteiskuntamallin ylistystä, vaan niitä leimaa syvä kriittisyys sen poliittista järjestelmää kohtaan ja huoli sen tavallisten kansalaisten tilanteesta. Kriittisestä suhtautumisesta kieli myös se, ettei maajoukkuetta lähetetty vuoden 1992 Pjongjangin MM- kisoihin. Rivijäsenten jääminen suoran poliittisen toiminnan ulkopuolelle on todennäköisesti vain osa Pohjois-Korean strategiaa, sillä varjoista tehty poliittinen toiminta on tehokas keino, jolla ujuttaa lonkeroita ulkomaailmaan hyväksikäyttämällä urheilun puhtoista ja epäpoliittista mainetta. Liian avoin poliittinen toiminta olisi herättänyt liikaa huomiota ja saattanut johtaa ITF:n toiminnan rajoitta-

Kuva 5 Suomen ITF Taekwon-Don edustajat Pjongjangissa 1989 suorittamassa kahden käden torjuntaa nimeltä anpalmok hetchyo makgi. Neljäntenä vasemmalta Erkkä Keinänen, Marko Lieke, Tommi Kiviranta, Hannu Hytönen, Fikret Güler äärimmäisenä oikealla (kolmen vasemmalla olevan nimet ovat kirjoittajan tiedossa, mutta niitä ei julkaista tässä yhteydessä yksityisyyden suojan takia). Kuva: Erkkä Keinäsen kokoelmat, SITF:n kuva-arkisto, kuvaaja tuntematon.

miseen. Pohjois-Korea oli silti kiistatta läsnä, sillä ITF mahdollisti sille aktiivisen ja vahvan siteen ulkomailmaan. Toimimalla harmaalla alueella eli ohittamalla ITF:n viralliset toimielimet järjestöä saattoi hyväksikäyttää tavalla, josta jäi vähemmän jälkiä.⁹⁵

Pohjois-Korea ei kuitenkaan pystynyt valvomaan jokaista hetkeä, jotka suomalaiset ja pohjoiskorealaiset taekwondoistit keskenään viettivät. Nämä pienet usein lyhyiksi jääneet hetket Suomessa, Pohjois-Koreassa, ja kansainvälisissä kisoissa loivat paikalla olleille kuvaa kovaa harjoittelevista tavallisista korealaisista, jotka vaikuttivat mukavilta ihmisiltä. Mukana tulleet valvojat taas herättävää haastateltavien keskuudessa vain arvostelua Pohjois-Korean hallintoa kohtaan.

Lopuksi ja tulevalle

SITF kamppaili lopulta itsensä osaksi Suomen urheilun kattojärjestelmiä: Suomen Kuntourheiluliittoon, Suomen liikunta- ja urheiluun sekä Suomen Työväen Urheiluliittoon. Myöhemmin tie vei Valoon ja Suomen Olympiakomiteaan. Nämä vahvistivat SITF:ä osana suomalaista yhdistys- ja järjestötoimintaa ja sitoivat sen samalla niiden yhdistyslainsäädäntöön.

Järjestösidoksista tuli erityisen tärkeitä vuoden 2002 aikana, kun Pohjois-Korea yritti saada koko ITF:n ja sen maaliitot ohjailuunsa. Suomen yhdistyslaki toi konkreettiset keinot SITF:lle puolustaa maaliittonsa autonomiaa vuoden 2002 kriisin keskellä. Siirtyminen osaksi Pohjois-Korean liittoumaa olisi tarkoittanut ITF:n sääntöjen rikkomista, jolloin Choi Hong Hin seuraajaa ei olisi valittu sääntömääräisesti ITF:n seuraavassa kongressissa tai vastaavasti sen jälkeen, kun ITF:n virkaatekevän puheenjohtajan kausi loppuisi.⁹⁶ Näin ei haluttu toimia. Pohjois-Korean autoritäärinen tapa ohjata järjestöjään suljettujen ovien takaa ja pienten piirien pöytälaatikoista ei istunut suomalaiseen demokraattiseen, laajaan yhteiseen sopimiseen ja avoimuuteen perustuvaan järjestökulttuuriin. Ilman yhdistyslainsäädännön noudattamista koko Suomen

Kuva 6 Pohjois-Korean taekwon-don näytösjoukkueen esiintyjät Oulussa 1990.
Kuvan pohjoiskorealaisten nimet eivät ole toistaiseksi selvinneet.
Kuvaaja: Ulla-Mari Mikkala. Kuva: Vesa Pitsingin kotialbumi.

ITF taekwon-do olisi saattanut päätyä osaksi Pohjois-Korean ohjailemaa ITF-maailmanliittoa. Nyt tuloksena oli vain SITF:stä irtautunut ITF Taekwon-Do Liitto, joka toimii edelleen ITF Wienin alaisuudessa.

Nähtäväksi jää onnistuvatko maaliitot Suomessa vielä luomaan välilleen yhteistyötä, elleivät taekwondojen kansainväliset kattojärjestöt anna sille tukeaan. Voiko olla, että maaliitoista yhteistyökykyä löytyisi, mutta viimeistään Koreat pakottavat ne pidättäytymään yhteistyöstä maiden vaikeiden välien vuoksi? Tämä artikkeli pystyy ainoastaan osoittamaan, että yhteistyöhön on aikaisemmin kyetty. On liitoista itsestään kiinni, hyödyntävätkö ne menneisyyttä tulevaisuuden yhteistyötä rakentaakseen vai eivät.

Vuodesta 2002 lähtien SITF, kuten myös sen nykyään Lausannessa päämajaansa pitävä ITF, ovat pysyneet erillään Pohjois-Koreasta. Yhteisiä vuosia vaikean kumppanin kanssa ei kuitenkaan tule unohtaa. Ne opettavat kallisarvoisen läksyn siitä, miksi urheilun järjestäytyminen kannattaa: yksin jää epäedulliseen asemaan valtiontason poliittisen koneiston vyöryessä päälle. Urheilun valtionavustukset ovat tässäkin tärkeässä roolissa: tukemalla urheilun instituutioita ja vahvistamalla niiden organisaatorakenteita voidaan ehkäistä niiden kaatumista autoritääristen valtioiden käsiin; tukemalla urheiluhistorian tutkimusta ja urheilun arkistotoimintaa, urheilun poliittinen hyväksikäyttö voidaan tuoda tehokkaasti esiin.

Lähteet

Arkistolähteet

Urheilun ja Liikunnan kulttuurikeskus Tahto, Urheiluarkisto (Ua):

- Suomen Työväen Urheiluliiton arkisto (TULa)
- Suomen Liikunnan ja Urheilun arkisto (SLUa)
- Suomen ITF Taekwon-Do ry:n arkisto (SITFa)

Suomen ITF Taekwon-Do ry:n (SITF) historiallinen arkisto

Kirjallisuus

Ahn, Jeong Deok; Hong, Suk ho and Park, Yeong Kil: The Historical and Cultural Identity of Taekwondo as a Traditional Korean Martial Art. *The International Journal of the History of Sport*, vol. 26, no. 11, 2009, 1716-1734.

Bridges, Brian: *The Two Koreas and the Politics of Global Sport*. BRILL, 2012. E-kirja.

Capener, Steven: Problems in the Identity and Philosophy of Taegwondo and Their Historical Causes. *Korea Journal*, vol. 35, no. 4, winter, 1995, 80–94.

Capener, Steven: The Making of a Modern Myth: Inventing a Tradition for Taekwondo. *Korea Journal*, vol. 56, no. 1, 2016, 61-92.

Cha, Victor D.: *Beyond the Final Score: The Politics of Sport in Asia*. Columbia University Press, 2008.

Hanhikangas, Helena: Korean Politics vs. Taekwon-Do in 1966-2002: The Organisational History of The International Taekwon-Do Federation in the Context of Korean Political Division, and How to Protect Your Institution Against Political Appropriation. Pro Gradu -tutkielma, Turun Yliopisto.

Hanhikangas, Helena: Poliittista kamppailua urheilujohdon yksilöistä jäsenyhteisöön – Tapaus International Taekwon-Do Federation ja sen sirpaloituminen vuonna 2002. Yksilöt ja yhteisöt, Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja, Eds. Roiko-Jokela, H., & Roiko-Jokela, T., Suomen urheiluhistoriallinen seura 2023.

Isola, Juha: Mestari Hwang - Suomen taekwondon isä. *Suomen Taekwondo Oy*. 2020, 5, 88.

Johnson, John: "Taekwondo and Peace: How a Killing Art Became a Soft Diplomacy Vehicle for Peace." *International Journal of the History of Sport*, vol. 35, no. 15-16, 2018, 1637-1662.

Johnson, John: "Transcending Taekwondo Competition to Sustain Inter-Korean Sports Diplomacy." *International Journal of the History of Sport*, vol. 37, no. 12, 2020, 1187-1204.

Koivunen, Pia: The World Youth Festival as a Soviet Cultural Product during the Cold War, *Quaestio Rossica*, 8/5, 2020, 1612–1628.

Lee, Jung Woo, and Bairner, Alan: The Difficult Dialogue: Communism, Nationalism, and Political Propaganda in North Korean Sport. *Journal of Sport and Social Issues*, vol. 33, no. 4, SAGE Publications, 2009, 390–410.

Merkel, Udo: Bigger than Beijing 2008: Politics, Propaganda and Physical Culture in Pyongyang. *The International Journal of the History of Sport*, 27:14-15, 2010, 2467-2492

Moenig, Udo: Taekwondo – A symbol of South Korean Nationalism. *The Routledge Handbook of Nationalism in East and Southeast Asia*, ed. Lu Zhouxiang, Routledge, New York-London 2024. E-kirja.

Moenig, Udo: Taekwondo: From a Martial Art to a Martial Sport. Routledge, London, 2015. E-kirja.

Moenig, Udo: The Influence of Korean Nationalism on the Formational Process of T'aekwondo in South Korea. *Archiv Orientalni*, vol. 81, no. 2, 2013, 321-344.

Rozenfeld, Evgenia: Koreas "pushing hangs": The Story behind the Global Cultural Expansion of Korean Martial Arts" *Asian Studies Review*, vol. 45, no. 4, 2021, 1-18.

Taskinen, Minna: Taekwondo in Finland: An Ethnographical Approach to Korean Culture in Finnish Taekwondo Community, *Pro Gradu -tutkielma*, Helsingin yliopisto, 2019.

Tosa, Masaki: Sport Nationalism in South Korea. *SAGE Open*, vol. 5, no. 4, 2015, 1-13.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 Puhun tarkoituksella taekwondoista monikossa. Pyrin tällä inklusiivisyyteen lajin historian suhteen sekä tuomaan esille lajin monimuotoisuutta. Aikaisempi tutkimus ei ole käyttänyt monikkoa, vaan muotoa taekwondo (ei käytössä kaikilla lajiliitoilla, sanan käyttö vakiintui erit. mediassa vasta 1980-luvun kuluessa). On olemassa monia muita, vanhempiakin, muotoja: Taekwon-Do, Taikwon do, Tae Kwon Do, TaeKwonDo, Tae-Kwon-Do. Koreaksi lajin nimi on aina: 태권도. Artikkelissa käytän seurojen ja liittojen kirjoitustapaa niistä puhuttaessa. Käytän muotoja taekwon-do (viitteen ITF:n alaiseen lajiin), tai taekwondo (viitaten WTF/WT:n alaiseen lajiin) puhuessani lajista yleisesti.
- 2 Udo Moenig, 2013, 2015, 2024; John Johnson, 2018, 2020; Steven Capener, 1995, 2016; Udo Merckel, 2010; Ahn, Jeong Deok et al. 2009; Brian Bridges, 2012; Masaki Tosa, 2015; Lee, Jung-Woo ja Brainer, 2009; Victor D. Cha, 2008.
- 3 Helena Hanhikangas, Korean..., Poliittista..., 2023.
- 4 Ibid; Internethaut tuottavat tulokseksi yli 20 vuoden 2002 jälkeen syntyntä kv-lajiliittoa. Kaikkiaan taekwondojen kv-liittoja löytyy yli 40. ITF- ja WTF-lajiliitoilla on kytkyä koreoihin. Artikkelini palaa aiheeseen.
- 5 Vanhin tämän tutkimuksen löytämä englanninkielinen nimi: Taikwon Do, The first ROK Army Taikwon Do Demonstration in South East Asia, Choi Hong Hi, 1959.
- 6 Nimi oli mahdollisesti alkuun vain 태권 (Taekwon). Saattaa johtua lähteiden puutteesta, tai koska tavu 도 (Do, hanja 道) vertautuu Japanilaiseen kamppailuperinteeseen (vrt, Karatedo, Judo, Aikido). Do-tavun käyttäminen olisi kyseenalaistanut lajin etnisyyttä, ja viittaaminen entisen valloittajavaltion kulttuuriperintöön, olisi Koreassa koettu sopimattomaksi.
- 7 KTA:n nimi kirjoitettiin tällöin ilmeisesti vain korean kielen hanguleilla. Koska kyseessä oli Choin johtama KTA, käännökseksi on valittu muoto Taekwon-Do. Kirjoittaja ei ole löytänyt aikalaismateriaaleista viittauksia KTA:n romanisoidusta nimestä.
- 8 Hanhikangas, Poliittista..., Korean..., 2023; Moenig, 2024; Johnson, 2018. Korealaisissa nimissä sukunimi mainitaan ensin, sitten etunimi/etunimet. Artikkelini käyttää kunkin korealaisen elinaikaan yleisimmin käyttämää nimen romanisointia, eikä myöhempiä siirtokirjoitusjärjestelmiä.
- 9 Capener, 1995, 2016; Johnson, 2018, 2020; Moenig, 2015, 2024.

- 10 Taekwondojen historian tutkimus on ollut polveilevaa. Vasta 2020-luvun aikana ne ovat alkaneet osoittamaan yhteisymmärrystä lajien erillisestä historiasta ja teknisestä taustasta. Kts. erit. Moenig, 2024.
- 11 Erot nousevat esille taekwondojen opetusmanuaaleista, kilpailusäännöistä ja vertailemalla ITF taekwon-don ja WTF/WT taekwondon liikesarja-, perustekniikka- ja ottelusuorituksia; kts. myös Johnson, 2020; Moenig, 2024.
- 12 Evgenia Rozenfeld, 2021.
- 13 Hanhikangas, Korea..., 2023, 59–60.
- 14 Hanhikangas, Korea..., 2023; Hanhikangas, Poliittista..., 2023; Bridges, 2012, 119–120, 133; Johnson, 2018.
- 15 Suomen ITF Taekwon-Do Ry:n toimintakertomus 2003, SITF:n historiallinen arkisto, Choi Jung Hwan (Choin poika) hallinnoimalla ITF:llä ei ole edustusta Suomessa.
- 16 Suomen Olympiakomitea, Hallitus ja jäsenet, <https://www.olympiakomitea.fi/tietoa-meista/mika-on-olympiakomitea/hallitus-ja-jasenet/>; STL, ITF, <https://www.suomentaekwondoliitto.fi/liitto/itf/>.
- 17 Hanhikangas, Korean..., 2023, 63–66; kts. myös www.taekwondo.global/park-jung-tae.
- 18 Esim. Suomen yhdistysrekisteristä tai lajin kv-kattojärjestöjen maalistauksista ei löydy muita lajiliittoja tai seuroja.
- 19 Johnson, 2020; Hanhikangas, Korean..., 2023; Moenig, 2024.
- 20 Hanhikangas, Korean..., Poliittista..., 2023; Johnson, 2018.
- 21 STL:n lisenssit 1137 kpl (tilanne 15.6.2024), "Hallituksen kokoustiedote 8/2024", STL, <https://www.suomentaekwondoliitto.fi/uutiset/hallituksen-kokoustiedote-8-2024/> (31.7.2024); SITF Lisenssivastaava, SITF lisenssit 1440 kpl (tilanne 20.8.2024), sähköposti 20.8.2024.
- 22 ITF HQ-niminen ITF Taekwon-Don kv-kattojärjestö sijaistee Soulissa, ja sillä on säännöllistä toimintaa Etelä-Koreassa, kts. www.itfofficial.org. Muut ITF järjestöt eivät ole onnistuneet samassa.
- 23 Lajin dokumentoitavissa oleva järjestelmällinen levittäytyminen maailmalle alkaa Choin johdolla vuodesta 1959 (Vietnam). WTF/WT Taekwondo aloittaa levittäytymisen vasta perustamisensa jälkeen 1973. Täten ennen vuotta 1973 perustetut maaliitot, ovat saaneet alkunsa lähinnä Choi-veitoisen Taekwon-Don myötä. Taekwondojen levittäytymisestä kts., Rozenfeld, 2021.
- 24 Haastattelu, Harri Hvitsjö, 25.7.2024; Hvitsjön vaihto-oppilasvuosi USA:ssa 1978–1979, sähköposti, 25.7.2024.

- 25 Owens listattuna ITF:n julkaisemassa ITF directory-osoitekirjassa, Human Weapon – Official Magazine of I.T.F., 1984, 16.
- 26 Haastattelu, Hvitsjö, 25.7.2024.
- 27 Kirje ITF:ltä (Missauga, Kanada) Hvitsjölle, 22.1.1980, allekirj. ITF:n sihteeri Mee Y. Choi (Choin tytär), sähköposti, Hvitsjö, 25.7.2024.
- 28 Haastattelu, Hvitsjö, 25.7.2024.
- 29 Sähköposti, Hvitsjö, ITF Life Time Membership jäsenkortti liitteenä, 12.8.2024.
- 30 Juha Isola, Mestari Hwang - Suomen taekwondon isä, Suomen Taekwondo Oy. 2020, 5, 88.
- 31 STL kertoo perustamisvuodekseen 1980, yhdysrekisterin mukaan 1981. Rekisterin perusteella STL perustettu kahden seuran voimin, Taekwondo Hwangin ja Klaukkalan Taekwondon.
- 32 STL, Taekwondo Suomessa, <https://www.suomentaekwondoliitto.fi/taekwondo/mita-on-taekwondo/taekwondo-suomessa/>; SITF, Taekwon-Do Suomessa <https://taekwon-do.fi/taekwon-do/taekwon-do-suomessa/> (23.7.2024).
- 33 Lahden Taekwondo seura kertoo Taekwondon alkaneen Lahdessa jo 1981, mutta seura perustettiin virallisesti vasta vuonna 1987, Lahden Taekwondo Hwang, kotisivut, Seuran perustaminen, <https://lahdentkd.fi/?sivu=seuranhistoria> (25.7.2024).
- 34 Haastattelu Hvitsjö, 25.7.2024.
- 35 Human Weapon, Official Magazine of I.T.F., April 1984, 15–16; ITF Directory, SITF, Juha Kannusmäen kokoelmat (JK kok), Urheilun ja Liikunnan kulttuurikeskus Tahto, Urheiluarkisto (Ua).
- 36 TamTKD:n viralliset sivut kertovat toiminnan alkaneen vuonna 1979, <https://www.tamtkd.net/seuran-toiminta/loyda-do-oma-tie/>; yhdistysrekisteriin vuonna 1981, Patentti- ja rekisterihallitus, <https://yhdistysrekisteri.prh.fi/basicinformation?businessId=0560160-6&timeZone=Europe/Amsterdam#fromAdvancedSearch>.
- 37 Fikret Güler ja Lim Won Sup, kirje TamTKD:n puheenjohtaja Keinäselle, 8.12.1985, Erkkä Keinäsen kokoelma (EK kok), Ua.
- 38 Tampereen Taekwondo seura ry toimintakertomus 1986, SITF, EK kok, Ua.
- 39 ITF Newsletter 2/1985; Kirje, Thomas MacCallum United Kindgom Tae Kwon-Do Associationille (UKTA), ilmoitus Lim Won Supin erottamisesta, 10.7.1985.

- 40 Keinänen kertoo Hwangin olleen alkuun hyvä opettaja, kunnes "raha sekoitti", ja maksulappujen jakelu alkoi. Viestit, Keinänen, 17.8.2021.
- 41 Haastattelu, Kannusmäki 15.12.2023, muut keskustelut, viestit; Haastattelu, Keinänen, 25.8.2021, 21.11.2022, muut keskustelut, viestit 17.8.2021-9.4.2024.
- 42 TamTKD:n tiedote Mauri Oksaselle, Tämäkö mies Suomen rikkain urheilualmentaja?, 26.1.1986 (sis. liitteet), SITF, EK kok, Ua.
- 43 Kirjelmä, Ilmoitamme eroavamme mestari Dae Zin Hwangin opetuksesta 22.2.86, SITF, EK kok, Ua.
- 44 TamTKD:n tiedote Mauri Oksaselle, 26.1.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 45 Suomen Patentti ja rekisterihallitus, Suomen Taekwondo Oy, alkaen 19.7.1984, edelleen rekisterissä.
- 46 Juha Isola, 2020, 118.
- 47 Tampereen Taekwondo seura ry toimintakertomus 1986, SITF, EK kok, Ua.
- 48 Vyökoe 1/86, kuvauksen kirj. TamTKD:n pääopettaja Keinänen, Marko Liekkeen kotiarkisto.
- 49 Ilmoitus erottamisesta Hwang Dae Jinille, allekirjoittamaton, 22.2.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 50 Kirje Tampereen Taekwon-Do seuralle, allekirj. Fikret Güler ja Lim Won-Sup (Ruotsi), 8.12.1985, SITF, EK kok, Ua.
- 51 Käsikirj. muistiinpano, Göterborgin ITF-liiton avoimet kilpailut, Tukholma, 17.3.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 52 Tampereen Taekwondo seura ry toimintakertomus 1986, SITF, EK kok, Ua.
- 53 Ibid; Kokouskutsu Suomen Tae Kwon Do Liiton sääntömääräinen yleiskokoukseen 29.3.1986, allekirj. Mia Keränen 11.3.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 54 Tampereen Taekwondo seura ry toimintakertomus 1986, SITF, EK kok, Ua.
- 55 Insbudan till Nordisk öppna masterskap I I.T.F., SITF, EK kok, Ua; kutsukirje, Keinänen Puolan ITF:n johtohenkilöille, 13.7.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 56 Kirje, asianajotoimisto Ahola & Pokela TamTKD:n pj. Keinäselle, 3.9.1986 Helsinki, allekirj. Johan Bardy, SITF, EK kok, Ua.
- 57 Kisailmoitukset, Pohjoismaiset mestaruuskisat 1986, SITF, EK kok, Ua.
- 58 Tampereen Taekwon-Do seura ry:n oikaisu kirje, allekirj. Keinänen, 24.9.1986, SITF, EK kok, Ua.

- 59 Kirje, STL:Ita, allekirj. pj. Jari Sjögren ja toiminnanjohtaja-päävalmentaja Hwang Dae Jin, 28.8.1986, SITF, JK kok, Ua.
- 60 Tapahtumia laajemmin: Hanhikangas, 2023, Korean..., 60–63.
- 61 Keinänen, viesti, 17.8.2021; Risto Luodonpää, "Teräsvaari on yhä kovassa iskussa – mestari salilla, diplomaatti maailmalla", Suomenmaa, 23.4.2022; Jorma Limmonen, "Terrorismin pelkoa taekwondopiireissä", Ilta-Sanomat, 3.9.1986.
- 62 Pöytäkirja, Suomen Taekwon-Do Unionin perustava kokous, allekirj. TamTKD:n pj. Keinänen, sihteeri Ilpo Kataja ja Suomen päävalmentaja Güler, 2.5.1986, SITF, EK kok, Ua.
- 63 Pöytäkirja, Suomen Taekwon-Do Unionin Perustava Kokous, Varala/ampere 22.2.1987, allekirj. pj. Kannusmäki, sihteeri Keinänen, Pöytäkirjan tarkistajat Ari Kuusela ja Hannu Hytönen, SITF, JK kok, Ua.
- 64 Minna Taskinen, Taekwondo in Finland..., 2019, 36–37; Patentti- ja rekisterihallitus, Suomen Taekwondo Unioni ry perusilmoitus 13.12.1987, rekisteröintiajankohta 10.11.1988, <https://yhdistysrekisteri.prh.fi/basicinformation?businessId=3041944-3&timeZone=Europe/Amsterdam#fromAdvancedSearch>.
- 65 Suomalaispioneeri, mestari Marko Lieke (TamTKD) kertoo muutoksen johtuneen liiton lyhenteestä englanniksi, FITU, joka suomalaisittain äännettynä kuulosti kiroilulta.
- 66 Keinänen, viesti, 28.11.2022.
- 67 Kutsukirje Suomen Taekwondon Keskusorganisaation hallituksen kokoukseen, allekirj. Kimmo Mäkelä ja Ullamari Mukkala, Oulu 27.8.1989, SITF, EK kok. Ua.
- 68 Patentti- ja rekisterihallitus, perusilmoitus 10.7.1990, rekisteröintiajankoh- ta 13.11.1992. Lähde: <https://yhdistysrekisteri.prh.fi/basicinformation?businessId=2032809-7&timeZone=Europe/Amsterdam#fromAdvancedSearch>.
- 69 Mustan yön Pia Aaltojärvi: Budolajien keskinäinen vertailu ei tuo tulosta, TUL lehti, 10.1.1991, 11.
- 70 Taekwondojaoston pöytäkirjat, Cez:10, Suomen Työväen Urheiluliiton arkisto (TULa), Ua.
- 71 Taekwondo sopii myös naisille, TUL-lehti, 1/1991.
- 72 Perustavan kokouksen pöytäkirja 1993, I.I.I., Suomen Liikunta ja Urheilu arkisto (SLUa), Ua.
- 73 Suomen ITF Taekwon-Do ry:n hakemus Valo ry:n jäseneksi, 9.4.2013, SITF:n historiallinen arkisto, Heli Karjalaisen kokoelma, (siirtyy myöh. Ua).

- 74 Hanhikangas, Korean..., 2023, 60–63.
- 75 Ibid.
- 76 Aiheesta lisää: Hanhikangas, Korean..., Poliittista..., 2023.
- 77 KOK, Meeting of the IOC Executive Board, Lausanne, 4.6.1981, II (I. merkintä ITF:sta); Meeting of the IOC Executive Board, Lausanne, 10.-11.10.1986 (käsitteily jatkuu); 103rd Session of the International Olympic Committee, Pariisi, 4.-5.9.1994 (käsitteily jatkuu); "Petition of International Taekwon-Do Federation", laatinut ITF, allekirj. Choi Hong Hi, 27.7.1989, SITF, EK kok, Ua.
- 78 ITF Wien myönsi Gülerille 2003 8. danin mestarin arvon, ITF Wien, www.itf-tkd.org/masters; Myöhemmin toinen liitto (CITF, kts viite 77) nimitti Gülerin suurmestariksi 2014, Eskilstuna ITF Taekwon-Do, "Seminarium med Fikret Güler 9 dan", www.eskilstunatkd.nu/seminarium-med-gm-Fikret-Guler:f
- 79 Phap Lun perustama Chan Hun International Taekwon-Do Federation (CHITF). Phap Lu perusti CHITF:n erottuaan II vuoden jälkeen Pohjois-Korean kontrolloimasta ITF:stä. Phap Lun erokirje, 28.11.2013.
- 80 Hanhikangas, Korean..., 2023, 91–95.
- 81 Taekwon-Do Life (SITF:n jäsenlehti): 1/2001, 2, 26; 1/2002; 3; 2/2002, 35. Suomen ITF Taekwon-Do Ry:n vuosikertomus 2003, SITF, Jukka Holmenin kokoelma, Ua.
- 82 Kangasalan sanomat, 18.9.1986.
- 83 Suomen Taekwon-Do Union, maajoukkueen harjoitusohjelma, SITF, JK kok, ua; Koulun johtajaopettajalle, kirje Suomen Taekwondo [sic] Unionin pj. Kannusmäeltä, 27.3.1988, SITF, JK kok, Ua; Kisatulokset, SM-1988, SITF, JK kok, Ua. Vuoden 1987 SM-kisat mahdollisesti peruttiin, sillä kisoista löytyi muita todisteita kuin vuoden 1987 suunnitelmat, kts. esim. SM-kilpailut 1987, JK kok, Ua.
- 84 Kannusmäki, haastattelu, 15.12.2023; Ateenan 1987 MM-kisojen valokuvakansio, Kannusmäen kotiarkisto.
- 85 Kirje, Fikret Güler (päävalmentaja) Harmat Laszloille (kisajärjestäjä), 2.3.1988. SITF, JK kok, Ua.
- 86 Seuraesittelyssä Tampereen Taekwon-Do seura, Taekwon-Do Life, 2/2012, 9.
- 87 Kilpailuyhteistyösopimus, Arto Pakkala, kirje, liitteet, päiväämätön, SITF, EK kok, Ua.

- 88 Tommi Kiviranta, viesti kirjoittajalle, 23.9.2024; Jari Hintsanen, STL, sähköposti kirjoittajalle, 5.9.2024, vahvistus STL:n SM-kilpailuista 1990.
- 89 Kilpailuyhteistyösopimus, Pakkala, SITF, EK kok, Ua.
- 90 Isola, 2020, 116–118; Taskinen, 2019, 36.
- 91 Nuorisofestivaaleja on Suomessa tutkinut Pia Koivunen, kts. esim. The World Youth Festival as a Soviet Cultural Product during the Cold War, 2020.
- 92 Kirje, Fikret Güler Pohjois-Korean Taekwon-Do liitolle, päiväämätön, al-lekirj. Güler, SITF EK kok, Ua.
- 93 Hanhikangas, Korean..., 2023, 62. Video näytösjoukkueen esiintymisestä: Jukka Ahola, "Pohjois-korealaisten Taekwon-Do näytös Oulussa 1990", <https://youtu.be/U3Vxli8Qqco?si=DoBSYZiKPhxQUwqr>, Youtube (17.8–2024).
- 94 Aamulehti, "Taekwondo-oppia Pohjois-Koreasta", 8.4.1990.
- 95 ITF Wien on tosin sittemmin jäänyt kiinni myös suorasta rikollisesta toiminnasta: Die Presse, Nordkoreas illegale Agenten in Wien, 11.7.2024. ITF Wienin toimisto vaikuttaa suljetulta.
- 96 Hanhikangas, Poliittista., Korean..., 2023.

Hotelli Baur au Lac, Zürich, jossa seitsemän FIFAn virkailijaa pidätettiin 25. toukokuuta 2015 osana korruptiotutkintaa. Kuva: Adrian Michael, CC BY-SA 3.0, File:Baur au Lac ZH.JPG, Created: 1 March 2012, Uploaded: 27 May 2015. https://en.wikipedia.org/wiki/2015_FIFA_corruption_case#/media/File:Baur_au_Lac_ZH.JPG, viitattu 28.10.2024.

Tapio Roiko-Jokela & Heikki Roiko-Jokela

✚ Korruptiota, vilppiä, päihkeitä, sankareita: Case-tapauksia urheilun toisesta puolesta

Urheiluun on totuttu liittämään positiivisia adjektiiveja ja myönteisiä ilmiöitä. Näin varmasti onkin: Urheilu ja liikunta on yksilön näkökulmasta esimerkiksi terveellistä, kuntoa kohottavaa, kasvatavaa niin henkisesti kuin sosiaalisesti ja parantaa elämänlaatua; samalla se muun muassa herättää suuri tunteita, tarjoaa samaistumisen kohteita ja idoleja. Nämä ovat esimerkkejä urheilun myönteisistä vaikutuksista.

On kuitenkin muistettava, että harva – jos mikään – asia on vailla ongelmia ja kipupisteitä. Asian tai ilmiön kokonaisvaltaiseksi ymmärtämiseksi myös näiden huomioiminen on olennaista. Kipupisteet, ongelmat ja varjopuolet eivät ole urheilulle vieraita, ja niitä on käsitelty muun muassa Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjojen artikkeleissa. Artikkelissamme palaamme muutamiin näistä teemoista case-tapauksien kautta.

Kaupallistuminen ja rahan vallan korostuminen on luonut uudenlaisia ongelmia urheilumaailmassa. Siihen on kytkeytynyt

muun muassa rahanpesua, korruptiota, talousrikoksia ja sopupelejä. Urheilujärjestöihin ja -liittoihin on muodostunut rakenteellista korruptiota. Tämä näkyy siinä, että eri kilpailuiden kisaisännöyksien jaossa on esitetty lahjusepäilyjä ja sisäpiirin etuja silmälläpitäen on järjestetty lipunmyyntejä. Viime vuosina julkisuuteen nousseet korruptiotapaukset ovat koskeneet urheilun organisaatioiden hallinnon ongelmia, urheilutapahtumien järjestämisen etiikkaa ja kilpailumanipulaatiota. Urheilussa korruptio jakautuu hallinnolliseen ja kilpailulliseen korruption.¹

Korruption lisäksi urheilun rakenteisiin kohdistuu muita urheilumailman varjopuolen ilmiöitä. Urheilussa harvoin puhutaan rikoksista ja petoksista, vaikka kyse on lähtökohtaisesti samansuuntaisista asioista. Näistä oivallisia esimerkkejä ovat kilpailumanipulaatio, ottelumanipulaatio, tulosmanipulaatio ja sopupelaaminen. Euroopan Neuvosto (2014) määritteli kilpailumanipulaation: ”Tarkoituksellista järjestelyä, toimenpidettä tai laiminlyöntiä, jolla pyritään vaikuttamaan urheilukilpailun lopputulokseen tai kulkuun poistamalla osittain tai kokonaan urheilukilpailun luonteeseen kuuluvaa ennakoimattomuutta siten, että sillä saavutetaan kohtuutonta etua itselle tai muille.”²

Manipulaatio vaikuttaa urheilun perusarvoihin, kuten ennakoimattomuuteen ja yllätyksellisyyteen.³ Ottelumanipulaatioita on pidetty urheilulle jopa dopingia suurempana uhkana: Ottelumanipulaatiolla vaikutetaan lopputulokseen ja motiivina on vedonlyönti. Dopingissa huijataan voitto, ottelumanipulaatiossa tavoitellaan rahallista voittoa.⁴

Korruption ja manipulaation kaltaiset ilmiöt ovat ennen kaikkea urheilunrakenteiden varjopuolia, vaikka ne toki heijastuvat myös ihmisiin. Myöskään suoraan ihmisiin kohdistuvat urheilun negatiiviset ilmiöt eivät ole vieras ilmiö. Esimerkiksi urheilun ja päihteiden suhde on ongelmallinen ja usein urheilijoiden päihdeongelmissa on ollut kyse alkoholin väärinkäytöstä, joskin viime vuosikymmeninä myös huumausaineet ovat nousseet ”parrasvaloihin”. Huumausaineiden käytöstä suomalaisessa urheilussa on vähän tutkittua tietoa. Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK)

vt. pääsihteeri (nykyinen lakiasiaintohtaja) Petteri Lindblomin sanoin: ”Huumeiden käyttö urheilussa on vakava asia, sillä huippu-urheilijat ovat esikuvia lapsille ja nuorille. Yksilönkin kannalta se on vakavaa, sillä pitemmän päälle huumeiden käyttö heikentää urheilijan suorituskykyä”.⁵

Alkoholin käyttö urheilussa, tapahtumissa ja urheilijoiden keskuudessa on tullut vuosikymmenten kuluessa aiempaa sallitummaksi ja näkyvämmäksi, mutta urheilijoilta odotetaan kuitenkin korrektia alkoholin käyttöä – media ”rankaisee” hairahtuneita ja kansalaisilla riittää päiviteltävää otsikoissa, lööpeissä, artikkeleissa.⁶ Medialla on muutoinkin keskeinen sija urheilusta muodostuvan kuvan luojana, vahvistajana ja muokkaajana. Media voi nostaa urheilijoita sankariasemiin tai julkisen kujajuoksun kautta syöstä heidät unholaan. Kärjistetysti sanottuna urheilussa on sankareita ja konnia. Medialla on valta vaikuttaa urheilijan julkisuuskuvaan, se voi vahvistaa yleistä mielipidettä tai muuttaa sitä, rakentaa narratiivista kertomusta ”kohteesta”.

Artikkelissamme edellä mainitut teemat yhdistyvät. Tarkastelun kohteena ovat case-tapauksina korruptio FIFA:ssa, 10. tammikuuta 2019 julkisuuteen nousseet tenniksen ottelumanipulaatiot, urheilun ja päihteiden välinen suhde ja urheilujournalismin valta julkisuuskuvan rakentajana. Yhdistävä nimittäjä kaikille tapauksille on, että niitä lähestytään median kautta. Artikkelin tehtävänä on siten yhtäältä valottaa muutamia urheilumaailman kolikon kääntöpuolen ilmiöitä case-tapauksien kautta. Toisaalta tapausesimerkit kuvaavat median roolia urheilun julkikuvan rakentajana ja sitä, millainen kuva eri teemoista voidaan muodostaa mediakirjoitusten kautta.

Monimuotoinen kapinointi urheilussa: urheilukorruptio FIFA:n korruptiotapauksia koskevan lehdistöaineiston perusteella kuvattuna

Moni-ilmeinen kapinointi urheilussa

Urheilu on osa yhteiskuntaa ja sen kytkökset markkinatalouteen ovat tiivistyneet. Siksi rahan merkitys urheilussa on korostunut. Samalla urheilu on alkanut pirstoutua entistä pienempiin osiin. Urheilun kokemat muutokset ovat johtaneet urheilun normien muuttumiseen. Urheilun normit, kuten normit yleensäkin, eivät kuitenkaan ole kaikkien hyväksymiä, vaan niitä vastaan voidaan kapinoida.

Urheilussa tapahtuva kapinointi on monimuotoista. Hannu Itkonen on luokitellut urheilun kapinalliset urheilun välineellistajiin, vilpistelijöihin, sisäpiirin korruptoituneisiin, lajimurskareihin, loikkareihin, hyödyntävoittelijoihin, urheilu-uran unohtajiin, kenttäkapinallisiin ja kriitikoihin. Kapinallisuusluokkia on monia, mutta niin on myös kapinoitsijoiden tavoitteita. He voivat tavoitella henkilökohtaista etua tai pyrkiä edistämään omia arvojaan. Toisaalta kapinan tavoitteet voivat olla myös yleishyödyllisiä.⁷

Käsite kapina ei välttämättä saa negatiivista merkitystä. Kyse voi olla suotavasta, yleishyödyllisestä toiminnasta, jolla muutetaan ei-toivottuja normistoja tai vahvistetaan haluttua normistoa. Aina kapina ei kuitenkaan ole positiivinen ilmiö: sen seuraukset ovat negatiivisia ja voivat vahingoittaa sekä urheilua että laajemmin yhteiskuntaa. Kapina voidaan siis nähdä joko ”oikeutettuna vallankumouksena” väärää normeja vastaan tai ”petoksena” vallitsevaa järjestystä kohtaan.

Urheilun kapinat voidaan kuitenkin nähdä myös dualistisesti⁸. Esimerkiksi sopivat Itkosen luokittelun sisäpiirin korruptoituneet, sillä he ”ovat muokanneet urheilun sosiaalisia suhteita hyödyttämään itseään tai edustamiaan tahoja”⁹. Miksi korruptiosta kapinan

muotona voi sitten puhua dualistisena rakenteena? Vastaus piilee siinä, että sisäpiirin korruptoituneilla voi olla mahdollisuus muokata urheilun rakenteita, vaikuttaa tuleviin päätöksiin ja ohjailla käytäntöjen kehittymistä. He tekevät normitustyötä urheilun sisällä.¹⁰ Tällöin on mahdollista, että korruptiosta tehdään normi, jonka mukaan toimitaan, vaikka sitä julkisessa keskustelussa vastustettaisiinkin. Kuvatussa tilanteessa korruptio on kapinointia urheilun normeja vastaan, mutta samanaikaisesti se on itsessään taustalla vaikuttava normi.

Kokonaisuudessaan urheilun kapinat ovat monimuotoinen ilmiö, kuten edellä on osoitettu. Entä säilyttääkö kapinallisuus moniulotteisuutensa, jos sitä tarkastellaan rajatumminkin keskittymällä esimerkiksi median uutisoimaan FIFA:n toimintaan kytkeytyvään korruptioon? Tarkastelun kohteena on siis se, millaisen kuvan media valinnoillaan ja painotuksillaan muodostaa urheilun korruptiosta yhdessä esimerkkitapauksessa.

Raha avaamassa korruption portteja

Korruption syitä pohdittaessa mediassa nousee selvästi esille raha. *YLE* on tiivistänyt korruption ja urheilun suhteen seuraavasti: ”Erityisen likaiseksi peli muuttui, kun suuri raha saapui urheiluun.”¹¹ Sitaatti kuvaa osuvasti urheilukorruptiota. *The Guardian* on uutisoinut, että FIFA:n vanhemmalle virkailijalle on maksettu ainakin miljoona dollaria, jotta hän äänestäisi Qatarin puolesta valittaessa jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuiden isäntämaata.¹²

Edellä esitetyn perusteella on helppo todeta, että huomattavat taloudelliset voitot tarjoavat motiivin sille, miksi FIFA:n toimijat ovat voineet lähteä korruption tielle. Miksi heille sitten ollaan valmiita maksamaan huomattavia lahjuksia? Selityksenä on edelleen raha.

Lahjuksia vastaanottavat FIFA:n virkailijat eivät nimittäin ole ainoita, jotka hyötyvät taloudellisesti korruptiosta. *The Guardian* ja *USA Today* ovat kirjoittaneet, että lahjuksilla on pyritty varmistamaan lähetysoikeuksia latinalaisessa Amerikassa järjestettyihin jal-

kapallon suuriin tapahtumiin. *Iltalehti* on puolestaan kirjoittanut, että lahjuksin on varmisteltu paitsi mediaoikeuksia myös markkinointi- ja sponsorintioikeuksia.¹³

Kyseisten oikeuksien varmistaminen lahjuksin on ymmärrettävää, sillä jalkapallon katsojakunta on laaja ja se saa osakseen huomattavaa medianäkyvyyttä. Jos lahjussummien avulla voidaan varmistaa itselle media-, markkinointi- ja sponsorintioikeudet, jalkapallon suuret tapahtumat voivat tuottaa moninkertaiset voitot verrattuna kustannuksiin.

Yksilöt vai rakenteet korruption lähteenä?

Aftonbladet on kirjoittanut jalkapalloliitto FIFA:n sveitsiläisen puheenjohtajan Joseph Blatterin (joutui eroamaan puheenjohtajan tehtävästä korruptioskandaalin vuoksi kesäkuussa 2015) todenneen, että FIFA ei ole korruptoitunut järjestö, eikä sitä organisaationa voida kuvata korruption käsitteellä. Sen sijaan yksilöiden korruptoituneisuutta ei suljettu pois. Esitetyssä näkemyksessä korostuu yksilöiden merkitys. Organisaatio ei ole korruption lähde, vaan yksilöt ovat sen aiheuttajia. Yksilöiden merkitystä korostaa myös *Ultasanomien* teksti, jossa kerrotaan FIFA:n hyllyttäneen 11 työntekijäänsä, joita syytettiin korruptiosta.¹⁴

Edellä esitetyn perusteella yksilöiden merkitys korruptiossa korostuu. On totta, että yksilöt voivat olla tärkeitä toimijoita korruptiokysymyksissä. On kuitenkin huomattava, että Blatterin lausunnot ja FIFA:n ratkaisut, eivät suoraan kerro korruption rakenteellisista ulottuvuuksista. Sekä Blatterin (FIFA:n tuolloinen puheenjohtaja) että FIFA:n ratkaisut voivat pitää sisällään ajatuksen oman pesän suojelusta. Syy korruptiosta on helpompi vierittää julkisesti yksilöiden niskaan kuin myöntää FIFA:n mahdollisten rakenteellisten ongelmien olemassa olo. *BBC:n* kirjoituksissa FIFA:a onkin suoraan kritisoitu ”valkopesusta” eli asioiden esittämisestä itselle suotuisasti¹⁵.

BBC ei ole ainoa, joka on kritisoinut FIFA:a järjestönä. *YLE* on esittänyt näkemyksen, jossa yksilön ja rakenteiden merkitys kor-

ruptiotapauksissa nousee esille. *YLE* on nimennyt Joseph Blatterin keskeiseksi syyksi FIFA:n korruptiolle. Huomion arvoista on kuitenkin se, että *YLE*n tekstissä korostuvat myös FIFA:n rakenteet: Blatter on FIFA:n johdossa toimiessaan tuonut järjestykseen lahjonnan kulttuurin ja piittaamattomuuden säännöistä. Siksi yksilön merkitys korruptiossa on suuri, mutta se kytkeytyy järjestötason rakenteisiin.¹⁶

Syyskuun lopulla 2015 Sveitsissä syyttäviviranomaiset käynnistivät tutkinnat Blatteria vastaan. Blatteria epäiltiin väärinkäytöksistä ja kavalluksesta. FIFA:n suuret sponsorit Visa, Coca-Cola Company, McDonald's ja Ansheuser-Busch InBev vaativat Blatterin eroa. Kuusi vuotta kestäneiden tutkimusten ja syytteiden jälkeen Sveitsin liittovaltion rikostuomioistuin antoi vapauttavan tuomion vuonna 2022.¹⁷

FIFA hyllytti lokakuussa Blatterin, varapuheenjohtajan ja Uefan (Union of European Football Associations) johtajan Michel Platinin sekä pääsihteerin Jérôme Valcken yhdeksäksikymmeneksi päiväksi. Joulukuussa 2015 FIFA:n eettinen komitea määräsi korruption vuoksi Blatterille ja Platinille kahdeksan vuoden toimintakiellon kaikessa jalkapallotoiminnassa. Päätöksen perusteena oli Blatterin helmikuussa 2011 Platinille antama 1,8 miljoonan euron suuruinen palkkio. Tälle ei löytynyt asiallista perustelua. Toimitsijakiellon ohella molemmat saivat sakkotuomion.¹⁸

FIFA lyhensi molempien toimintakiellon kuuteen vuoteen helmikuussa 2016. Blatter ei tyytynyt tähän. Hän valitti päätöksestä urheilun kansainväliseen vetoomustuomioistuimeen CAS:iin, joka hylkäsi Blatterin valituksen. FIFA jatkoi Blatterin toimintakieltoa maaliskuussa 2021 kuudella vuodella ja kahdeksalla kuukaudella.¹⁹

Korruption pitkät perinteet

Median kirjoitusten perusteella voidaan sanoa, että urheilukorruptiolla on pitkät perinteet. *YLE* on esittänyt, että FIFA:n lahjontakulttuuri juontaa juurensa 1970-luvulle saakka. Myös *Iltaalehti* ja *The Guardian* ovat esittäneet, että FIFA:n toimintaan liittyviä lahjus-

tapauksia on pitkältä aikaväliltä. *Ilta-lehti* myös esitti, että useisiin jalkapallon maailmanmestaruuskilpailuiden isäntämaan valintaprosesseihin on kytkeytynyt korruptiota.²⁰ Mistä lahjustapausten pitkät perinteet sitten kertovat?

Lahjustapausten pitkä historia kertoo sen, että niistä ei joko ole tiedetty tai niihin ei ole haluttu puuttua. Kumpikaan vaihtoehto ei mairittele FIFA:a. Joko korruptiosta ei ole tiedetty, jolloin kyse on lajin kattojärjestön toiminnan tehottomuudesta, tai sitten ongelmat on haluttu työntää syrjään. Ongelmien sivuuttaminen voi perustua joko haluun välttää vaikeaksi koetun asian käsitteleminen tai sitten kyse on niiden hiljaisesta hyväksymisestä.

Yksittäisestä yleiseen

Edellä on tarkasteltu median kirjoittamista FIFA:n toimintaan liittyvistä urheilukorruptiotapauksista. Kyse on median muodostamasta kuvauksesta, eikä se kerro, mitä on todella tapahtunut. Muutoinkin yksittäisen yleistämisessä on oltava varovainen. Tiettyjä teemoja voidaan kuitenkin hahmotella.

Ensinnäkin taloudellisten voittojen mahdollisuus vaikuttaa olevan keskeisessä asemassa puhuttaessa korruption motiiveista. Toiseksi korruptiota ei voida sijoittaa yksilöt vastaan rakenteet -akselille aukottomasti, vaan se voi perustua sekä yksilöiden toimintaan että rakenteiden vaikutuksiin. Kolmanneksi voidaan todeta, että korruption ei tarvitse tapahtua kertaluontoisesti ja hetken mieli-johteesta. Siinä voi olla kyse pitkästä tapahtumaketjusta ja se voi perustua jopa perinteeksi muodostuneeseen tapaan hoitaa asioita.

Urheiluvilppi – ei vain vilppiä urheilussa: Urheiluvilppi 10.1.2019 julkisuuteen nousseiden tenniksen ottelumanipulaatioi- den uutisoinnin valossa

Urheiluvilppi median aarreaittana

Urheiluvilpin esiintymistä ei voida kiistää ja se on monimuotoinen ilmiö. Syitä vaikenemiseen on monia. Toisaalta urheilumaailmassa vilpistä puhujia voidaan karsastaa pettureina ja toisaalta vilppi ei kuulu urheilun viralliseen narratiiviin. Julkisesti korostettuja urheilun arvoja ovat rehtyden, reippauden, terveyden ja kunnollisuuden kaltaiset positiiviset määritteet. Jos näiden attribuuttien joukkoon kuitenkin nostetaan vilppi eri muotoineen, niin kyse on toisinaan lähes pyhäinhäväistyksestä.²¹

Voidaan kuitenkin sanoa, että urheiluvilpistä vaikeneminen koskee sen toteuttajia ja urheilupiirejä²², mutta urheilun ulkopuolella vaikeneminen ei aina ole kultaa. Kuten Hannu Itkonen on kirjoittanut, medialle vilppi merkitsee uutisoinnin aiheita ja on siksi esillä. Näin on etenkin, jos vilppi voidaan kytkeä esimerkiksi talouteen, politiikkaan, uskontoon tai viihteeseen²³. Urheiluvilpin ja median suhteesta esimerkkinä on, kuinka useat uutistoimistot²⁴ uutisoivat 10.1.2019 Espanjan poliisin tehneen pidätyksiä tenniksessä tapahtuneiden ottelumanipulaatioiden takia²⁵. Medialla on valta valita, mitä ja miten se uutisoi urheiluvilpistä. Media voikin siksi olla urheiluvilpistä tiedottaja ja ”vallan vahtikoira” paljastaen urheilun kipupisteitä suurelle yleisölle. Median vallalla on kuitenkin myös kääntöpuolensa. Se muodostaa kuvaa urheiluvilpistä suurelle yleisölle, jolloin se valinnoillaan ja painotuksillaan luo ja muokkaa käsityksiä urheiluvilpistä ja yleensäkin urheilun varjopuolista²⁶.

Siksi on kiintoisaa tarkastella, millaisen kuvan eri uutistoimistojen²⁷ laatimat uutiset tenniksen ottelumanipulaatioista antavat urheiluvilpistä muotona ja urheiluvilpistä yleensä. Huomionarvoista on, että kyse on nimenomaisesti lehdistön antamasta kuvasta: Uu-

tisointi tenniksen ottelumanipulaatioista on tapahtunut nopeasti Espanjan poliisin tekemien pidätysten jälkeen ja perustunut Europolin sekä Espanjan poliisin tuoreeltaan antamiin tietoihin, joten uutisointi on pohjautunut väistämättä vajavaisiin tietoihin.

Lisäksi ottelumanipulaatiotapauksen ollessa vielä tutkinnan kohteena viranomaisilla on mahdollisuus ja velvollisuus valikoida, mitä julkisuuteen kerrotaan. Tämä ei kuitenkaan nykyisessä, uutisten julkaisunopeutta painottavassa mediaympäristössä estä uutistoimistoja laatimasta tekstejään heti kun ensimmäiset tiedot uutisoinnin kohteesta on saatavilla. Siksi lehdistön uutisointi 10.1.2019 ei kerro, mitä todella tapahtui. Kyse on ensivaikutelmasta tapahtumaa koskien; eri lehtien uutisoinneissa onkin eroja yksityiskohtien suhteen²⁸.

Urheiluvilppi ja urheilun varjopuolet eivät ole harvinaista

Tenniksen ottelumanipulaatiotapaus ei ole lehdistön mukaan ainutkertainen tapaus tenniksessä: *Reuters* uutisoi, että Espanjan poliisin toiminta tapahtui päivää sen jälkeen kun *Tennis Integrity Unite* oli tiedottanut tenniksessä tapahtuneen vuonna 2018 enemmän korruptionvastaisten sääntöjen rikkomuksia (pääasiassa ottelumanipulaatiota ja vedonlyöntirikkeitä) kuin kertaakaan organisaation olemassaolon aikana. *The Washington Post* puolestaan uutisoi, että kyseessä on jo toinen ottelumanipulaatiotapaus, jonka takia Espanjan poliisi on tehnyt pidätyksiä reilun kahden vuoden aikana. *Aftonbladetin* uutisoinnin perusteella tenniksessä on ollut myös muita ongelmia. Lehti uutisoi tuoreesta ottelumanipulaatiotapauksesta ”jättiskandaalina” viitaten samassa uutisessa tapaukseen, jossa ruotsalainen tennispelaajan koki häirintää (roskapostia) ja sai jopa itseensä ja perheeseensä kohdistuneita tappouhkauksia hänen tennisuransa lähdettyä nousuun.²⁹ Lehdistön perusteella voidaankin sanoa, etteivät urheiluvilppi ja urheilun varjopuolet yleensäkkään ole harvinaisia, vaan ne ovat jatkuvasti läsnä joko kaikkien silmien edessä tai sitten kulissien takana vain asianomaisten tiedossa.

Urheilijat vilpistelevät, rikolliset organisoivat ja hyötyvät taloudellisesti

Lehdistön perusteella tenniksen ottelumanipulaatioissa ei ole ollut kyse pienimuotoisesta vilpistelystä. Urheilijat ovat toki olleet vilpin toteuttajia, mutta ottelumanipulaatiot kuitenkin kytkeytyvät laajempaan kokonaisuuteen: kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Uutisoinnin perusteella tenniksen ottelumanipulaatiotapauksessa armenialainen rikollisryhmä oli lahjonut tenniksen pelaajia toteuttamaan ottelumanipulaatioita, minkä jälkeen rikolliset olivat toisaalta veikanneet ennalta tiedossa olevia ottelutuloksia ja toisaalta valvoneet, että urheilijat hoitavat oman osansa sopimuksesta.³⁰

Tenniksen ottelumanipulaation voidaankin sanoa lehdistön perusteella olleen laajamittaista toimintaa. Samalla uutisoinnista saa käsityksen, että urheiluvilppi voi olla mittakaavaltaan hyvin laajaa, eikä se tapahdu tyhjiössä erossa muusta elämästä. Sen ei tarvitse koskea vain yhtä urheilijaa tai kilpailua, vaan se voi kytkeytyä osaksi kansainvälistä rikollisuutta ja ylittää valtiollisia rajoja, vaikka konkreettinen urheiluvilppi itsessään tapahtuisikin paikallisesti yhdessä ottelussa tai kilpailussa.

Urheilijat vilpistelevät, rikolliset kiinnostuvat – syitä urheiluvilpille ja siihen kytkeytyvälle rikollisuudelle

Toisinaan on vallinnut ajatus, että urheilujärjestelmä hoitaa itse omat asiansa, mutta usein näin ei ole. Tarvitaan ”ulkopuolista tahoa” kontrolloimaan urheilua; esimerkiksi kansallisella tasolla Suomen urheilun eettistä keskusta. Tenniksen ottelumanipulaatioista tehdyn uutisoinnin perusteella voidaan sanoa, että urheilun sisäiset rakenteet eivät välttämättä estä vilpillistä toimintaa, vaan ne voivat muodostaa vilpille motiivin. Kun vain puolet urheilijoista, jotka yrittävät saada elantonsa tenniksestä, onnistuvat siinä, huomattava joukko urheilijoita on toimeentuloltaan kehnossa asemassa. *The Washington Post* kirjoittaa, että sillä, mihin turnauksiin tennispelaajat osallistuvat, on merkitystä tuloihin: voittamalla kuusi alempien

tasojen turnausta saattaa tienata 20 000 dollaria, mutta osallistumalla US Openiin ja häviämällä *rebellisesti* ensimmäisellä kierroksella voi tienata 50 000 dollaria.³¹

Kuvattu tilanne voi luoda motiivin tarttua urheiluvilppiin parempien tulosten varmistamiseksi ja varallisuusaseman kohentamiseksi esimerkiksi silloin, kun urheilu-ura on kääntynyt ehtopuolelle. Espanjassa paljastuneeseen ottelumanipulaatiotapaukseen liittyen lehdissä on nimetty vain yksi pelaaja: Marc Fornell-Mestress, jonka rankingsijoitus yksinpelissä oli korkeimmillaan vuonna 2007 (236.).³²

Lehdistö kuitenkin kirjoittaa rankingsijoituksen tippuneen 1007:nneksi vuoteen 2018 mennessä, ja Fornell-Mestressin tulleen vuonna 2018 suljetuksi väliaikaisesti ammattilaistenniksestä epäiltyjen tenniksen korruption vastaiseen ohjelmaan (Tennis Anti-Corruption Program) kohdistuneiden rikkomusten takia. *The New York Timesin* mukaan Fornell-Mestressin rooli ottelumanipulaatioihin kytkeytyvässä rikosvyyhdissä oli toimia linkkinä armenialaisen rikollisryhmän ja tennispelaajien välillä. Tarkempia tietoja, miksi Fornell-Mestress alun perin sotkeutui ottelumanipulaatiotapaukseen, ei lehdistössä anneta. Voidaan kuitenkin kysyä, oliko tennis-uran laskusuhdanteella tekemistä asian kanssa, vaikuttiko rankingsijoituksen tippumisesta ja ammattilaistenniksestä sulkemisesta seurannut tennisperäisten tulojen lasku asiaan? Mitään varmaa ei voida sanoa kerättyjen lähteiden avulla, mutta urheilu-uran nousukauden päätyminen ja uran kääntyminen ehtopuolelle voivat olla syitä urheiluvilpille.³³

Tennispelaajien taloudellinen haaste on *The Washington Postin* mukaan ottelumanipulaatioita toivovien tiedossa. Lehdessä kirjoitetaan *The New York Timesiin* viitaten tennispelaaja Laslo Urruti Fuentesin kertoneen, että heikommin pelanneita pelaajia lähestytään ottelumanipulaatioehdotuksin: ”Häviä ensimmäinen kierros ja saat 6 000 dollaria.”³⁴ Urheiluvilpin esiintymiseen voikin vaikuttaa urheilijoiden heikko taloudellinen asema: vilpillisin keinoin tulojen saaminen saattaa olla helpompaa ja tehokkaampaa kuin rehellisesti.

Miksi urheilijoille sitten maksettaisiin ottelumanipulaatioista? Vastaus on lehdistön uutisoinnin valossa yksinkertainen. Ottelumanipulaatiot voivat olla taloudellisesti tuottoisia. Tenniksen ottelumanipulaatioita järjestelleen rikollisryhmän kerrotaan tienanneen miljoonia euroja.³⁵ *The Washington Postin* uutisoinnista nousee esiin myös tennikseen liittyvä rakenteellinen tekijä: kun vain yhden pelaajan tarvitsee toimia ottelumanipulaation toteuttamiseksi, vilpin havaitseminen on vaikeaa, etenkin alemmilla tasoilla, joissa tarkkailu on vähäisempää.³⁶

Kun urheiluvilppiin kannustamalla on mahdollisuus tienata esitettyjä summia, ei liene ihme, että siihen tartutaan. Nykyiset verkkoyhteydet tekevät myös tiedossa olevan vilpin taloudellisen hyödyntämisen helpoksi, kun vedonlyönnin voi hoitaa vedonlyöntiyhtiön verkkosivuilla vaikka kotisohvalta tuhansien kilometrien päästä vilpin konkreettisesta tapahtumapaikasta, mihin Itkonen onkin välillisesti viitannut jo vuonna 1994 kirjoittaessaan teknologian merkityksestä vilpille³⁷. Yksi osoitus urheiluvilpin ja vedonlyöntiin liittyvien petoksien välisestä linkistä on se, kuinka *The Guardianin* mukaan verkkopohjaiseen veikkaukseen osallistuneet olivat viranomaisten prioriteettikohde tenniksen ottelumanipulaatiotapauksen tutkinnassa³⁸.

Urheiluvilpin ja siitä saatavien taloudellisten voittojen kytkeytymisestä rikollisuuteen on oikeaan osunut toteamus jo vuodelta 1994: Itkonen kirjoitti, että ”Taloudellisten panosten kasvaessa ja urheilun ammattimaistuesssa edelleen vilpin ja rikoksen välinen raja ohenee.”³⁹

Urheiluvilppi kiinnostaa viranomaisia **– kytköksiä rikollisuuteen**

Urheiluvilpin toteuttamiseen ja hyödyntämiseen liittyvä urheilijoiden ja/tai rikollisten toiminta voi olla laajamittaista, mutta lehdistön uutisoinnin perusteella myös urheiluvilppiin kytkeytyvä viranomaistoiminta voi olla mittavaa. Espanjalainen *El País* lehti uutisoi, että viranomaiset käyttivät tenniksen ottelumanipulaatio-

tapauksiin liittyvästä tutkinnasta nimitystä ”Operación Bitures” ja, että siihen liittyvät 11 kotietsintää tehtiin yhtäaikaaisesti yhdeksässä Espanjan provinssissa.⁴⁰

Eri mediat ovat yksimielisiä siitä, että viranomaistoimintaan ovat osallistuneet Espanjan poliisi ja Europol. Myös muita toimijoita on nimetty, mutta niistä lehdet eivät ole keskenään yksimielisiä. Kuvatun suuruinen viranomaistoiminta voi vaikuttaa laajalta, mutta sitä se ei ole. Toiminnan kohteena ei ole vain vilpistely urheilussa, vaan siihen kytkeytyvä muu epärehellinen ja/tai rikollinen toiminta, mistä kertovat myös tenniksen ottelumanipulaatiotapaukseen liittyvien rikosnimikkeiden kirjo. *The Independent* uutisoi, että ottelumanipulaatiotapaukseen kytkeytyviä epäillään ”rikollisorganisaation jäsenyydestä, yksityisten ihmisten korruptoinnista (urheilumaaailmassa), petoksesta, rahanpesusta, aseiden luvattomasta hallussapidosta ja identiteettivarkaudesta.”⁴¹

Hannu Itkonen on kirjoittanut, että kilpailun kiristyessä vilppiä on punnittu entistä useammin oikeusnormiston pohjalta lakituvis-⁴², missä hän vaikuttaa osuneen oikeaan. Tenniksen ottelumanipulaatiotapauksen perusteella kilpailun kiristyminen ei kuitenkaan ole ainoa syy oikeusnormiston käyttöön: urheiluvilpin kytkeytyminen konkreettiseen rikollisuuteen luo lakipykälien käytölle suoranaista tarpeen.

Urheilu ja päihteet – alkoholista huumausaineisiin

Medioiden diskurssit urheilun ja päihteiden välisestä suhteesta

Urheilijoihin on liitetty erilaisia määritteitä. Heidät on nähty esimerkiksi isänmaan puolustajina, rotunsa muotovalioina tai miehiisyyden perikuvina. Samalla heidän raittiuttaan on korostettu, jopa täysraittiuuden asteelle saakka. Urheilijoihin liitetty määritelmät on

nähtävä oman aikansa kontekstissa, eivätkä ne välttämättä ole totuudenmukaisia: vaikka urheilijat on kuvattu raittiiksi, totuus voi olla aivan muuta.⁴³

Yhteiskunnan alkoholiasennoitumisen muuttuessa myös asenteet urheilijoiden alkoholin käyttöön ovat muuttuneet sallivampaan suuntaan. Osana kuvattua kehitystä ja urheilun kaupallistumista alkoholi on löytänyt tiensä urheilutapahtumiin. Urheilijoilta kuitenkin odotetaan jonkinasteista nuhteettomuutta.⁴⁴

Medialle urheilu tarjoaa kirjoitusten aiheita niin hyvässä kuin pahassa. Urheilijoiden menestys ja vastoinkäymiset kiinnostavat suurta yleisöä, joten media kirjoittaa niistä. Urheilijoiden päihteiden käyttö ei muodosta poikkeusta. Se huomioidaan medioissa. Siksi mediat luovat ja muokkaavat kuvaa urheilijoiden päihteiden käytöstä. Kuva ei kerro median tekemien valintojen takia, millaista urheilijoiden päihteiden käyttö todella on. Medioiden muovaama kuva kuitenkin luo urheilijoiden päihteiden käyttöön kytkeytyvää sosiaalista todellisuutta – yleistä käsitystä urheilun ja päihteiden välisestä suhteesta. Millainen median luoma sosiaalinen todellisuus urheilijoiden päihteiden käytöstä sitten on?⁴⁵

Alkoholin ja urheilijoiden suhde muuttumassa

Tarkasteltaessa medioiden luomaa kuvaa urheilijoiden päihteiden käytöstä esille nousee alkoholin muuttuva asema. *YLE* on kirjoittanut Suomen Olympiakomitean lääkärin Harri Hakkaraisen lausuntoihin perustuen, että urheilijat ovat tiedostaneet alkoholin käytön ongelmat. Siksi he ovat vähentäneet alkoholin kulutusta.⁴⁶

YLE:n kirjoituksesta nousee kuitenkin esille se, että alkoholin käytön vähentyminen ei välttämättä ole pelkästään urheilijalähtöistä. Tekstissä kerrotaan, että esimerkiksi SM-liigan ja KHL:n joukkueilla on pelimatkoilla alkoholin käyttökielto. Urheilijoiden toimintaa on siis rajoitettu työnantajan taholta. Oleellinen kysymys on, miksi näin on tehty? Onko kyse varmuuden vuoksi tehdystä kiellosta vai onko sille todellinen tarve?⁴⁷

Kysymykseen ei *YLE:n* tekstistä saada varmaa vastausta. Syy

alkoholin käytön vähentymiseen – olipa se urheilijälähtöistä tai ei – on kuitenkin *YLE:n* mukaan selvä: urheilun vaatimustaso ei jätä varaa alkoholin käytölle, sillä se heikentää urheilijan suorituskykyä ainakin pitkällä aikavälillä.⁴⁸ Alkoholin ja huippu-urheilun välistä suhdetta kuvastaa hyvin Hakkaraisen lausunto: ”En ole nähnyt sellaista tilannetta, että alkoholin juonti olisi ollut urheilijalle ongelma, ja hän olisi urheillut huipulla samanaikaisesti.”⁴⁹

YLE:n kirjoituksen vallitseva linja on, etteivät urheilu ja alkoholi sovi yhteen. Diskurssissa korostuu, että alkoholin kulutus on vähentynyt urheilijoiden keskuudessa. Myös *Iltalehti* luo kuvaa, jossa urheilijoiden alkoholin käyttö ei korostu negatiivisessa sävyssä. Lehdessä kirjoitetaan: ”Usein sanotaan, että urheilijat nauttivat alkoholia siinä missä muutkin. Mutta urheilijoissa on niitäkin, jotka eivät juo.”⁵⁰ Kuten sitaatista nähdään, *Iltalehden* mukaan urheilijat eivät välttämättä juo alkoholia lainkaan. Näin lehti osaltaan muodostaa käsitystä, jossa urheilu ei automaattisesti merkitse alkoholin käyttöä.

Toisaalta on kuitenkin huomattava lehden käyttävän sanvalintaa, jonka mukaan *osa* urheilijoista ei juo alkoholia. Tämä ei kiellä urheilijoiden ja alkoholin käytön välistä suhdetta. Sen sijaan urheilijat ja ei-urheilijat linkitetään alkoholin käytön suhteen toisiinsa: lehti viittaa yleiseen ajatukseen, että urheilijat käyttävät alkoholia muiden tavoin. Koska urheilijoiden alkoholin käyttöä ei lehden luomassa kuvassa täysin kiistetä, merkitsee sitaatin ensimmäinen virke, että urheilijat saattavat käyttää alkoholia. Käytön määrä sen sijaan riippuu siitä, mitä lukija ymmärtää yleisen alkoholin kulutuksen merkitsevän.

Iltalehti ei siis kiistä urheilijoiden alkoholin käyttöä. Sen määrä kuitenkin esitetään maltillisena, vaikka tulkinnan varaakin jätetään. Lehdessä kirjoitetaan, että ”Edes kaikki maailmanmestarit [jääkiekkomaajoukkue 2011] eivät juoneet kevään kultajuhlissa. – Jukka Jalosen havaintojen mukaan saunailtakulttuuri on vähenevässä täälläkin. Joukkueiden yhteisissä riennoissa ei läträtä samaan tapaan kuin ennen.”⁵¹

Kuten sitaatista nähdään, lehdessä muodostetaan kuvaa, jossa

urheilijat eivät ehdottomasti käytä alkoholia edes mestaruusjuhlien yhteydessä. Samalla esitetään myös, että alkoholin käyttö ylipääntään on vähentynyt. Syy alkoholin käytön vähentymiseen on *Iltalehden* kirjoituksen mukaan se, että urheilu on ammattimaistunut ja sen vaatimustaso on koventunut. Urheilun kokemat muutokset eivät yksinkertaisesti salli alkoholin käyttöä, jos tavoitteena on menestyä.⁵²

YLE:n ja *Iltalehden* tavoin *Aamulehti* muodostaa käsitystä, jossa urheilu-ura ei merkitse alkoholin käyttöä. Lehdessä kirjoitetaan: ”Nykypäivän urheilijan malli on kaikkea muuta kuin raikuli. Ammattimaistunut urheilu karsii markojantuset. Kirkkain esikuva on Patrik Laine. Hän elää tipattomasti, koska alkoholista ei ole mitään hyötyä.”⁵³

Heti sitaatin alusta nähdään, mikä on *Aamulehdessä* esiintyvän sanoman ydin. Alkoholin kulutus ei kuulu nykypäivän urheiluun. Lehdessä on esitetty eri urheilijoiden näkemyksiä⁵⁴ alkoholin käytöstä. Ne tukevat näkemystä siitä, että urheilu ja alkoholi eivät kuulu yhteen. Koska urheilijoiden lausuntojen jyrkkyydessä on kuitenkin eroja, ne eivät täysin kiellä urheilijoiden alkoholin käyttöä, vaan pikemminkin korostavat sen maltillisuuden tarvetta. Kokonaisuudessaan lehden muodostamassa kuvassa urheilijoiden alkoholin käyttöä ei kielletä, mutta sen esitetään olevan maltillista.⁵⁵

Aamulehden, *Iltalehden* ja *YLE:n* teksteissä esiintyy kaikissa samantyylinen viesti. Alkoholin käyttö urheilussa on vähentynyt, koska urheilu ei vaatimuksiensa takia salli alkoholin käyttöä. Lehdissä urheilijoiden esitetään käyttävän alkoholia maltillisesti tai ei lainkaan, mutta alkoholin juonnin mahdollisuutta ei kuitenkaan kielletä.

Päihteet eivät kuitenkaan ole katoamassa

Edellä esitetyistä huolimatta urheilijoiden päihteiden käyttö ei ole kadonnut ilmiö. *Iltasanomissa* tekstin sanavalinnoilla päihteiden käyttö esitetään faktana ja se nimetään ongelmaksi. Lehti kirjoittaa pillereiden ja kokaiinin syrjäyttäneen alkoholin urheilijoiden

päihteenä. Lisäksi lehti viittaa jääkiekkoa koskevassa tekstissään suoraan urheilijoiden päihdeongelmaan, johon on kuitenkin urheilupiireissä pyritty löytämään ratkaisuja.⁵⁶

Iltasanomien muodostama kuva on kriittinen urheilua kohtaan. Se esittää, että jääkiekossa on päihdeongelma. Samalla vähentyneen alkoholin kulutuksen vastapainoksi tuodaan muiden päihteiden lisääntynyt käyttö. Huomattavaa on kuitenkin se, että urheilupiirejä ei tuomita täysin. Niiden esitetään pyrkivän löytämään ratkaisuja ongelmaan.

Iltasanomien tavoin *YLE* on kirjoittanut jääkiekon ja huumausainneiden välisestä suhteesta. *YLE* on kuitenkin maltillisempi. Siinä huumeongelmaa ei suoraan todeta faktaksi, mihin syynä voi olla tekstin perustuminen SM-liigan toimitusjohtajan lausuntoihin. Sen sijaan korostetaan tarvetta selvittää, onko huumeongelma olemassa. Lisäksi *YLE* kirjoittaa, että jääkiekkoliigan toimitusjohtajan mukaan ”mahdollinen huumeongelma koskee yksittäistapauksia.”⁵⁷

SM-liigan toimitusjohtajan lausuntoihin perustuvan tekstinsä lisäksi *YLE* on julkaisut kirjoituksen, joka perustuu Suomen urheilun eettisen keskuksen varatoimisen pääsihteerin (nykyisin lakiasiainjohtaja) Petteri Lindblomin näkemyksiin. Myöskään siinä jääkiekon huumeongelmaa ei esitetä faktana, vaan siihen liitetään adjektiivi ”mahdollinen” ja ilmaus ”mutu-juttu”.⁵⁸ *YLE* onkin kirjoittanut Lindblomin sanoneen: ”Tällaiset ”mutu-jutut” ovat aina ikäviä lajin, pelaajien ja katsojien kannalta. Olisi parasta, jos kaikki julkisuudessa puhuttu perustuisi tutkittuun tietoon. Se olisi varmasti SM-liigankin etu ja vähän velvollisuuskin selvittää, onko tällaista ongelmaa.”⁵⁹

YLE:n näkemyksistä löytyy kuitenkin myös konkreettinen viittaus päihteiden käyttöön. Nuuskan käytön todetaan säilyneen urheilussa ja se esitetään tuomittavana: ”Dopingista, huumavista kipulääkkeistä, alkoholista ja tupakasta se [nuuska] on ehkä kaikista lievin, mutta ei missään nimessä hyväksyttävä.”⁶⁰

Sitaatissa on kuitenkin syytä huomata, kuinka nuuska esitetään lievimpänä päihteenä. *YLE:n* kirjoituksessa urheilijoiden päihteiden

den käyttöä ei siis erityisesti korosteta ja kun jokin päihde tuodaan esiin, se esitetään lievästi. Voidaankin sanoa, että *YLE:n* välittämä kuva korostaa mahdollisimman pitkälle urheilun ja päihteiden välistä rajanvetoa ja sen toteutumista.

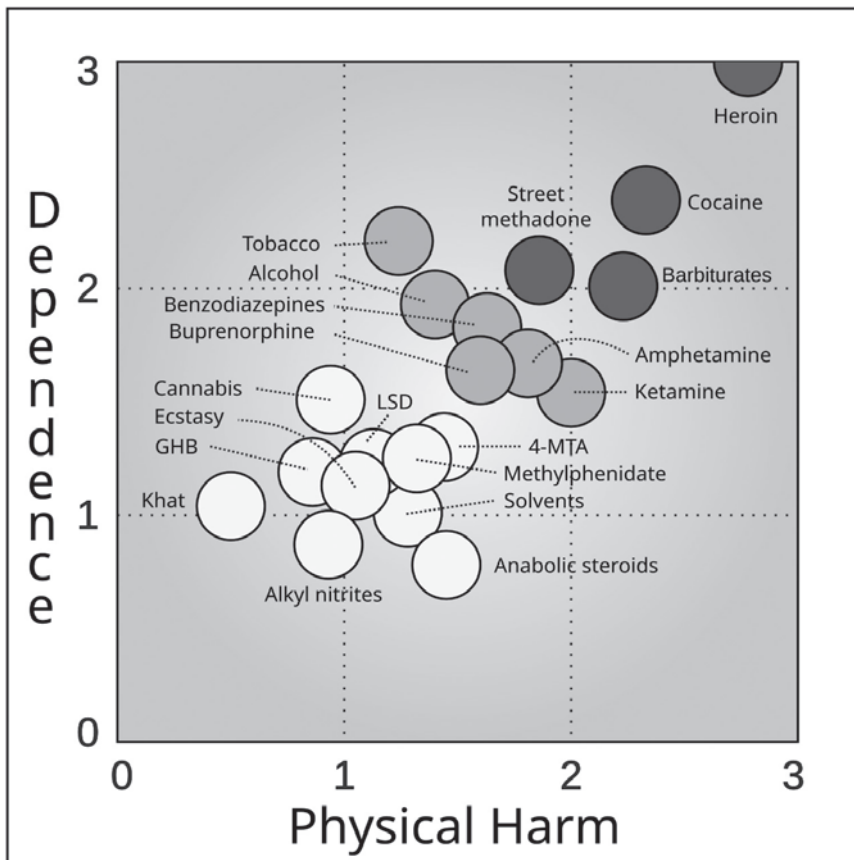
YLE:n tavoin *Kaleva* korostaa huumausaineiden ja urheilun välisen suhteen tutkimisen tarvetta: sitä on tutkittu vähän. *Kalevan* näkemys huumausaineiden ja urheilun välisestä kytköksestä on kuitenkin kriittinen. Huumausaineet eivät kuulu urheiluun. Syy, miksi näin on, kytkeytyy *Kalevan* mukaan paitsi urheilijoihin niin myös urheilun rooliin mallien tarjoajana: Toisaalta huumeet heikentävät urheilijan suorituskykyä ja toisaalta urheilijan tulisi olla lapsille ja nuorille hyvä esikuva, mitä huumausaineita käyttävä urheilija ei ole.⁶¹

Ei parantamaan urheilusuoritusta, vaan kyse viihdekäytöstä

Vaikka medialla ei ole täysin yhtenäistä näkemystä urheilun ja huumausaineiden välisestä kytköksestä, huumausaineiden käytön syitä voidaan tarkastella. *Länsiväylä* on esittänyt entiseen jääkiekkoliigaan Marko Jantuseen perustuen, että päihteet, alkoholi ja huumeet eivät paranna urheilusuorituksia, eivätkä urheilijat käytäkään niitä keinona suoritusten parantamiseen. Kyse on viihdekäytöstä.⁶²

Länsiväylän mukaan päihteet ovat siis viihdekäyttöä. Samoilla linjoilla on *Iltasanomat*. Urheilijoilla esitetään olevan tarve irrottautua arjesta siinä missä muillakin, jopa osana lajikulttuuria viihdemaailman paineiden takia. Koska urheilijan arki on kuitenkin hektistä, eikä alkoholin käytön aiheuttamiin krapulapäiviin ole varaa, kuvaan astuvat muut huumaavat aineet. *Iltasanomien* mukaan huumausaineiden käytön motiiviksi muodostuukin ajatus siitä, että huumausaineiden käyttö koetaan urheilun kannalta ”paremmaksi” tavaksi irrottautua arjesta kuin alkoholi.⁶³

Savon Sanomien arviot ei muodosta edellä esitettyyn poikkeusta. Siinä nousee esille, että urheilun suorituskeskeisyys ja kova vaatimustaso saattavat kannustaa huumeiden käyttöön. Etenkin, kun

Vuoden 2007 arvio päihteiden viihdekäytöstä. Kuvassa on esitetty keskimääräinen fyysinen vahinko käyttäjälle ja keskimääräinen riipputtavuus. Kuva: Apartmento2 - Own work Based on the article at <http://www.lila.it/doc/documentazione/rdd/thelancet.pdf>, Public Domain, File:Rational scale to assess the harm of drugs (mean physical harm and mean dependence), Created: 3 January 2008, Uploaded: 3 October 2014. [https://en.wikipedia.org/wiki/Substance_abuse#/media/File:Rational_scale_to_assess_the_harm_of_drugs_\(mean_physical_harm_and_mean_dependence\).svg](https://en.wikipedia.org/wiki/Substance_abuse#/media/File:Rational_scale_to_assess_the_harm_of_drugs_(mean_physical_harm_and_mean_dependence).svg), viitattu 28.10.2024.

”huippukuntoisilla pelaajilla ei ole varaa takavuosien kaltaiseen kännäämiseen ja rokulipäiviin. Huumeet houkuttavat, koska niistä ei myyjien mukaan seuraa krapulaa.” *Savon Sanomien* mukaan huumausaineiden käytön taustalla olisi siis ajatus niiden alkoholia pienemmistä haitoista.⁶⁴

Eri mediat luovat hieman erilaista käsitystä urheilun ja päihteiden välisestä suhteesta. Niiden avulla voidaan kuitenkin hahmotella yleistystä siitä, millaista kuvaa mediat välittävät niitä seuraavalle suurelle yleisölle. Yleistys on kuitenkin vain suuntaa-antava. Kokonaisuudessaan medioiden yhteinen näkemys pitää sisällään ajatuksen siitä, että urheilijoiden alkoholin käyttö on vähentynyt ja muuttunut maltillisemmaksi verrattuna aiempaan.

Alkoholin tilalle on kuitenkin tullut muita päihteitä: huumausaineet ovat yleistyneet urheilussa, tai ainakin esitetään joissain medioissa yleistyneen. Median perusteella tarkasteltuna syynä alkoholin korvautumiseen huumausaineilla on se, että alkoholin haitat on tiedostettu urheilupiireissä. Urheilijoiden tarve irtiotoille arjesta on kuitenkin säilynyt ja siksi muut päihteet ovat korvanneet alkoholin. Syynä huumausaineiden substituutiovaikutukseen alkoholiin nähdään on se, että ne koetaan vähemmän haitallisiksi.

Urheilija, urheilujournalistit, sankaritarina

Case-tapaus: urheilujournalistit nostamassa

Patrik Lainetta parrasvaloihin

Urheilujournalistit sankarin luojina tai kaatajina

Urheilujournalistit vaikuttavat merkittävästi urheilun julkikuvaan ja suosioon. He eivät kuitenkaan vaikuta pelkästään urheiluun, vaan myös urheilutoimijoihin, kuten urheilijoihin, valmentajiin ja urheilujohtajiin. Raportoidessaan urheilijoiden onnistumisista he tekevät urheilusuorituksia tunnetuiksi ja voivat nostaa urheilijan sankarinpallille. Urheilujournalisteilla on kuitenkin myös käänte-

nen valta: he voivat riistää urheilijalta laakeriseppeleet, estää hänen pääsynsä parrasvaloihin tai jopa raunioittaa hänen urheilu-uransa. Sama mahdollisuus koskee kaikkia urheilutoimijoita.⁶⁵

Miksi urheilujournalisteilla sitten on huomattava valta urheilutoimijoiden julkisuuskuvaan? Koska urheilujournalistit tekevät teksteissään valintoja – muun muassa kenestä kirjoitetaan, mitä kirjoitetaan ja miten kirjoitetaan – he luovat ja muokkaavat suuren yleisön käsityksiä urheilutoimijoista. Jos suuren yleisön käsitys on positiivinen, ei urheilutoimijalla ole hätää. Negatiivinen julkisuuskuva voi sen sijaan vaarantaa heidän asemansa, sillä se voi vaikuttaa esimerkiksi (sponsori)tuloihin tai yleiseen suosioon. Urheilujournalistit siis rakentavat ja muokkaavat urheilutoimijoiden julkisuuskuvaa niin hyvässä kuin pahassa.

Millaisin keinoin urheilujournalistit sitten käytännössä vaikuttavat urheilutoimijoiden julkisuuskuvaan? Kysymystä lähestytään case-tapauksen kautta tarkastelemalla *YLE:n* urheilujournalistien kirjoituksia Patrik Laineesta hänen uransa alkuvaiheessa. Näkökulmana on, miten kirjoituksilla luodaan myönteistä kuvaa Laineesta ja hänen jääkiekkourastaan – esitetään Laine urheilun sankarina.

YLE:ssä julkaistuja tekstejä luetaan tutkimuskysymyksen näkökulmasta ja niiden sisältöä analysoidaan kiinnittäen huomiota keinoihin, joilla urheilujournalistit voivat nostaa urheilijaa parrasvaloihin. Urheilujournalistien käyttämiä keinoja ei ole määriteltä etukäteen. Niitä hahmotellaan aineistolähtöisesti pohtimalla lähdetekstien sisältöjä: nostaako kulloinkin käsillä oleva teksti urheilijaa parrasvaloihin ja jos nostaa, miten se tapahtuu.

Sankariksi vaikeuksien kautta

Urheilujournalistit voivat nostaa urheilijaa parrasvaloihin lähestymällä teemaa negatiivisten ilmiöiden kautta. Patrik Laineen on kirjoitettu olleen kaudella 2014–2015 turhautunut ja tehoton teini, joka ei ollut uhka yhdellekään maalivahdille. Kyse ei ollut pelaajan puutteellisista taidoista, vaan huonosta asenteesta. Kyseisellä kaudella Laine oli mukana Ivan Hlinkan muistoturnauksessa, mutta

se päättyi hänen osaltaan kesken: Laineen näytettyä keskisormea Suomen joukkueen päävalmentajalle ja huudeltua uhkauksia hänet lähetettiin kotimatkalle kesken turnausta.⁶⁶

Laineen juniorivuosien toiminta voisi heijastua hänen urheilu-uraansa negatiivisesti. *YLE:n* kirjoituksissa Laineesta ne kuitenkin käännetään kasvutarinan pohjaksi: Keskisormen näyttämisen ja uhkauksien huutelun nostama julkinen kohu, seilaaminen A-nuorten ja miesten pelien välillä ja joutuminen polvileikkaukseen eivät lannistaneet pelaajaa. Laine nöyrytyi, oppi, kasvoi henkisesti ja korjasi työmoraaliaan, mikä aloitti positiivisen kehityskulun.⁶⁷

Miksi kasvutarina on tärkeä osa urheilijan parrasvaloihin nostamista? Esittämällä urheilijan vaikeudet ja ylilyönnit urheilijan myöhemmän aseman taustana voidaan toisaalta osoittaa, kuinka urheilija on toisaalta kypsynyt toimimaan järkevämmin. Toisaalta hänen osoitetaan nousseen huipulle vaikeuksien kautta. Näin urheilijasta luodaan tyypillistä sankarinarratiivia. Hän kohtaa vaikeuksia, mutta voittaa ne omalla toiminnallaan. Malli on tuttu kertomakirjallisuudesta ja on siksi toimiva. Se on tuttu suurelle yleisölle, joka osaa liittää sen sankaruuteen. Urheilujournalistit voivatkin hyödyntää narratiivisen kerronnan keinoja osana urheilijan nostamista parrasvaloihin.

Nostetaan urheilija parrasvaloihin...

...urheilijan omiin ansioihin vedoten

Kasvutarinan avulla urheilujournalistit voivat herättää myötätuntoa ja kiinnostusta urheilijaa kohtaan: osoittaa, kuinka hän on vaikeuksista huolimatta saavuttanut menestystä. Kyse on tärkeästä elementistä sankarinarratiivin luomisessa. Kasvutarina voi kuitenkin unohtua nopeasti, eikä se siksi pidä yksin urheilijaa parrasvaloissa. Jotta urheilijaa voitaisiin pitää parrasvaloissa ja hänet esittää urheilusankarina, on suuren yleisön tietoisuuteen saatettava hänen saavutuksiaan.

Laineen peliotteet NHL:ssä tulevat esille otteluraporteista. Vaikka raportit voivat olla lyhyitä, ne voivat vaikuttaa merkittävä-

ti urheilijan julkisuuskuvaan. Laineesta on kirjoitettu esimerkiksi seuraavasti: ”Jo edellisissä otteluissa vekko [sic] on heilunut hyvin, mutta St. Louisia vastaan suomalaishyökkääjä oli aivan käsittämättömässä vauhdissa. Laine iski peräti viisi maalia, kun Winnipeg voitti St. Louisin 8–4. [– –] Laine on tehnyt uskomattomat 11 maalia neljässä viime pelissään. Hän nousi samalla kertaheitolla NHL:n maalipörssin johtoon 19 osumalla.”⁶⁸

Kuten sitaatista nähdään, urheilujournalistien keinopankissa on kattava, kuvaileva sanavarasto⁶⁹. Urheilijan suorituksia voidaan korostaa liittämällä niihin voimakkaita määreitä, joiden avulla urheilija esitetään poikkeuksellisen hyvänä tai hänen suoritustensa painoarvoa nostetaan ylöspäin.

Kun urheilujournalistit käyttävät urheilijan omia ansioita keinona nostaa hänet jalustalle, he voivat valita, mistä kirjoittavat. Esimerkiksi Laineesta on kirjoitettu, että nuorten MM-kullan jälkeen hän on ”tehnyt tuhoa kaikilla mahdollisilla jääkiekkotasoilla”.⁷⁰ Kirjoitus ajoittuu joulukuulle 2016. Miksi ajankohta on sitten oleellinen? Tekstissä sanotaan Laineen pärjänneen kaikilla mahdollisilla tasoilla, vaikka *YLE:ssä* itsessään on aiemmin kritisoitu Lainetta: ennen kirjoituksen julkaisemista on pelattu World Cup -turnaus, jossa mukana olleen Laineen suorituksen *YLE* arvioi tällöin kouluarvosanoin kuudeksi.⁷¹

Sivuuttamalla World Cup -menestyksen *YLE* on voinut luoda kuvaa Laineen jatkuvasta urheilumenestyksestä. Onhan muotoilu ”kaikilla mahdollisilla jääkiekkotasoilla” urheilijaa mairittelevampi kuin ”lähes kaikilla mahdollisilla jääkiekkotasoilla”. Urheilujournalistit voivatkin nostaa urheilijaa jalustalle valitsemalla tekstiinsä vain positiivisia elementtejä sivuuttaen samalla niiden kanssa ristiriidassa olevat tapahtumat.

...toisten urheilijoiden piikkiin

YLE:ssä on kirjoitettu Laineen olevan vasta kolmas pelaaja, joka on tehnyt NHL:ssä kaudesta 1997–1998 laskettuna viisi maalia yhdessä ottelussa.⁷² *YLE:ssä* on myös kirjoitettu: ”Maalipyssy Patrik

Laine teki viime viikon neljässä ottelussa peräti yksitoista maalia ja kokosi kahdesti hattutempun. Yhdeksässä viime erässä ”Pate” on osunut maaliverkkoihin yhdeksän kertaa. Winnipeg voitti otteluis- ta kaksi. Jets heilutti neljässä pelissä vastustajan maaliverkkoa yhteensä 19 kertaa, ja Laine niittasi Winnipegin maaleista yli puolet, lähes 60 prosenttia.”⁷³

Miksi edellä esitetyn kaltaiset kirjoitukset ovat tärkeitä nostettaessa urheilijaa parrasvaloihin? Vastaus on yksinkertainen. Niiden avulla urheilijaa verrataan toisiin urheilijoihin ja osoitetaan hänen paremmuuttaan tai hänen suorituksensa harvinaisuutta. Näin toimittaessa toisten urheilijoiden suoritusten arvoa ei tarvitse laskea: jalustalle nostettavan urheilijan suoritusten arvoa vain korostetaan verrattuna muihin. Oikeastaan muut hyvät suoritukset tarjoavat mahdollisuuden korostaa urheilijaa entistä voimakkaammin. Jos suoritukset ovat yleisesti hyviä, mutta urheilujournalistien korostama urheilija pystyy ylittämään ne, hän näyttäytyy entistä paremmassa valossa.

Urheilujournalistit voivat hyödyntää toisia urheilijoita myös samaistamalla oman urheilijansa heihin. *YLE:ssä* on kirjoitettu NHL:n pelaajatarkkailun johtajan Dan Marrin kuvanneen Lainetta maalikoneeksi ja voimahyökkääjäksi sekä verranneen häntä Brett Hulliin. *YLE* itse liittää Hulliin termin legenda. Kirjoituksen avulla Laineen toisaalta todetaan olevan maalintekijä ja väite perustetaan tekstin kirjoittajan sijaan asiantuntijaan, NHL:n pelaajatarkkailun johtajaan. Toisaalta Laine rinnastetaan legendan asemaan nousseeseen pelaajaan, millä korostetaan hänen kykyjään.⁷⁴

Vastaava tilanne on myös toisessa *YLE:n* uutisessa, jossa Lainetta ja Alexandr Ovetshkinia verrataan toisiinsa. Tekstissä Ovetshkin esitetään erinomaisena maalintekijänä, mutta Laineen todetaan tehneen ensimmäisellä NHL-kaudellaan enemmän maaleja kuin Ovetshkin ja olevan toisella kaudellaan vain kaksi maalia häntä jäljessä. Kirjoituksesta nousee esiin, että Laine on tehnyt saman määrän maaleja kuin Ovetshkin sinä aikana, jonka he ovat pelanneet yhtä aikaa NHL:ssä.⁷⁵

Huippu-urheilijoihin ja legendoihin rinnastaminen voi olla urheilujournalisteille tehokas työkalu nostettaessa nuorta urheilijaa parrasvaloihin. Se, että uransa alussa oleva urheilija esitettäisiin jo vuosikausia tasoaan osoittanutta urheilijaa paremmaksi, voisi kääntyä itseään vastaan. Onko uskottavaa, että nuori lupaus olisi heti parempi kuin vuosikausia urheillut tähti? Samaistaminen sen sijaan on uskottavampaa. Se, että nuori urheilija esitetään todistettavasti erinomaisen pelaajan veroisena, kaltaisena tai ainakin hyvin samanlaisena, esittää urheilijan hyvässä valossa ilman epäuskottavuutta lähentyvää liioittelua.

Urheilujournalistit voivat nostaa urheilijan suoritusten painoarvoa myös kirjoittamalla toisten urheilijoiden suorituksista kriittisesti. *YLE:ssä* Laine on esitetty erinomaisena maalintekijä. Hänen potentiaalinsa kerrotaan kuitenkin olevan korkeammalla kuin realisoitunut taso osoittaa. Syy siihen, ettei kaikkea potentiaalia saada hyötykäyttöön, ei kuitenkaan ole Laineessa itsessään. Syyllisiä ovat muut. Laineen maalintekopotentiaalin esitetään kärsivän siitä, ettei hän saa pelata syöttötaidolla mitattuna tarpeeksi laadukkaan keskushyökkääjän kanssa.⁷⁶

Tällaisessa tilanteessa urheilujournalistit toteavat urheilijan hyvyyden, mutta esittävät samalla, että hän voisi olla vielä parempi. Urheilijan kuitenkin todetaan olevan olosuhteiden uhri, joka voisi olla vielä parempi, jos urheilijasta itsestään riippumattomat tekijät sen sallisivat. Näin urheilijaa voidaan nostaa parrasvaloihin korostamalla sitä, että hän pystyy tekemään tulosta heikoissakin olosuhteissa.

...ja ottamalla yllätyksellisuuden tunnetta mukaan

Urheilija voidaan nostaa parrasvaloihin myös poikkeuksien avulla. Joulukuussa 2018 *YLE* on uutisoinut Laineen kunnostautuneen maalien syöttäjänä. Uutisointi on tapahtunut hieman Laineen maalintekotehokkuudesta kirjoittamisen jälkeen. Näin Laine on voitu nostaa esille poikkeavassa yhteydessä. Samoista asioista kirjoittaminen kadottaa viestiltä uutuuden viehätyksen ja kirjoitukset hukkuvat samankaltaisten muiden tekstien massaan. Poikkeava aihe

sen sijaan luo yllättävyyttä ja esittää urheilijan tavanomaista monipuolisempana, mikä auttaa hänen nostamisessaan jalustalle.⁷⁷

Menestyksen eteen on tehty uhrauksia eli harjoiteltu

Urheilujournalistit voivat nostaa urheilijaa parasvaloihin myös avaamalla menestyksen taustoja. *YLE:ssä* on kirjoitettu Laineen harjoittelusta ja sen määristä. *YLE:n* tekstissä harjoitusmäärien kuvaaminen (tuhansia toistoja, valtava määrä) ei kuitenkaan ole keskeisin Lainetta parasvaloihin nostava tekijä. Oleellista sen sijaan on se, kuinka hänen esitetään harjoittelevan oma-aloitteisesti.⁷⁸

Kuvaamalla urheilijan oma-aloitteisuutta harjoittelua kohtaan, urheilujournalistit voivat esittää urheilijan asialleen omistautuneena ja siten luoda hänestä positiivista kuvaa. Hänen esitetään uhraavan aikaansa tavoitteiden saavuttamiseksi. Miksi uhrausten esittäminen sitten nostaa urheilijaa jalustalle? Uhrausten esiin tuominen osoittaa, ettei urheilija ole vain lahjakas tai onnekas. Hänen menestyksensä perustuu työntekemiseen, mikä sopii hyvin työntekoa painottavien kulttuurien ihanteisiin ja käsityksiin yksilön velvollisuuksista.

Tässä artikkelissa käsiteltyjä case-tapauksia yhdistää se, että ne voidaan luokitella urheilun varjopuolen ilmiöihin. Toinen yhdistävä tekijä on media, sen rooli ja merkitys luotaessa kuvaa urheilusta, urheilijoista, toimijoista, urheilun lieveilmiöistä. Uutisillaan ja kirjoituksillaan media voi vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen vahvistaen, muokaten tai kumoten vallitsevia käsityksiä tai luoden kokonaan uusia. Se voi luoda narratiivia, kertomusta toimijoista ja toiminnasta urheilun sisäpiirissä tai urheilusta osana yhteiskuntaa siinä tapahtumia muutoksia.

Median merkitys tiedonvälittäjänä, tapahtumien kertojana, taustojen selvittäjänä, yksilöiden julkisuuskuvan rakentajana... on suuri ja vastuullinen. Media luo ja muokkaa kuvaa urheilusta ja siihen liittyvistä toimijoista. Se nostaa parrasvaloihin ajan ilmiöitä ja toimijoita. Lukijat, kuulijat muodostavat omat käsityksensä asioista

pitkälti median antaman kuvan perusteella.

Edellä tarkasteltiin case-tapausten kautta median toimintaa. Ne kuvaavat itsessään yhtä näkökulmaa kulloiseenkin tarkastelun kohteena olleeseen asiaan/ilmiöön. Niiden pohjalta voidaan kuitenkin pohtia myös laajempia ilmiöitä.

Media tuo laji- ja urheilijakohtaisia tarinoita julkisuuteen muovaten sitä, miten yleisö kokee ja ymmärtää urheilun. Median rooli urheilukuvaston rakentajana on kaksijakoinen. Yhtäältä se nostaa esiin sankaritarinoita ja urheilullisia menestystarinoita. Toisaalta se tuo julkisuuteen myös urheilun ja urheilijoiden varjopuolia, kuten eettisiä ongelmia, epäonnistumisia ja skandaaleja.

Media rakentaa usein urheilusta myyttisiä kertomuksia, joissa urheilijat esitetään sankareina, jotka taistelevat vaikeuksien kautta voittoon. Tämä on nähtävissä esimerkiksi Patrik Laineen tarinassa, jossa media korosti hänen nousuaan nuoresta ja vaikeuksissa olleesta pelaajasta kansainväliseksi NHL-tähdeksi. Sankaritarinat vetävät yleisöä puoleensa, sillä ne tarjoavat inspiraatiota ja samaistumispintaa. Urheilujournalismi luo kontekstin, jossa urheilusuoritukset ja menestys asetetaan osaksi laajempaa kertomusta taistelusta, kasvusta ja menestyksestä. Tämä kerronnallinen rakenne tekee urheilijoista enemmän kuin pelkkiä kilpailijoita – heistä tulee esimerkkejä sitkeydestä, rohkeudesta ja voittamisen halusta.

On kuitenkin tiedostettava, että urheilujournalisteilla on huomattava valta päättää, mitkä tarinat kerrotaan ja miten ne esitetään. Heidän valintansa vaikuttavat suoraan siihen, millaisina urheilijat ja laajemmin urheilumaailma näyttäytyvät yleisölle. Median rooli urheilun valopilkkujen esiin nostamisessa on ilmeinen, mutta sen vaikutus korostuu myös siinä, mitä jätetään kertomatta tai millä tavalla negatiiviset tapahtumat käsitellään. Urheilijasta voidaan luoda sankarimyytti nostamalla hänen saavutuksiaan esiin ja häivyttämällä negatiiviset piirteet. Tämä näkyi esimerkiksi Laineen tapauksessa, kun media valitsi korostaa hänen NHL-menestystään ja ohitti osittain hänen aiemmat epäonnistumisensa.

Samalla urheilujournalismi voi myös ottaa esille urheilun var-

jopuolia, kuten taloudellisia epätasa-arvoja, dopingia, rasismia, seksuaalista häirintää tai muita eettisiä ongelmia. Tämä on tärkeää, sillä urheilu ei ole erillinen saareke yhteiskunnasta, vaan osa laajempia sosiaalisia ja kulttuurisia ilmiöitä. Median tehtävänä on tuoda näitä kysymyksiä julkiseen keskusteluun, jotta ongelmiin voidaan puuttua ja urheilumaailma voi kehittyä kohti reilumpaa ja oikeudenmukaisempaa suuntaa.

Vaikka urheilussa juhlitaan voittajia ja menestyjiä, sen taustalla on myös merkittäviä varjopuolia, jotka liittyvät esimerkiksi urheilijoiden terveyteen, eettisiin kysymyksiin ja taloudelliseen hyväksikäyttöön. Urheilijoihin kohdistuu valtavia paineita, jotka voivat johtaa uupumukseen, loukkaantumisiin ja mielenterveysongelmiin. Kovat kilpailuolosuhteet, sponsorisopimusten paine ja mediahuomio voivat asettaa urheilijat tilanteeseen, jossa epäonnistuminen tai heikkouden näyttäminen on leimallista ja jopa uran vaarantavaa.

Urheilun varjopuoliin kuuluvat myös dopingin ja korruption vaikutukset, jotka voivat heikentää urheilun reiluutta ja sen julkisuuskuvaa. Esimerkiksi korruptio- ja manipulaatiotapaukset vaikuttavat koko lajin maineeseen, ja mediassa näiden tapausten käsitteilyllä on suuri merkitys yleisön luottamuksen palauttamisessa. Vaikka median tehtävänä on usein viihdyttää ja nostaa esiin sankaritarinoita, sillä on myös eettinen vastuu käsitellä näitä ongelma-kohtia tasapainoisesti ja objektiivisesti.

Toinen keskeinen kysymys on, missä määrin media keskittyy urheilullisiin suorituksiin ja missä määrin se nostaa esiin urheilijoiden yksityiselämän tai henkilökohtaiset ongelmat. Laineen esimerkki osoittaa, että media voi valita, kertooko se urheilijan epäonnistumisista osana kehitystarinaa vai esittääkö ne urheilijan epäonnistumisina ilman kontekstia. Tämä valinta vaikuttaa suoraan siihen, miten urheilijat ja heidän tarinansa koetaan julkisuudessa. Media voi luoda sankarin ja samalla varjella hänen mainettaan, mutta se voi yhtä helposti kääntää valokeilan kohti varjopuolia, mikä voi tuhota urheilijan uran ja maineen.

Median rooli on siis moniulotteinen ja vastuullinen. Se toimii portinvartijana urheilun julkisuuden ja urheilijoiden maineen välil-

lä, mutta samalla se on myös vallankäyttäjä, joka voi joko nostaa tai murtaa urheilijoita ja heidän tarinoitaan. Urheilun varjopuolet – oli kyse sitten eettisistä ongelmista, terveydellisistä uhista tai henkilökohtaisista vaikeuksista – kuuluvat olennaisena osana kokonaiskuvaan, jonka media rakentaa urheilusta. Niiden esiin tuominen on tärkeää, mutta tasapainoinen käsittely vaatii sekä journalistista tarkkuutta että vastuullisuutta.

Lähteet

360journalismia: ”Ottelumanipulaatio yhä uhka Suomen jalkapallokentillä”. <https://www.360journalismia.fi/ottelumanipulaatio-yha-uhka-suomen-jalkapallokentilla/>. Viitattu 3.10.2024.

Aamulehti, Urheilu (Armi Niemelä): ”Huippu-urheilijat kertovat alkoholin käytöstään: ”Yksi kanni nollaa viikon treenaamisen hyödyt””, 19.3.2017. <https://www.aamulehti.fi/urheilu/huippu-urheilijat-kertovat-alkoholin-kaytostaan-yksi-kanni-nollaa-viikon-treenaamisen-hyodyt-24351487>, viitattu 20.9.2024.

Aftonbladet, Sport (Andreas Lillhannus): ”De stör mig inte – jag vill störa dem”, 2.6.2017. <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/a/LVWlQ/de-stor-mig-inte--jag-vill-stora-dem>, viitattu 20.9.2024.

Aftonbladet, Sport (Matin Tolén): ”Tennis-Skandalen: 83 personer anhallna”, 10.1.2019. <https://www.aftonbladet.se/sportbladet/a/XwmR-Qo/tennis-skandalen-83-personer-anhallna>, viitattu 20.9.2024.

BBC, Sport: ”World Cup 2022: Claims of corruption in Qatar bid published in Germany”, 27.6.2017. <https://www.bbc.com/sport/football/40412928>, viitattu 20.9.2024.

BBC, Sport: ”Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investigation”, 10.1.2019. <https://www.bbc.com/sport/tennis/46822784>, viitattu 20.9.2024.

BBC, Sport: ”World Cup ‘corruption’ report: England friendly plan ‘a form of bribery’”, 27.6.2017. <https://www.bbc.com/sport/football/40422817>, viitattu 20.9.2024.

CAS. Court of Arbitration for Sport (CAS) dismisses the appeal of

Joseph S. Blatter, 5.12.2016. https://www.tascas.org/fileadmin/user_upload/Media_Release_Blatter_FIFA_decision_.pdf, viitattu 20.9.2024.

El País, Deportes: "La Guardia Civil Cierra la 'Operación Bitures' con 15 detenidos", 10.1.2019. https://elpais.com/deportes/2019/01/10/actualidad/1547109887_681841.html, viitattu 20.9.2024.

Helsingin Sanomat (Tero Hakola & Erkki Kylmänen) "Platin pelisilmä petti pahasti", 22.12.2015. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002874270.html>, viitattu 3.10.2024.

Helsingin Sanomat (Tero Hakola): "Blatter ja Platini pitkään toimintakieltoon: Blatter vertasi itseään nyrkkeilysäkkiin", 21.12.2015. <https://www.hs.fi/ilta/art-2000002874162.html>, viitattu 20.9.2024.

Ilta-lehti, Urheilu (Juha Jaakkonen): "Ei alkoholia, kiitos", 24.1.2012. <https://www.iltalehti.fi/urheilu/a/2012012415119289>, viitattu 20.9.2024.

Ilta-lehti, Urheilu (STT): "Fifa-pidätyksessä kyse yli 100 miljoonan dollarin lahjuksista", 27.5.2015. <https://www.iltalehti.fi/jalkapallo/a/2015052719759855>, viitattu 20.9.2024.

Ilta-lehti, Urheilu (Teemu Stubin): "Kova väite: Fifa otti lahjuksia vuoden 2010 MM-valinnassa", 27.5.2015. <https://www.iltalehti.fi/jalkapallo/a/2015052719763443>, viitattu 20.9.2024.

Iltasanomat: "Yllätyskäänne! Sepp Blatter ja Michel Platini vapautettiin rikossyytteistä", 8.7.2022. <https://www.is.fi/jalkapallo/art-2000008934275.html>, viitattu 3.12.2024.

Iltasanomat, Urheilu (Marko Lempinen): "Totuus kiekkoilijoiden päihdeongelmista on asiantuntijan mukaan karu – 'Pillerit ja kokaiini syrjäyttäneet alkoholin'", 11.5.2017. <https://www.is.fi/jaakiekk/art-2000005206432.html>, viitattu 20.9.2024.

Iltasanomat, Urheilu (STT): "83 ihmistä pidätetty miljoonien eurojen sopupeliskandaalissa – rikollisjärjestö lahjoi ja painosti tennisammatilaisia", 10.1.2019. <https://www.is.fi/tennis/art-2000005961068.html>, viitattu 20.9.2024.

Iltasanomat, Urheilu (STT): "Jalkapallon lahjusskandaali: Fifa hyllyttää 11 korruptiosta epäiltyä", 27.5.2015. <https://www.is.fi/jalkapallo/art-2000000932483.html>, viitattu 20.9.2024.

Iltasanomat, Urheilu (Vesa Rantanen): "Kommentti: Silmät auki – kokaiini ja muut kovat huumeet kiinnittyvät huippu-urheiluun vahvemmin kuin uskalletaan tunnustaa", 26.9.2018. <https://www.is.fi/nhl/art-2000005842202.html>, viitattu 20.9.2024.

Itkonen, Hannu (1994), Mitta hihassa, piikki lihassa. Urheiluvilpin esitutkinta. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi 6. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.

Itkonen, Hannu (1999), Kilpakehtien kapinalliset. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi 17. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Kaleva, Urheilu (STT): ”Huumeiden käytöstä urheilussa vain vähän tutkittua tietoa”, 28.9.2018. <https://www.kaleva.fi/urheilu/huumeiden-kaytosta-urheilussa-vain-vahan-tutkittua-tietoa/806268/>, viitattu 20.9.2024.

Länsiväylä, Urheilu (Otto Palojärvi): ”Koukusta päässyt Jantunen IS:lle: ’Päihteet yleisiä urheilussa – toisista saa kieltoa, toisista ei’”, 18.11.2016. <https://www.lansivayla.fi/artikkeli/457064-koukusta-paas-syt-jantunen-islle-paihteet-yleisia-urheilussa-toisista-saa-kieltoa>, viitattu 20.9.2024.

Pyykkönen, Teijo & Vasara, Erkki (1999), Viinamäen urheilumiehet. Urheilu ja raittius 1900-luvulla. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi 16. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.

Pänkäläinen, Seppo (1998), Suomalainen urheilujournalismi. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XV. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.

Reuters, Sport News (raportointi Mitch Phillips & Richard Martin; lisäraportointi Martyn Herman; toimitus Gareth Jones & Ed Osmond): ”Tennis: Spanish police make arrests, investigate 28 players, in fixing probe”, 10.1.2019. <https://www.reuters.com/article/us-tennis-arrests/tennis-spanish-police-make-arrests-investigate-28-players-in-fixing-probe-idUSKCN1P41FP>, viitattu 20.9.2024.

Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio & Mangelaja, Esa (2021), Raittiutta, konservatiivisuutta, ohjausta: Urheilun ja alkoholin käytön välinen suhde suomalaisen lehdistön kirjoituksissa 1920-luvun taitteesta 1980-luvun alkuun. Teoksessa Kolikon kaksi puolta. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2021. Toimittaneet Heikki Roiko-Jokela, Tapio Roiko-Jokela ja Hanna Jakosuo. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura.

Roiko-Jokela, Heikki (2016), Urheilun varjot. Teoksessa Lastuja. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2016. Toimittaneet Heikki Roiko-Jokela ja Esa Sironen. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura.

Savonsanommat, (pääkirjoitukset): ”Huumeiden käyttö voi yleistyä urheilussa”, 1.10.2018. <https://www.savonsanommat.fi/paakirjoitukset/Huumeiden-k%C3%A4ytt%C3%B6-voi-yleisty%C3%A4-urheilussa/1264070>, viitattu 20.9.2024.

SUEK: "Vaikutusvallan väärinkäyttö ja korruptio", <https://suek.fi/urheilun-eettisyys/vaikutusvallan-vaarinkaytto-ja-korruptio/>. Viitattu 3.10.2024.

SUEK: "Kilpailumanipulaatio", https://suek.fi/wp-content/uploads/2023/02/KILPAILUMANIPULAATIO_2023.pdf. Viitattu 3.10.2024.

The Guardian, Sport (Sam Jones), "Police in Spain break up tennis match-fixing ring 'involving 28 pros'", 10.1.2019. <https://www.google.fi/amp/s/amp.theguardian.com/sport/2019/jan/10/police-spain-break-up-tennis-match-fixing-ring-28-pros>, viitattu 20.9.2024.

The Independent, Sport (Jack de Menezes): "Tennis match-fixing: 28 professional players among 83 arrested and investigated as part of large criminal gang", 10.1.2019. <https://www.independent.co.uk/sport/tennis/tennis-match-fixing-spain-police-arrest-28-professional-players-83-people-investigation-europol-a8720886.html>, viitattu 20.9.2024.

The New York Times (The Associated Press): "Spanish Police Link 28 Tennis Players to Match-Fixing Ring", 10.1.2019. <https://www.nytimes.com/2019/01/10/sports/match-fixing-tennis.html>, viitattu 20.9.2024.

The New York Times 21.12.2015: The Rise and Fall of Sepp Blatter. <https://www.nytimes.com/interactive/2015/05/27/sports/soccer/sepp-blatter-fifa-timeline.html>, viitattu 3.10.2024.

The Washington Post (Matt Bonesteel): "Latest arrests show that tennis's match-fixing problem isn't going away despite reform attempts", 10.1.2019. https://www.washingtonpost.com/sports/2019/01/10/latest-arrests-show-that-tennis-match-fixing-problem-isnt-going-away-despite-reform-attempts/?noredirect=on&utm_term=.124720569d24, viitattu 20.9.2024.

USA Today: "World Cup bribes, death threats: Corrupt world of FIFA", 20.11.2017. <https://eu.usatoday.com/story/sports/soccer/2017/11/20/world-cup-bribes-death-threats-corrupt-world-of-fifa/107864644/>, viitattu 20.9.2024.

YLE (Alex McKeough): "Korruptiota, lahjontaa, valheita, petoksia... – Tässä Blatterin Fifan järkyttävimmät skandaalit", 28.5.2015. <https://yle.fi/urheilu/3-8019713>, viitattu 20.9.2024.

YLE (Matti Lehtisaari): "CAS ei antanut armoa Sepp Blatterille", 5.12.2016. <https://yle.fi/a/3-9336145>, viitattu 3.10.2024.

YLE (Sakari Lund): "Blatterin ja Platinin panna lyhennettiin", 24.2.2016. <https://yle.fi/a/3-8698093>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Esko Varho & Jyri Hänninen & Juha Rissanen & Tee-mo Tebest): ”Kauniista pelistä tuli ruma mafia – kuinka pomot tahra-sivat jalkapallon”, 3.12.2015. <https://yle.fi/uutiset/3-8502878>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Jarkko Parkkinen): ”Pelaajatarkkailun johtaja hehkuttaa NHL:n kärkilupauksia – Patrik Laine on maalikone”, 4.6.2016. <https://yle.fi/urheilu/3-8931657>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): ”Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo”, 16.10.2014. <https://yle.fi/urheilu/3-7532328>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Jarno Ranta): ”’Pahasta pojasta’ kasvoi vuodessa koko Suomen rakastama fiksi huippukiekkoilija”, 29.12.2015. <https://yle.fi/urheilu/3-8557905>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Jarno Ranta): ”Patrik Laineen uskomaton matka mes-tis-hylkiöstä MM-täheksi – ’Pystyimme tukemaan vaikealla hetkellä’”, 22.5.2016. <https://yle.fi/urheilu/3-8899989>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Jonne Niemeläinen): ”Patrik Laine kunnostautui syöttäjä-nä – kuiva kausi päättyi”, 10.12.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10546331>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Kirsi Teiskonlahti): ”Laine on välttänyt notkahduksen toisella kaudella – Patrik saa lentää tutkan alla”, 7.3.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-9370955>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Matias Strozyk): ”’Tuosta pojasta tulee vielä tähti’ – Patrik Laineen mutkikas kasvutarina”, 12.11.2016. <https://yle.fi/urheilu/3-9284938>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Riku Salminen & Sami Laine): ”Nyt ei taputella olalle – tässä ovat Leijonien World Cup -kouluarvosanat”, 23.9.2016. <https://yle.fi/urheilu/3-9186927>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Sakari Lund): ”Patrik Laineella täysin käsittämätön ilta – katso viiden maalin ilotulitus”, 25.11.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10525015>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Sakari Lund): ”Tenniksen ottelumanipulaatioista pi-dätetty 83 henkilöä – armenialainen rikollisryhmä valvoi katsomossa, että pelaajat noudattivat sopimusta”, 10.1.2019. <https://yle.fi/urheilu/3-10590133?origin=rss>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Simo Leinonen & Anu Karttunen): ”Jääkiekkoliigan toi-mitusjohtaja uskoo huumeongelman koskevan yksittäistapauksia – ’Yli-

voimainen enemmistö elää ammattiurheilijan arkea”, 3.10.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10437977>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Teemu Tammilehto): ”Doping-viranomainen ehdottaa, että kokaiiniongelman laajuus tutkintaan: ’Erittäin huolestuttavaa, jos huippu-urheilijat käyttävät huumeita”, 28.9.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10428527>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Timo Uusitalo): ”Täysin odotettu valinta – Patrik Laine viikon NHL-pelaaja”, 26.11.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10526883>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Tommi Seppälä): ”Kommentti: Patrik Laineella on potentiaalia tykittää 50 maalia NHL:ssä, mutta Winnipegin seurajohto hikoilee taas saman ongelman kanssa”, 19.10.2018. <https://yle.fi/urheilu/3-10466129>, viitattu 20.9.2024.

YLE, Urheilu (Tommi Seppälä): ”Patrik Laineen uskomaton vuosi 2016: ’Tällainen on meikäläinen”, 25.12.2016. <https://yle.fi/urheilu/3-9370955>, viitattu 20.9.2024.

YLE, ”Fifa pidensi Sepp Blatterin ja Jérôme Valken toimintakieltoja – ex-puheenjohtaja pannassa vuoteen 2028 asti”, 24.3.2021. <https://yle.fi/a/3-11854264>, viitattu 20.9.2024.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 Roiko-Jokela 2016, 122–123; SUEK: ”Vaikutusvallan väärinkäyttö ja korruptio”.
- 2 SUEK: ”Kilpailumanipulaatio”.
- 3 SUEK: ”Kilpailumanipulaatio”.
- 4 Esimerkiksi 360journalismia: ”Ottelumanipulaatio yhä uhka Suomen jalkapallokentillä”.
- 5 Kaleva 28.9.2018: Huumeiden käytöstä urheilussa vain vähän tutkittua tietoa.
- 6 Katso päihteistä, alkoholista ja urheilusta: Roiko-Jokela & Roiko-Jokela & Mangeloa 2021, 171–188; Roiko-Jokela 2016, 126–128.
- 7 Itkonen 1999, 11–22.

- 8 Tekstissä termillä dualistinen kuvataan ajatusta siitä, että urheilun kapinallinen toiminta voi yhtä aikaa olla normien vastustamista ja olla toimintamallina itsessään normin asemassa.
- 9 Itkonen 1999, 15.
- 10 Itkonen 1999, 15.
- 11 YLE, Urheilu (Esko Varho & Jyri Hänninen & Juha Rissanen & Teemo Tebest): "Kauniista pelistä tuli ruma mafia – kuinka pomot tahrasivat jalkapallon", 3.12.2015.
- 12 The Guardian, Sport (Oliver Laughland): "Fifa official took bribes to back Qatar's 2022 World Cup bid, court hears", 15.11.2017; BBC, Sport: "World Cup 'corruption' report: England friendly plan 'a form of bribery'", 27.6.2017.
- 13 Iltalehti, Urheilu (STT): "Fifa-pidätyksessä kyse yli 100 miljoonan dollarin lahjuksista", 27.5.2015; The Guardian, Sport (Oliver Laughland): "Fifa official took bribes to back Qatar's 2022 World Cup bid, court hears", 15.11.2017; USA Today: "World Cup bribes, death threats: Corrupt world of FIFA", 20.11.2017.
- 14 Aftonbladet, Sport (Andreas Lillhannus): "'De stör mig inte – jag vill störa dem'", 2.6.2017; Iltasanomat, Urheilu (STT): "Jalkapallon lahjusskandaali: Fifa hylyttää 11 korruptiosta epäiltyä", 27.5.2015.
- 15 BBC, Sport: "World Cup 2022: Claims of corruption in Qatar bid published in Germany", 27.6.2017.
- 16 YLE, Urheilu (Alex McKeough): "Korruptiota, lahjontaa, valheita, petoksia... – Tässä Blatterin Fifan järkyttävimmät skandaalit", 28.5.2015.
- 17 *The New York Times* 21.12.2015: The Rise and Fall of Sepp Blatter; Iltasanomat 8.7.2022: "Yllätyskäänne! Sepp Blatter ja Michel Platini vapautettiin rikossyytteistä".
- 18 Helsingin Sanomat, 22.12.2015. Hakola, Tero & Kylmänen, Erkki: Platin pelisilmä petti pahasti. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002874270.html>; Helsingin Sanomat 21.12.2015. Hakola, Tero: Blatter ja Platini pitkään toimintakieltoon: Blatter vertasi itseään nyrkkeilysäkkiin. <https://www.hs.fi/ilta/art-2000002874162.html>.
- 19 YLE, Lund, Sakari: Blatterin ja Platinin panna lyhennettiin, 24.2.2016. <https://yle.fi/a/3-8698093>; Court of Arbitration for Sport (CASS) dismisses the appeal of Joseph S. Blatter. pdf 5.12.2016. CAS. https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Media_Release_Blatter_FIFA_decision_.pdf; YLE, Lehtisaari, Matti: CAS ei antanut armoa Sepp Blatterille, 5.12.2016. <https://yle.fi/a/3-9336145>; YLE, Fifa pidensi Sepp Blatterin ja Jérôme Valken toimintakieltoja – ex-puheenjohtaja panna vuoteen 2028 asti, 24.3.2021.

- 20 Iltalehti, Urheilu (STT): "Fifa-pidätyksessä kyse yli 100 miljoonan dollarin lahjuksista", 27.5.2015; The Guardian, Sport (Oliver Laughland): "Fifa official took bribes to back Qatar's 2022 World Cup bid, court hears", 15.11.2017; YLE, Urheilu (Esko Varho & Jyri Hänninen & Juha Rissanen & Teemo Tebest): "Kauniista pelilistä tuli ruma mafia – kuinka pomot tahra-sivat jalkapallon", 3.12.2015.
- 21 Itkonen 1994, passim.
- 22 Katso Itkonen 1994, II.
- 23 Itkonen 1994, 28.
- 24 Aiheesta uutisoivat esimerkiksi: Aftonbladet, BBC, El País, Iltasanomat, Reuters, The Guardian, The Independent, The New York Times, The Washington Post ja YLE.
- 25 Tapaukseen viitataan tekstissä tenniksen ottelumanipulaatiotapauksena. Jos kyse on jostakin muusta ottelumanipulaatiosta, seikka tuodaan esiin tekstissä.
- 26 Median ja urheiluvilpin suhteesta katso esimerkiksi: Itkonen 1994, 22–23.
- 27 Tarkastelun kohteena ovat Aftonbladetin, BBC:n, El Países, Iltasanomien, Reutersin, The Guardianin, The Independentin, The New York Timesin, The Washington Postin ja YLEn uutisointi aiheesta 10.1.2019.
- 28 Vertaa esimerkiksi kuinka The New York Times ja YLE uutisoivat Espan-jan poliisin löytäneen haulikon tutkinnan aikana, Aftonbladet pistoolin ja El País laveasti käsiaseen.
- 29 Aftonbladet, Sport (Matin Tolén): "Tennis-Skandalen: 83 personer anhåll-na", 10.1.2019; The Washington Post (Matt Bonesteel): "Latest arrests show that tennis's match-fixing problem isn't going away despite reform attempts", 10.1.2019.
- 30 BBC, Sport: "Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investigation", 10.1.2019; Iltasanomat, Urheilu (STT): "83 ihmistä pidätetty miljoonien eurojen sopupeliskandaalissa – rikollisjärjestö lahjoi ja painosti tennissam-mattilaisia", 10.1.2019; Yle, Urheilu (Sakari Lund): "Tenniksen otteluma-nipulaatioista pidätetty 83 henkilöä – armenia-lainen rikollisryhmä valvoi katsomossa, että pelaajat noudattivat sopimusta", 10.1.2019.
- 31 BBC, Sport: "Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investi-gation", 10.1.2019; Reuters, Sport News (raportointi Mitch Phillips & Richard Martin; lisäraportointi Martyn Herman; toimitus Gareth Jones & Ed Osmond): "Tennis: Spanish police make arrests, investigate 28 players, in fixing probe", 10.1.2019; The Washington Post (Matt Bonesteel): "Latest arrests show that tennis's match-fixing problem isn't going away despite reform attempts", 10.1.2019.

- 32 BBC, Sport: "Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investigation", 10.1.2019; The New York Times (The Associated Press): "Spanish Police Link 28 Tennis Players to Match-Fixing Ring", 10.1.2019.
- 33 BBC, Sport: "Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investigation", 10.1.2019; The New York Times (The Associated Press): "Spanish Police Link 28 Tennis Players to Match-Fixing Ring", 10.1.2019.
- 34 The Washington Post (Matt Bonesteel): "Latest arrests show that tennis's match-fixing problem isn't going away despite reform attempts", 10.1.2019.
- 35 BBC, Sport: "Spain arrest 15 people in tennis match-fixing investigation", 10.1.2019; Iltasanomat, Urheilu (STT): "83 ihmistä pidätetty miljoonien eurojen sopupeliskandaalissa – rikollisjärjestö lahjoi ja painosti tennissammattilaisia", 10.1.2019; Yle, Urheilu (Sakari Lund): "Tenniksen ottelumaniipulaatioista pidätetty 83 henkilöä – armenia-lainen rikollisryhmä valvoi katsomossa, että pelaajat noudattivat sopimusta", 10.1.2019.
- 36 The Washington Post (Matt Bonesteel): "Latest arrests show that tennis's match-fixing problem isn't going away despite reform attempts", 10.1.2019. Katso myös: Itkonen 1994, 29.
- 37 Itkonen 1994, 29.
- 38 The Guardian, Sport (Sam Jones), "Police in Spain break up tennis match-fixing ring 'involving 28 pros'", 10.1.2019.
- 39 Itkonen 1994, 29.
- 40 El País, Deportes: "La Guardia Civil Cierra la 'Operación Bitures' con 15 detenidos", 10.1.2019
- 41 El País, Deportes: "La Guardia Civil Cierra la 'Operación Bitures' con 15 detenidos", 10.1.2019; The Guardian, Sport (Sam Jones), "Police in Spain break up tennis match-fixing ring 'involving 28 pros'", 10.1.2019; The Independent, Sport (Jack de Menezes): "Tennis match-fixing: 28 professional players among 83 arrested and investigated as part of large criminal gang", 10.1.2019.
- 42 Itkonen 1994, 8.
- 43 Pyykkönen & Vasara 1999, passim.
- 44 Pyykkönen & Vasara 1999, passim.
- 45 Koska teksti on lyhyt ja perustuu suppeaan otantaan medioiden kirjoituksia, eivät analyysin tulokset kerro koko totuutta median luomasta sosiaalisesta todellisuudesta. Median kirjoitukset kohdistuvat pitkälti jääkiekkoon, mutta myös urheilu ylipäättään nousee teksteissä esille.

- 46 YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): "Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo", 16.10.2014.
- 47 YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): "Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo", 16.10.2014.
- 48 YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): "Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo", 16.10.2014.
- 49 YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): "Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo", 16.10.2014.
- 50 Iltalehti, Urheilu (Juha Jaakkonen): "Ei alkoholia, kiitos", 24.1.2012.
- 51 Iltalehti, Urheilu (Juha Jaakkonen): "Ei alkoholia, kiitos", 24.1.2012.
- 52 Iltalehti, Urheilu (Juha Jaakkonen): "Ei alkoholia, kiitos", 24.1.2012.
- 53 Aamulehti, Urheilu (Armi Niemelä): "Huippu-urheilijat kertovat alkoholin käytöstään: 'Yksi känni nollaa viikon treenaamisen hyödyt'", 19.3.2017.
- 54 Koska Aamulehti on käyttänyt urheilijoiden lausuntoja tekstissään, ne ovat osa lehden muodostamaa diskurssia.
- 55 Aamulehti, Urheilu (Armi Niemelä): "Huippu-urheilijat kertovat alkoholin käytöstään: 'Yksi känni nollaa viikon treenaamisen hyödyt'", 19.3.2017.
- 56 Iltasanomat, Urheilu (Marko Lempinen): "Totuus kiekkoilijoiden päihdeongelmista on asiantuntijan mukaan karu – 'Pillerit ja kokaiini syrjäyttäneet alkoholin'", 11.5.2017.
- 57 YLE, Urheilu (Simo Leinonen & Anu Karttunen): "Jääkiekkoliigan toimitusjohtaja uskoo huumeongelman koskevan yksittäistapauksia – 'Ylivoimainen enemmistö elää ammattiurheilijan arkea'", 3.10.2018.
- 58 YLE, Urheilu (Teemu Tammilehto): "Doping-viranomainen ehdottaa, että kokaiiniongelman laajuus tutkintaan: 'Erittäin huolestuttavaa, jos huippu-urheilijat käyttävät huumeita'", 28.9.2018.
- 59 YLE, Urheilu (Teemu Tammilehto): "Doping-viranomainen ehdottaa, että kokaiiniongelman laajuus tutkintaan: 'Erittäin huolestuttavaa, jos huippu-urheilijat käyttävät huumeita'", 28.9.2018.
- 60 YLE, Urheilu (Jarmo Ranta): "Milloin jääkiekkoilija saa juoda alkoholia? – huippulääkäri kertoo", 16.10.2014.
- 61 Kaleva, Urheilu (STT): "Huumeiden käytöstä urheilussa vain vähän tutkittua tietoa", 28.9.2018.
- 62 Länsiväylä, Urheilu (Otto Palojärvi): "Koukusta päässyt Jantunen IS:lle: 'Päihteet yleisiä urheilussa – toisista saa kieltoa, toisista ei'", 18.11.2016.

- 63 Iltasanomat, Urheilu (Vesa Rantanen): "Kommentti: Silmät auki – kokaiini ja muut kovat huumeet kiinnittyvät huippu-urheiluun vahvemmin kuin uskalletaan tunnustaa", 26.9.2018.
- 64 Savonsanomat, Pääkirjoitukset: "Huumeiden käyttö voi yleistyä urheilussa", 1.10.2018.
- 65 Katso tarkemmin: Pänkäläinen 1998, passim.
- 66 Yle, Urheilu (Matias Strozyk): "'Tuosta pojasta tulee vielä tähti' – Patrik Laineen mutkikas kasvutarina", 12.11.2016.
- 67 Yle, Urheilu (Jarno Ranta): "'Pahasta pojasta' kasvoi vuodessa koko Suomen rakastama fiksu huippukiekkailija", 29.12.2015; Yle, Urheilu (Jarno Ranta): "Patrik Laineen uskomaton matka mestis-hylkiöstä MM-tähdeksi – 'Pystyimme tukemaan vaikealla hetkellä'", 22.5.2016; Yle, Urheilu (Matias Strozyk): "'Tuosta pojasta tulee vielä tähti' – Patrik Laineen mutkikas kasvutarina", 12.11.2016.
- 68 Yle, Urheilu (Sakari Lund): "Patrik Laineella täysin käsittämätön ilta – katso viiden maalin ilotulitus", 25.11.2018.
- 69 Urheilujournalismin sanastosta ks. tark. Pänkäläinen 1998, 20–21.
- 70 Yle, Urheilu (Tommi Seppälä): "Patrik Laineen uskomaton vuosi 2016: 'Tällainen on meikäläinen'", 25.12.2016.
- 71 Yle, Urheilu (Riku Salminen & Sami Laine): "Nyt ei taputella olalle – tässä ovat Leijonien World Cup -kouluarvosanat", 23.9.2016.
- 72 Yle, Urheilu (Sakari Lund): "Patrik Laineella täysin käsittämätön ilta – katso viiden maalin ilotulitus", 25.11.2018.
- 73 Yle, Urheilu (Timo Uusitalo): "Täysin odotettu valinta – Patrik Laine viikon NHL-pelaaja", 26.11.2018.
- 74 Yle, Urheilu (Jarkko Parkkinen): "Pelaajatarkkailun johtaja hehkuttaa NHL:n kärkilupauksia – Patrik Laine on maalikone", 4.6.2016.
- 75 Yle, Urheilu (Kirsi Teiskonlahti): "Laine on välttänyt notkahduksen toisella kaudella – 'Patrik saa lentää tutkan alla'", 7.3.2018.
- 76 Yle, Urheilu (Tommi Seppälä): "Kommentti: Patrik Laineella on potentiaalia tykittää 50 maalia NHL:ssä, mutta Winnipegin seurajohto hikoilee taas saman ongelman kanssa", 19.10.2018.
- 77 Yle, Urheilu (Jonne Niemeläinen): "Patrik Laine kunnostautui syöttäjänä – kuiva kausi päättyi", 10.12.2018.
- 78 Yle, Urheilu (Matias Strozyk): "'Tuosta pojasta tulee vielä tähti' – Patrik Laineen mutkikas kasvutarina", 12.11.2016.

Jon Byskov & Tapio Roiko-Jokela

Moniulotteinen urheilu kansakuntien kohtaamisissa

Taustaksi

Suomen urheiluhistoriallinen seura ja Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos järjestivät kaksipäiväisen pohjoismaisbalttilaisen liikunta- ja urheiluhistorian symposiumin 8.–9. joulukuuta 2023 Jyväskylän yliopiston tiloissa. Tapahtumaan osallistui suomalaisten lisäksi ruotsalaisia, norjalaisia, virolaisia ja liettualaisia tutkijoita. Kyseinen symposiumi toimii myös tämän tekstin pohjana, vaikka kyseessä ei olekaan varsinainen kongressiraportti.

Urheilu ei ole pelkästään fyysisten kykyjen mittaamista, vaan se toimii monimutkaisena yhteiskunnallisena ja poliittisena areenana, jossa kansakunnat kohtaavat toisiaan symbolisesti. Kansainväliset urheilutapahtumat, kuten olympialaiset ja maailmanmestaruuskilpailut, tarjoavat maille mahdollisuuden ilmaista identiteettiään, arvojaan ja poliittisia tavoitteitaan. Tällöin urheilu yhdistyy kulttuurisiin ja poliittisiin ilmiöihin, mikä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa maiden välinen kilpailu heijastaa laajempia historiallisia ja geopoliittisia jännitteitä.¹

Katsausartikkelimme keskeinen kysymys on, miten urheilu kytkeytyy kansakuntien kohtaamiseen. Kysymykseen vastataan ensisijaisesti pohjoismaisbalttilaisessa liikunta- ja urheiluhistorian symposiumissa pidettyjen esitysten valossa: millainen kuva niiden pohjalta muodostuu aiheesta, kun eri esityksien havaintoja yhdistetään. Symposium esitysten lisäksi artikkelissamme käytetään tutkimuskirjallisuutta.

Urheilu kansakuntien kohtaamisissa pohjoismaisbalttilaisen urheiluhistorian symposiumin valossa

Urheilu ja kansakuntien kohtaaminen liittyvät monella tapaa toisiinsa. Urheilukentät eivät ole pelkästään paikkoja, joissa mitataan fyysisiä kykyjä tai suorituksia, vaan ne voidaan nähdä myös symbolisina areenoina. Niillä kansakunnat esittelevät identiteettiään, arvojaan ja jopa poliittista asemaansa. Kansainvälisissä urheilutapahtumissa, kuten olympialaisissa ja maailmanmestaruuskilpailuissa, kansakunnat kohtaavat toisiaan tavalla, joka heijastaa kulttuurisia, poliittisia ja historiallisia taustoja.

Itä-Euroopan ja Pohjoismaiden urheiluhistoria tarjoaa mielenkiintoisen mahdollisuuden tarkastella sitä, miten urheilua on hyödynnetty eri tavoin eri konteksteissa. Itä-Euroopassa, erityisesti kylmän sodan aikana, urheilusta tuli poliittinen väline, jolla pyrittiin osoittamaan kommunistisen järjestelmän ylivoimaisuutta. Neuvostoliitossa urheilumenestys kansainvälisissä kilpailuissa nähtiin osoituksena maan poliittisen järjestelmän vahvuudesta. Esimerkiksi vuoden 1956 Melbournen olympialaisten vesipallo-ottelu Unkarin ja Neuvostoliiton välillä symboloi laajempaa geopolittista vastakkainasettelua. Ottelussa unkarilaispelaajan veriset kasvot toimivat visuaalisena muistutuksena siitä, että urheilukentällä käytiin myös poliittista taistelua². Neuvostoliiton valtionjohtoisen rennenvaihto-ohjelman kaltaiset toimet kuvaavat puolestaan sitä, miten urheilijoiden suorituskyky pyrittiin maksimoimaan³ – ja näin

vahvistamaan Neuvostoliiton mainetta kansainvälisillä kentillä. Urheilu ei siis ollut vain kilpailua, vaan myös keino osoittaa poliittisen järjestelmän ylivoimaisuus.

Pohjoismaissa urheilu on myös kytkeytynyt politiikkaan. Sitä on hyödynnetty esimerkiksi vaalikampanjoissa⁴. Pohjoismaissa urheiluun on kytkeytynyt myös yksilöiden ja kansojen välinen kilpailu, teknologinen kehitys ja yhteistyö. Esimerkiksi suksien ja hiihtotekniikoiden kehitys Ruotsin ja Norjan välillä 1900-luvulla toi esiin urheilun kansallisia eroja, mutta myös innovaatioita ja kilpailukyvyn kasvua ilman poliittista painostusta⁵.

Toisaalta Pohjoismaissa urheilu on edistänyt tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä, kuten esimerkiksi naisten jalkapallon kehitys Suomessa osoittaa⁶. Vesa Vareksen esittelemä analyysi suomalaisen naisjalkapallon vähäisestä arvostuksesta osoittaa, että sukupuolten välinen tasa-arvo urheilussa on ollut pitkä taistelu, mutta se on myös merkittävä osa kansallisen identiteetin ja oikeudenmukaisuuden kehitystä.⁷

Urheilun ja kansakuntien kohtaaminen ei kuitenkaan rajoitu pelkästään kilpailuun. Se tarjoaa myös areenan yhteistyölle. Hyvä esimerkki tästä on talvisodan aikainen jääpallo-ottelu Suomen ja Ruotsin välillä, jonka tuotot lahjoitettiin Suomen hyväksi.⁸ Tämä osoittaa, että urheilu voi toimia sillanrakentajana kriisitilanteissa ja symbolina kansakuntien väliselle tuelle.

Lopulta urheilun ja kansakuntien kohtaamisen suhde riippuu siitä, missä kulttuurisessa ja poliittisessa kontekstissa urheilua tarkastellaan. Kylmän sodan aikana Itä-Euroopassa urheilu oli keino poliittiseen kamppailuun, kun taas Pohjoismaissa se näyttäytyi enemmän yksilön, yhteistyön ja kansallisen kehityksen välineenä. Tämän suhteen on toki muistettava, että asia näyttäytyi näin pohjoismaisbalttilaisen urheiluhistorian symposiumin valossa, mikä ei kuvaa pohjoismaista urheilua koko laajuudessaan⁹. Urheilu heijastaa aina aikakautensa yhteiskunnallisia ja poliittisia jännitteitä, mutta se voi toimia myös yhdistävänä voimana kansakuntien välillä.

Urheilun rooli kansakuntien välisissä kohtaamisissa on moni-vivahteinen ja historiallisesti rikas, mikä tekee siitä paitsi kulttuurisen myös poliittisen ilmiön. Yksi tärkeä teema urheilun ja kansakuntien kohtaamisten osalta on urheilun ja siihen liittyvien ilmiöiden mahdollisuus toimia sekä konfliktien lietsojana että sovinnon välineenä. Tämä kaksijakoinen luonne ilmenee erityisen selvästi tilanteissa, joissa maiden väliset poliittiset jännitteet siirtyvät urheilukentille¹⁰.

Kylmän sodan aikana urheilua käytettiin usein symbolisena taistelukenttänä idän ja lännen välillä. Menestys kansainvälisissä urheilutapahtumissa nähtiin kansallisen ylpeyden ja poliittisen järjestelmän menestyksen mittarina. Itäblokin maat, etenkin Neuvostoliitto, investoivat valtavasti resursseja urheilijoiden koulutukseen ja suorituskyvyn maksimoimiseen osana kansainvälistä propagandakampanjaansa. Kuten aiemmin mainittiin, verenvaihto ja muut suorituskykyä parantavat menetelmät olivat Neuvostoliitossa valtiollisesti organisoituja toimintoja, joiden yhtenä tavoitteena oli osoittaa kommunistisen järjestelmän voima ja ylivoimaisuus.

Urheilun kautta myös pienemmät maat saattoivat kuitenkin kohdata suurvaltoja ja haastaa ne symbolisesti. Esimerkiksi Unkarin ja Neuvostoliiton vesipallo-ottelu Melbournen olympialaisissa vuonna 1956 on esimerkki siitä, kuinka urheilusta voi tulla kansallisen vastarinnan ja protestin väline. Vaikka Unkari kärsi poliittisesti Neuvostoliiton miehityksestä ja sorrosta, urheilukentällä he onnistuivat symboloimaan kansakuntansa tahtoa ja vastarintaa.¹¹

Toisaalta urheilu voi myös toimia yhdistävänä ja sovittlevana voimana. Olympialaiset ja muut kansainväliset kilpailut perustuvat usein ajatukseen urheilun erillisyydestä politiikasta ja kansainvälisestä yhteistyöstä, joka ylittää valtioiden väliset ristiriidat. Olympialaisten yhteydessä on perinteisesti puhuttu niin sanotusta ”olympia-aselevosta” (*Ekecheiria*), jonka tarkoituksena on luoda tilapäinen rauha – tila, jossa urheilijat voisivat kilpailla ilman poliittisten konfliktien häiritsevää vaikutusta. Tämä idea on ollut keskeinen osa olympialaisten perintöä jo antiikin ajoista lähtien.¹² Se näkyi myös kylmän sodan aikaisessa urheilujournalismissa, jossa

pyrittiin toisinaan erottamaan urheilu politiikasta, vaikka todellisuudessa nämä kaksi olivat läheisesti kytköksissä toisiinsa.¹³

Pohjoismaissa urheilua on käytetty kansallisen identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistajana, vaikka kilpailullisuus naapurimaiden välillä on toisinaan tuonut esiin myös kansallisia jännitteitä. Esimerkiksi Ruotsin ja Norjan välinen kilpailu hiihtolajeissa heijastaa tätä kansallisen ylpeyden aspektia. Teknologiset innovaatiot ja erilaiset hiihtotekniikat, kuten luisteluhiihdon käyttöönotto, toivat urheiluun uudenlaisia kilpailuasetelmia¹⁴. Tällöin maiden välinen paremmuus mitattiin yhä hienovaraisemmin kehittyneiden menetelmien avulla. Tämä kilpailu ei kuitenkaan ollut vain kansakuntien välistä, vaan se heijasti myös laajempia innovaatioiden ja teknologisen kehityksen prosesseja.

Yhteistyön ja solidaarisuuden merkitys on erityisen korostunut pohjoismaisen urheilun historiassa. Suomen ja Ruotsin välinen jääpallo-ottelu talvisodan aikana, jonka kaikki tuotot lahjoitettiin Suomen hyväksi, on esimerkki siitä, miten urheilulla on voitu tukea toista kansakuntaa vaikeina aikoina. Urheilukentät voivat siis toimia myös symbolisina paikkoina, joissa valtioiden välinen yhteistyö ja ystävälliset suhteet tulevat näkyviksi, vaikka taustalla olisi suuria poliittisia ja sotilaallisia konflikteja.

Tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistäminen on ollut keskeinen osa Pohjoismaiden urheilupolitiikkaa. Esimerkiksi naisten jalkapallo Suomessa on noussut hiljalleen merkittäväksi lajiksi, vaikka se on jäänyt pitkään miesten jalkapallon varjoon¹⁵. Naisten menestys ja heidän saamansa tunnustus ovat parantuneet, mutta sukupuolten välinen epätasa-arvo on edelleen nähtävissä urheilun kentillä. Tämä tilanne on osa laajempaa keskustelua siitä, kuinka urheilua voidaan käyttää välineenä myös sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja yhteiskunnan sosiaalisten normien muuttamiseksi.¹⁶

Urheilun ja kansakuntien kohtaaminen on siis moniulotteinen ilmiö, jossa yhdistyvät poliittiset, kulttuuriset ja historialliset tekijät. Urheiluhistorian tarkastelu antaa syvempää ymmärrystä siitä,

kuinka kansakunnat ovat rakentaneet identiteettiään ja käyttäneet urheilua välineenä paitsi kansainvälisessä kilpailussa, myös yhteistyön ja rauhan edistämisessä. Urheilukentillä koetut voitot ja tappiot ovat aina osa suurempaa kansainvälistä narratiivia, joka heijastaa maailmanlaajuisia jännitteitä ja tavoitteita, mutta ne voivat myös toimia sovinnon ja yhteisymmärryksen välineinä.

Urheilun ja kansakuntien kohtaaminen jatkuu nykyisin monin eri tavoin, ja sen merkitys on edelleen yhtä syvä kuin historian suurina hetkinä. Globaali urheilumaailma on nykyään entistä monimuotoisempi ja sidoksissa taloudellisiin, poliittisiin sekä kulttuurisiin tekijöihin, mikä tekee urheilutapahtumista merkittäviä kansainvälisiä tilaisuuksia, joissa maiden väliset kohtaamiset eivät rajoitu vain fyysiseen kilpailuun.

Nykyajan urheilussa kansainväliset kilpailut, kuten jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut ja olympialaiset, ovat edelleen hetkiä, joissa kansakunnat kilpailevat toisiaan vastaan symbolisella tasolla. Voitto kansainvälisillä kentillä nähdään kansallisena ylpeytenä ja usein myös merkinä maan voimasta ja yhtenäisyydestä. Urheilu tarjoaa tilaisuuden luoda kansallista identiteettiä ja nostaa esiin sellaisia arvoja ja ominaisuuksia, joita halutaan kansainvälisesti korostaa.

Monille pienemmille kansakunnille menestys urheilussa tarjoaa harvinaisia mahdollisuuksia kansainväliseen näkyvyyteen ja arvostukseen. Menestys olympialaisissa tai muissa suurissa kilpailuissa voi nostaa maan maailman tietoisuuteen ja tuoda myönteistä julkisuutta. Esimerkiksi Suomen saavutukset talviurheilussa, kuten menestys hiihdossa ja jääkiekossa, voidaan nähdä tärkeinä tekijöinä maan kansainvälisen imagon rakentamisessa. Myös jalkapallon Euroopan mestaruuskilpailuihin pääsy, jota suomalaiset odottivat vuosikymmeniä, toimi kansallisen ylpeyden aiheena.

Urheilun globalisaatio on tuonut mukanaan uusia elementtejä kansakuntien välisiin kohtaamisiin. Kansainvälinen kaupankäynti,

urheilijoiden liikkuvuus ja suursponsorit ovat muuttaneet urheilukenttiä. Tämän myötä myös maiden väliset urheilusuhteet ovat yhä enemmän riippuvaisia taloudellisista tekijöistä. Urheilu on nykyisin suurta liiketoimintaa, ja monissa maissa urheilun kautta saatu taloudellinen hyöty ja kansainvälinen näkyvyys ovat merkittäviä tekijöitä. Suurten urheilutapahtumien, kuten olympialaisten ja jalkapallon maailmanmestaruuskilpailujen, isännöisyys tuo isäntämaalle kansainvälistä huomiota sekä mahdollisuuden parantaa infrastruktuuria ja lisätä turismia. Toisaalta suurten urheilutapahtumien taloudelliset vaikutukset voivat olla myös haaste niitä järjestäville maille/organisaatioille.¹⁷

Esimerkiksi jalkapallon maailmanmestaruus kilpailut Brasiliassa (2014) ja Qatarissa (2022) osoittavat, kuinka urheilutapahtumat ovat muuttuneet paitsi kansallisen ylpeyden areenoiksi, myös kansainvälisen politiikan ja talouden näyttämöiksi. Vaikka urheilun tarkoituksena on perinteisesti ollut tuoda kansat yhteen, suurten tapahtumien järjestäminen on myös poliittinen ja taloudellinen valinta, joka heijastaa maiden tavoitteita maailmanpolitiikassa.

Vaikka urheilun halutaan usein olevan politiikasta erillinen areena, todellisuus on usein toisenlainen. Urheilu ja politiikka kieoutuvat toisiinsa monin tavoin. Esimerkiksi vuoden 1980 ja 1984 olympialaisten boikotit Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen toimesta ovat merkittäviä esimerkkejä siitä, kuinka kansainväliset jännitteet voivat siirtyä urheilukentille.¹⁸ Vastaavanlaiset poliittiset jännitteet ovat edelleen läsnä urheilussa. Esimerkiksi Venäjän urheilijoiden osallistuminen kansainvälisiin kilpailuihin on ollut viime vuosina kiistelty aihe maan poliittisten toimien vuoksi, ja monet maat ovat vaatineet boikotteja tai rajoituksia Venäjän osallistumiselle kansainvälisiin urheilutapahtumiin.

Lisäksi urheilijoiden omat kannanotot ovat viime aikoina tulleet osaksi urheilutapahtumien politiikkaa. Esimerkiksi *Black Lives Matter* -liikkeen myötä urheilijat ovat käyttäneet urheilukenttiä sosiaalisten ja poliittisten viestien esiin tuomiseen, mikä korostaa urheilun roolia yhteiskunnallisena vaikuttajana¹⁹. Urheilu tarjoaa foorumin, jossa voidaan nostaa esiin maailmanlaajuisia ongelmia ja

kysymyksiä, ja urheilijoiden esittämät kannanotot herättävät usein laajaa keskustelua.

Urheilu voi toimia myös niin sanotun ”pehmeän vallan” välineenä maiden välisessä diplomatiassa. Erityisesti maiden välisten konfliktien aikana urheilu voi toimia sillanrakentajana, jolla pyritään lievittämään jännitteitä ja parantamaan suhteita. Tämä ilmiö tunnetaan myös nimellä urheiludiplomatia. Esimerkiksi niin sanotut pingpongdiplomatia Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä 1970-luvulla on tunnettu esimerkki siitä, miten urheilutapahtumat voivat toimia yhteiskunnallisten ja poliittisten erimielisyyksien lieventäjänä²⁰.

Nykyisin urheiludiplomatia on osa monien maiden ulkopoliitiikkaa. Kansainvälisten urheilutapahtumien isännöintiä käytetään myös keinona rakentaa suhteita, lisätä maiden välistä vuorovaikutusta ja jopa avata keskusteluyhteyksiä maiden välillä, joilla on poliittisia erimielisyyksiä²¹. Tämä korostaa urheilun asemaa modernin diplomatian tärkeänä osana.

Lopuksi

Pohjoismaisbalttilaisen urheiluhistorian symposiumin näkökulmasta voidaan todeta, että urheilu on monin tavoin toiminut kansakuntien kohtaamisten keskeisenä areenana ja heijastimena. Symposiumin esitykset toivat esiin, kuinka urheilulla on historiallisesti ollut sekä poliittinen että kulttuurinen rooli. Itä-Euroopassa urheilu toimi kylmän sodan aikana poliittisena välineenä, jolla osoitettiin järjestelmän ylivoimaisuutta ja vahvistettiin kansallista identiteettiä. Neuvostoliiton harjoittama valtionjohtoisuus urheilussa on esimerkki siitä, kuinka valtio käytti urheilua poliittisiin päämääriinsä. Urheilua on käytetty paitsi kilpailun, myös yhteistyön ja yhteisöllisyyden edistämiseen. Tämä korostaa sitä, että vaikka urheilu voi olla kilpailuasetelma, se voi yhtä lailla toimia sillanrakentajana kansakuntien välillä.

Symposiumin esitysten kautta korostui se, että urheilu ei ole vain viihdettä tai fyysistä suorituskykyä mittaava tapahtuma. Se

on paljon enemmän – se on politiikan, kulttuurien ja arvojen areena, jossa kansakunnat esittelevät voimansa ja identiteettinsä sekä rakentavat tulevaisuuttaan. Vaikka urheilun globalisoituminen ja kaupallistuminen ovat tuoneet mukanaan uusia haasteita, urheilun perimmäinen voima kansakuntien kohtaamisen ja yhteistyön edistäjänä säilyy. Urheiluhistorian tarkastelu osoittaa, että urheilu-kentät voivat olla yhtä lailla sovinnon kuin konfliktin paikkoja, ja niiden merkitys maailman kulttuurisessa ja poliittisessa kentässä säilynee vahvana myös tulevaisuudessa.

Urheilun rooli kansakuntien välisissä kohtaamisissa on syvällinen ja monikerroksinen. Historialliset esimerkit Itä-Euroopan ja Pohjoismaiden urheiluhistoriasta osoittavat, että urheilu on enemmän kuin pelkkä kilpailu: se on yhteiskuntien ja poliittisten järjestelmien peili, jossa heijastuvat kansalliset arvot, ideologiat ja sosiaaliset normit.

Symposiumin esitykset korostivat erityisesti kylmän sodan aikana urheilun politisoitumista, kun kansainvälisistä urheilutapahtumista tuli näyttämöitä idän ja lännen väliselle kilpailulle. Neuvostoliiton urheilunationalismi toi esiin, miten urheilua käytettiin intressien välineenä. Tämä ei kuitenkaan jäänyt vain Itä-Euroopan erityispiirteeksi, sillä monet muutkin valtiot ovat hyödyntäneet urheilumenestystä oman poliittisen vaikutusvaltansa kasvattamisessa²². Toisaalta urheilu on linkittynyt kansallisen identiteetin korostamisen ohella yhteisöllisyyden näkökulmiin. Voidaankin katsoa, että erilaiset historialliset ja poliittiset kontekstit vaikuttavat urheilun rooliin yhteiskunnissa.

Vaikka urheilu on toiminut erilaisten konfliktien näyttämönä, se on myös tarjonnut mahdollisuuksia sovittelulle ja yhteistyölle: urheilu voi toimia solidaarisuuden symbolina. Tällaiset tilanteet osoittavat urheilun voiman ylittää poliittiset jännitteet ja tarjota tilaa kansakuntien väliselle yhteistyölle.

Tulevaisuudessa urheilun rooli kansakuntien kohtaamisessa voi syventyä entisestään, kun globalisaatio, digitalisaatio ja taloudelliset tekijät muokkaavat urheilun kenttää. Urheilijat ovat nykyisin yhä enemmän myös yhteiskunnallisia vaikuttajia²³, jotka käyttävät

asemaansa edistääkseen tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Urheilu ei enää ole pelkkä politiikasta erillinen areena, vaan se on yhä tiiviimmin osa globaalia keskustelua suurista sosiaalisista ja poliittisista kysymyksistä.

Lopulta urheilun merkitys kansakuntien välisessä kohtaamisessa kiteytyy sen kykyyn yhdistää ja jakaa kokemuksia. Tärkeää on ymmärtää urheilun historialliset ja poliittiset juuret, jotta voimme paremmin arvostaa sen merkitystä nykyajan globaalissa maailmassa. Urheilun rooli poliittisten jännitteiden heijastajana ja ratkaisijana jatkuu ja sen kyky toimia kansojen yhteenkuuluvuuden välineenä säilyy voimakkaana myös tulevaisuudessa.

Lähteet

Burton, Nicholas & Chadwick, Simon & Widdop, Paul & Bond, Alex. 2024. The Geopolitical Economy of Major Sporting Events – Where Business and Management Meets Politics and Geography. *Economics* 2024. 60–73.

Dahlén, Peter: “Bandy International between Sweden and Finland at the Olympic Stadium in Stockholm on 11 February 1940, arrange for the benefit of the Finnish Red Cross during the Winter War”. 9.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Eckstein, Ruth. 1993. Ping Pong Diplomacy. A View from behind the Scenes. *The Journal of American-East Asian Relations*, vol 2, no. 3. 327–342.

Guttmann, Allen. 1988. The Cold War and the Olympics. *Sports in World Politics*, vol 43, no. 4. 554–568.

Hofmeister, Wilhelm (toim.). 2024. More than a Game. Sports, Society and Politics. Insights into Asian and European Affairs. Panorama. 1/2014. Singapore: Konrad-Adenauer-Stiftung.

Holmila, Antero. 2016. Melbournen verikylpy. Unkarin kansannousu, olympialiike ja lehdistö. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Sironen, Esa (toim.), Lastuja. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2016. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura. 63–84.

Holmila, Antero: ”Blood in Water”, The 1956 Melbourne Games, The Hungarian Uprising and the International Press.” 9.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Iljukov, Sergei & Grönroos, Esko: ”The Soviet Blood Transfusion Programme – The Future Prospects into Research on Its Genesis and Application. 9.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

International Olympic Committee. Olympic Truce. <https://olympics.com/ioc/olympic-truce>, viitattu 24.9.2024.

Kokkonen, Jouko. 2008. Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. *Bibliotheca Historica* 119. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lidström, Isak: "Friction in the Skiing Landscape. Technological Advances in Swedish Cross-Country Skiing during the Interwar Period. 9.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Mangeloja, Esa: "Economic Impact of Sports Mega-Events". 8.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio: "Victims, Harassment and Harassers behind the Curtain of Sport Culture and Humour. Reviews on Gender-Based Harassment in the World of Sports – Case Finland. 8.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Roiko-Jokela, Heikki. 2023. Nationalismi kansakuntien urheilukohtauksissa. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio (toim.), Yksilöt ja yhteisöt. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2023. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura. 181–202.

Roiko-Jokela, Tapio & Roiko-Jokela, Heikki. 2020. Uhreja, häirintää ja häiritsijöitä huumorin ja kulttuurin esiripun takana. Katsauksia urheilumaailmassa tapahtuvaan sukupuoleen perustuvaan häirintään. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Holmila, Antero (toim.), Urheilun kriisejä. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2020. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura. 203–212.

TePoel, Dain & Nauright, John. 2021. Black Lives Matter in the Sports World. *Sports in Society*, 24:5. 693–696.

Vares, Vesa. 2022. Enemmän kuin peliä. Naisten jalkapallo tasa-arvon tiellä maailmalla ja Suomessa. Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisusarja nro 3. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura.

Vares, Vesa: "Women's Football in Finland. A Brief History." 8.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Virtapohja, Kalle. 2023. Kuninkaalliset ja presidentit urheilijoina. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio (toim.), Yksilöt ja yhteisöt. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2023. 341–374.

Virtapohja, Kalle: "Royals and Presidents in Sports". 9.12.2023. Symposium esitelmä, Pohjoismaisbalttilainen liikunta- ja urheiluhistorian symposium.

Lähdeviitteet / Endnotes

- 1 Katso esimerkiksi Burton & Chadwick & Widdop & Bond 2024; Hofmeister, Wilhelm (toim.) 2024.
- 2 Symposium esitys Holmila, Antero: "Blood in Water", The 1956 Melbourne Games, The Hungarian Uprising and the International Press." 9.12.2023. Katso myös Holmila 2016.
- 3 Symposium esitys Iljukov, Sergei & Grönroos, Esko: "The Soviet Blood Transfusion Programme – The Future Prospects into Research on Its Genesis and Application. 9.12.2023.
- 4 Symposium esitys Virtapohja, Kalle: "Royals and Presidents in Sports". 9.12.2023. Katso myös Virtapohja 2023.
- 5 Symposium esitys Lidström, Isak: "Friction in the Skiing Landscape. Technological Advances in Swedish Cross-Country Skiing during the Interwar Period. 9.12.2023.
- 6 Symposium esitys Vares, Vesa: "Women's Football in Finland. A Brief History." 8.12.2023. Katso myös Vares 2022; Symposium esitys Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio: "Victims, Harassment and Harassers behind the Curtain of Sport Culture and Humour. Reviews on Gender-Based Harassment in the World of Sports – Case Finland. 8.12.2023.
- 7 Symposium esitys Vares, Vesa: "Women's Football in Finland. A Brief History." 8.12.2023. Katso myös Vares 2022.
- 8 Symposium esitys Dahlén, Peter: "Bandy International between Sweden and Finland at the Olympic Stadium in Stockholm on 11 February 1940, arrange for the benefit of the Finnish Red Cross during the Winter War. 9.12.2023.
- 9 Jouko Kokkonen on esimerkiksi tuonut esiin, miten urheilu toimi nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa vuosina 1900–1952. Katso Kokkonen 2008.
- 10 Ajatuksen taustalla symposium esitys Holmila, Antero: "Blood in Water", The 1956 Melbourne Games, The Hungarian Uprising and the International Press." 9.12.2023.
- 11 Symposium esitys Holmila, Antero: "Blood in Water", The 1956 Melbourne Games, The Hungarian Uprising and the International Press." 9.12.2023.
- 12 International Olympic Committee: Olympic Truce.

- 13 Symposium esitys Holmila, Antero: "Blood in Water", The 1956 Melbourne Games, The Hungarian Uprising and the International Press." 9.12.2023. Katso myös Holmila 2016.
- 14 Symposium esitys Lidström, Isak: "Friction in the Skiing Landscape. Technological Advances in Swedish Cross-Country Skiing during the Interwar Period. 9.12.2023.
- 15 Symposium esitys Vares, Vesa: "Women's Football in Finland. A Brief History." 8.12.2023.
- 16 Symposium esitys Roiko-Jokela, Heikki & Roiko-Jokela, Tapio: "Victims, Harassment and Harassers behind the Curtain of Sport Culture and Humour. Reviews on Gender-Based Harassment in the World of Sports – Case Finland. 8.12.2023.
- 17 Symposium esitys Mangeloja, Esa: "Economic Impact of Sports Mega-Events". 8.12.2023.
- 18 Aiheesta esimerkiksi Guttman 1988.
- 19 Esimerkiksi TePoel & Nauright 2021.
- 20 Esimerkiksi Eckstein 1993.
- 21 Esimerkiksi Roiko-Jokela 2023, 188–190.
- 22 Aiheesta esimerkiksi Roiko-Jokela 2023, 191–195.
- 23 Esimerkiksi TePoel & Nauright 2021.

The Yearbook of the Finnish Society for Sports History 2024

Liisa Lauronen

The categorisation of couple dancing as physical exercise and sport in Finland 1928–1979

This article examines the classification of couple dancing in the sphere of physical exercise and sport in Finland from the late 1920s to the 1970s. In the first decades of the period, albeit an essential aspect of social life and entertainment, couple dancing was also under strict control and legal restriction, culminating in a total ban on dancing during World War II. Gymnastics and sports were generally considered a more suitable pastime for the youth. Therefore, this article argues that the reconceptualization of couple dancing as exercise and sport was in fact a status boost, first

conservative interwar period, and finally towards regular funding and a wider recognition as an actual sport, dance sport. In literature, couple dancing is often examined through its social function. However, the purposes of dancing increased over the years to encompass competition, physical leisure activity, and athletic pursuit.

The analysis is based on Finnish dance manuals covering the whole period, mainly composed by professional dance teachers. In addition, to reach the views of amateur dancers, the publicity materials of Finnish 1970s dance sport organisations were investigated. The manuals show that dance teachers were aware of the ongoing debate over the alleged dangers of dancing and came to the defence of their livelihood by comparing the benefits of dancing to those of gymnastics.

Furthermore, the sources depict the emergence of a new form of couple dancing, competition dancing, based on transnational, standardised movement vocabulary codified and distributed by British dance organi-

sations. In the run-up to World War II, the reputation of dancing was thus improved by connection to systematic training and international networks typical of sports.

This article sets out to show that in terms of instruction, social and competitive dancing were in fact co-dependent practices well into the 1970s, both relying on the standardised syllabus mastered by internationally qualified professional teachers. For most people, couple dancing was essentially social, not competitive. Nevertheless, in the views of several professionals and amateurs, competition dancing came to be regarded as the pinnacle of dance evolution, the second level occupied by social dancers tutored in dance schools, and the lowest one by the self-taught countryside public. Consequently, the promotion of dance sport was an effort of amateur competitors not only to obtain sports grants and more devotees, but to finally separate from other types of dancing regarded as secondary.

Hannu Itkonen

The Arrival of Bandy in the community of Varkaus

Varkaus is one of the most successful bandy cities in Finland. Its sports club, Warkauden Pallo, has taken home 16 golds, 6 silvers and 14 bronzes in Finland's national championships. The triumphant club was founded in

1935, although bandy was played in Varkaus already long before.

This article will aim to find out 1) When and by whom was bandy arrived in Varkaus; 2) Which were the success factors that made bandy such an inherent part of the local sports culture? 3) What encouraged the founding of a specialized ball club? The research data consists of the editions of the local newspaper Warkauden Lehti, local historiographies, sports club history writings and local remembrances.

The historical roots of bandy are set as far as the 19th century. One of the first bandy clubs was the Nottingham Forest Football and Bandy Club, founded in 1865. The sport found its way to Finland through the examples set by Sweden and Russia in the 1890s. The first Finnish championships were held in 1908.

Bandy first arrived in Varkaus in 1917. The initiative came from the officials of a local industrial company. Bandy gained the interest of the local boys as well as the Varkaus White Guard. The popularity of the sport was increased as the local business operations expanded, and population grew. Every win Varkaus had over other teams from around Finland further boosted the enthusiasm for the sport. Establishing a bandy club was seen as crucial in achieving success within the national leagues.

Vesa Vares

"I have my memories too, though nothing worse. What about work."

Letters from sports activists from the additional reservist exercises in the fall of 1939 to the beginning of the interim peace in the spring of 1940.

The amount of the sources that was available was not very extensive – some dozens of letters. However, this represents the largest collection available to study the mood and spirit, the expectations, fears and frustrations of the active sportsmen during the Winter War. Moreover, it was possible to the authors of the letters to express genuine and even extreme feelings, since the letters were sent to a person who knew the circumstances and whom you did not have to console – the general secretary of the Finnish Gymnastics and Sports Federation, whom most of the authors knew very well, well enough not to be formal in their letters either.

Even so, it is naturally clear that the authors of the letters did not want to express any doubts or fears. The rhetoric of the letters is very much

the same as in the press of the day. Some parts of the letters were even intended to the sport periodicals for publication. Suffering was surpassed without emotional descriptions, and you did not question the meaning of the fight against the enemy. It was supposed to talk and write in this way, anything else would have been considered improper in the circumstances. The experience was supposed to be pure and sacred, which it indeed often was for many. This was also a way to deal with the experience – to make it more tolerable.

Saying this, it is equally clear that the experience and the descriptions in the letters were mostly sincere, and the authors hardly considered that they were just going through the motions in the letters or writing something they did not consider to be true. The sporting society and their federations were ideologically patriotic, and if some of the national and patriotic rhetoric of the 1930s had been considered a bit pathetic in those days, now the phrases seemed very true. It was considered a duty and virtue to sacrifice one's efforts and even life to a greater cause, and it was common to see the individual mainly as a representative of his nation, group or class, fulfilling his/her duties towards these, than as someone who can claim his/her personal gain. The latter would have been considered unpatriotic, improper, self-centered and egoistic.

The federation was firmly non-socialist and nationalist, and the patriotic sporting society represented the kind of thinking which rejected totalitarianism and masses and

idolized a society of free citizens. However, individual rights and individual freedom were not the priority. The individual in a free society was supposed to understand his/her duty to fight for the preservation of the collective that had created him/her and which he/she had been creating among others. Home, religion and fatherland were supposed to be general virtues, not issues of a group or a class. You were supposed to be ready to sacrifice yourself for them, because as a proper individual you were their product.

Actually, this kind of thinking came very naturally to sportsmen (there were no female authors in the correspondence; competitive sport in Finland of the time was a very male thing). Their periodicals very often made a point of underlining that records, medals or competition itself never were the main issue or the main goal. Sport was supposed to educate a good citizen, who would be equally conscientious, determined, forceful, prudent and express all the same virtues in his/her life as in sport.

Simultaneously, you hang on to normal conditions and yearned for them. Some of the authors of the letters still entertained the dream that the Helsinki Olympics of 1940 would be organized – until the International Olympic Committee finally cancelled the Games officially in April 1940.

Esa Mangelojä

Olympia's Economical Dreams

The article provides a sports-historical overview of the history of the Olympics (1896–2024) from business, national economic, and sports economics perspectives. The primary focus is on the most recent Summer Olympics and their economic success. The costs of hosting the Olympics and the potential economic benefits are examined from both theoretical and empirical perspectives. Additionally, the costs and benefits of the Games are analyzed in both the short and long term. The literature review identifies risk factors related to organizing the Olympics and their success and maps out the difficulties in pre-assessing costs. Previous studies have found that the economic success potential of hosting the Olympics is generally overestimated. While the International Olympic Committee (IOC) benefits from the Olympics, local taxpayers often end up bearing the costs. The article also considers the intangible benefits of hosting the Olympics and aims to outline the motivational factors for organizing the Games (such as tourism, infrastructure development, and numerous intangible effects), even if their economic expected value is negative. Usually, a closed bidding process takes place between potential hosting entities for organizing the Games. It is observed that

the economic impact of historical Olympics on host economies is generally limited, unevenly distributed, and often negative, and that potential hosting entities in the bidding process should not rely on overly optimistic scenarios of preliminary assessments, but rather perform a thorough and realistic evaluation of the actual costs and benefits of hosting such events.

Esa Mangelaja

E-sports Challenge Traditional Sports

The article discusses the growing popularity of esports and its challenges to traditional sports. Esports enables global competition and connections among players. Esports markets have expanded, attracting more enthusiasts and sponsors. Prize money in tournaments has significantly increased. Esports provides strong interaction between players and fans, enhancing its popularity and fan engagement. Esports is expected to strengthen its position in the markets of competitive sports, and its dynamic development and flexible organizational structure make it an attractive sponsorship opportunity. The article emphasizes the potential of esports in the entertainment industry and its possible future trajectory.

Helena Hanhikangas

The Early Formative Years of the ITF Taekwon-Do Finland (SITF) – A kick in freedom is better than two kicks in a dictatorship

This article explores the early organisational history of the ITF Taekwon-Do Finland which is the national association of taekwon-do clubs in Finland (Suomen ITF Taekwon-Do, SITF, under the International Taekwon-Do Federation, ITF, reg. in Lausanne, Switzerland). The article focuses on the years 1985-1993 when the SITF began forming as the Finnish national governing body of the Korean sport and martial art called taekwon-do.

ITF taekwon-do's introduction to Finland begun in 1985 when a member of Tampere Taekwon-Do Club (Tampereen Taekwon-Do seura, TamTKD), Mr. Juha Kannusmäki, discovered a taekwon-do club in Stockholm, Sweden, while working there. The club was run by ITF taekwon-do instructor Mr. Fikret Güler (1953–2023). Soon Güler was invited to come and teach taekwon-do in Finland as TamTKD had grown tired of the continuous problems with its South Korean head-instructor, Mr. Hwang Dae Jin (황대진) of the Finnish

Taekwondo Federation (Suomen Taekwondoliitto, STL, under World Taekwon-Do Federation, WTF, from 2017 known as World Taekwondo, WT). This meant that the style practiced was to change as Güler taught ITF taekwon-do, while Hwang taught WTF/WT taekwondo. This change faced fervent resistance from Hwang – a high-ranking Korean black belt who introduced WTF style taekwon-do to Finland in 1979 and who would soon be exiled also from the STL due to the same reasons why TamTKD had resigned from his teaching in early 1986.

During these years, the formation of the SITF centred strongly around the work of Mr. Erkkä Keinänen (1962–2024). Otherwise, its establishment was based on wide collaboration between members. This cooperation of the early ITF Taekwon-Do practitioners resulted that the ITF taekwon-do in Finland aimed from early on to organise itself as a national association and subsequently, to become part of the national umbrella organisations that governed sports in Finland, including the Finnish Olympic Committee.

SITF's national organisational ties became critical in 2002 when Taekwon-Do's international governing body, the ITF, splintered in three identically named organizations after North Korea attempted to co-opt and control the whole ITF. This change in the ITF's internal politics took place when its lifetime leader and founder of the ITF, General Choi Hong Hi (최홍희, 1918-2002) passed away. Due to the ITF's strongly organised national associations like

SITF, North Korea failed to bring the whole ITF under its control and instead, the federation splintered in three. Only one of these groups, ITF presently registered in Vienna, Austria, fell under the state control of North Korea (represented in Finland by ITF Taekwon-Do Liitto).

The history of the SITF is also part of Korean politics where both Koreas have tried to control by who and how the different taekwondos are taught. Finland is no exception as also here the state level politics interfered and tried to dictate who was allowed to practice ITF taekwon-do – and later, under which ITF's supervision it was to be practiced.

This study brings forth the early organisational history of the ITF taekwon-do in Finland and the original primary sources it produced during 1985-1993. These contemporary documentations are now preserved and available for research through the archives of TAHTO, the Center for Finnish Sports Culture (Sports Museum), at the Helsinki Olympic Stadium. This study aspires to bring forth not only the organisational history of the SITF and to introduce new sources for research, but also to demonstrate the importance of the histories of those that defend the autonomy of their sports and martial art institutions from government level political appropriation and abuse.

*Tapio Roiko-Jokela &
Heikki Roiko-Jokela*

Corruption, Cheating, Substance Abuse, Heroes: Case Studies from the Darker Side of Sports

In their article, Tapio and Heikki Roiko-Jokela examine the darker aspects of sports, such as corruption, cheating, substance abuse, and the role of the media in shaping the public image of sports. The article highlights negative phenomena in sports, including match-fixing and game manipulation, as well as the impact of substance abuse on athletes. Additionally, it discusses how the media influences the public perception of sports and athletes, and how it can either build or destroy an athlete's reputation. The themes are explored through case studies, such as corruption in FIFA and match-fixing in tennis.

*Heikki Jon Byskov &
Tapio Roiko-Jokela*

The Multifaceted Role of Sports in Encounters between Nations

Jon Byskov and Tapio Roiko-Jokela's article explores the role of sports in international encounters, based on the Nordic-Baltic sports history symposium held in Jyväskylä in 2023. The article positions sports as a symbolic arena where nations express their identity, values, and political goals. It examines how sports have been used as political and cultural tools in different historical and geopolitical contexts, particularly in Eastern Europe and the Nordic countries. Additionally, the article discusses how sports have fostered solidarity between nations, such as during the bandy match between Finland and Sweden during World War II, illustrating how sports can act as a bridge in times of crisis.